

BELGISCHE KAMER VAN
VOLKSVERTEGENWOORDIGERS

2 juli 2009

VOORSTEL VAN RESOLUTIE

**betreffende de toepassing van sociale-
en milieunormen in het kader van de
globalisering**

VERSLAG

NAMENS DE BIJZONDERE COMMISSIE
"GLOBALISERING"
UITGEBRACHT DOOR
DE HEREN **Jean CORNIL en Mathias DE CLERCQ**

INHOUD

Blz.

I. Inleidende uiteenzetting door de heren Wouter De Vriendt en Stefaan Vercamer, mede-indieners van het voorstel van resolutie betreffende de toepassing van sociale- en milieunormen in het kader van de globalisering (Doc 52 1948/001)	3
II. Algemene bespreking	3
III. Opmerkingen over de toelichting	3
IV. Bespreking van de amendementen en stemmingen	19
V. Bijlagen	28
1. Amendementen	28
2. Integraal verslag van de hoorzittingen	39

Voorgaande documenten:

Doc 52 1948/ (2008/2009):

- 001: Voorstel van resolutie van de heren De Vriendt, Vercamer, Deseyn, Lahssaini c.s.
002: Addendum.

Zie ook:

- 004: Tekst aangenomen door de Bijzondere Commissie.

CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS
DE BELGIQUE

2 juillet 2009

PROPOSITION DE RÉSOLUTION

**concernant l'application de normes sociales
et environnementales dans le cadre de la
mondialisation**

RAPPORT

FAIT AU NOM DE LA COMMISSION SPÉCIALE
"MONDIALISATION"
PAR
MM. **Jean CORNIL et Mathias DE CLERCQ**

SOMMAIRE

Pages

I. Exposé introductif de MM. Wouter De Vriendt et Stefaan Vercamer, coauteurs de la proposition de résolution concernant l'application de normes sociales et environnementales dans le cadre de la mondialisation (Doc 52 1948/001)	3
II. Discussion générale	3
III. Observations relatives aux développements	3
IV. Discussion des amendements et votes	19
V. Annexes	28
1. Amendements	28
2. Compte rendu intégral des auditions	39

Documents précédents:

Doc 52 1948/ (2008/2009):

- 001: Proposition de résolution de MM. De Vriendt, Vercamer, Deseyn, Lahssaini et consorts.
002: Addendum.

Voir aussi:

- 004: Texte adopté par la Commission spéciale.

**Samenstelling van de commissie op de datum van indiening van het verslag/
Composition de la commission à la date de dépôt du rapport**

Voorzitter/Président: Dirk Van der Maelen

A. — Vaste leden / Titulaires:

CD&V Stefaan Vercamer, Hilâl Yalçın
MR Daniel Ducarme, Jean-Jacques Flahaux
PS Jean Cornil, N.
Open Vld Mathias De Clercq
VB Annick Ponthier
sp.a Dirk Van der Maelen
Ecolo-Groen! Fouad Lahssaini

B. — Plaatsvervangers / Suppléants:

Roel Deseyn, Nathalie Muylle
Valérie De Bue, Josée Lejeune
Karine Lalieux, N
Luk Van Biesen
Barbara Pas
Maya Detiège
Wouter De Vriendt

C. — Niet-stemgerechtigd lid / Membre sans voix délibérative:

cdH Brigitte Wiaux

cdH	:	centre démocrate Humaniste
CD&V	:	Christen-Democratisch en Vlaams
Ecolo-Groen!	:	Ecologistes Confédérés pour l'organisation de luttes originales – Groen
FN	:	Front National
LDD	:	Lijst Dedecker
MR	:	Mouvement Réformateur
N-VA	:	Nieuw-Vlaamse Alliantie
Open Vld	:	Open Vlaamse liberalen en democraten
PS	:	Parti Socialiste
sp.a	:	socialistische partij anders
VB	:	Vlaams Belang

Afkortingen bij de nummering van de publicaties:

DOC 52 0000/000: Parlementair document van de 52e zittingsperiode +
basisnummer en volgnummer
QRVA: Schriftelijke Vragen en Antwoorden
CRIV: Voorlopige versie van het Integraal Verslag (groene
 kaft)
CRABV: Beknopt Verslag (blauwe kaft)
CRIV: Integraal Verslag, met links het definitieve integraal verslag
 en rechts het vertaald beknopt verslag van de toespraken
 (met de bijlagen)
 (PLEN: witte kaft; COM: zalmkleurige kaft)

PLEN: Plenum
COM: Commissievergadering
MOT: Moties tot besluit van interpellaties (beigekleurig
 papier)

Abréviations dans la numérotation des publications:

DOC 52 0000/000: Document parlementaire de la 52ème législature, suivi
du n° de base et du n° consécutif
QRVA: Questions et Réponses écrites
CRIV: Version Provisoire du Compte Rendu intégral (cou-
 verture verte)
CRABV: Compte Rendu Analytique (couverture bleue)
CRIV: Compte Rendu Intégral, avec, à gauche, le compte
 rendu intégral et, à droite, le compte rendu analy-
 tique traduit des interventions (avec les annexes)
 (PLEN: couverture blanche; COM: couverture sau-
 mon)
PLEN: Séance plénière
COM: Réunion de commission
MOT: Motions déposées en conclusion d'interpellations
 (papier beige)

Officiële publicaties, uitgegeven door de Kamer van volksvertegenwoordigers

Bestellingen:
Natieplein 2
1008 Brussel
Tel. : 02/ 549 81 60
Fax : 02/549 82 74
www.deKamer.be
e-mail : publicaties@deKamer.be

Publications officielles éditées par la Chambre des représentants

Commandes:
Place de la Nation 2
1008 Bruxelles
Tél. : 02/ 549 81 60
Fax : 02/549 82 74
www.laChambre.be
e-mail : publications@laChambre.be

DAMES EN HEREN,

De leden van de Bijzondere Commissie “Globalisering” hebben, op 2 juli 2009, een resolutie betreffende de toepassing van sociale- en milieunormen in het kader van de globalisering aangenomen, ingediend door de heren De Vriendt, Vercamer, Deseyn, Lahssaini c.s. (Doc 52 1948/001).

Dit verslag beoogt de bespreking en de aanneming van dit voorstel van resolutie weer te geven, die plaats vonden tijdens de vergaderingen van maandag 25 mei 2009, maandag 29 juni 2009 en donderdag 2 juli 2009. Deze bespreking werd voorafgegaan door verschillende hoorzittingen van experts en vertegenwoordigers van de burgerlijke maatschappij. Het integraal verslag van deze hoorzittingen gaat in bijlage.

I. – INLEIDENDE UITEENZETTING

De heren Stefaan Vercamer en Wouter De Vriendt geven een toelichting bij hun voorstel. Hiertoe zij verwezen naar DOC 52 1948/001.

II. – ALGEMENE BESPREKING

De heer Mathias De Clercq (Open VLD) merkt op dat in de inleiding nogal veralgemenend wordt gesproken over globalisering. Begrippen zoals kapitalisme, vrije markt, protectionisme en globalisering worden verward.

Het is essentieel dat men zich niet gaat keren tegen de globalisering als dusdanig, maar wel tegen de uitwassen van turbokapitalisme en van protectionisme.

In punt 28 met betrekking tot het internationale financiële systeem staat expliciet de invoering van een heffing op de internationale financiële transacties.

De heer De Clercq had hierover graag enige toelichting. Indien het hier immers gaat om een soort van Tobintaks of Spahntaks, is hij geen voorstander. Studies wijzen uit dat dit geen adequaat middel is om munt-speculatie tegen te gaan. Hiertoe bestaan efficiëntere manieren, zoals de invoering van grotere muntzones. De euro is daar een mooi voorbeeld van. De wens om middelen te genereren voor armere landen wordt gedeeld; maar een heffing op het BNP van diverse rijkere landen is daartoe een beter instrument dan algemene taksen zoals de Tobin of Spahntaks.

MESDAMES, MESSIEURS,

Les membres de la Commission spéciale “Mondialisation” ont adopté le 2 juillet 2009, une résolution concernant l’application de normes sociales et environnementales dans le cadre de la mondialisation, déposée par MM. De Vriendt, Vercamer, Deseyn, Lahssaini et consorts (Doc 52 1948/001).

Le présent rapport rend compte de la discussion et de l’adoption de cette proposition de résolution lors des réunions du lundi 25 mai 2009, du lundi 29 juin 2009 et du jeudi 2 juillet 2009. Cette discussion avait été précédée de plusieurs auditions d’experts auxquelles étaient associés des représentants de la société civile. Le compte rendu intégral de ces auditions figure en annexe.

I. – EXPOSÉ INTRODUCTIF

Messieurs Wouter De Vriendt et Stefaan Vercamer commentent leur proposition. A cet effet, ils se réfèrent aux développements qui figurent dans le DOC 52 1948/001.

II. – DISCUSSION GÉNÉRALE

M. Mathias De Clercq (Open VLD) fait remarquer que l’introduction parle de la mondialisation en des termes assez généralisateurs. Des notions comme le capitalisme, le marché libre, le protectionnisme et la mondialisation sont confondues.

Il est essentiel que l’on ne s’oppose pas à la mondialisation en tant que telle, mais bien aux excès du turbokapitalisme et du protectionnisme.

Le point 28 relatif au système financier international mentionne explicitement l’instauration d’une taxe sur les transactions financières internationales.

M. Mathias De Clercq aimerait obtenir quelques explications en la matière. En effet, s’il s’agit, en l’espèce, d’une sorte de taxe “Tobin” ou de taxe “Spahn”, il n’y est pas favorable. Des études démontrent que ce n’est pas un moyen adéquat pour contrer la spéculation monétaire. Il existe des manières plus efficaces de le faire, comme l’introduction de plus grandes zones monétaires. L’euro en est un bel exemple. Le souhait de générer des moyens pour les pays pauvres est partagé; mais, pour ce faire, une taxe sur le PNB de divers pays riches est un meilleur instrument que des taxes générales comme les taxes “Tobin” ou “Spahn”.

De heer De Clercq somt een aantal punten op die absoluut in de resolutie moeten worden vermeld opdat er een volledig beeld zou worden geschetst over de manier waarop wij denken dat een meer ethische globalisering kan plaatsvinden in het belang van alle landen en niet, zoals het nu vaak is georganiseerd, een protectionistisch systeem waarbij de rijke westerse landen lid zijn van de vrijhandelszone maar zelf niets doen om ontwikkelingslanden in die vrijhandel te integreren en daardoor de ontwikkeling van veel derdewereldlanden uitsluiten, wat totaal verwerpelijk is.

Het eigendomsrecht moet worden vermeld. Het belang hiervan werd beschreven door Hernando de Soto in zijn pleidooi om het bezit te valoriseren. Het is zo dat veel mensen, ook in derdewereldlanden, wel een aantal zaken hebben maar deze niet gevaloriseerd zien in eigendom. Nochtans is officieel erkende en beschermde eigendom een middel tot vooruitgang omdat ze toelaat de vruchten van arbeid te valoriseren en te vermenigvuldigen.

Hij steunt ook het pleidooi voor microkredieten van M. Yunus om kredieten te voorzien ter stimulering op kleine schaal van het ondernemerschap dat in de arme landen eigenlijk aanwezig is, maar *de facto* nog niet als zodanig wordt erkend omwille van ontbrekende eigendomsrechten, enz..

Een derde belangrijke pijler is het ganse debat om tot een beter representatief en meer democratische karakter te komen van tal van internationale instellingen. De WHO, het IMF en andere internationale instellingen moeten meer representatief zijn en meer gericht op de 21e eeuw en niet meer op de 20e eeuw waarbij een aantal dominante landen de plak zwaaien. Ook vele ngo's eisen terecht dat er wordt rekening gehouden met de nieuwe wereldorde die is ontstaan, zoals Latijns-Amerika, Afrika enz... Die eis om meer democratisering, representativiteit en legitimiteit in dat nieuw wereldverhaal te scheppen moeten wij zeker voorstaan en kracht bijzetten om op die manier meer rechtvaardigheid te bekomen.

Een vierde aspect is het vraagstuk van kwijschelding van de schulden waarbij een aantal voorwaarden moeten worden in acht genomen opdat die middelen effectief zouden worden ingezet en niet rechtstreeks bij corrupte regimes zouden belanden. Ook dit verhaal is fundamenteel in het kansen geven in het zich kunnen ontwikkelen van landen die nu vaak heel sterk worden afgeremd.

Een vijfde suggestie die zeker moet vermeld worden is het aspect van de vrijhandel. Het landbouwbeleid –

M. Mathias De Clercq énumère une série de points qui doivent absolument être mentionnés dans la résolution afin de présenter un aperçu complet de la manière dont nous pensons qu'une mondialisation plus éthique peut exister dans l'intérêt de tous les pays et non, comme on l'organise souvent actuellement, en un système protectionniste où les pays riches occidentaux sont membres de la zone de libre échange mais ne font rien eux-mêmes pour intégrer les pays en voie de développement dans ce libre-échange et excluent ainsi le développement de nombreux pays du tiers monde, ce qui est tout à fait immoral.

Il faut mentionner le droit de propriété. Son importance a été décrite par Hernando de Soto dans son plaidoyer pour valoriser la possession. C'est ainsi que de nombreuses personnes, y compris dans les pays du tiers monde, ont un certain nombre de choses, mais ne voient pas leurs possessions valorisées en propriété. Néanmoins, la propriété officiellement reconnue et protégée est un vecteur de progrès parce qu'elle permet de valoriser et de multiplier les fruits du travail.

Il soutient également le plaidoyer de M. Yunus en faveur des micro-crédits, qui vise à prévoir des crédits afin de stimuler à petite échelle l'esprit d'entreprise qui est en fait présent dans les pays pauvres, mais qui, *de facto*, n'est pas encore reconnu comme tel étant donné l'absence de droits de propriété.

Tout le débat visant à améliorer la représentativité et à accentuer le caractère démocratique de nombreuses institutions internationales constitue un troisième pilier important. L'OMC, le FMI et d'autres institutions internationales doivent être plus représentatives et plus axées sur le XXIe siècle, et non plus sur le XXe siècle, caractérisé par l'hégémonie d'un certain nombre de pays dominants. De nombreuses ONG réclament également à juste titre que l'on tienne compte du nouvel ordre mondial qui est né, avec des pays tels que l'Amérique latine, l'Afrique, etc... Nous devons assurément soutenir et renforcer cette exigence de créer plus de démocratie, de représentativité et de légitimité dans ce nouvel ordre mondial afin de parvenir ainsi à plus d'équité.

Un quatrième aspect est celui de la question de l'annulation de la dette, dans le cadre de laquelle un certain nombre de conditions doivent être respectées pour que ces moyens soient effectivement utilisés et ne tombent pas directement aux mains de régimes corrompus. Cet aspect est également fondamental pour donner à des pays qui sont actuellement souvent très fortement freinés, les chances de se développer.

L'aspect du libre échange est une cinquième suggestion qu'il faut certainement mentionner. La politique

ook aangedreven vanuit de EU – is bijzonder nefast voor de structurele economische ontwikkeling en bijgevolg welvaart en welzijnsopbouw van de ontwikkelingslanden. Het Europees landbouwbeleid wordt gekenmerkt door importheffingen en door exportsubsidies. Dat systeem zorgt ervoor dat die landen arm blijven en zich niet structureel economisch kunnen ontwikkelen. Niet alleen de EU, maar ook Japan en de VS zorgen ervoor dat de derdewereldlanden, die eigenlijk een comparatief voordeel hebben bij de productie van een aantal landbouwproducten, niet alleen niet op onze markten kunnen afzetten vanwege de importheffingen, maar bovendien ook via exportsubsidies vanuit Europa hun eigen producten zelfs niet op hun eigen markten kunnen aanbieden.

De heer De Clercq stelt voor een paragraaf in te lassen om resoluut een einde te maken aan de exportsubsidies vanwege de EU evenals aan de importheffingen op producten van de derdewereldlanden naar onze markt. Dit is een fundamentele hefboom tot welvaart en welzijn rechtstreeks voor de boeren en de civil society en niet voor de corrupte regimes. Over het verdere nut voor de EU van importheffingen kan nog een debat worden gevoerd.

Ook publieke gezondheidszorg en onderwijs moeten benadrukt worden, zeker onderwijs als wapen in en noodzakelijke voorwaarde voor de strijd tegen kinderarbeid, teneinde daar ook meer vrijheid te waarborgen.

Een schitterend initiatief is er in Brazilië waar ouders geld krijgen als zij hun kinderen naar school sturen. Enerzijds blijven zij zodoende gespaard van kinderarbeid en anderzijds doen zij kennis op.

Al deze elementen zullen nog niet zorgen voor een “*walhalla*” maar kunnen bijdragen tot het realiseren van een meer ethische globalisering en een meer rechtvaardige wereld.

Als besluit op voorgaande opmerkingen, zegt de heer De Clercq dat hij een aantal amendementen zal indienen. In elk geval wil hij dat niet alleen rekening wordt gehouden met sociale en ecologische criteria waar hij trouwens al lang voorstander van is. In navolging van het voorstel van Noreena Hertz pleit spreker voor een Wereld Sociale Organisatie en een Wereld Milieu Organisatie die ook minimale sociale en ecologische standaarden naar analogie op handelsvlak van de WHO kunnen inlassen. Wij moeten nog veel ambitieuzer zijn

agricole - également impulsée à partir de l'Union européenne – est particulièrement néfaste pour le développement économique structurel et par conséquent la prospérité et le bien-être des pays en développement. La politique agricole européenne se caractérise par des taxes à l'importation et des subsides à l'exportation. Ce système fait que ces pays restent pauvres et ne peuvent pas se développer sur un plan économique structurel. Non seulement l'Union européenne, mais aussi le Japon et les États-Unis font en sorte que les pays du tiers monde, qui ont en fait un avantage comparatif dans le cadre de la production d'un certain nombre de produits agricoles, non seulement ne puissent pas écouler leurs produits sur nos marchés à cause des taxes à l'importation, mais n'arrivent même pas non plus offrir leurs propres produits sur leurs marchés nationaux en raison des subsides à l'exportation provenant d'Europe.

M. Mathias De Clercq propose d'insérer un paragraphe afin de mettre résolument fin aux subventions à l'exportation de la part de l'UE ainsi qu'aux taxes à l'importation sur nos marchés de produits en provenance de pays en développement. C'est un levier fondamental pour permettre directement aux paysans et à la société civile – et non aux régimes corrompus – d'accéder à la prospérité et au bien-être. Pour le reste, l'utilité des taxes à l'importation pour l'UE peut encore faire l'objet d'un débat.

Les soins de santé publique et l'enseignement doivent aussi être mis en exergue, et certainement l'enseignement en tant qu'arme et condition nécessaire pour la lutte contre le travail des enfants, afin de garantir aussi plus de liberté dans ce domaine.

À cet égard, il y a une superbe initiative au Brésil, où les parents reçoivent de l'argent lorsqu'ils envoient leurs enfants à l'école. De cette manière, ces derniers sont préservés du travail des enfants, tout en acquérant des connaissances.

Tous ces éléments ne créeront certes pas encore un “*walhalla*”, mais peuvent contribuer à réaliser une globalisation plus éthique et à créer un monde plus équitable.

En guise de conclusion aux observations qui précèdent, M. De Clercq indique qu'il présentera une série d'amendements. En tout cas, il souhaite que l'on ne tienne pas uniquement compte de critères sociaux et écologiques dont il est d'ailleurs depuis longtemps partisan. Dans la foulée de la proposition de Noreena Hertz, l'intervenant plaide en faveur d'une Organisation sociale mondiale et d'une Organisation environnementale mondiale, qui peuvent également insérer des normes sociales et environnementales minimales, par

en nog veel meer thema's aankaarten teneinde een globaal offensief verhaal te hebben om in zijn integraliteit tot ethisch globalisme en rechtvaardigheid in deze wereld te komen.

De heer Jean Cornil (PS) steunt het onderhavige voorstel van resolutie – waarvan hij terloops de kwaliteit onderstreept – voluit en geeft te kennen dat hij geen amendementen zal indienen. Hij staat ook open voor discussie over de amendementen die de heer De Clercq zal indienen. In het parlement moet immers worden gestreefd naar een ruime consensus teneinde iets meer gewicht te hebben ten aanzien van de aanbevelingen die aan de federale regering zullen worden gericht.

Over bepaalde punten is hij het eens met de heer De Clercq en meer bepaald over de democratisering van de internationale organisaties en de ontwikkeling van het microkrediet, dat in een aantal landen een uiterst interessante trend inluidt.

Sommige aspecten liggen voor een socialist een beetje gevoeliger, onder meer de kwestie van de valorisatie van het eigendomsrecht of zelfs de kwesties van het gemeenschappelijk landbouwbeleid en van het protectionisme.

Wellicht is het niet nodig in het voorliggende voorstel van resolutie, dat gewijd is aan sociale en milieunormen, het specifieke en zeer complexe vraagstuk van de voedingsmiddelen en van het gemeenschappelijk landbouwbeleid aan te kaarten.

De commissie voor de Buitenlandse Betrekkingen heeft trouwens een resolutie besproken over de voedselcrisis. De parlementsleden hebben tot tweemaal toe de heer Olivier De Schutter, speciaal rapporteur van de Verenigde Naties, gehoord in de bijzondere commissie "Klimaat en Duurzame Ontwikkeling", voorgezeten door de heer Herman Van Rompuy. Dat debat heeft dus al plaatsgehad en het moet niet opnieuw worden gevoerd in het kader van het voorliggende voorstel van resolutie.

De heer Jean-Jacques Flahaux (MR) dankt de CD&V- en de Ecolo-Groen!-fracties omdat ze een voorstel van resolutie hebben ingediend over een zo fundamentele kwestie als de sociale en milieunormen. Volgens de publieke opinie worden die normen ons opgelegd maar worden ze in de ontwikkelingslanden niet aangemoedigd.

Ongeacht of een en ander via syndicaal werk of op een andere manier tot stand komt, het ligt voor de hand dat de sociale en milieunormen zullen moeten worden

analogie avec l'OMC sur le plan commercial. Nous devons être encore beaucoup plus ambitieux et aborder encore beaucoup plus de thèmes afin de mener une offensive globale permettant de réaliser dans son intégralité un globalisme éthique et d'obtenir une équité dans ce monde.

M. Jean Cornil (PS) affirme qu'il soutient entièrement la présente proposition de résolution – dont il souligne la qualité – et qu'il ne déposera pas d'amendements. Il déclare également être ouvert à des discussions sur les amendements qui seront proposés par M. De Clercq. En effet, il y a lieu au sein du parlement de tendre vers un large consensus afin d'avoir un peu plus de poids vis-à-vis des recommandations qui seront adressées au gouvernement fédéral.

Il partage certains points de vue de M. Mathias De Clercq, en particulier en ce qui concerne la démocratisation des organisations internationales et le développement du micro-crédit qui est extrêmement intéressant dans un certain nombre de pays.

Certains aspects sont un peu plus délicats pour un socialiste, notamment la question de la valorisation du droit de propriété, voire la question de la politique agricole commune et du protectionisme.

Il n'est peut-être pas nécessaire d'aborder la question spécifique et très complexe des denrées alimentaires et de la politique agricole commune dans la présente résolution consacrée aux normes sociales et environnementales.

Une résolution sur la crise alimentaire a d'ailleurs été examinée par la commission des Affaires étrangères. En commission Climat, les parlementaires ont eu l'occasion d'entendre par deux fois le rapporteur spécial des Nations-Unies, M. Olivier De Schutter, sous la présidence de M. Herman Van Rompuy. Ce débat a donc déjà eu lieu et il ne convient donc pas de l'intégrer à nouveau dans la présente résolution.

M. Jean-Jacques Flahaux (MR) remercie les groupes CD&V et Ecolo-Groen! pour avoir déposé une proposition de résolution sur une question aussi fondamentale que les normes sociales et environnementales. Selon l'opinion publique les normes sociales et environnementales nous sont imposées alors que dans les pays du tiers monde, on ne les promeut pas.

Que ce soit par le biais du travail syndical ou autre, il est clair que les normes sociales et environnementales devront être améliorées dans les pays du tiers monde.

verbeterd in de derdewereldlanden. Uit de werkzaamheden van de verschillende parlementaire commissies van de Kamer blijkt dat er tal van problematische elementen zijn. Bij wijze van voorbeeld kan worden aangehaald dat de Chinese producten de milieunormen niet in acht nemen en dat in India de sociale normen niet worden toegepast.

Voorts wijst de spreker op de noodzaak dezelfde tekst goed te keuren in de Kamer en in de Senaat, waar het besproken voorstel van resolutie eveneens werd ingediend (Stuk Senaat 4 – 1329/1).

Idealiter zou in heel Europa zo'n tekst moeten worden goedgekeurd. België, dat in 2010 het voorzitterschap van de Europese Unie zal waarnemen, kan terzake echter een voortrekkersrol spelen.

De heer Jean-Jacques Flahaux attendeert erop dat de nu voorliggende tekst niettemin enkele leemten vertoont, zoals de heer Mathias De Clercq heeft aangestipt. De democratisering van de internationale organisaties en de ontwikkeling van het microkrediet zouden in het voorstel van resolutie moeten worden opgenomen.

Bovendien moet worden vastgesteld dat de democratische normen onvoldoende worden gepromoot in de tekst. Dat is nochtans een belangrijk punt want democratische normen en sociale en milieunormen hangen nauw samen.

De sociale normen worden niet echt aangemoedigd als men zich niet in een democratisch regime bevindt. De spreker wijst ook op de grote hypocrisie die thans heerst: de rijke landen trekken op geregeld de wetenschappelijke elite (ingenieurs, artsen enzovoort) weg uit te derdewereldlanden.

Wat het punt 6 betreft, vraagt de heer Jean-Jacques Flahaux zich ook af of het opportuun is de OESO-richtlijnen bindend te verklaren.

België heeft al met die richtlijnen ingestemd en heeft zich ertoe verbonden ze te doen naleven. Hoe kan men die richtlijnen bindend maken? Welke instantie zou daartoe moeten worden opgericht?

Het ware veel beter mocht elk van de 27 lidstaten van de Europese Unie zich ertoe verbinden ze te doen naleven. De doelstelling is lovenswaardig, maar hoe kan ze worden bereikt? Het verdient de voorkeur stapsgewijs voortgang te maken.

Dat geldt ook voor het punt 17, dat beoogt de uitspraken van de IAO bindend te maken. Waarom gaat men

Il ressort des travaux des différentes commissions parlementaires à la Chambre, qu'il y a toute une série d'éléments problématiques: les produits chinois ne respectent pas les normes environnementales et les normes sociales ne sont pas appliquées en Inde par exemple.

L'intervenant souligne, par ailleurs, la nécessité d'adopter le même texte à la Chambre et au Sénat où la présente proposition de résolution a également été déposée (Doc. Sénat 4 – 1329/1)

Idéalement, c'est au niveau de l'Europe entière que l'on devrait adopter un tel texte. La Belgique, qui exercera la présidence de l'UE en 2010, peut néanmoins faire office de précurseur en la matière.

M. Jean-Jacques Flahaux fait observer que le texte à l'examen présente néanmoins quelques lacunes, comme l'a souligné M. Mathias De Clercq. La question de la démocratisation des institutions internationales devrait figurer dans la proposition de résolution de même que le développement du micro-crédit.

Force est également de constater que l'on ne promeut pas suffisamment dans le texte les normes démocratiques. Il s'agit pourtant d'un point important car normes démocratiques et normes sociales et environnementales sont étroitement liées.

On ne promeut pas véritablement de normes sociales si l'on n'est pas dans un système démocratique. L'intervenant souligne également la grande hypocrisie qui règne, à l'heure actuelle: les pays développés vident régulièrement le tiers monde de ses élites scientifiques (ingénieurs, médecins,...)

M. Jean-Jacques Flahaux s'interroge également, en ce qui concerne le point six, sur l'opportunité de rendre contraignants les principes directeurs de l'OCDE.

La Belgique a déjà souscrit à ces principes et s'est engagée à les faire respecter. Comment rendre ces principes obligatoires? Quelle instance devrait-elle être mise en place à cet effet?

Il conviendrait plutôt que chacun des 27 États membres de l'Union européenne s'engage à les faire respecter. L'objectif est louable mais comment l'atteindre? Il est préférable de progresser pas à pas.

Il en va de même en ce qui concerne le point 17, qui vise à rendre les décisions de l'OIT contraignantes.

niet via de Wereldhandelsorganisatie (WHO) te werk? Die werkwijze zou even efficiënt zijn.

De heer Jean-Jacques Flahaux is het volkomen eens met het in het punt 24 vervatte voorstel om een Internationaal Milieutribunaal op te richten, maar hij wijst erop dat de tekst beter zou moeten worden gestructureerd door de aspecten betreffende de oprichting, de samenstelling en de werkwijze van dat tribunaal alsmede zijn eventuele banden met een bestaande organisatie te verduidelijken. Daardoor zou dit voorstel inhoudelijk worden verrijkt.

Vervolgens brengt de spreker het punt 26 ter sprake, dat betrekking heeft op de problematiek van de eindprijs en van de "reële" prijs.

Wat verstaat men daaronder? Wat het begrip "reële prijs" betreft, wenst de heer Jean-Jacques Flahaux dat de milieukosten in de prijzen worden verrekend en dat die kosten op de producten worden vermeld.

Wordt de reële prijs gezet naargelang de sociale normen? Dat zou althans het geval moeten zijn, maar het zal niet voor de hand liggen om die prijs te bepalen.

Inzake het punt 27, dat ertoe strekt te eisen dat de grondstoffen en de openbare diensten uit de binnen de WHO gevoerde onderhandelingen worden gelicht, wijst de spreker erop dat men de WHO compleet dreigt uit te hollen als men die organisatie almaar meer gespreksonderwerpen ontnaemt. Het is nochtans bekend hoe moeizaam de overgang van de GATT naar de WHO is verlopen. De WHO is de enige organisatie die er in slaagt in handelszaken een zekere discipline op te leggen.

Wat de internationale financiële transacties betreft, bevat de voorliggende tekst een dubbelzinnigheid. Gaat het om de Tobintaks die door de fractie waartoe de spreker behoort in het Europees Parlement werd gesteund?

Wat impliceert het begrip "de rechten en de plichten van de investeerders en de landen waar wordt geïnvesteerd in balans (...) brengen"? Wat houdt "een eerlijke verdeling van de inkomsten uit arbeid en uit kapitaal" in? De reflectie over die punten zou moeten worden uitgediept.

Het voorliggende voorstel van resolutie moet de mogelijkheid bieden aanzienlijke vooruitgang te maken tijdens het volgende Belgische voorzitterschap van de Europese Unie tijdens de tweede helft van 2010.

Pourquoi ne peut-on agir via l'Organisation Mondiale du Commerce (OMC)? Cette manière de procéder serait tout aussi opérationnelle.

En ce qui concerne le point 24 qui a trait au tribunal environnemental, M. Jean-Jacques Flahaux partage entièrement cette proposition mais fait observer qu'il conviendrait de structurer davantage le texte en précisant les aspects relatifs à la création, la composition, le fonctionnement de ce tribunal et ses liens éventuels avec une organisation existante. De telles précisions donneraient davantage de chair à cette proposition.

L'intervenant évoque ensuite le point 26 qui a trait à la problématique du prix final et du prix réel.

Que recouvrent ces termes? En ce concerne la notion de prix réel, M. Jean-Jacques Flahaux souhaite que l'on englobe les coûts environnementaux dans les prix et que l'on mentionne ces coûts sur les produits.

Le prix réel est-il établi en fonction des normes sociales? Ce devrait être le cas mais il ne sera pas évident de l'établir.

En ce qui concerne le point 27 qui vise à exiger le retrait des ressources naturelles ainsi que des services publics des négociations à l'OMC, l'intervenant souligne qu'à force d'enlever des objets de discussion, l'on risque de déstructurer totalement l'OMC. Or, l'on sait combien il fut difficile de passer du GATT à l'OMC. L'OMC est la seule organisation qui parvient à imposer une certaine discipline dans le domaine commercial.

En ce qui concerne les transactions financières internationales, le texte à l'examen contient une ambiguïté. S'agit-il de la taxe Tobin qui fut soutenue au Parlement européen par le groupe auquel appartient l'orateur?

Qu'implique la notion d'équilibre des droits et obligations des investisseurs et des pays receveurs? Qu'implique la répartition équitable des revenus du travail et du capital? Il conviendrait d'avancer dans la réflexion sur ces points.

La présente résolution doit être l'occasion de marquer la prochaine présidence belge de l'UE au 2e semestre 2010 par des avancées considérables.

In dat opzicht zou men de Belgische regering moeten kunnen overtuigen en betrekken in het kader van haar voorbereiding van het voorzitterschap van de Europese Unie.

Tot slot moet men aandacht hebben voor de punten 8, 12, 24 en 25, die voor extra administratieve lasten zouden kunnen zorgen, meer bepaald voor de ondernemingen, terwijl men anderzijds inspanningen doet om de lasten juist te verlichten in plaats van ze te verzwaren, vooral in een periode van economische crisis.

De heer Dirk Van der Maelen (sp.a.) merkt op dat het niet de bedoeling is met deze resolutie de hele globaliseringproblematiek te bestrijken.

Bij het begin van de werkzaamheden van deze commissie waren immers met de collega's drie werkvelden afgesproken:

- de rol en de plaats in een geglobaliseerde samenleving van sociale- en milieunormen;
- de financiële crisis en globalisering;
- handel als motor voor welvaart.

De heer Van der Maelen heeft de indruk dat de collega's met sommige suggesties gemaakt tijdens de bespreking van het eerste thema reeds op het terrein van de twee overige thema's treden.

Hij stelt bijgevolg voor dat voor deze resolutie iedereen zich zo veel mogelijk beperkt tot het eerste punt, zijnde sociale- en milieunormen.

Dat kan betekenen dat sommige voorstellen van de collega's van CD&V en Groen! mogelijk worden uitgesteld tot een later debat.

De beste manier om nu verder te werken is iedereen een aantal weken de tijd te geven om amendementen in te dienen. Tijdens de volgende vergadering zullen deze dan punt per punt worden besproken.

De heer Wouter De Vriendt (Ecolo-Groen!) zegt wat zijn fractie betreft akkoord te kunnen gaan met het voorstel van de heer Van der Maelen.

De heer Fouad Lahssiani (Ecolo-Groen!) herinnert eraan dat het voorstel van resolutie is opgebouwd rond drie krachtlijnen:

- de dimensie productiewijze toegespitst op de economische activiteiten waarop men de sociale en de

Il conviendrait dans cette perspective de convaincre et d'impliquer le gouvernement belge dans le cadre de sa préparation de la présidence de l'Union européenne.

Enfin, il y a lieu d'être attentif aux points 8, 12, 24 et 25 qui pourraient occasionner des charges administratives supplémentaires notamment sur les entreprises alors que l'on s'efforce par ailleurs de réduire les charges au lieu de les alourdir, surtout dans une période de crise économique.

M. Dirk Van der Maelen (sp.a.) fait observer que l'objectif n'est pas de couvrir toute la problématique de la mondialisation dans cette résolution.

À l'entame des travaux de cette commission, il a été convenu collégialement d'aborder trois champs d'action:

- le rôle et la place de normes sociales et environnementales dans une société mondialisée,
- la crise financière et la mondialisation,
- le commerce en tant que moteur de la prospérité.

M. Van der Maelen a l'impression que certaines suggestions formulées par ses collègues lors de la discussion consacrée au premier thème ont déjà empiété sur les deux autres thèmes.

Il propose dès lors que l'on se limite au premier thème, c'est-à-dire aux normes sociales et environnementales, dans la résolution à l'examen.

Certaines propositions des collègues du CD&V et de Groen! pourraient dès lors être reportées à une discussion ultérieure.

La meilleure façon de poursuivre les travaux à l'heure actuelle consiste à accorder à chacun un délai de quelques semaines pour présenter des amendements. Ceux-ci seront ensuite examinés lors de la prochaine réunion.

M. Wouter De Vriendt (Ecolo-Groen!) déclare que son groupe se rallie à la proposition de M. Van der Maelen.

M. Fouad Lahssaini (Ecolo-Groen!) rappelle que la proposition de résolution est construite autour de trois axes:

- la dimension mode de production centrée sur les activités économiques autour desquelles on voudrait

milieudimensie zou willen enten. Waardig werk werd gekozen als belangrijkste krachtlijn rond welke over die problematiek wordt nagedacht. Daarom is het misschien niet mogelijk andere dimensies op te nemen in het voorstel van resolutie.

Voortaan zou men kunnen beslissen zich op andere dimensie toe te spitsen, zoals het kwietschelden van de schuld van de derde wereld. De Belgische ontwikkelingssamenwerking heeft verplichtingen en eisen om de schuld van ongeacht welk land niet langer op onverschillig welke manier kwijt te schelden. Die verplichtingen zouden in een andere resolutie kunnen worden opgenomen. Mocht die nuttig blijken, dan zou men ze er kunnen aan toevoegen.

Nadien zal moeten worden nagegaan of België ze al dan niet in acht neemt.

– de tweede krachtlijn. Het ziet ernaar uit dat de resolutie principes wil overnemen van de OESO, de AIO, de WHO of de Verenigde Naties, en ook millenniumdoelstellingen. Het gaat om principes op grond waarvan dit voorstel van resolutie werd uitgewerkt door ze te verruimen, door beperkingen op te leggen en door aan te geven waarnaar men ze zou willen uitbreiden. Bedoeling is te komen tot een systeem zodat de Europese landen en dus ook België die principes in acht kunnen nemen omdat ze zich daar allemaal toe hebben verbonden. Verbintenissen alleen zijn niet voldoende.

– de derde krachtlijn van de resolutie is die van de controle en van het opnemen van die principes in de handelsverbintenissen en –programma's, ongeacht of het daarbij om ontwikkeling of om een ander domein gaat, van België en van Europa, maar ook van de totstandkoming van controle- en sanctiemiddelen door het Parlement.

Dat zijn de drie krachtlijnen waarop wij ons moeten toespitsen. Dat is misschien een middel om ons te helpen geen andere thema's aan te snijden die weliswaar interessant zijn maar die de resolutie zouden kunnen verruimen tot andere domeinen. Door de resolutie te veel te verruimen, zou men het essentiële punt, met name de kwestie van waardig werk en al wat dat impliceert als men het in acht wil nemen, zowel in het Noorden als in het Zuiden, kunnen voorbijgaan. Op andere opmerkingen met betrekking tot het recht, de vrijheid van vereniging en de totstandkoming van democratische systemen, zowel in het Noorden als in het Zuiden, zou men naderhand kunnen terugkomen.

De heer Stefaan Vercamer (CD&V) zegt dat misschien hier en daar wat te ver is gegaan in het uitdiepen van het voorstel van resolutie. Bij het indienen van de

greffer la dimension sociale et la dimension environnementale. On a choisi le travail décent comme axe principal autour duquel on réfléchit à cette problématique, d'où l'impossibilité peut-être d'élargir la résolution à d'autres dimensions.

À l'avenir on pourrait choisir de travailler autour d'autres dimensions comme la remise de la dette du tiers monde. La Coopération belge a ses contraintes et ses exigences pour ne plus annuler la dette de n'importe quel pays de n'importe quelle façon. On pourrait reprendre ces contraintes dans une autre résolution. Et si celle-là s'avère utile, on pourra les y ajouter.

Après il faudra observer si la Belgique les respecte ou pas.

– le deuxième axe. Il lui semble que la résolution vise à reprendre des principes, soit de l'OCDE, soit de l'OIT, soit de l'OMC, soit des Nations Unies et des Objectifs du Millénaire. Ce sont des principes autour desquels cette résolution a été élaborée en les élargissant, en établissant les limites et en disant vers quoi on voudrait les étendre. L'objectif est de mettre en place un système pour que les pays européens, aussi la Belgique, puissent respecter ces principes, parce qu'ils s'y sont tous engagés. Et les engagements ne sont pas suffisants.

– le troisième axe dans cette résolution est celui du contrôle, de l'inscription de ces principes au niveau des engagements et des programmes commerciaux qu'ils soient de développement ou autre de la Belgique et de l'Europe, mais aussi la mise en place de moyens de contrôle et de sanctions par le Parlement.

Ce sont les trois axes sur lesquels nous devons nous concentrer. Ceci est peut-être une façon de nous aider à ne pas y englober d'autres thèmes qui sont intéressants mais qui pourraient ouvrir la résolution à d'autres champs. En élargissant trop on ne pourrait plus toucher à ce point essentiel: la question du travail décent et tout ce que cela implique si on veut le respecter, aussi bien au Nord qu'au Sud. Il y a d'autres remarques sur lesquelles on pourrait revenir ultérieurement concernant le droit, la liberté d'association, la mise en place de systèmes démocratiques, aussi bien au Nord qu'au Sud.

M. Stefaan Vercamer (CD&V) indique que l'on est peut-être allé trop loin sur certains points dans l'approfondissement de la proposition de résolution. Il en sera

amendementen zal hiermee rekening worden gehouden en worden nagegaan of sommige opmerkingen niet naar een andere werkthema moet worden verschoven.

Tevens stelt de heer Vercamer voor amendementen reeds onderling uit te wisselen en zodoende al wat voorbereidend werk te doen voor volgende vergadering.

Het is ook de bedoeling dat het voorstel in de Senaat in consensus met het voorstel dat in de Kamer wordt uitgewerkt, wordt behandeld.

De heer Wouter De Vriendt (Ecolo-Groen!) merkt op dat het een vreemde werkwijze is, dat een tekst ingediend door een aantal fracties in de Kamer integraal in de Senaat wordt overgenomen door één bepaalde fractie. Hij spreekt de hoop uit dat in de Senaat ook op een terechte manier gewerkt wordt en gepleit wordt voor een consensus en een draagvlak, in de eerste plaats tussen de fracties in het Parlement.

De heer Dirk Van der Maelen (sp.a) vraagt nog dat de amendementen uiterlijk 20 juni worden ingediend en de volgende vergadering wordt vastgesteld op maandag 29 juni.

III. – OPMERKINGEN OVER DE TOELICHTING

De heer Jean-Jacques Flahaux (MR) stipt aan dat in de toelichting alleen de negatieve kant van de potentiële en geconstateerde gevolgen van de mondialisering voor het voetlicht wordt gebracht.

Het klopt weliswaar dat de mondialisering een aantal risico's inhoudt, meer in het bijzonder voor de zwaksten, maar ze is en blijft ook een kans en ze kan de economische situatie van zeer veel mensen in de hele wereld verbeteren. Volgens hem komt dat tweevoudige aspect van de mondialisering onvoldoende aan bod in het onderhavige voorstel van resolutie.

De heer Mathias De Clercq (Open Vld) wijst erop dat hij op de toelichting van dit voorstel van resolutie zes amendementen heeft ingediend.

Hij kan het immers niet eens zijn met bepaalde standpunten in die toelichting. De mondialisering wordt er veel te negatief voorgesteld en sommige passages van de toelichting zijn te weinig genuanceerd. Hij dringt er dus op aan dat zijn amendementen in behandeling kunnen worden genomen.

tenu compte lors du dépôt des amendements et l'on vérifiera si certaines observations ne doivent pas être déplacées vers un autre thème de travail.

M. Vercamer propose également de déjà échanger les amendements et de commencer, ce faisant, à préparer la prochaine réunion.

L'intention est également que la proposition soit examinée au Sénat consensuellement avec la proposition élaborée à la Chambre.

M. Wouter De Vriendt (Ecolo-Groen!) fait observer qu'il est étrange qu'un texte déposé par plusieurs groupes à la Chambre soit repris intégralement par un seul groupe au Sénat. Il espère que le travail se fera également correctement au Sénat. Il plaide pour un consensus et pour qu'une assise se mette en place au Parlement, en premier lieu entre les groupes.

M. Dirk Van der Maelen (sp.a) demande également que les amendements soient présentés pour le 20 juin au plus tard et que la prochaine réunion soit fixée au lundi 29 juin.

III. – OBSERVATIONS RELATIVES AUX DÉVELOPPEMENTS

M. Jean-Jacques Flahaux (MR) souligne que les développements ne vont que dans le sens négatif des effets potentiels et constatés de la mondialisation.

S'il est vrai que la mondialisation engendre un certain nombre de risques et plus spécialement à l'encontre de personnes plus faibles, il n'en demeure pas moins que la mondialisation représente également une chance et est susceptible d'améliorer la situation économique de nombreuses personnes par le monde. Ce double aspect de la mondialisation n'est pas, à son estime, suffisamment représenté dans les développements de la présente proposition.

M. Mathias De Clercq (Open Vld) fait observer qu'il a déposé six amendements portant sur les développements de la proposition de résolution.

En effet, il ne peut accepter certains points de vues figurant dans les développements. La mondialisation y est présentée de manière trop négative et certains passages des développements ne sont pas assez nuancés. Il insiste donc afin que ces amendements puissent être pris en compte.

De heer Dirk Van der Maelen (sp.a) attendeert erop dat alleen de indieners van een voorstel van resolutie bepalen wat in de toelichting wordt aangegeven. Daarop kunnen dus geen amendementen worden ingediend. Om rekening te houden met de vraag van de heer Mathias De Clercq, stelt hij echter voor dat de commissie die amendementen onderzoekt en er ten volle over debatteert, en dat de opmerkingen van de heer Mathias De Clercq en van de leden in dit verslag worden opgenomen. De amendementen op de toelichting moeten dus worden beschouwd als opmerkingen en maken dus deel uit van de algemene bespreking van dit voorstel van resolutie. De tekst die door de bijzondere commissie zal worden aangenomen, moet worden gelezen in het licht van het debat over de toelichting.

De leden van de bijzondere commissie zijn het met dit voorstel eens.

Met amendement nr. 1 wil *de heer Mathias De Clercq (Open Vld)* in het deel "Inleiding" van de Toelichting de zin "Globalisering creëert echter ook ongelijkheden" vervangen door: "Globalisering creëert ook in bepaalde specifieke gevallen ongelijkheden".

De heer Wouter De Vriendt (Ecolo-Groen!) is het inhoudelijk eens met het voorgestelde amendement, maar de huidige formulering - misschien is het een taalkundige kwestie - zou de indruk kunnen wekken dat slechts in uitzonderlijke gevallen ongelijkheden worden veroorzaakt. De bestaande ongelijkheden zijn van tweeërlei aard: grove ongelijkheden binnen een aantal landen (in het binnenland van Latijns-Amerika en Azië bij voorbeeld heeft globalisering een negatieve impact). Ook is er de groeiende ongelijkheid tussen een groep minst ontwikkelde landen, bij voorbeeld in Zwart Afrika, en een aantal landen die zich dank zij de globalisering hebben kunnen ontwikkelen.

Er moet worden gezocht naar een tekst waarin de ongelijkheden veroorzaakt door globalisering worden benadrukt zonder al te veel te worden genuanceerd.

De heer Stefaan Vercamer (CD&V) benadrukt dat globalisering nu één maal, naast positieve effecten, ook negatieve effecten heeft en dat beide moeten worden vermeld.

Volgens *de heer Dirk Van der Maelen (sp.a)* brengt in de realiteit de globalisering in de meeste gevallen grote ongelijkheid met zich mee. In het *World Economic Outlook* van 2007 van het IMF komt men tot de vaststelling dat in vrijwel alle ontwikkelingslanden, in Azië en Latijns-Amerika, de laatste twee decennia als gevolg van de globalisering de ongelijkheid is toegenomen. In

M. Dirk Van der Maelen (sp.a) souligne que les développements d'une proposition de résolution sont du seul ressort des auteurs de la proposition. Ils ne peuvent donc faire l'objet d'amendements. Toutefois, afin de prendre en compte la demande de M. Mathias De Clercq, il propose que la commission examine ces amendements, en débâte pleinement et que les observations formulées par M. Mathias De Clercq et les membres de la commission figurent au présent rapport. Les amendements portant sur les développements doivent donc être considérés comme des observations et font partie de la discussion générale de cette proposition de résolution. Le texte qui sera adopté par la Commission spéciale devra être lu à travers le prisme du débat sur les développements.

Les membres de la commission spéciale se rallient à cette proposition.

En présentant l'amendement n°1, *M. Mathias De Clercq (Open Vld)* entend remplacer, dans l' "introduction", le membre de phrase "elle est également source d'inégalités" par le membre de phrase "elle est également source d'inégalités dans certains cas spécifiques".

M. Wouter De Vriendt (Ecolo-Groen!) souscrit à la teneur de l'amendement proposé, mais tel qu'il est actuellement formulé - peut-être est-ce une question d'ordre linguistique - il peut donner à penser que la mondialisation n'est source d'inégalités que dans des cas exceptionnels. Les inégalités existantes sont de deux ordres: des inégalités flagrantes au sein d'un certain nombre de pays, la mondialisation ayant ainsi un impact négatif dans des pays d'Amérique latine et d'Asie. Il y a également une inégalité croissante entre un groupe de pays les moins développés, par exemple, en Afrique noire, et un certain nombre de pays qui se sont développés à la faveur de la mondialisation.

Il convient de chercher une formulation mettant en exergue les inégalités causées par la mondialisation, sans trop s'attacher aux nuances.

M. Stefaan Vercamer (CD&V) fait observer qu'il se fait que la mondialisation a, outre des retombées positives, des effets négatifs et qu'il convient de mentionner les deux.

M. Dirk Van der Maelen (sp.a) estime qu'en réalité, dans la majorité des cas, la mondialisation crée une grande inégalité. Le *World Economic Outlook* de 2007 du FMI constate qu'au cours des deux dernières décennies, l'inégalité s'est accrue par suite de la mondialisation dans la plupart des pays en voie de développement, en Amérique latine et en Asie. Dans un certain nombre

een aantal landen zal men wel economische vooruitgang zien. De stelling van de heer Van der Maelen is dat globalisering niet mag worden afgewezen maar wel sturing behoeft. Door die sturing kan het fenomeen van groeiende ongelijkheid worden uitgesloten.

Het voorstel van resolutie zegt dat globalisering kansen biedt maar ook ongelijkheden creëert en laat in het midden wat de overhand heeft. De heer Mathias De Clercq stelt met zijn amendement dat globalisering goed is en slechts in bepaalde specifieke gevallen ongelijkheden creëert. Volgens de heer Van der Maelen is dit een verkeerde stelling. De onzichtbare hand van de globalisering veroorzaakt volgens hem systematisch ongelijkheden.

De heer Mathias De Clercq (Open Vld) besluit dat inhoudelijk iedereen het wel eens is. Hij stelt voor het woord “specifieke” weg te laten maar “bepaalde” te behouden.

De heer Stefaan Vercamer (CD&V) stelt voor als volgt het amendement aan te passen: “In bepaalde gevallen creëert globalisering nieuwe kansen maar creëert ze ook ongelijkheden.”

De heer Jean Cornil (PS) wijst erop dat de mondialisering ontegenzeggelijk ongelijkheden met zich brengt, onder meer tussen Noord en Zuid! Die evidentie blijkt duidelijk uit de toelichting van de indieners van het voorliggende voorstel van resolutie. Er is dus geen reden om de woorden “in bepaalde specifieke gevallen” toe te voegen, zoals de heer Mathias De Clercq voorstelt.

Iedereen stemt in met het voorstel van de heer Stefaan Vercamer.

Met amendement nr. 2 wil de heer *Mathias De Clercq (Open Vld)* in het deel “Inleiding” van de toelichting de zin “Globalisering volgt immers een eigen logica en heeft juist daarom nood aan een globaal controlesysteem” vervangen als volgt: “Globalisering behoeft uiteraard een globaal controlesysteem”.

Amendement nr. 2 wordt éénparig aangenomen.

Amendement nr. 3 van de heer *Mathias De Clercq (Open Vld)* heeft tot doel in het deel “Inleiding” van de toelichting de zin “De regeringen moeten opnieuw een regulerende rol spelen en ruimere bevoegdheden krijgen om te investeren in infrastructuur, gezondheidszorg en onderwijs, alsook in een billijkere herverdeling van de welvaart” te vervangen door “De regeringen moeten ruimere bevoegdheden krijgen om te investeren in

de pays, on observera en revanche un progrès économique. M. Van der Maelen est d'avis qu'il ne convient pas de rejeter la mondialisation, mais qu'il s'indique de l'encadrer. Cet encadrement permettra d'éliminer le phénomène de l'inégalité croissante.

La proposition de résolution précise que la mondialisation présente de nouvelles opportunités, mais est également source d'inégalités, sans se prononcer sur ce qui prévaut. Dans son amendement, M. Mathias De Clercq indique que la mondialisation est positive et n'est source d'inégalités que dans certains cas spécifiques. M. Van der Maelen estime qu'il s'agit d'une thèse erronée. Selon lui, la main invisible de la mondialisation est systématiquement source d'inégalités.

M. Mathias De Clercq (Open Vld) conclut que tout le monde est cependant d'accord sur le fond. Il propose de supprimer le mot “spécifiques” mais de conserver le mot “certains”.

M. Stefaan Vercamer (CD&V) propose de modifier l'amendement de la façon suivante: “Dans certains cas, la mondialisation crée de nouvelles opportunités mais elle crée également des inégalités.”

M. Jean Cornil (PS) fait observer qu'il est indubitable que la mondialisation engage des inégalités, notamment entre le Nord et le Sud! Les développements des auteurs de la présente proposition de résolution expriment parfaitement cette évidence. Il n'y a donc pas lieu d'ajouter les mots “dans certains cas spécifiques” comme le propose M. Mathias De Clercq.

Tout le monde souscrit à la proposition de M. Stefaan Vercamer.

M. Mathias De Clercq (Open Vld) présente un amendement (n° 2) qui tend à remplacer, dans la partie “Introduction” des développements, la phrase “La mondialisation obéit en effet à une logique qui lui est propre et c'est précisément pour cette raison qu'elle nécessite un système de contrôle mondial” par ce qui suit: “La mondialisation nécessite évidemment un système de contrôle mondial.”

L'amendement n° 2 est adopté à l'unanimité.

M. Mathias De Clercq (Open Vld) présente un amendement (n° 3) qui tend à remplacer, dans la partie “Introduction” des développements, la phrase “Les gouvernements ont donc un rôle accru de régulateur à retrouver et doivent voir leurs prérogatives renforcées au niveau des investissements en infrastructures, des services de santé et de l'éducation, ainsi que dans une redistribution plus égalitaire des richesses” par ce qui

infrastructuur, gezondheidszorg en onderwijs, alsook in een billijkere herverdeling van de welvaart”.

Volgens de heer Mathias De Clercq kan in de resolutie de indruk gewekt worden dat regeringen op alle vlakken bijzonder regulerend moeten te werk gaan, wat niet de sleutel is tot een oplossing. Wel moeten ze ruimere bevoegdheden krijgen.

De heer Wouter De Vriendt (Ecolo-Groen!) merkt op dat in de huidige tekst staat dat “de regeringen opnieuw een sterkere regulerende rol moeten spelen”. Het weglaten van het woord “sterker” kan waarschijnlijk reeds tegemoetkomen aan de behoefte aan nuancering van de heer Mathias De Clercq. Hij vindt echter dat het woord “regulering” in de tekst moet behouden blijven. N.a.v. de economische en economische crisis hebben de G20 begin april 2009 voor het eerst gezegd dat er meer regulering nodig is. Ook de Internationale Arbeidsorganisatie heeft mededelingen in die zin gedaan.

Volgens *de heer Stefaan Vercamer (CD&V)* moet worden toegevoegd dat het de bedoeling is dat de regeringen samen op internationaal niveau een regulerende rol moeten spelen.

De heer Mathias De Clercq (Open Vld) is het hiermee eens. Een vrije markt kan immers alleen goed functioneren als er regels vastgesteld zijn waarbinnen ze kan werken.

De overheid moet op een efficiënte manier een ruimere rol spelen op bepaalde vlakken zoals infrastructuur, onderwijs, gezondheidszorg... maar het is niet de bedoeling dat zij op alle domeinen mee gaat reguleren. Er is nood aan regels opdat iedereen met gelijke wapens kan strijden.

De heer Stefaan Vercamer (CD&V) stelt volgende formulering voor: “binnen een sterk regulerend kader moeten de regeringen ruimere bevoegdheden krijgen”.

De heer Mathias De Clercq (Open Vld) is akkoord met de formulering van de heer Stefaan Vercamer.

De heer Jean Cornil (PS) stipt aan dat hij verder zou zijn gegaan dan de indieners van het onderhavige voorstel van resolutie, bijvoorbeeld door het klimaat en de financiële markten toe te voegen. Ook in die domeinen is een grotere regulering vereist.

Volgens de spreker is er in tal van sectoren van onze samenleving te weinig regulering. De wereld is te liberaal geworden. De essentie van het voorliggende voorstel

suit: “Les gouvernements doivent voir leurs prérogatives renforcées au niveau des investissements en infrastructures, des services de santé et de l’éducation, ainsi que dans une redistribution plus égalitaire des richesses”.

Selon M. Mathias De Clercq, le texte de la résolution peut donner l’impression que les gouvernements doivent jouer un rôle spécifique de régulateur dans tous les domaines, ce qui n’est pas la clé d’une solution. Par contre, ils doivent être dotés de compétences plus étendues.

M. Wouter De Vriendt (Ecolo-Groen!) fait observer que le texte actuel indique que “les gouvernements ont donc un rôle accru de régulateur à retrouver”. On pourrait sans doute déjà répondre à la demande de modération de M. Mathias De Clercq en supprimant le mot “accru”. Il estime toutefois que le mot “régulateur” doit rester dans le texte. Suite à la crise économique, le G20 a indiqué pour la première fois début avril 2009 qu’il convenait de réguler davantage. L’Organisation internationale du travail a également fait des communications dans ce sens.

M. Stefaan Vercamer (CD&V) estime qu’il convient d’ajouter que l’intention est que les gouvernements doivent jouer ensemble un rôle de régulateur au niveau international.

M. Mathias De Clercq (Open VLD) est du même avis. En effet, un marché libre ne peut bien fonctionner que si l’on prévoit des règles dans le cadre desquelles il peut le faire.

Les pouvoirs publics doivent jouer efficacement un rôle plus étendu dans certains domaines tels que l’infrastructure, l’enseignement, les soins de santé, etc. Cependant, l’intention n’est pas qu’ils participent à la régulation dans tous les domaines. Il faut des règles pour que chacun puisse lutter à armes égales.

M. Stefaan Vercamer (CD&V) propose la formulation suivante: “les gouvernements doivent avoir des compétences plus étendues dans un cadre régulateur fort”.

M. Mathias De Clercq (Open Vld) est d’accord avec la formulation de M. Stefaan Vercamer.

M. Jean Cornil (PS) souligne qu’il aurait été plus loin que les auteurs de la présente proposition de résolution en ajoutant, par exemple, le climat et les marchés financiers. Ce sont des domaines qui nécessitent également une plus grande régulation.

Selon l’intervenant, il y a trop peu de régulation à l’heure actuelle dans de nombreux secteurs de notre société. Le monde est devenu trop libéral. L’essence de

van resolutie draait precies om een grotere nood aan regulering.

De heer Jean-Jacques Flahaux (MR) wijst erop dat de formulering "...ont un rôle accru de régulateur à retrouver" niet correct is in het Frans. Hij stelt dan ook voor het woord "retrouver" te vervangen door het woord "jouer".

Waarom worden voorts alleen de regeringen vermeld? Niet alleen zij moeten een grotere regulatorsrol spelen, ook andere instanties, zoals de Europese Commissie, moeten dat doen.

De heer Jean Cornil (PS) stelt derhalve voor de woorden "de regeringen" te vervangen door de woorden "de overheden". Zo heeft een en ander ook op andere instanties dan de regeringen betrekking.

De heer Dirk Van der Maelen (sp.a) stelt dat in de tekst twee zaken verwerkt zijn. Het tweede gedeelte gaat erom wat een staat zelf mag organiseren in een geglobaliseerde samenleving en zegt dat hij onderwijs en gezondheidszorg mag organiseren. Voor andere sectoren moet de overheid een regulerend kader vastleggen. De overheid moet haar rol spelen als regulator maar ook als regisseur.

De heer Van der Maelen wenst de tekst te behouden zoals hij is. Dat de Staat onderwijs en sociale voorzieningen organiseert is immers geen evidentie en in bepaalde kringen wordt gepleit voor privatisering (cfr WHO, EU-dienstenrichtlijn).

Het woord "regeringen" dient geïnterpreteerd te worden als "overheden".

In amendement nr. 4 wenst *de heer Mathias De Clercq (Open Vld)* in het deel "Waardig Werk" van de toelichting de zin "Globalisering betekent economische groei, en voor velen is dit nog steeds een basisvoorwaarde voor scheppen van banen" te vervangen door "Globalisering betekent economische groei, een basisvoorwaarde voor het scheppen van banen".

Volgens mevrouw Hilâl Yalçın (CD&V) is het aangegeven de nuance die nu in de stelling zit te behouden, nl. dat niet voor iedereen economische groei ook automatisch nieuwe banen betekent.

De heer Jean Cornil (PS) is het niet eens met wat de heer Mathias De Clercq in zijn amendement nr. 4 aangeeft.

la présente proposition porte précisément sur un besoin accru de régulation.

M. Jean-Jacques Flahaux (MR) fait observer que la formulation suivante "...ont un rôle accru de régulateur à retrouver" n'est pas correcte en français. Il propose dès lors de remplacer le terme "retrouver" par "jouer".

En outre, pourquoi mentionner uniquement les gouvernements. Il n'y a pas que les gouvernements qui ont un rôle accru de régulateur à jouer mais d'autres instances également, comme la Commission européenne par exemple.

M. Jean Cornil (PS) propose dès lors de remplacer les mots "les gouvernements" par "les autorités publiques", ce qui permet d'englober d'autres instances que les seuls gouvernements.

M. Dirk Van der Maelen (sp.a) déclare que le texte règle deux points. La deuxième partie traite de ce qu'un État peut organiser lui-même dans une société mondialisée et souligne qu'il peut organiser l'enseignement et les soins de santé. Pour d'autres secteurs, l'autorité doit fixer un cadre régulateur. L'autorité doit jouer son rôle de régulateur, mais également de régisseur.

M. Van der Maelen souhaite conserver le texte tel qu'il est. Le fait que l'État organise l'enseignement et les prestations sociales n'est en effet pas une évidence et certains milieux plaident en faveur d'une privatisation (cf. OMC, directive européenne sur les services).

Le mot "gouvernements" doit être interprété comme "autorités".

Dans l'amendement n° 4, *M. Mathias De Clercq (Open Vld)* souhaite remplacer, dans la partie "Travail décent" des développements, la phrase "La mondialisation est synonyme de croissance économique et d'aucuns estiment que cette croissance reste une condition fondamentale de la création d'emplois" par "La mondialisation est synonyme de croissance économique, une condition fondamentale de la création d'emplois".

D'après *Mme Hilâl Yalçın (CD&V)*, il s'indique de conserver la nuance que contient le texte actuel, à savoir que la croissance économique ne signifie pas aussi, automatiquement, de nouveaux emplois pour tout le monde.

M. Jean Cornil (PS) souligne qu'il ne partage pas le point de vue exprimé par M. Mathias De Clercq dans son amendement n° 4.

De Internationale Arbeidsorganisatie heeft het tegendeel bewezen. In sommige groeilanden (zoals China) heeft een economische groei van 10 % slechts een bescheiden toename van het aantal banen met zich gebracht, met ongeveer 1 %.

De economische groei en het scheppen van banen zijn zeker aan elkaar gebonden, maar dat kan niet absoluut worden veralgemeend.

Die bewering moet dus een beetje worden genuanceerd. Er wordt zelfs niet gesproken over de gevolgen van de economische groei voor de inachtneming van de milieunormen.

Dit voorstel van resolutie geeft uiting aan een vrij liberale en zeer productiegerichte visie op de samenleving.

Voor de analyse van de indieners van het voorliggende voorstel van resolutie moet weliswaar het nodige respect worden opgebracht, maar toch moet men zich vragen stellen over de toestand van de planeet die wij aan onze kinderen en kleinkinderen zullen nalaten. Men moet zich zeker bekommeren om het scheppen van banen, maar niet van om het even welke banen. De kwaliteit van de arbeid is het belangrijkste. Tevens moet worden nagegaan of een ongebreidelde economische groei bestaanbaar is met de beperkte hulpbronnen van het ecosysteem. De dominante neo-klassieke economische theorie kan die contradictie niet oplossen.

Volgens de heer Mathias De Clercq (*Open Vld*) is het mogelijk economische groei te koppelen aan duurzaamheid als de fundamenteën van onze economie herdacht en herijkt worden. Het is perfect mogelijk (volgens Thomas Friedman) een markt te creëren in schone technologieën. Aldus vormt dit een kader waarbinnen economische groei kan ontstaan. Dit sluit aan op zijn vorig pleidooi voor een wereldmilieuorganisatie. Er moeten steeds spelregels zijn. Nu zijn er te weinig spelregels om de vrije markt te laten functioneren. Maar er moeten ook op sociaal-ecologisch vlak spelregels komen waarbinnen economische activiteiten zich kunnen ontwikkelen.

De heer Dirk Van der Maelen (*sp.a*) stelt volgende formulering voor "Economische groei is een noodzakelijke maar onvoldoende voorwaarde voor nieuwe jobs, laat staan voor waardige en duurzame jobs".

De heer Wouter De Vriendt (*Ecolo-Groen!*) wijst erop dat in de tekst waardig werk reeds aan bod komt en vindt dat niet zomaar mag worden beweerd dat economische groei noodzakelijk is om jobs te creëren. De oorspronkelijke tekst gaat minder ver, want zegt dat

L'organisation internationale du travail (OIT) a démontré le contraire. Dans certains pays émergents (par exemple la Chine), une croissance économique de 10 % n'a engendré qu'une modeste création d'emplois, de l'ordre de 1 %.

Croissance économique et création d'emplois sont certes liées mais ce n'est pas absolument généralisable.

Il convient donc de nuancer quelque peu cette affirmation. L'on ne parle même pas des conséquences de la croissance économique sur le respect des normes environnementales.

La présente résolution développe une vision assez libérale et très productiviste de la société.

Tout en respectant l'analyse développée par les auteurs de la présente proposition de résolution, il convient de s'interroger également sur l'état de la planète que nous laisserons à nos enfants et petits enfants. Il faut certes s'interroger sur la création d'emplois mais pas n'importe quels emplois. La qualité de l'emploi est le plus important. Il faut examiner également la compatibilité entre une croissance économique illimitée et les ressources limitées de l'écosystème. La théorie économique néo-classique dominante ne peut pas résoudre cette contradiction.

D'après M. Mathias De Clercq (*Open Vld*), il est possible de lier croissance économique et durabilité si les bases de notre économie sont repensées et réévaluées. Il est tout à fait possible (selon Thomas Friedman) de créer un marché dans le domaine des technologies propres. Ainsi se formerait un cadre dans lequel pourrait naître une croissance économique, ce qui rejoint son précédent plaidoyer en faveur d'une Organisation mondiale de l'Environnement. Il faut toujours des règles du jeu. Actuellement, elles sont trop peu nombreuses pour permettre au marché libre de fonctionner. Mais il faut également des règles du jeu sur le plan socio-écologique, dans le cadre desquelles les activités économiques pourront se développer.

M. Dirk Van der Maelen (*sp.a*) propose la formulation suivante: "La croissance économique est une condition nécessaire mais insuffisante de la création d'emplois, et, *a fortiori*, d'emplois décents et durables".

M. Wouter De Vriendt (*Ecolo-Groen!*) souligne que le travail décent est déjà abordé dans le texte et estime que l'on ne peut affirmer que la croissance économique est nécessaire à la création d'emplois. Le texte initial va moins loin, car il déclare que "d'aucuns" l'estiment.

dit “voor velen” het geval is. Spreker kan derhalve niet akkoord gaan met het voorstel van synthese.

De heer Jean-Jacques Flahaux (MR) stelt de volgende formulering voor: “Economische groei is weliswaar een fundamentele, maar geen automatische voorwaarde voor het scheppen van duurzame banen.” Iedereen stemt in met dit voorstel.

Amendement nr. 5 heeft als doel in het deel “Waar-dig Werk” van de toelichting de zinnen “Toch houdt die groei niet noodzakelijk in dat er nieuwe arbeidsplaatsen komen of dat de bestaande jobs beter worden en meer mensen kunnen genieten van inkomsten uit arbeid. Zo stellen we vast dat de globalisering de inkomensongelijkheid eerder doet toenemen dan verkleinen” te herformuleren als volgt: “Helaas kan een dogmatisch geloof in een absolute vrije markt er toe leiden dat mensen worden uitgebuit en de inkomensongelijkheid toeneemt; Dit is onaanvaardbaar.”

Het begrip “globalisering” wordt soms te veel verward met een ongebreidelde neokapitalistische vrije markt. Dit is volgens *de heer Mathias De Clercq (Open Vld)* een libertaire opvatting, geen liberale, die hij totaal niet voorstaat. Het is onaanvaardbaar dat een absolute vrije markt mensen kan uitbuiten en ook de inkomensgelijkheid doet toenemen.

Volgens de heer Stefaan Vercamer (CD&V) moet de eerste zin van het voorstel absoluut worden behouden. Hij stelt voor de tweede zin te herformuleren als: “Zo stellen we vast dat globalisering vanuit een perspectief van een dogmatisch geloof in de absolute vrije markt de inkomensongelijkheid eerder doet toenemen dan verkleinen”.

Volgens de heer Mathias De Clercq (Open Vld) wordt globalisering en liberalisme gelijkgesteld met ongebreidelde vrije markt. Hij is niet akkoord met de stelling dat globalisering tot inkomensongelijkheid leidt. Er zijn ook rapporten die dit tegenspreken. Spreker ziet een consensus over het feit dat de aanwezigen voorstander zijn van een andere globalisering.

De heer Dirk Van der Maelen (sp.a) stelt voor de laatste zin van de oorspronkelijke tekst als volgt aan te passen “Zo stellen we vast dat ongestuurde globalisering de inkomensongelijkheid eerder doet toenemen dan verkleinen.”

L'intervenant ne soucrit donc pas à la proposition de synthèse.

M. Jean-Jacques Flahaux (MR) propose la formulation suivante, à laquelle les membres de la commission spéciale se rallient: “La croissance économique est certes une condition fondamentale, mais pas automatique de la création d'emplois durables.”

L'amendement n° 5 tend à reformuler, dans la partie “Travail décent” des développements, les phrases “Or, la croissance n'entraîne pas toujours la création de nouveaux emplois, ni l'amélioration des emplois existants ou l'augmentation du nombre de personnes qui peuvent profiter des revenus de leur travail. En effet, nous constatons que la mondialisation est une source d'augmentation plus que de diminution des inégalités de revenus.” comme suit: “Malheureusement, une croyance dogmatique en un marché absolument libre peut conduire à l'exploitation humaine et à une augmentation des inégalités de revenus. C'est inacceptable.”

La notion de “mondialisation” est parfois trop souvent confondue avec un marché néocapitaliste libre, sans aucune contrainte. Selon *M. Mathias De Clercq (Open Vld)*, il s'agit là d'une conception libertaire à laquelle il ne souscrit absolument pas, et non d'une conception libérale. Il est inacceptable qu'un marché absolument libre puisse exploiter des gens et faire augmenter les inégalités de revenus.

Selon *M. Stefaan Vercamer (CD&V)*, la première phrase de la proposition doit absolument être conservée. Il propose de reformuler la deuxième phrase comme suit: “En effet, nous constatons que la mondialisation, dans la perspective d'une croyance dogmatique dans un marché absolument libre, est une source d'augmentation plus que de diminution des inégalités de revenus”.

Selon *M. Mathias De Clercq (Open Vld)*, la mondialisation et le libéralisme sont assimilés à un marché libre sans aucune contrainte. Il ne souscrit pas à la thèse selon laquelle la mondialisation conduit à des inégalités de revenus. Il existe également des rapports qui contredisent cette thèse. L'intervenant note un consensus sur le fait que les membres présents sont favorables à une autre mondialisation.

M Dirk Van der Maelen (sp.a) propose d'adapter la dernière phrase du texte original comme suit: “En effet, nous constatons qu'une mondialisation non régulée est une source d'augmentation plutôt que de diminution des inégalités de revenus.”

De heer Mathias De Clercq (Open Vld) stelt dat veel rapporten ondanks de ongestuurde globalisering aantonen dat er middenklassen ontstaan in landen waar dit vroeger niet het geval was.

De heer Wouter De Vriendt (Ecolo-Groen!) merkt op dat er sinds een aantal jaren rapporten verschijnen die aangeven dat het gemiddelde inkomen erop vooruitgaat, dat de armoede in de globale termen afneemt, maar dat de ongelijkheid toeneemt, zowel tussen de verschillende landen als binnen landen. Daarom wil hij een andere globalisering, die de inkomensongelijkheid aanpakt.

Voor de heer Mathias De Clercq (Open Vld) is wel het einddoel belangrijk. Men kan niet willen dat iedereen eenzelfde inkomen heeft. Bedoeling is dat iedereen erop vooruit gaat. De buitensporigheden moeten worden aangepakt. Alle wereldburgers moet dus wel een basis-welvaart kunnen gewaarborgd worden. Men kan echter geen inkomensbeleid voeren op wereldvlak. Het is onmogelijk om op universele basis een inkomensstandaard te bepalen. Enkel de armoede en de excessen moeten bestreden worden.

De heer Stefaan Vercamer (CD&V) kan geen voldoening nemen met het louter aanpakken van de excessen. Miljoenen werknemers in de wereld verdienen minder dan twee dollars per dag. Een redelijk inkomen kan pas gegarandeerd door een structurele aanpak en werkgelegenheidsvoorziening.

De heer Jean Cornil (PS) herinnert eraan dat de heer O. De Schutter, speciaal rapporteur van de Verenigde Naties, vaak heeft onderstreept dat een miljard mensen niet genoeg te eten hebben. De wereldvoedselcrisis is dramatisch. Regelgeving is dan ook van wezenlijk belang. Men zou zelfs kunnen debatteren over de deugden van protectionisme op dat punt.

De heer Jean-Jacques Flahaux (MR) stelt voor de zin "Toch,.....dan verkleinen" weg te laten en, hem te vervangen door de tekst die door de heer De Clercq is voorgesteld, maar daarin het woord "Helaas" te vervangen door het woord "Bovendien" en het woord "blijvend" in te voegen voor de woorden "worden uitgebuit". De uitbuiting van mensen bestaat al, maar het komt er op aan ze zoveel mogelijk tegen te houden.

Alle aanwezige leden scharen zich achter die nieuwe formulering.

Amendement 6 van *de heer Mathias De Clercq (Open Vld)*

M. Mathias De Clercq (Open Vld) précise que de nombreux rapport démontrent que, malgré la mondialisation non régulée, des classes moyennes apparaissent dans des pays où ce n'était pas le cas auparavant.

M. Wouter De Vriendt (Ecolo-Groen!) fait observer que depuis un certain nombre d'années, on publie des rapports qui indiquent que le revenu moyen progresse, que la pauvreté diminue en termes globaux, mais que les inégalités augmentent, tant entre les différents pays qu'à l'intérieur des pays. C'est la raison pour laquelle il souhaite une autre mondialisation, qui lutte contre les inégalités de revenus.

Pour *M. Mathias De Clercq (Open Vld)*, ce qui importe, c'est le but final. On ne peut pas vouloir que tout le monde ait un revenu identique. Le but est de faire en sorte que chacun progresse et de lutter contre les excès. Il faut donc effectivement pouvoir garantir un bien-être de base à tous les citoyens du monde. On ne peut cependant mener une politique des revenus à l'échelon mondial. Il est impossible de fixer un standard de revenus sur une base universelle. Seule la pauvreté et les excès doivent être combattus.

M. Stefaan Vercamer (CD&V) ne peut se satisfaire d'une simple lutte contre les excès. Des millions de travailleurs dans le monde gagnent moins de deux dollars par jour. On ne pourra garantir un revenu décent que par une lutte structurelle et la création d'emplois.

M. Jean Cornil (PS) rappelle que M. O. De Schutter, rapporteur spécial des Nations Unies, a maintes fois souligné qu'un milliard d'individus ne mangent pas à leur faim. La crise alimentaire mondiale est tragique. La régulation est essentielle. On pourrait même débattre des vertus du protectionnisme en la matière.

M. Jean-Jacques Flahaux (MR) propose de supprimer la phrase "En effet,.....de revenus" et de la remplacer par le texte proposé par M. Mathias De Clercq mais en remplaçant le mot "malheureusement" par "de plus" et en ajoutant les mots "la poursuite" devant "l'exploitation humaine". L'exploitation humaine existe déjà mais il convient de l'enrayer autant que faire se peut.

Cette nouvelle formulation est acceptée par l'ensemble des membres présents.

Amendement n° 6 de *M. Mathias De Clercq (Open Vld)*

Ook hier waarschuwt de heer Mathias De Clercq globalisering niet te verwarren met een dogmatisch geloof in een absolute vrije markt.

De sociale misstanden zijn te wijten aan een ongebreidelde vrije markt.

De heer Wouter De Vriendt (Ecolo-Groen) herkent hierin de feitelijke situatie. Waarop *de heer Mathias De Clercq (Open Vld)* tegenwerpt dat de huidige situatie even verwerpelijk is door een doorgedreven socialistisch protectionisme (cfr. het Gemeenschappelijk landbouwbeleid: dit ligt ook aan de basis van de honger in de wereld door enerzijds gesubsidieerde export en anderzijds importheffingen op invoer uit derde landen, waardoor deze landen zich ontwikkelen).

Dus niet alleen een ongebreidelde vrije markt maar eveneens een planeconomische interventie leiden beide tot nefaste ontwikkelingen op wereldvlak.

Dit amendement wordt eenparig aangenomen.

IV. – BESPREKING VAN DE AMENDEMENTEN EN STEMMINGEN

Amendementen op de consideransen van het voorstel

Alleen bij considerans N werd een amendement ingediend. De overige consideransen gaven geen aanleiding tot opmerkingen. Amendement nr. 7 van *de heer Mathias De Clercq (Open Vld)* beoogt punt N. "Zich bewust van het feit dat het toegenomen vrije verkeer het niet mogelijk maakt problemen zoals de voedselcrisis te regelen, en dat men bijgevolg de lokale markten en de lokale productie zich moet laten ontwikkelen, zodat de voedselsoevereiniteit van elk land wordt gegarandeerd" van de considerans te vervangen door de volgende tekst: "Zich bewust van het feit dat men de lokale markten en de lokale productie zich moet laten ontwikkelen, zodat de voedselsoevereiniteit van elk land wordt gegarandeerd".

In de huidige zin wordt gesteld dat het toegenomen vrije verkeer het niet mogelijk maakt problemen zoals de voedselcrisis te regelen. Dit is een zeer onduidelijke zin. De voedselcrisis vindt zijn oorsprong in klimaatverandering, misoogsten, droogte, hogere consumptie, productie van biobrandstoffen,... en behoeft een oplossing op mondiaal vlak.

De heer Wouter De Vriendt (Ecolo-Groen!) repliceert op het amendement dat zelfs een lokale voedselproductie onvoldoende is om de voedselsoevereiniteit te garanderen.

Une fois encore, M. Mathias De Clercq avertit qu'il ne faut pas confondre mondialisation et croyance dogmatique en un marché absolument libre.

Les dérives sociales sont dues à un marché libre débridé.

M. Wouter De Vriendt (Ecolo-Groen!) reconnaît que telle est la situation de fait. *M. Mathias De Clercq (Open Vld)* rétorque que la situation actuelle est tout aussi condamnable en raison d'un protectionnisme socialiste exacerbé (cf. la politique agricole commune): celle-ci est aussi à l'origine de la faim dans le monde, du fait, d'une part, des subventions à l'exportation et, d'autre part, des taxes à l'importation sur les produits des pays tiers, dont dépend le développement de ces derniers.

Dès lors, non seulement un marché libre débridé, mais aussi les interventions qui visent à planifier l'économie ont des conséquences néfastes à l'échelle mondiale.

Cet amendement est approuvé à l'unanimité.

IV. – DISCUSSION DES AMENDEMENTS ET VOTES

Amendements aux considérants de la proposition

Seul un amendement - au considérant N - a été déposé. Les autres considérants ne donnent lieu à aucune observation. L'amendement n° 7 de *M. Mathias De Clercq (Open Vld)* tend à remplacer le point N "reconnaissant que le libre échange exacerbé ne permet pas de régler des problèmes tels que la crise alimentaire, et, partant, qu'il est nécessaire de permettre le développement de marchés locaux et de la production locale afin d'assurer la souveraineté alimentaire des États" par le texte suivant "reconnaissant qu'il est nécessaire de permettre le développement de marchés locaux et de la production locale afin d'assurer la souveraineté alimentaire des États".

La phrase actuelle, qui indique que le libre échange exacerbé ne permet pas de régler des problèmes tels que la crise alimentaire, est très vague. La crise alimentaire est due au changement climatique, aux mauvaises récoltes, à la sécheresse, à l'augmentation de la consommation, à la production de biocarburants, etc., et appelle une solution au niveau mondial.

M. Wouter De Vriendt (Ecolo-Groen!) réplique à l'amendement que même une production alimentaire locale est insuffisante pour garantir la souveraineté alimentaire.

De heer Mathias De Clercq (Open Vld) riposteert dat dit wel mogelijk zou zijn met een Europees landbouwbeleid dat op een andere leest is geschoeid.

De link die gelegd is in de oorspronkelijke tekst, is dat de voedselcrisis kan niet langer worden opgelost door een vrij verkeer van goederen. Maar de voedselcrisis houdt ook verband met andere factoren.

De vrije handel garandeert niet de voedselvoorziening, aldus *de heer Stefaan Vercamer (CD&V)*.

De heer Mathias De Clercq (Open Vld) wijst erop dat het vooral een pervers EU landbouwbeleid is dat mede de oorzaak is van de honger in de wereld.

De heer Dirk Van der Maelen (sp.a) erkent inderdaad negatieve gevolgen van een subsidiebeleid dat tot productieoverschotten leidt die vervolgens worden afgezet in de ontwikkelingslanden, zodat ook daar het productiesysteem wijzigt en niet meer beantwoordt aan de lokale basisbehoeften.

Maar die aberratie is niet enkel te wijten aan het EU-beleid. Ook het neo-klassiek economisch discours van de vrije wereldhandel (gevoerd door de WHO, Wereldbank, IMF, ten gunste van de voedselmultinationals) is niet bewaarheid.

De vrije concurrentie in de wereldlandbouwproductie – die tot de meest optimale allocatie van productiefactoren zou leiden – sorteert evenmin zijn effect.

Voedsel kan volgens spreker niet beschouwd worden als elk andere koopwaar. Daarmee moet anders worden omgegaan. Elk land, elke entiteit moet kunnen instaan voor de eigen voedselvoorziening.

Het verhaal van de voedselvoorziening door vrije wereldhandel werkt niet.

De heer Jean Cornil (PS) merkt op dat tijdens de in Rome (op 3 juni 2009) gehouden Voedselcrisisstop, waaraan hij heeft deelgenomen, duidelijk gebleken is dat het gebrek aan evenwicht tussen vraag en aanbod de allereerste oorzaak is van de honger in de wereld. Ook andere, ondergeschikte factoren spelen een rol, zoals de energieprijsstijgingen of het speculeren met landbouwproducten. Het aanleggen van nationale en regionale voorraden is volgens de heer Olivier De Schutter een van de manieren om internationaal te reageren.

M. Mathias De Clercq (Open Vld) rétorque que ce serait pourtant possible, moyennant une réorganisation de la politique agricole européenne.

La crise alimentaire ne peut plus être résolue par le biais de la libre circulation des biens (comme le prétend le texte initial). Cette crise est également liée à d'autres facteurs.

M. Stefaan Vercamer (CD&V) estime que le libre-échange ne garantit pas l'approvisionnement en denrées alimentaires.

M. Mathias De Clercq (Open Vld) souligne qu'il s'agit surtout d'une politique agricole perverse de l'Union européenne, qui est partiellement responsable de la faim dans le monde.

M. Dirk Van der Maelen (sp.a) reconnaît les effets négatifs d'une politique de subventions qui génère une production excédentaire, cet excédent étant ensuite envoyé dans les pays en développement, ce qui entraîne une modification du système de production de ces pays, qui ne répond dès lors plus aux besoins fondamentaux de la population locale.

Mais cette aberration n'est pas uniquement due à la politique de l'UE. Le discours économique néoclassique du libre-échange mondial entretenu par l'OMC, la Banque mondiale et le FMI au profit des multinationales du secteur alimentaire) ne s'est pas vérifié.

La libre concurrence instaurée au niveau de la production agricole mondiale, qui était censée engendrer une allocation optimale des facteurs de production, ne produit pas non plus l'effet escompté.

L'intervenant estime que la nourriture ne peut pas être considérée comme n'importe quelle autre marchandise. Il faut donc traiter ce problème différemment. Chaque pays, chaque entité doit pouvoir assurer son propre approvisionnement alimentaire.

L'idée de garantir l'approvisionnement alimentaire grâce au libre-échange mondial ne fonctionne pas.

M. Jean Cornil (PS) fait remarquer que lors du Sommet sur la crise alimentaire mondiale qui s'est tenu à Rome (03 06 2009), et auquel il a participé, il est apparu clairement que le déséquilibre entre l'offre et la demande était la cause première de la faim dans le monde. D'autres facteurs secondaires jouent aussi un rôle comme le renchérissement du prix de l'énergie ou la spéculation sur les produits agricoles. La constitution de stocks nationaux et régionaux constitue, selon Olivier De Schutter, une des manières de réagir sur le plan

De overgrote meerderheid van de landen die met een voedselcrisis kampen, heeft zelf protectionistische maatregelen geëist. Bepaalde zaken die essentieel zijn voor de menselijke waardigheid, mogen niet worden vermarkt (water, de agro-voedingsmiddelen). Alle amendementen van de heer De Clercq hebben dezelfde teneur: het gaat om een kritiek op het kapitalisme uit naam van het liberalisme. De spreker daarentegen heeft kritiek op het liberalisme uit naam van een zekere vorm van verantwoordelijke planning.

De heer Stefaan Vercamer (CD&V) oppert eveneens dat het precies ingevolge de afwezigheid is van een beleid in de ontwikkelingslanden dat er geen voedselzekerheid is.

De heer Mathias De Clercq (Open Vld) stelt vast dat iedereen voor een andere globalisering is. De enen wijten de wantoestand voortvloeiend uit de globalisering aan de ongebreidelde markt, de anderen aan een te protectionistisch-interventioniste aanpak.

Essentieel is dat iedereen voorstander is van een vrije markt, maar dat deze moet gebonden zijn aan spelregels, en moet functioneren binnen een degelijk kader.

De heer Stefaan Vercamer (CD&V) stelt volgend compromis-amendement voor:

“Zich bewust van het feit dat het toegenomen vrije verkeer, zoals het nu georganiseerd is, het niet mogelijk maakt problemen zoals de voedselcrisis te regelen, en dat men bijgevolg ook de regionale markten en de regionale productie zich moet laten ontwikkelen zodat de voedselsoevereiniteit van elk land wordt gegarandeerd.”

Dit amendement wordt eenparig aangenomen.

De heer Mathias De Clercq (Open Vld) vraagt zich af of “voedselsoevereiniteit” niet beter vervangen wordt door “voedselzekerheid”.

Door *de heer Wouter De Vriendt (Ecolo-Groen!)* wordt gewezen op het duidelijk onderscheid tussen beide concepten. Voedselsoevereiniteit is een middel om voedselzekerheid te garanderen.

Amendementen op het verzoekend gedeelte

Amendement nr. 10 van *de heer Jean-Jacques Flahaux (MR)* tot aanvulling van punt 1 van de lijst van internationale organisaties met de woorden “en de Europese Investeringsbank (EIB)” wordt eenparig aangenomen.

international. L'immense majorité des pays qui souffrent d'une crise alimentaire ont eux-mêmes réclamé des mesures protectionnistes. Certaines matières essentielles à la dignité humaine ne doivent pas être mises sur le marché (l'eau, les denrées agricoles). Tous les amendements de M. De Clercq vont dans le même sens: il s'agit d'une critique du capitalisme au nom du libéralisme. L'intervenant, par contre, critique le libéralisme au nom d'une certaine forme de planification responsable.

M. Stefaan Vercamer (CD&V) indique également que c'est précisément faute de politique dans les pays en développement qu'il y règne une insécurité alimentaire.

M. Mathias De Clercq (Open Vld) constate que tout le monde est en faveur d'une autre mondialisation. Les uns imputent la situation intolérable découlant de la mondialisation à une libéralisation débridée du marché, les autres à une approche trop protectionniste et interventionniste.

L'essentiel est que tout le monde soit partisan d'un libre marché, mais que celui-ci soit soumis à des règles de fonctionnement, dans un cadre adéquat.

M. Stefaan Vercamer (CD&V) présente l'amendement de compromis suivant:

“Reconnaissant que le libre échange exacerbé, tel qu'il est organisé aujourd'hui, ne permet pas de régler des problèmes tels que la crise alimentaire, et, partant, qu'il est aussi nécessaire de permettre le développement de marchés régionaux et de la production régionale afin d'assurer la souveraineté alimentaire des États”.

Cet amendement est adopté à l'unanimité.

M. Mathias De Clercq (Open Vld) s'interroge sur l'opportunité de remplacer les mots “souveraineté alimentaire” par les mots “sécurité alimentaire”.

M. Wouter De Vriendt (Ecolo-Groen!) met l'accent sur la nette distinction entre les deux concepts. La souveraineté alimentaire est un moyen de garantir la sécurité alimentaire.

Amendements au dispositif

L'amendement n° 10 de *M. Jean-Jacques Flahaux (MR)* qui tend à compléter l'énumération des organisations internationales, au point 1, par “et la Banque européenne d'investissement (BEI)”, est adopté à l'unanimité.

Amendement nr. 24 van *mevrouw Barbara Pas c.s. (VB)* op punt 2 strekt tot vervanging van het zinsdeel over het engagement om 0,7 % van het BNP aan ontwikkelingshulp te besteden.

Volgens haar tellen de kwaliteit en het resultaat van de ontwikkelingshulp, veeleer dan een louter kwantitatief criterium.

De heer Wouter De Vriendt (Ecolo-Groen!) verzet zich tegen dit amendement, aangezien de genoemde kwantitatieve verbintenis een belangrijk criterium is om het Belgisch beleid terzake te kunnen evalueren.

De heer Jean-Jacques Flahaux (MR) sluit zich aan bij het oordeel van de vorige spreker: kwaliteit en kwantiteit moeten samen in aanmerking worden genomen. Hij illustreert zijn betoog door de toestand in de Scandinavische landen aan te halen, waar in vergelijking met België al veel inspanningen zijn gerealiseerd.

Amendement nr. 24 wordt verworpen met 6 stemmen tegen 1.

Amendement nr. 9 van *de heer Mathias De Clercq (Open Vld)* dat ertoe strekt op het einde van punt 3 de volzin "Bovendien moet ons land ten aanzien van deze partnerlanden het belang benadrukken van democratische beginselen, behoorlijk bestuur en de eerbiediging van de rechtsstaat." toe te voegen, wordt eenparig aangenomen.

Amendement nr. 11 van *de heer Jean-Jacques Flahaux (MR)* strekt ertoe in het punt 4 het woord "kinderarbeid" te vervangen door de woorden "de ergste vormen van kinderarbeid".

De spreker onderstreept dat het hem moeilijk lijkt kinderarbeid zonder meer te verbieden want voor zo'n verbod is er geen wettelijke grondslag. Bovendien kan kinderarbeid worden beschouwd als deel uitmakend van een leerproces. Voorts zijn er jammer genoeg gevallen waarin arbeid voor de kinderen essentieel is om te overleven.

Hoewel hij de strekking van voornoemd amendement begrijpt, beklemtoont *de heer Jean Cornil (PS)* dat het amendement tot verwarring zou kunnen leiden doordat het de mening doet postvatten dat alleen de ergste vormen van kinderarbeid verwerpelijk zijn.

Als algemene regel moet echter het verbod op kinderarbeid gelden, ook al zijn uitzonderingen mogelijk.

L'amendement n° 24 de *Mmes Barbara Pas et consorts (VB)* au point 2 de la proposition de résolution, tend à remplacer le membre de phrase portant sur l'engagement international de consacrer 0,7 % du PNB à l'aide au développement.

Selon *Mme Barbara Pas (VB)*, ce sont la qualité et le résultat de l'aide au développement qui comptent, plutôt qu'un critère purement quantitatif.

M. Wouter De Vriendt (Ecolo-Groen!) s'oppose à cet amendement, car l'engagement de consacrer 0,7% du PNB à l'aide au développement constitue un critère important pour pouvoir évaluer la politique belge en la matière.

M. Jean-Jacques Flahaux (MR) rejoint l'avis exprimé par l'intervenant précédent: quantité et qualité doivent être pris en compte conjointement. Il illustre son propos en citant le cas des pays scandinaves, où beaucoup d'efforts ont déjà été réalisés en comparaison avec notre pays.

L'amendement n° 24 est rejeté par 6 voix contre 1.

L'amendement n° 9 de *M. Mathias De Clercq (Open Vld)*, qui tend à ajouter à la fin du point 3, une phrase rédigée comme suit: "notre pays doit entre autres attirer l'attention de ces pays partenaires sur l'importance des principes démocratiques, de la bonne gouvernance et du respect de l'État de droit", est adopté à l'unanimité.

L'amendement n° 11 de *M. Jean-Jacques Flahaux (MR)* tend à remplacer au point 4 les mots "et l'interdiction du travail des enfants" par les mots "des pires formes de travail des enfants".

L'intervenant souligne qu'il lui semble difficile d'interdire purement et simplement le travail des enfants car il n'y a pas de base légale à cette interdiction. De plus, le travail des enfants peut être considéré comme faisant partie d'un apprentissage professionnel. En outre, il est des cas où, malheureusement, le travail des enfants est une condition essentielle à leur survie.

Tout en comprenant la portée de l'amendement précité, *M. Jean Cornil (PS)* souligne que cet amendement pourrait être source de confusion en laissant croire que seules les pires formes de travail des enfants sont condamnables.

Or, la règle générale qui doit prévaloir est l'interdiction du travail des enfants même si des exceptions sont possibles.

De heer Jean-Jacques Flahaux (MR) is het met die opmerkingen eens en trekt zijn amendement nr. 11 in.

Amendement nr. 25 van *mevrouw Barbara Pas c.s. (VB)* op punt 4 strekt ertoe tussen de woorden “Op het” en de woorden “internationale toneel” de woorden “nationale en” in te voegen.

De spreekster verantwoordt haar amendement door erop te wijzen dat een voorbeeldfunctie vaak belangrijker is dan een wettelijke verplichting en dat België ook een stimulus kan gebruiken om de vakbondsvrijheid te doen naleven.

De heer Wouter De Vriendt (Ecolo-Groen!) ziet de relevantie van dat amendement niet in.

De heer Stefaan Vercamer (CD&V) wijst er nog op dat de hele materie van het actieveland van de vakbondsbeweging al zeer uitvoerig beregeld is.

Amendement nr. 25 wordt verworpen met 6 stemmen tegen 1.

Over punt 5 van het verzoekend gedeelte worden geen opmerkingen geformuleerd. Dit punt wordt eenparig aangenomen.

Amendement nr. 12 van *de heer Jean-Jacques Flahaux (MR)* strekt tot weglating van het punt 6. De heer Flahaux merkt op dat hij het eens is met de inhoud van punt 6, maar dat als men de OESO-richtlijnen bindend wil verklaren, men dan instrumenten moet instellen waarmee die bindendverklaring kan worden getoetst. Hoe kunnen voorts de in punt 6 genoemde instanties en ondernemingen ervan worden overtuigd dat ze die richtsnoeren concreet moeten toepassen? Wie zal de dwingende aard van die richtsnoeren doen in acht nemen?

De auteurs bepleiten het behoud van dit artikel. Indien er geen afdwingbaarheid is van de OESO-richtsnoeren, dan kan dit tot oneerlijke concurrentie leiden. Voor de vraag naar de controle en sancties wordt door de auteurs verwezen naar methodologie vermeld in punt 27 en 24.

De heer Jean-Jacques Flahaux (MR) acht het belangrijk dat de OESO-richtlijnen worden toegepast. Hij stelt dan ook voor de woorden “bindend te laten verklaren” te vervangen door de woorden “toe te passen”.

De heer Jean Cornil (PS) herinnert eraan dat de OESO-richtlijnen niet moeten worden toegepast door de Staten, maar door de ondernemingen, in de eerste plaats meer bepaald door de multinationals.

M. Jean-Jacques Flahaux (MR) se rallie à ces observations et retire son amendement n° 11.

L'amendement n° 25 de *Mme Barbara Pas (VB)* vise à insérer au point 4 les mots “nationale et” entre les mots “sur la scène” et le mot “internationale”.

Mme Barbara Pas justifie l'amendement par le fait que la fonction d'exemple est souvent plus importante qu'une obligation légale, et que notre pays peut également utiliser un incitant pour faire respecter la liberté syndicale.

M. Wouter De Vriendt (Ecolo-Groen!) ne voit pas en quoi cet amendement est pertinent.

M. Stefaan Vercamer (CD&V) ajoute que l'ensemble de la matière relative au champ d'action syndicale fait l'objet d'une réglementation foisonnante.

L'amendement n° 25 est rejeté par 6 voix contre 1.

Le point 5 des demandes n'appelle aucune observation et est adopté à l'unanimité.

L'amendement n° 12 de *M. Jean-Jacques Flahaux (MR)* tend à supprimer le point 6. M. Flahaux fait observer qu'il est d'accord sur le fond mais que si l'on veut rendre contraignants les principes directeurs de l'OCDE, il convient de mettre en place des instruments de vérification de cette contrainte. En outre, comment parvenir à convaincre les instances et les entreprises citées au point 6 d'appliquer concrètement ces principes directeurs? Qui va faire respecter le caractère contraignant de ces principes?

Les auteurs plaident pour le maintien de cet article. Si les principes directeurs de l'OCDE ne sont pas contraignants, une concurrence déloyale peut se mettre en place. En ce qui concerne la question concernant le contrôle et les sanctions, les auteurs renvoient à la méthodologie mentionnée aux points 27 et 24.

M. Jean-Jacques Flahaux (MR) juge important que les principes directeurs de l'OCDE soient appliqués. Aussi propose-t-il que le mot “appliqués” figure à la place du mot “contraignants”.

M. Jean Cornil (PS) rappelle que les principes directeurs de l'OCDE ont vocation à s'appliquer non aux États, mais aux entreprises, au premier rang desquelles figurent les sociétés multinationales.

Daarom vindt hij de formulering die de vorige spreker heeft voorgesteld vrij dubbelzinnig, aangezien ze ook op de landen slaat.

Ook de heer Wouter De Vriendt (*Ecolo-Groen!*) vindt de door de heer Jean-Jacques Flahaux voorgestelde formulering dubbelzinnig. Volgens hem moet de tekst van het ter bespreking voorliggende voorstel van resolutie uitdrukkelijk aangeven dat de OESO-richtlijnen op Europees vlak vorm krijgen. Punt 6 moet in limine dus worden geherformuleerd.

De heer Stefaan Vercamer (*CD&V*) is het met de vorige spreker eens: voor iedereen moeten dezelfde spelregels gelden. Bijgevolg is het van belang uitdrukkelijk op Europees vlak melding te maken van de OESO-richtlijnen.

De gehanteerde formulering mag evenmin worden geïnterpreteerd als zouden de Belgische ondernemingen in een nadelige concurrentiepositie terecht dreigen te komen.

Derhalve raken de sprekers het erover eens dat punt 6 moet worden geformuleerd als volgt: “*erop toe te zien dat de OESO-richtlijnen voor de nationale en internationale bedrijven bindend worden verklaard ten aanzien van hun activiteiten in binnen- en buitenland (met inbegrip van de partnerlanden in het Zuiden).*”.

Over de punten 7 tot 11 van het verzoekend gedeelte worden geen opmerkingen geformuleerd. Zij worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Amendement nr. 13 op punt 12 van het voorstel van resolutie, ingediend door de heer Jean-Jacques Flahaux (*MR*), dat ertoe strekt de woorden “handels- en investeringsverdragen” te vervangen door het woord “handelsakkoorden”. Hij vindt het immers gevaarlijk de begrippen “handelsakkoord” en “investeringsverdrag” over één kam te scheren.

De heer Dirk Van der Maelen (*sp.a*), merkt op dat wanneer de EU een investeringsverdrag sluit, men er zeker van moet kunnen zijn dat de regels inzake behoorlijke arbeid in acht worden genomen. Volgens hem zijn investeringsverdragen ten minste zo belangrijk als handelsakkoorden, en daarom zou de term “investeringsverdragen” niet mogen worden uitgesloten.

De heer Jean-Jacques Flahaux (*MR*) is er niet voor gewonnen de tekst in te perken, doch wil hem integendeel verruimen. Volgens hem hebben de uitdrukkingen “handelsakkoord” en “investeringsverdrag” geen

C'est pourquoi il trouve la formulation proposée par l'intervenant précédent assez ambiguë, dans la mesure où elle vise aussi les pays.

M. Wouter De Vriendt (*Ecolo-Groen!*) trouve également la formulation proposée par M. Flahaux ambiguë. Selon lui, il convient que le texte de la résolution à l'examen fasse explicitement apparaître que les règles de l'OCDE se déploient au niveau européen. Il convient donc de reformuler le début du point 6.

M. Stefaan Vercamer (*CD&V*) approuve l'orateur précédent: les règles du jeu doivent être les mêmes pour tout le monde. Il importe par conséquent de faire explicitement mention aux principes directeurs de l'OCDE au niveau européen.

La formulation utilisée ne doit pas non plus se comprendre dans une acception telle que le risque existe pour les entreprises belges de se retrouver dans une position concurrentielle en état de handicap.

Les intervenants s'accordent donc sur la formulation du point 6 de la proposition de résolution en ces termes: “*de veiller à ce que les principes directeurs de l'OCDE deviennent contraignants, à l'égard des entreprises belges et internationales, en ce qui concerne leurs activités tant à l'intérieur du pays qu'à l'étranger, y compris les pays partenaires du Sud.*”.

Les points 7 à 11 des demandes n'appellent aucune observation et sont successivement adoptés à l'unanimité.

L'amendement n° 13 de M. Jean-Jacques Flahaux (*MR*) au point 12 de la proposition de résolution, tend à supprimer les mots “et d'investissement”, car il lui paraît dangereux d'amalgamer les notions d'accords commerciaux et de politique d'investissement.

M. Dirk Van der Maelen (*sp.a*) fait observer que lorsqu'un traité d'investissement est conclu par l'UE, on doit pouvoir s'assurer que les normes relatives au travail décent soient respectées. Il estime que les traités d'investissement sont au moins aussi importants que les accords commerciaux, en conséquence de quoi les termes “et d'investissement” ne devraient pas être exclus.

M. Jean-Jacques Flahaux (*MR*) se déclare favorable non à la restriction du texte, mais à son extension. Toutefois, il est d'avis que les expressions “accords commerciaux et d'investissement” ne concernent pas

betrekking op dezelfde speler, want een handelakkoord omvat niet noodzakelijkerwijs een investeringsaspect en omgekeerd.

De heer Jean Cornil (PS) merkt op dat de termen cumulatief moeten worden gehanteerd en dat de ene term de andere niet mag uitsluiten zoals dat in de Nederlandse tekst het geval is. Hij suggereert de formulering “handelsakkoorden en/of investeringsverdragen”.

De leden stemmen in met dat voorstel.

Met hun amendementen nrs. 20, 21, 22 en 23 beogen *de heren Wouter De Vriendt (Ecolo-Groen!)* en *Stefaan Vercamer (CD&V)* respectievelijk de punten 13, 26, 27 en 28 van het ter bespreking voorliggende voorstel van resolutie weg te laten.

De indieners voeren ter verantwoording aan dat ze iedere overlapping willen voorkomen met andere thema's die de bijzondere commissie “globalisering” nog moet behandelen.

De heer Jean Cornil (PS) kan ermee instemmen dat die punten worden weggelaten als dat geen gevolgen heeft voor de richting die de werkzaamheden van de commissie. opgaan Hij merkt in dat opzicht op dat sinds de thema's die de bijzondere commissie in een volgende fase zal behandelen, werden gekozen – dat was in april 2008 – de internationale conjunctuur volledig veranderd is als gevolg van een ernstige economische en financiële crisis.

De Kamer heeft haar werkzaamheden daar al aan gewijd, via de bijzondere commissie die belast was met het onderzoek naar de financiële en bankcrisis.

Volgens *de heer Dirk Van der Maelen (sp.a)* zou de commissie een geschikt reflectieforum kunnen zijn voor een debat over de gevolgen van de economische en financiële crisis en over de maatregelen die op wereldvlak moeten worden genomen. De Kamer heeft zich al gebogen over de weerslag van de financiële crisis in België en in Europa, onder meer in deze bijzondere commissie.

De punten 13, 26, 27 en 28 van het onderhavige voorstel van resolutie worden bijgevolg weggelaten.

Over punten 14 en 15 van het verzoekend gedeelte worden geen opmerkingen geformuleerd. Zij worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Amendement nr. 14 van *de heer Jean-Jacques Flahaux (MR)* op het punt 16 van het voorliggende voorstel van resolutie beoogt een herhaling van het woord

les mêmes acteurs: un accord commercial ne comprend pas nécessairement un volet sur l'investissement et vice-versa.

M. Jean Cornil (PS) fait observer que les termes doivent être pris cumulativement et non alternativement, comme dans la version néerlandaise du texte. Il suggère la formulation: “accords commerciaux et/ou d'investissement”.

Les membres approuvent cette proposition.

Les amendements n° 20, 21, 22 et 23 de *MM. Wouter De Vriendt (Ecolo-Groen!)* et *Stefaan Vercamer (CD&V)* tendent à supprimer successivement les points 13, 26, 27 et 28 de la proposition de résolution à l'examen.

Les auteurs les justifient par la volonté d'éviter tout chevauchement avec d'autres thèmes qui doivent encore être traités par la commission spéciale “Mon-dialisation”.

M. Jean Cornil (PS) peut marquer son accord sur la suppression de ces points, pour autant que cela ne porte pas à conséquence sur l'orientation des travaux de la commission. Il note à ce sujet que depuis le choix des prochains thèmes qui seront traités par la commission spéciale – choix intervenu en avril 2008 – une grave crise éconómico-financière a bouleversé la conjoncture internationale.

La Chambre, par le biais de la commission spéciale chargée d'examiner la crise financière et bancaire, y a déjà consacré ses travaux.

M. Dirk Van der Maelen (sp.a) pense que le cadre de la commission pourrait constituer un lieu de réflexion adapté au débat sur les effets de la crise éconómico-financière et les mesures à prendre au niveau mondial. Les effets de la crise financière en Belgique et en Europe ont déjà été traités par la Chambre, notamment dans cette commission spéciale.

Par conséquent, les points n° 13, 26, 27 et 28 de la proposition de résolution à l'examen sont supprimés.

Les points 14 et 15 des demandes n'appellent aucune observation et sont successivement adoptés à l'unanimité.

L'amendement n° 14 de *M. Jean-Jacques Flahaux (MR)* au point 16 du texte de la résolution, est justifié par le souci d'éviter une certaine redondance dans

“hoofdprioriteiten” te vermijden. Het zou overigens buitensporig zijn van dat voorstel van resolutie een van de hoofdprioriteiten van het Belgische voorzitterschap van de Europese Unie te maken.

De heer Wouter De Vriendt (Ecolo-Groen!) kan het eens zijn met dat voorstel.

Voor hem is het nodig en voldoende dat het Belgische voorzitterschap van de Europese Unie in 2010 bijzondere aandacht besteedt aan het voorstel van resolutie waarvan hij mede-indiener is.

Amendement nr. 15 van *de heer Jean-Jacques Flahaux (MR)* strekt ertoe het punt 17 van het voorstel van resolutie weg te laten. Volgens het hem is het bestaande klachtenmechanisme van de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO) doeltreffend genoeg en moet het niet nog meer worden versterkt. Alleen zou ervoor moeten worden gezorgd dat het ten volle uitwerking kan hebben.

De heer Jean Cornil (PS) is tegen dat amendement gekant.

Hij herinnert eraan dat de schending van de fundamentele sociale rechten in tal van Staten flagrant genoeg is opdat de IAO een echte sanctiebevoegdheid zou krijgen, zoals zulks binnen de WHO het geval is. Hij verwijst naar de hoorzittingen die daarover hebben plaatsgehad. Gebleken was immers dat de IAO niet bij machte is om de minimale normen inzake arbeidsreglementering in acht te doen nemen.

De heer Jean-Jacques Flahaux (MR) stelt voor de tekst niet in die zin te amenderen. Hij herschrijft zijn amendement teneinde zich te vergewissen van de redenen waarom de voorschriften van de IAO terzake niet worden nageleefd. De aanvang van punt 17 zou dan luiden: “*een balans op te maken van het huidige klachtenmechanisme en de naleving en de toepassing van fundamentele arbeidsnormen te versterken ...*”.

De leden gaan met deze nieuwe formulering akkoord.

Over de punten 18 en 19 van het verzoekend gedeelte worden geen opmerkingen geformuleerd. Zij worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Amendement nr. 16 van *de heer Jean-Jacques Flahaux (MR)* op punt 20 strekt ertoe de woorden “waardig werk ten volle te integreren in de Milleniumdoelstellingen (MODs) en” weg te laten, aangezien waardig werk al het doel van de tweede Millenniumdoelstelling is.

l'emploi des termes “principales priorités”. En outre, il serait excessif de faire de la présente résolution l'une des principales priorités de la présidence belge de l'Union européenne.

M. Wouter De Vriendt (Ecolo-Groen!) peut marquer son accord sur cette proposition.

Pour lui, il est nécessaire et suffisant que la présidence belge de l'Union européenne en 2010 accorde une attention particulière à la proposition de résolution dont il est coauteur.

L'amendement n° 15 de *M. Jean-Jacques Flahaux (MR)* vise à supprimer le point 17 de la proposition de résolution à l'examen. Il estime que le mécanisme de plaintes existant de l'Organisation internationale du travail (OIT) présente suffisamment d'efficacité en l'état, sans qu'il soit besoin de songer à le renforcer davantage. Il faudrait seulement faire en sorte de lui permettre de sortir pleinement ses effets.

M. Jean Cornil (PS) s'oppose à cet amendement.

Il rappelle que la violation des droits sociaux fondamentaux de par le monde est suffisamment flagrante dans de nombreux états pour que l'OIT soit investie d'un pouvoir de sanction véritablement contraignant, comme c'est le cas au sein de l'OMC. Il renvoie aux auditions qui ont eu lieu à ce sujet. Il était en effet apparu que l'OIT ne disposait pas du pouvoir de faire respecter les normes de protection minimales en matière de réglementation du travail.

M. Jean-Jacques Flahaux (MR) propose de ne pas amender le texte en ce sens. Il reformule alors son amendement de manière à s'assurer des raisons pour lesquelles les prescriptions de l'OIT en la matière ne sont pas suivies. Le début du point 17 serait dès lors ainsi libellé: “*d'établir un bilan du mécanisme de plaintes actuel et de renforcer le respect et l'application des normes fondamentales du travail...*”.

Les membres marquent leur accord sur cette nouvelle formulation.

Les points 18 et 19 des demandes n'appellent aucune observation et sont successivement adoptés à l'unanimité.

L'amendement n° 16 de *M. Jean-Jacques Flahaux (MR)* au point 20 de la proposition de résolution, vise à supprimer les mots: “d'intégrer pleinement le travail décent dans les Objectifs du Millénaire”, dans la mesure où le travail décent constitue déjà la 2e cible de l'OMD.

De heer Wouter De Vriendt (Ecolo-Groen!) keurt dit amendement niet goed, aangezien deze Millenniumdoelstelling onvoldoende is gedetailleerd. De indieners van het voorstel van resolutie hebben precies de inhoud ervan nader willen bepalen.

De heer Dirk Van der Maelen (sp.a) voegt eraan toe dat in deze Millenniumdoelstelling alleen kwantitatieve indicatoren zijn opgenomen, terwijl de indieners van het voorstel van resolutie er in punt 20 een kwalitatieve strekking aan toevoegen.

De heer Jean-Jacques Flahaux (MR) trekt amendement nr. 16 in.

Over punten 21 tot 24 van het verzoekend gedeelte worden geen opmerkingen geformuleerd. Zij worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Amendement nr. 17 van *de heer Jean-Jacques Flahaux (MR)* op het punt 25 strekt ertoe de woorden “, zoals dat het geval is voor de projecten van de EIB,” toe te voegen. Hij verwijst hiertoe naar zijn amendement nr. 10 betreffende het punt 1 van het voorstel van resolutie, dat geformuleerd is in dezelfde termen.

De leden gaan met dit amendement akkoord.

Aangezien de punten 27 en 28 zijn weggelaten als gevolg van de aanneming van de amendementen nrs. 22 en 23 van *de heren Wouter De Vriendt (Ecolo-Groen!)* en *Stefaan Vercamer (CD&V)*, vervallen de amendementen nrs. 18 en 19 van *de heer Jean-Jacques Flahaux (MR)* en nr. 8 van *de heer Mathias De Clercq (Open Vld)*.

Het hele voorstel van resolutie, zoals het is gemendeerd, wordt aangenomen met 6 stemmen en 1 onthouding.

De rapporteurs,

*Jean Cornil
Mathias De Clercq*

De voorzitter,

Dirk Van der Maelen

M. Wouter De Vriendt (Ecolo-Groen!) désapprouve cet amendement, étant donné que cet Objectif du Millénaire est insuffisamment détaillé. Les auteurs de la proposition de résolution ont précisément voulu en préciser le contenu.

M. Dirk Van der Maelen (sp.a) ajoute que cet Objectif ne comprend que des indicateurs quantitatifs, alors que les auteurs de la proposition de résolution y ajoutent ici au point 20 une portée qualitative.

M. Jean-Jacques Flahaux (MR) retire son amendement n° 16.

Les points 21 à 24 des demandes n'appellent aucune observation et sont successivement adoptés à l'unanimité.

L'amendement n° 17 de *M. Jean-Jacques Flahaux (MR)* au point 25 vise à ajouter les mots “comme c'est le cas pour les projets de la BEI”. Il renvoie à cet effet à son amendement n° 10 portant sur le point 1 de la proposition de résolution, qui est formulé dans les mêmes termes.

Cet amendement est adopté à l'unanimité.

Les points 27 et 28 de la proposition de résolution à l'examen étant supprimés suite à l'adoption des amendements n° 22 et n° 23 de *MM. Wouter De Vriendt (Ecolo-Groen!)* et *Stefaan Vercamer (CD&V)*, les amendements n° 18 et n° 19 de *M. Jean-Jacques Flahaux (MR)* et n° 8 de *M. Mathias De Clercq (Open Vld)* sont sans objet.

L'ensemble de la proposition de résolution tel qu'amendée, est approuvée par 6 voix et 1 abstention.

Les rapporteurs,

*Jean Cornil,
Mathias De Clercq*

Le président,

Dirk Van der Maelen

V. – BIJLAGEN

Voorstel van resolutie betreffende de toepassing van sociale- en milieunormen in het kader van de globalisering

V.1. – AMENDEMENTEN

Nr. 1 van de heer Mathias De Clercq (Open Vld)

In het deel “Inleiding” van de Toelichting de zin “*Globalisering creëert echter ook ongelijkheden.*” vervangen als volgt:

“Globalisering creëert echter ook *in bepaalde specifieke gevallen* ongelijkheden.”

Verantwoording

De huidige zin is te veralgemenend geformuleerd, globalisering is een positief gegeven dat slechts in bepaalde specifieke gevallen aanleiding kan geven tot ongelijkheden.

Nr. 2 van de heer Mathias De Clercq (Open Vld)

In het deel “Inleiding” van de Toelichting de zin “*Globalisering volgt immers een eigen logica en heeft juist daarom nood aan een globaal controlesysteem.*” vervangen als volgt:

“Globalisering *behoeft uiteraard* een globaal controlesysteem.”

Verantwoording

De huidige zin vertrekt vanuit een negatieve basis-houding en geeft blijk van een gebrek aan vertrouwen in het proces van globalisering. Dit amendement beoogt hetzelfde doel maar is neutraler geformuleerd.

Nr. 3 van de heer Mathias De Clercq (Open Vld)

In het deel “Inleiding” van de Toelichting de zin “De regeringen moeten opnieuw een regulerende rol spelen en ruimere bevoegdheden krijgen om te investeren in infrastructuur, gezondheidszorg en onderwijs, alsook in

V. – ANNEXES

Proposition de resolution concernant l'application de normes sociales et environnementales dans le cadre de la mondialisation

V.1. – AMENDEMENTS

N° 1 de M. Mathias De Clercq (Open Vld)

Dans la partie “Introduction” des développements, remplacer le membre de phrase “*elle est également source d'inégalités*” par ce qui suit:

“*elle est également source d'inégalités dans certains cas spécifiques.*”

Justification

La phrase actuelle est formulée dans des termes trop généraux; la mondialisation est une donnée positive pouvant donner lieu à des inégalités dans certains cas spécifiques seulement.

N° 2 de M. Mathias De Clercq (Open Vld)

Dans la partie “Introduction” des développements, remplacer la phrase “*La mondialisation obéit en effet à une logique qui lui est propre et c'est précisément pour cette raison qu'elle nécessite un système de contrôle mondial qui peut aller au-delà des frontières nationales.*” par ce qui suit:

“*La mondialisation nécessite évidemment un système de contrôle mondial.*”

Justification

La phrase actuelle se fonde sur une attitude négative et témoigne d'un manque de confiance dans le processus de mondialisation. Le présent amendement poursuit le même objectif mais il est formulé en termes plus neutres.

N° 3 de M. Mathias De Clercq (Open Vld)

Dans la partie “Introduction” des Développements, remplacer la phrase “Les gouvernements ont donc un rôle accru de régulateur à retrouver et doivent voir leurs prérogatives renforcées au niveau des investissements

een billijkere herverdeling van de welvaart.” vervangen als volgt:

“De regeringen moeten ruimere bevoegdheden krijgen om te investeren in infrastructuur, gezondheidszorg en onderwijs, alsook in een billijkere herverdeling van de welvaart.”

Verantwoording

De huidige zin wekt de indruk dat de regeringen op alle vlakken een regulerende rol dienen te spelen, wat echter niet aanvaardbaar is. Wel dienen zij inderdaad ruimere bevoegdheden te krijgen om te investeren in infrastructuur, gezondheidszorg en onderwijs, alsook in een billijkere herverdeling van de welvaart.

Nr. 4 van de heer Mathias De Clercq (Open Vld)

In het deel “Waardig Werk” van de Toelichting de zin “Globalisering betekent economische groei, en voor velen is dit nog steeds een basisvoorwaarde voor scheppen van banen.” vervangen als volgt:

“Globalisering betekent economische groei, een basisvoorwaarde voor het scheppen van banen.”

Verantwoording

De huidige zin miskent het feit dat economische groei normaliter leidt tot meer jobs, iets wat onomwonden vaststaat.

Nr. 5 van de heer Mathias De Clercq (Open Vld)

In het deel “Waardig Werk” van de Toelichting de zinnen “Toch houdt die groei niet noodzakelijk in dat er nieuwe arbeidsplaatsen komen of dat de bestaande jobs beter worden en meer mensen kunnen genieten van inkomsten uit arbeid. Zo stellen we vast dat de globalisering de inkomensongelijkheid eerder doet toenemen dan verkleinen.” vervangen als volgt:

“Helaas kan een dogmatisch geloof in een absolute vrije markt er toe leiden dat mensen worden uitgebuit en de inkomensongelijkheid toeneemt. Dit is onaanvaardbaar.”

en infrastructures, des services de santé et de l'éducation, ainsi que dans une redistribution plus égalitaire des richesses” par ce qui suit:

“Les gouvernements doivent voir leurs prérogatives renforcées au niveau des investissements en infrastructures, des services de santé et de l'éducation, ainsi que dans une redistribution plus égalitaire des richesses.”

Justification

La phrase actuelle donne l'impression que les gouvernements doivent jouer un rôle de régulateur sur tous les plans, ce qui est cependant inacceptable. Par contre, ils doivent en effet voir leurs prérogatives renforcées au niveau des investissements en infrastructures, des services de santé et de l'éducation, ainsi que dans une redistribution plus égalitaire des richesses.

N° 4 de M. Mathias De Clercq (Open Vld)

Dans la partie “Travail décent” des Développements, remplacer la phrase “La mondialisation est synonyme de croissance économique et d'aucuns estiment que cette croissance reste une condition fondamentale de la création d'emplois” par ce qui suit:

“La mondialisation est synonyme de croissance économique, une condition fondamentale de la création d'emplois.”

Justification

La phrase actuelle néglige le fait que la croissance économique mène normalement à la création d'emplois, ce qui est irréfutable.

N° 5 de M. Mathias De Clercq (Open Vld)

Dans la partie “Travail décent” des développements, remplacer les phrases “Or, la croissance n'entraîne pas toujours la création de nouveaux emplois, ni l'amélioration des emplois existants ou l'augmentation du nombre de personnes qui peuvent profiter des revenus de leur travail. En effet, nous constatons que la mondialisation est une source d'augmentation plus que de diminution des inégalités de revenus.” par ce qui suit:

“Malheureusement, une croyance dogmatique en un marché absolument libre peut conduire à l'exploitation humaine et à une augmentation des inégalités de revenus. C'est inacceptable.”

Verantwoording

In de huidige zinnen wordt globalisering verward met een ongebreidelde vrije markt. Het spreekt voor zich dat een vrije markt zonder adequate en efficiënte regelgeving en een overheid die daarop toeziet onaanvaardbaar is, helaas is dit heden ten dage nog teveel het geval.

Nr. 6 van de heer Mathias De Clercq (Open Vld)

In het deel "Het milieu" van de Toelichting de zin "Nu als gevolg van de globalisering de kloof tussen de rijke en de arme landen toeneemt en ook de verschillen binnen de samenlevingen groter worden, gaat ook het milieu er almaar op achteruit." vervangen als volgt:

"Nu als gevolg van *een dogmatisch geloof in een absolute vrije markt* de kloof tussen de rijke en de arme landen toeneemt en ook de verschillen binnen de samenlevingen groter worden, gaat ook het milieu er almaar op achteruit."

Verantwoording

In de huidige zin wordt globalisering verward met een dogmatisch geloof in een absolute vrije markt.

Nr. 7 van de heer Mathias De Clercq (Open Vld)

Punt N ("Zich bewust van het feit dat het toegenomen vrije verkeer het niet mogelijk maakt problemen zoals de voedselcrisis te regelen, en dat men bijgevolg de lokale markten en de lokale productie zich moet laten ontwikkelen, zodat de voedselsoevereiniteit van elk land wordt gegarandeerd") te vervangen als volgt:

"Zich bewust van het feit dat men de lokale markten en de lokale productie zich moet laten ontwikkelen, zodat de voedselsoevereiniteit van elk land wordt gegarandeerd"

Verantwoording

In de huidige zin wordt gesteld dat het toegenomen vrije verkeer het niet mogelijk maakt problemen zoals de voedselcrisis te regelen. Dit is een zeer onduidelijke zin. De voedselcrisis vindt zijn oorsprong in klimaatverandering, misoogsten, droogte, hogere consumptie, productie van biobrandstoffen,... en behoeft een oplossing op mondiaal vlak.

Justification

Dans les phrases actuelles, la mondialisation est confondue avec un marché libre, sans aucune contrainte. Il est évident qu'un marché libre sans réglementation adéquate et efficace et une autorité qui y veille sont inacceptables, ce qui, à ce jour, est malheureusement encore trop souvent le cas.

N° 6 de M. Mathias De Clercq (Open Vld)

Dans la partie "Environnement" des développements, remplacer la phrase "Alors que les écarts se creusent entre pays riches et pays pauvres et à l'intérieur même des sociétés, la dégradation de l'environnement est une autre facette de la mondialisation." par ce qui suit:

"Alors que les écarts se creusent entre pays riches et pays pauvres et à l'intérieur même des sociétés, la dégradation de l'environnement est une autre facette de la *croissance dogmatique en un marché absolument libre*."

Justification

Dans la phrase actuelle, la mondialisation est confondue avec une croyance dogmatique en un marché absolument libre.

N° 7 de M. Mathias De Clercq (Open Vld)

Remplacer le point N ("reconnaisant que le libre échange exacerbé ne permet pas de régler des problèmes tels que la crise alimentaire, et, partant, qu'il est nécessaire de permettre le développement de marchés locaux et de la production locale afin d'assurer la souveraineté alimentaire des États" par ce qui suit:

"reconnaisant qu'il est nécessaire de permettre le développement de marchés locaux et de la production locale afin d'assurer la souveraineté alimentaire des États".

Justification

La phrase actuelle, qui indique que le libre échange exacerbé ne permet pas de régler des problèmes tels que la crise alimentaire, est très vague. La crise alimentaire est due au changement climatique, aux mauvaises récoltes, à la sécheresse, à l'augmentation de la consommation, à la production de biocarburants, etc., et appelle une solution au niveau mondial.

Nr. 8 van de heer Mathias De Clercq (Open Vld)

In punt 28 de zin “De invoering van een heffing op de internationale financiële transacties te bepleiten” te schrappen.

Verantwoording

Investerings in de ontwikkelingslanden, met respect voor de fundamentele arbeids- en milieunormen, zijn broodnodig. Een heffing op de internationale financiële transacties zal deze investeringen afremmen en bijgevolg nefast zijn voor de economische en sociale ontwikkeling van de ontwikkelingslanden.

Nr. 9 van de heer Mathias De Clercq (Open Vld)

Aan punt 3 een laatste zin toe te voegen als volgt:

“Bovendien moet ons land ten aanzien van deze partnerlanden het belang benadrukken van democratische beginselen, behoorlijk bestuur en de eerbiediging van de rechtsstaat.”

Verantwoording

Het pleiten voor de inpassing van fundamentele arbeidsnormen in de wetgeving van het partnerland heeft slechts zin indien eveneens aandacht wordt besteed aan de versterking van de instellingen en mechanismen ter bevordering van het goed bestuur.

Nr. 10 van de heer Mathias De Clercq (Open Vld)

In het punt 1, de opsomming van de internationale organisaties aanvullen met de woorden:

“en de Europese Investeringsbank (EIB)”.

Nr. 11 van de heer Jean-Jacques Flahaux (MR)

In het punt 4, het woord “kinderarbeid” vervangen door de woorden:

“de ergste vormen van kinderarbeid”.

N° 8 de M. Mathias De Clercq (Open Vld)

Au point 28, supprimer la phrase “plaidant pour l’instauration d’une taxe sur les transactions financières internationales”.

Justification

Il est absolument indispensable d’investir dans les pays en développement dans le respect de normes fondamentales en matière de travail et d’environnement. L’instauration d’une taxe sur les transactions financières internationales freinerait de tels investissements et nuirait dès lors au développement économique et social des pays en développement.

N° 9 de M. Mathias De Clercq (Open Vld)

À la fin du point 3, ajouter une phrase rédigée comme suit:

“Notre pays doit en outre attirer l’attention de ces pays partenaires sur l’importance des principes démocratiques, de la bonne gouvernance et du respect de l’État de droit.”.

Justification

Plaider pour l’insertion de normes fondamentales du travail dans la législation d’un pays partenaire n’a de sens que si l’on est également attentif au renforcement des institutions et des mécanismes visant à y favoriser la bonne gouvernance.

N°10 de M. Jean-Jacques Flahaux (MR)

Au point 1, compléter l’énumération des organisations internationales par:

“et la Banque européenne d’investissement (BEI)”.

N°11 de M. Jean-Jacques Flahaux (MR)

Au point 4, remplacer: “et l’interdiction du travail des enfants” par:

“des pires formes de travail des enfants”.

Verantwoording

Het lijkt ons moeilijk kinderarbeid zo maar te verbieden omdat er voor dat verbod geen wettelijke grondslag bestaat én omdat kinderarbeid soms kan worden beschouwd als onderdeel van een beroepsopleiding.

Bovendien is in sommige gevallen arbeid voor de betrokken kinderen jammer genoeg essentieel om te kunnen overleven.

Daarom stellen wij voor het woord “kinderarbeid” te vervangen door de woorden “de ergste vormen van kinderarbeid”. Zodoende verwijzen wij naar artikel 182 van de IAO.

Nr. 12 van de heer Jean-Jacques Flahaux (MR)

In het punt 6, de zin “de OESO-richtlijnen bindend te laten verklaren zowel voor de Europese partners en de partnerlanden in het Zuiden als voor de nationale en internationale bedrijven.” weglaten.

Nr. 13 van de heer Jean-Jacques Flahaux (MR)

In het punt 12, de woorden “handels- en investeringsverdragen” vervangen door het woord: “*handelsakkoorden*”.

Verantwoording

Wij vinden dat een onderscheid moet worden gemaakt tussen het beleid inzake handelsakkoorden en het inzake investeringen te ontwikkelen beleid.

Het onderhandelingsproces verschilt immers naargelang het soort van verrichting maar ook naargelang het soort van betrokken sector. Bovendien zijn, naargelang het type van beleid, de actoren en de deelnemers verschillend. Om al die redenen lijkt het ons gevaarlijk geen onderscheid te maken tussen handelsakkoorden en investeringsbeleid.

Nr. 14 van de heer Jean-Jacques Flahaux (MR)

Punt 16 vervangen door wat volgt:

“er op toe te zien dat het Belgische voorzitterschap van de Europese Unie in de tweede helft van 2010 bijzondere aandacht besteedt aan de bepalingen van

Justification

Il nous semble difficile d'interdire purement et simplement le travail des enfants et ce pour les raisons suivantes:

- il n'y a pas de base légale à cette interdiction
- parfois le travail des enfants peut être considéré comme faisant partie d'un apprentissage professionnel.

En outre, il est des cas où malheureusement le travail des enfants est une condition essentielle à leur survie.

Pour ces raisons nous proposons de remplacer “le travail des enfants” par “les pires formes de travail des enfants”, nous référant ainsi à l'article 182 de l'OIT.

N°12 de M. Jean-Jacques Flahaux (MR)

Au point 6 supprimer: “Les principes directeurs de l'OCDE doivent devenir contraignants, tant à l'égard des partenaires européens et des pays partenaires du sud qu'à l'égard des entreprises nationales et internationales”.

N°13 de M. Jean-Jacques Flahaux (MR)

Au point 12 supprimer: “et d'investissement”.

Justification

Il y a lieu à notre estime de différencier la politique en matière d'accords commerciaux de celle devant être développée en matière d'investissement.

En effet, le processus de négociation est différent selon le type d'opération envisagée mais également suivant le type de secteur concerné. Qui plus est, suivant le type de politique envisagée, les acteurs et participants sont différents. Pour ces raisons, il nous paraît dangereux d'amalgamer accords commerciaux et politiques d'investissement.

N°14 de M. Jean-Jacques Flahaux (MR)

Remplacer le point 16 par:

“de veiller à ce que les dispositions de la présente résolution bénéficient de l'attention accrue de la présidence belge de l'Union européenne au second semestre

deze resolutie, en de doelstellingen ervan op te nemen in de hernieuwde strategie van Lissabon;”.

Nr. 15 van de heer Jean-Jacques Flahaux (MR)

Punt 17 weglaten.

Nr. 16 van de heer Jean-Jacques Flahaux (MR)

In punt 20 het volgende zinsdeel weglaten: “waardig werk ten volle te integreren in de Milleniumdoelstellingen (MOD”s) en”.

Verantwoording

Aangezien “waardig werk” reeds als tweede doelstelling in de MOD”s is opgenomen, is het nutteloos het eerste deel van de zin te behouden.

Nr. 17 van de heer Jean-Jacques Flahaux (MR)

Punt 25 aanvullen als volgt:

“, zoals dat het geval is voor de projecten van de EIB;”.

Nr. 18 van de heer Jean-Jacques Flahaux (MR)

Punt 27 weglaten.

Verantwoording

De WHO beschikt reeds over een geschillenregeling; bovendien is deze organisatie als enige bij machte een bepaalde handelsregeling op te leggen.

Nr. 19 van de heer Jean-Jacques Flahaux (MR)

In punt 28 het tweede en het derde gedachtestreepje weglaten.

Verantwoording

De invoering van een heffing op de internationale financiële transacties en het instellen van een billijke inkomensverdeling hebben niets te maken met en hebben geen weerslag op de bevordering van een transparanter internationaal financieel bestel.

de 2010, et d'intégrer ses objectifs dans la stratégie de Lisbonne renouvelée”.

N°15 de M. Jean-Jacques Flahaux (MR)

Supprimer le point 17.

N°16 de M. Jean-Jacques Flahaux (MR)

Au point 20, supprimer: “Intégrer pleinement le travail décent dans les objectifs du Millénaire”.

Justification

Le travail décent constitue déjà la deuxième cible de l'OMD, il est dès lors inutile de maintenir la première partie de la phrase.

N°17 de M. Jean-Jacques Flahaux (MR)

Au point 25, rajouter en fin de paragraphe:

“comme c'est le cas pour les projets de la BEI”.

N°18 de M. Jean-Jacques Flahaux (MR)

Supprimer le point 27.

Justification

L'OMC dispose déjà d'un système de règlement des différends, elle est en outre la seule organisation capable d'imposer certaines disciplines en matière de commerce.

N°19 de M. Jean-Jacques Flahaux

Au point 28, supprimer le deuxième et cinquième tiret.

Justification

L'instauration d'une taxe sur les transactions financières internationales tout comme l'instauration d'une répartition équitable des revenus est sans lien et n'a pas d'incidences sur la promotion d'un système financier international plus transparent.

Nr. 20 van de heer Wouter de Vriendt (Ecolo-Groen!)

Punt 13

Dit artikel doen vervallen.

Verantwoording

Wegens overlapping met de twee andere thema's die in de commissie mondialisering nog aan bod moeten komen (financiële crisis en globalisering; handel als motor van welvaart).

Nr. 21 van de heer Wouter de Vriendt (Ecolo-Groen!)

Punt 26

Dit artikel doen vervallen.

Verantwoording

Wegens overlapping met de twee andere thema's die in de commissie mondialisering nog aan bod moeten komen (financiële crisis en globalisering; handel als motor van welvaart).

Nr. 22 van de heer Wouter de Vriendt (Ecolo-Groen!)

Punt 27

Dit artikel doen vervallen.

Verantwoording

Wegens overlapping met de twee andere thema's die in de commissie mondialisering nog aan bod moeten komen (financiële crisis en globalisering; handel als motor van welvaart).

Nr. 23 van de heer Wouter de Vriendt (Ecolo-Groen!)

Punt 28

Dit artikel doen vervallen.

Verantwoording

Wegens overlapping met de twee andere thema's die in de commissie mondialisering nog aan bod moeten komen (financiële crisis en globalisering; handel als motor van welvaart).

N° 20 de M. Wouter De Vriendt (Ecolo-Groen!)

Point 13

Supprimer ce point.

Justification

Chevauchement avec les deux autres thèmes devant encore être examinés par la commission "mondialisation" (crise financière et mondialisation: le commerce en tant que moteur de la prospérité).

N° 21 de M. Wouter De Vriendt (Ecolo-Groen!)

Point 26

Supprimer ce point.

Justification

Chevauchement avec les deux autres thèmes devant encore être examinés par la commission "mondialisation" (crise financière et mondialisation: le commerce en tant que moteur de la prospérité).

N° 22 de M. Wouter De Vriendt (Ecolo-Groen!)

Point 27

Supprimer ce point.

Justification

Chevauchement avec les deux autres thèmes devant encore être examinés par la commission "mondialisation" (crise financière et mondialisation: le commerce en tant que moteur de la prospérité).

N° 23 de M. Wouter De Vriendt (Ecolo-Groen!)

Point 28

Supprimer ce point.

Justification

Chevauchement avec les deux autres thèmes devant encore être examinés par la commission "mondialisation" (crise financière et mondialisation: le commerce en tant que moteur de la prospérité).

Nr. 24 van mevrouwen Rita De Bont, Barbara Pas en Annick Ponthier (VB)

Punt 2 op bladzijde 8 bij de vragen aan de federale regering:

De zin “Niet alleen door te blijven streven naar het internationale engagement om 0,7% van het BNP te besteden aan ontwikkelingshulp, maar hieraan ook de basisdoelstelling te koppelen om waardig werk te realiseren voor iedereen” vervangen door:

“De nationale bijdrage tot het ontwikkelingsbeleid moet opgevoerd worden, maar moet afhankelijk zijn van duidelijk vooropgestelde doelstellingen, correcte rapportering en resultaatsverbintenissen”.

Verantwoording

Het is niet de kwantiteit maar de kwaliteit en het resultaat van de ontwikkelingshulp dat telt. Schaarse middelen moeten zo efficiënt mogelijk worden besteed. Indien resultaat kan worden geboekt mag de bijdrage ook meer bedragen dan het steeds vooropgestelde 0,7 % van het BNP.

Nr. 25 van mevrouwen Rita De Bont, Barbara Pas en Annick Ponthier (VB)

Punt 4 op bladzijde 9 bij de vragen aan de federale regering:

Tussen de woorden “*Op het*” en “*internationale toneel*” de woorden “*nationale en*” invoegen.

Verantwoording

De voorbeeldfunctie is vaak belangrijker dan een wettelijke verplichting. Ook het eigen land kan een stimulans gebruiken om de vakbondsvrijheid te doen respecteren.

N° 24 de Mmes Rita De Bont, Barbara Pas et Annick Ponthier (VB)

Dans le point 2, à la page 8, dans les demandes au gouvernement fédéral:

remplacer le membre de phrase “, non seulement en continuant à s’efforcer d’atteindre l’engagement international de consacrer 0,7% du PNB à l’aide au développement, mais en assortissant en outre cet engagement de l’objectif fondamental de parvenir à un travail décent pour tous” par ce qui suit:

“; la contribution nationale à la politique de développement doit être intensifiée, mais elle doit être liée à des objectifs clairement définis, à un rapportage correct et à des engagements de résultats.”

Justification

Ce n’est pas la quantité, mais la qualité et le résultat de l’aide au développement qui comptent. Les moyens limités doivent être utilisés de la manière la plus efficace possible. Si un résultat peut être atteint, la contribution peut également être plus élevée que les 0,7 % du PNB qui sont toujours préconisés.

N° 25 de Mmes Rita De Bont, Barbara Pas et Annick Ponthier (VB)

Point 4

Insérer les mots “nationale et” entre les mots “sur la scène” et le mot “internationale”.

Justification

La fonction d’exemple est souvent plus importante qu’une obligation légale. Notre pays peut également utiliser un incitant pour faire respecter la liberté syndicale.

V.2. – BIJLAGE

V.2. – ANNEXE

Versterking van sociale en milieunormen

Vergadering 30.5.2008

Uiteenzetting van de heer Hans Bruyninckx, hoofddocent van de faculteit Sociale Wetenschappen (KUL).

De milieudimensie van globalisering

Spreker vertrekt van de basisgedachte dat men globalisering kan conceptualiseren op veel verschillende manieren. In eerste instantie heeft het te maken met de verspreiding van een bepaald systeem van produceren en consumeren.

Enerzijds zijn we onze productie meer en meer gaan organiseren in globale productienetwerken. Het deterritorialiseren van productie wordt een globaal systeem waardoor de impact op het milieu een heel andere dimensie krijgt. Ook het uniformiseren van consumptie (meer en meer gebruiken consumenten in de wereld hetzelfde soort goederen) heeft zijn impact op het milieu.

Daarnaast zijn er ook nog drie heel belangrijke kenmerken die te maken hebben met de milieulast die daaruit voortkomt. Dit systeem van produceren en van consumeren heeft een zeer hoge energie-intensiteit (meer dan enig systeem dat we ooit gekend hebben) een zeer hoge materiaalintensiteit en meer en meer is er ook een zeer brede toegang tot allerlei consumptiegoederen. Consumptiegoederen onderscheiden we dan van essentiële goederen.

Er zijn een aantal theoretische of conceptuele kaders die eerder optimistisch of pessimistisch zijn over die koppeling tussen globaliseringsprocessen en de impact op het milieu.

Er is geen eenduidigheid in de literatuur of het nu om een positief of negatief verband gaat.

- Negatief verband: er is een hypothese die spreekt over de 'race to the bottom': deze kan op twee manieren worden geïnterpreteerd. Enerzijds zijn er de bedrijven die in streken willen gaan produceren waar lage milieunormen gelden. Hoe lager die norm hoe sneller men daar naar toe gaat. Daarvoor is weinig of geen empirisch bewijs te vinden. Het is eerder een discours dan een empirisch vaststelbaar gegeven. Wat we weten is dat bedrijven op grote schaal elders gaan produceren om drie belangrijke redenen:

Ten eerste de loonkosten. Ten tweede sociale rechten en verplichtingen en ook omwille van marktpenetratie. Het aantal bedrijven dat bewust gaat delokaliseren omwille van lage milieunormen is uiterst gering volgens het empirisch onderzoek.

Een tweede interpretatie van de 'race to the bottom' is dat landen gradueel met elkaar in concurrentie gaan om zo laag mogelijke milieunormen te stellen. Dit argument is volgens spreker van geen betekenis. Er is geen enkel bewijs dat de milieunormen gradueel naar beneden gaan. In tegendeel, de milieunormen verstrengen overal in de wereld. Wanneer we deze hypothese opzij schuiven, dan komt men tot een meer genuanceerde hypothese. Men kan spreken over het bestaan van 'pollution heavens' of 'economic enterprise zones'. Dit zouden gebieden zijn waar men volledig zijn zin kan doen, ook op het vlak van milieu. Ook hier is veel onderzoek naar gedaan en er werd wel empirisch bewijs gevonden. Vooral in de jaren 1980 en de eerste helft van 1990 waren er gebieden waar geen nationale wetten van toepassing waren. Doch dit is de laatste tien jaar sterk verminderd omdat dit niet langer wordt aanvaard. Deze evolutie zet zich dus niet verder.

Een derde negatief verband is de 'trade induced pollution'. Dit is vervuiling omwille van de handel, die er belangrijk is. We denken hier aan 'e-waste' of 'electronic waste' waar grote stromen zijn van producten. Die gaan naar bijvoorbeeld India en China waar ze in illegale ateliers of minder illegale ateliers worden verwerkt. Er zijn ook

boten vol afval naar Mauritanië gegaan (groot land, lage bevolking) om er te worden gedumpt. Rond deze thema's wordt vandaag meer en meer onderzoek verricht om na te gaan hoe men daar internationaal greep op kan krijgen.

- Positief verband: er wordt ook een positief verband gezien tussen globalisering en milieunormen. Enerzijds stelt men dat de verspreiding van productiesystemen en het uniformiseren van consumptie ook de verspreiding van milieunormen in zich draagt. Wanneer men gaat produceren op globale schaal dan moet men produceren volgens de normen van de markt waar men zijn producten kwijt wil. De normen zijn strenger geworden.

Een tweede theorie spreekt over institutioneel optimisme: door de globalisering en de integratie zowel economisch als politiek, komt men tot multilaterale of regionale afspraken en overeenkomsten. In bijna alle afspraken zitten milieudimensies vervat (o.m. Association of Southeast Asian Nations (ASEAN), Economic Community of the West African States:). Die milieulink is niet erg sterk maar er is wel een toenemende institutionalisering van de milieunormen via internationale instellingen. Een laatste hypothese is, de voor sommigen bekende "Porter and Estee hypothese" die stelt dat het voeren van een streng milieubeleid positief is voor de concurrentiepositie op de wereldmarkt. Porter en Estee zijn verbonden aan de Harvard Business School. Dit is geen links groene club, het gaat om gedegen business mensen die elk jaar voor het 'Global Economic Forum' de concurrentie-index opmaken. De duizend grootste bedrijven in de wereld vragen dit niet aan mensen die ze niet vertrouwen. Het zijn dus werkelijk de specialisten die zeggen dat er een positief verband is tussen milieubeleid en het strenger maken ervan. Het opvoeren van de normen en hun concurrentiepositie gebeurt om twee belangrijke redenen.

Enerzijds om het innovatieve gehalte en de voorsprong die daarmee samengaat. Ten tweede, daaraan gekoppeld om tot een soort efficiëntienorm te komen ter verbetering van de milieunormen (het efficiënt omgaan met dingen, die schaarser en schaarser worden, namelijk grondstoffen en energie). Deze positieve hypothesen gaan allemaal een beetje voorbij aan de essentie van het probleem van vandaag, namelijk dat het versterken van milieunormen goed is voor het milieu. Spreker probeert deze stelling onderuit te halen om ze achteraf terug op te bouwen, beginnende met een bewijs uit het ongerijmde. Het is zo dat de landen met de sterkste milieunormen (OESO-landen), tevens de groep van landen is met de grootste ecologische voetafdruk. Zowel absoluut als relatief. Met andere woorden: het is niet omdat men sterke milieunormen heeft dat men meer impact heeft op het milieu. Tweede voorbeeld is dat ondanks het feit dat er meer dan 200 internationale milieuverdragen zijn, de toestand van het globale milieu sinds de jaren '80 erop achteruit is gegaan. Er is geen enkel aspect van het globale milieu dat erop vooruit is gegaan. Een slechte statisticus zou daaruit afleiden dat hoe meer milieunormen je hebt hoe slechter het milieu eraan toe is wat aantoont dat correlatie en causaliteit niet hetzelfde zijn. Milieunormen en de verspreiding daarvan zijn niet de oplossing, noch de panacea, om de milieueexternaliteiten van globalisering volledig weg te werken en om de toestand van het milieu globaal te verbeteren. Maar tegelijkertijd en vandaar het belang van het debat zijn ze wel belangrijk, want zonder die normen zou men ook niet kunnen werken aan het omkeren van die situatie. Ze zijn echter zeker niet de oplossing.

Argumenten voor de versterking van milieunormen.

Vooreerst poneert spreker de basisgedachte dat economische groei noodzakelijk is. De wereld heeft absoluut nood aan groei om kansen te kunnen geven aan de mens voor basisgezondheid, deftig wonen, mobiliteit,... Het gaat er alleen om waar? Met welke gevolgen? En hoe kan men daar op een goede manier mee omgaan?

Vervolgens ontwikkelt hij vier argumenten ter versterking van de milieunormen.

1. Institutionalisering of verankering.

Dit is het meest cruciale element. Het zou zo moeten zijn dat milieunormen een deel van de kern van de besluitvorming zijn, van productieprocesbeslissingen en van consumptiebeslissingen.

Niet dat ze er bijkomen, wat op dit moment het geval is. Thans worden milieu- en sociale normen er bijgenomen in een extra procedure of in een adviesvraag. Meestal is dat advies niet eens bindend of slechts wanneer het kan of past. Als er ruimte is om ook aan milieu te denken, (lees: als het economisch kan) dan zal ook nog eens naar het milieu worden gekeken om het met een boutade te zeggen. Het verankeren, het institutionaliseren in de normale basisprocedures van het besluitvormingsproces is voor spreker de essentie. Vandaar een eerste grote actiepoint: op alle niveaus moeten milieunormen en standaarden als een normaal deel van processen gepromoot worden en dat zowel internationaal (in de Wereldbanken IMF, de Europese Unie, VN-beslissingen,...maar ook in België of de Europese Unie, ('public procurement', de aanbestedingen). Ook hier moeten milieunormen mee de kern van de beslissing vormen. Het institutionaliseren of verankeren is van essentieel belang. België kan zich inzetten om dat soort processen vooruit te duwen.

2. De verspreiding van de normen:

De verspreiding, enerzijds geografisch, over meerdere landen maar ook over productienetwerken is heel belangrijk. Ook het verspreiden over sectoren. Sommige sectoren hebben de laatste twintig jaar zeer strenge normen opgelegd gekregen, terwijl andere daaraan ontsnappen. De reden daarvoor is niet altijd duidelijk. Daar is niet altijd een rationele reden voor te vinden. Concreet zijn er twee belangrijke elementen. Enerzijds is er het multilateralisme. Belangrijk is zoveel mogelijk normen multilateraal te verspreiden. Dit speelt in het debat van de 'level playing field'.

Globalisering van de normen is dus een absolute prioriteit met enige zin voor kritische analyse. Met het discours van het 'level playing field' moet men oppassen: de klachten zijn er alleen als onze bedrijven bergop moeten spelen. Wanneer ze bergaf kunnen spelen zijn er geen klachten. Hiermee wordt bedoeld dat de Europese Unie een vorm van protectionisme heeft voor een bepaald aantal producten. 'Level playing field' betekent ook infrastructuur, het gebruik kunnen maken van hoog opgeleide mensen, zaken die met belastingsgeld worden betaald. Dit is een deel van de context waarin bedrijven functioneren en waarin men hier in België bevoordeeld is. Het multilateraal verspreiden zou prioritair moeten zijn. Men kan hier ook spreken van de Europeanisering van globale normen die zich stilaan doorzet omdat één van de belangrijke andere spelers, met name de Verenigde Staten, sinds het midden van de jaren '80, een soort zelf geselecteerd isolationisme hebben beoefend met betrekking tot internationale milieunormen. De Verenigde Staten hebben sinds die periode geen enkel milieuverdrag ondertekend of geratificeerd met uitzondering van twee: het International Tropical Timber Agreement (wat een vrijhandelsakkoord is op tropisch hardhout, en in feite geen milieuverdrag is) en de overeenkomsten die in de WTO zijn onderhandeld omdat ze met handel hebben te maken. Er ligt dus voor Europa een grote opportuniteit om stappen vooruit te zetten.

3. Versterken van de milieunormen.

Dit betreft enerzijds het versterken van de bestaande normen maar ook een meer essentiële verschuiving van institutionele naar ecologische normen. Met institutionele norm bedoelt men een norm die het gedrag van actoren wenst aan te passen. Bijvoorbeeld : men moet een 'environmental assessment' toevoegen aan het project. Dit is een institutionele norm. Men moet een dossier maken (onder meer studies) of men moet een jaarlijks rapport inleveren rond de 'argusconvention': de vrije toegang tot informatie rond milieu. Zo'n rapport inleveren is een institutionele procedure die niets verandert aan de toestand van het milieu. In feite zijn dit geen ecologische normen. Institutionele normen moeten strenger gemaakt worden maar er zou een duidelijke koppeling moeten zijn met de toestand van het milieu. Daar is het hem uiteindelijk om te doen. We moeten gaan van normen van relatieve ontkoppeling. Dat wil zeggen dat de welvaartscreatie die historisch is gebaseerd op een totale

materialeninput en totale energie-input zou moeten kunnen worden losgekoppeld. Met andere woorden: men creëert welvaart maar met een vermindering van materiaal en energie-input. Eigenlijk is dit een efficiëntienorm. Wij zijn efficiënter geworden maar we verbruiken meer energie en meer grondstoffen omdat het een relatieve ontkoppeling is. Het één groeit wat trager dan het andere. Je zou normen kunnen instellen die naar absolute ontkoppeling streven waarbij wordt gezegd dat er minder moet worden gebruikt en men efficiënter moet worden en dit kan door gebruik te maken 'best available technology clauses'. Dit is evolutief. Daarmee klikt men geen norm vast maar een technologie. Wat men meestal doet in die verdragen is dat een technisch comité, dat de technologie opvolgt, door de voorstellen strenger te maken, dat dan te koppelen valt aan het 'factor x'-debat. Wanneer we alle 'best available technologie' die we nu al hebben zouden gebruiken, kunnen we de impact op het milieu nu al met een factor 10 tot 15 verminderen. De technologie is er maar ze wordt niet toegepast.

Voorbeelden hiervan: je zou energie-intensiteit en efficiëntienormen aan duidelijke post-Kyoto doelstellingen kunnen koppelen en aan de 2 graden Celsiusdoelstellingen. Dit is een duidelijke milieudoelstelling en niet enkel een institutionele doelstelling. Spreker zelf is groot voorstander van het koppelen aan het monitoren van biodiversiteit. Het verwijt dat economen en bedrijfsmensen soms maken aan mensen die met milieu bezig zijn is dat zij geen duidelijke norm hebben. Het BNP of 'the return on investment' of gelijkaardige normen worden gehanteerd door economen. De beste indicator voor de milieudimensie is de biodiversiteit. Voor biodiversiteit is een goede omgeving nodig qua lucht, qua bodem, qua water, men heeft voldoende oppervlaktes nodig. Diversiteit van planten en dieren op een bepaalde plaats is de beste norm. Dit is een composietindicator net als het BNP. Alleen wordt die weinig gebruikt. Toch is dit de essentie van het milieubeleid. Als het milieubeleid niet bijdraagt tot het stoppen van de verschraving in biodiversiteit dan is dat in feite een mislukking. Uit het laatste GEO-rapport (Global Environment Outlook), het meest gezaghebbende rapport dat er is op dit vlak blijkt dat alle biodiversiteitindexen op de planeet en regionaal er allemaal op achteruit gaan, ondanks een aantal Europese succesverhalen (van lood en zink en cadmium, kwaliteit van het oppervlaktewater). Maar het is niet voldoende drie gunstigere criteria te selecteren, men moet het totaalbeeld zien. Het totaalbeeld is biodiversiteit en daarmee is het zeer slecht gesteld. Het versterken van die normen kan door ze te koppelen aan meer essentiële akkoorden die te maken hebben met handel, productnormen en gezondheidsnormen. Dit zijn de drie normen die het meeste gewicht schijnen te hebben. Men kan makkelijker mensen bereiken als hun gezondheid geschaad wordt. Nog veel erger is het als de gezondheid van de kinderen wordt geschaad. Bio-monitoring is voor België heel belangrijk. We staan er aan de top in de wereld. Beleidsmatig wordt daar nochtans niet zoveel gebruik van gemaakt.

4. Implementatie.

Van implementatie wordt nochtans niet zoveel gebruik gemaakt. Dit heeft te maken met monitoring, afdwingbaarheid en sanctionering. Verwezen wij naar een algemeen probleem met normen in de internationale ruimte. Heel veel van die normen zijn 'soft law', 'Voluntary norms', 'guidelines', 'non-legaly binding principals', 'recommendations'. Aan de andere kant is er 'hard law' en die is wel afdwingbaar (in principe bindend). Het sluitstuk is de sanctioneerbaarheid. Hiernaar moet worden gestreefd. Er zijn twee grote uitzonderingen.

- De Europese unie, die het meest comprehensieve, brede milieuregime heeft dat sanctioneerbaar is. Bij niet omzetting van richtlijnen wordt de lidstaat veroordeeld door het Europees Hof van Justitie en gesanctioneerd door de Europese Commissie.
- Of/en de WTO. Deze is niet de meest populaire organisatie maar heeft wel een afdwingbaar sanctiesysteem. Er is namelijk een procedure die gevolgd

wordt en die kan eindigen in retorsiemaatregelen. De druk wordt groter om daar ook milieunormen in op te nemen. Of dat nu de meest aangewezen organisatie is om milieunormen op te nemen kan worden bediscussieerd maar eens ze opgenomen zijn, zijn ze op zijn minst wel sanctioneerbaar en afdwingbaar, wat een groot voordeel zou kunnen betekenen.

Wat kan men doen om het gebrek aan internationale sanctioneringsmechanismen op te lossen? Er zijn een viertal mogelijkheden.

Een zijds de nationale wetgeving versterken, wanneer men normen opneemt in een nationale wetgeving dan is dat sanctioneerbaar, afdwingbaar. Vastgesteld moet worden dat op Belgisch en regionaal vlak nog een hele weg moet worden afgelegd. Op Vlaams niveau moet aan het sanctioneringbeleid rond milieudelicten nog heel wat gebeuren. Wellicht is het in Brussel of Wallonië niet veel beter. Een tweede element is het extra-territorialiteitsprincipe dat kan worden uitgebreid. Dit betekent dat rechts subjecten, die vallen onder het Belgisch recht verantwoordelijk kunnen worden gesteld zoals ze in het buitenland verantwoordelijk kunnen worden gesteld onder Belgisch recht. Voor sommigen een verregaand idee.

Het extra-territorialiteitsprincipe geldt op een aantal vlakken maar dan vooral voor personen en praktisch niet voor bedrijven.

Een derde punt: een land als België, heeft er alle belang bij, alsook de Europese Unie (want zij onderhandelt in de feiten rond dit soort regimes), om op het continuüm van 'hard law' - 'soft law', meer in de richting van 'hard law' te sturen. Hoe meer men in die richting gaat hoe meer men vaststelt dat het 'level playing field' in het voordeel speelt van de Europese Unie en ook in de toepasbaarheid van internationale verdragen. Een laatste, misschien wat wilder idee, dat leeft betreft UNEP (United Nation Environmental Program, gestart in 1972). Er wordt gesproken over een 'global environmental organisation' die men zal plaatsen naast de 'Bretton Woods' instellingen. Dit zou een enorme institutionele versterking zijn en ook een symbolische daad om te tonen dat het milieuthema in '72 iets was dat er bij kwam terwijl het op dit moment één van de centrale uitdagingen is in de wereld. Het verdient die plaats ook in het institutioneel kader. In dezelfde lijn zou dan ook gedacht kunnen worden aan een soort 'global environmental court', net zoals men nu een 'international criminal court' heeft. Daarover wordt onderzoekswerk verricht. Tevens moet gewezen worden op een aantal nieuwe tendensen. Eén ervan is dat men meer en meer spreekt over 'governance' en minder en minder over 'government'; (de traditionele 'top down' benadering, de staat die via wetten verplichtingen oplegt). Governance-arrangementen daarentegen verwijzen meer naar normen en sturingssystemen in de driehoek staat, markt-actoren, civiele maatschappij. Het is interessant om hiervoor oog te hebben. Bedrijven die samen met vakbonden afspraken maken in de sfeer van het milieu, die niet onder de nationale wetgeving vallen, vindt men in de bosbouwsector, (denk aan de 'forest stewardship council' of in de visserijsector ('marine stewardship council') waarbij een label aangeeft dat de vis op een duurzame manier gevangen is (vb: 'dolphin free tuna' waarbij de dolfijn niet gestorven is voor de tonijn die u eet). Dat tonijn doodgaat is minder erg dan de dolfijn. Hierbij is echter geen ethisch verschil. Er zijn allerlei systemen in die zin. Overheden kunnen dit steunen. De Nederlandse en Zweedse overheid, steunen dit soort mechanismen door in publieke aanbestedingen als voorwaarde op te leggen dat producten met een "duurzaamheidslabel" worden gebruikt. In België vindt deze benadering stilaan ingang. Op Vlaams niveau is het zo dat in de samenwerkingsovereenkomst met provincies, steden of gemeenten, als opstap naar duurzame ontwikkeling, de overheden worden aangemoedigd om hout met duurzaamheidslabel voor te schrijven bij aanbestedingen. Maar een staat zou veel verder kunnen gaan en zich veel meer engageren in dit soort dingen. Er dient kritische zin aan de dag gelegd, om te weten dat een aantal van

de governance-arrangementen ook niet de oplossing zijn. Een tweede belangrijke nieuwe tendens, die pessimistisch is, maar toch moet worden vermeld is dat op dit moment in landen als China, India, Brazilië maar ook Mexico en eveneens Oost-Europa het global consumentisme en de urbanisering zich zo hebben doorgezet, dat men spreekt van een half miljard nieuwe 'global Urban Consumers'. Deze zetten een enorme druk op essentiële systemen zoals energie, op voedselproductie, ... De mobiliteitssystemen komen onder druk te staan en dit heeft een enorme impact op het milieu. Het dwingende karakter van een aantal milieunormen, die internationaal al twintig jaar worden gepromoot, dringt zich op. We moeten schrik hebben van ons model van consumentisme, waarvan we aanvaarden dat het niet toepasbaar is. De individuele automobilititeit zal over zo'n 20 jaar 'passé' zijn. Spreker wil beleidsverantwoordelijken duidelijk maken niet bang te zijn om vooruit te lopen. Wat twintig jaar geleden werd gesteld en voorspeld staat nu op sommige vlakken al veel verder. Dit thema verdwijnt niet, de normen worden enkel strenger, bedrijven volgen, overheden volgen, de civiele maatschappij zal volgen. We zullen het veel beter moeten doen, want wat totnogtoe werd gedaan heeft vooral een institutioneel vertragingseffect gehad op de negatieve effecten. We staan voor de uitdaging om die tendensen om te buigen, wat een enorme verandering in een aantal basissystemen met zich zal meebrengen en daarin speelt de verspreiding van die normen een belangrijke rol. Een concreet voorbeeld: wie tien jaar geleden zou hebben gezegd dat de prijs van de olie zou vervijftienvoudigen, zou als 'doom state thinker' worden bestempeld. Maar we zijn op dat punt gekomen. Die tendens is niet te stoppen. We gaan essentiële beslissingen moeten nemen en het verspreiden van normen, het globaliseren ervan zal daarin een essentiële drijfveer zijn, een motivatie om zaken te veranderen.

Uiteenzetting van de heer Eddy Laurijssen, voormalig directeur van het Internationaal Arbeidsbureau te Brussel

1. In het eerste deel van zijn uiteenzetting maakt de heer Laurijssen een aantal sociale overwegingen over de gevolgen van de globalisering in het dagelijks leven. Daartoe maakt hij een analyse van de positieve en negatieve gevolgen van de globalisering en wie er baat bij heeft.

Hij zal hiertoe een aantal toestanden en cijfers aanhalen die de ILO (International Labour Organisation) met een aantal partnerorganisaties hebben vastgesteld.

Er zijn zeker *positieve gevolgen* en voordelen van de Globalisering voor de verbruikers.

- Eén ervan is het opengooien van de wereldmarkten waardoor onze markten de laatste jaren bijna overspoeld zijn door nieuwe en goedkopere producten.
- Een ander voordeel is de spreiding en de ontwikkeling van nieuwe technologieën die in de huidige toestand meer gedeeld worden door verschillende landen en verschillende bedrijven.
- Ook positief is de expansie van markten en van een aantal economische sectoren die vroeger niet zo erg ontwikkeld waren: meer business en meer winst in de meeste gevallen, wat dikwijls ook heeft geleid tot het creëren van nieuwe ondernemingen en tot het creëren van tewerkstelling.

Er zijn echter ook *negatieve gevolgen*.

- In de eerste plaats is er de genadeloze concurrentie tussen landen en ondernemingen om een stukje van de exportmarkten te bemachtigen en te bewaren. Deze concurrentie heeft in heel veel gevallen geleid tot meer druk op

de arbeidsmarkt en op de arbeidsvoorwaarden en tot goedkopere productie. In vergelijking met het verleden waren er ook een groter aantal faillissementen van ondernemingen met in veel gevallen massale ontslagen tot gevolg.

- De delokalisaties en herstructurering van maatschappijen of van ondernemingen zijn toegenomen hetgeen in veel gevallen geen slecht fenomeen is of zelfs een noodzaak. De ILO heeft echter bedenkingen bij een aantal herstructureringen die plaatsvonden uit pure financiële overwegingen.
- Een ander aspect van hetzelfde feit is dat de aandeelhouders en investeerders meer en meer macht hebben gekregen in het leiden van ondernemingen, in veel gevallen meer dan de dagelijkse leiding ervan. Dit is op zichzelf ook geen negatief fenomeen; aandeelhouders en investeerders zijn immers heel belangrijke entiteiten in het bedrijfsleven. Maar ook hier treft men dikwijls een aantal toestanden aan waar uit pure financiële belangen beslissingen worden genomen die niet altijd *on the long run* positief uitdraaien voor de onderneming in kwestie en zeker niet voor haar werknemers.

Men kan dus stellen dat de globalisering een zeer groot positief potentieel heeft om meer rijkdom en meer middelen te creëren. Er zijn inderdaad een aantal winnaars die echt van de voordelen van globalisering genoten hebben.

Voor het overgrote deel van de wereldbevolking echter is dat nog niet het geval. De ILO is zeer bezorgd over de toestand in de wereld. Aan de hand van een aantal gegevens en getallen illustreert de heer Laurijssen de situatie op wereldvlak op het sociale domein na 15 jaar globalisering waarbij het neo-liberale model centraal staat. De helft van de wereldbevolking moet op dit ogenblik nog overleven met 2 dollar per dag en 1 miljard mensen met slechts 1 dollar per dag.

Meer dan 12 miljoen mannen en vrouwen moeten werken in omstandigheden die eigenlijk neerkomen op een vorm van dwangarbeid. 200 miljoen kinderen onder de leeftijd van 15 werken vandaag nog in plaats van enige vorm van onderwijs te genieten. Ook schokkend is dat er elk jaar 2,2 miljoen arbeiders sterven ingevolge ongevallen en ziekten op het werk opgelopen.

Bovendien is het tewerkstellingspeil op wereldniveau gedaald en staat de werkloosheid op een recordniveau van 192 miljoen.

Ook negatief is het groot gebrek aan sociale protectie voor de grote meerderheid van mensen in ontwikkelingslanden.

Daarenboven is de trend eerder een verslechtering dan een verbetering. Uitzonderingen hierop zijn kinderarbeid, vooral de ergste vormen ervan, en de categorie mensen die moeten leven met minder dan 1 dollar per dag, waar een terugloop is vastgesteld. Dat laatste is natuurlijk nog steeds een onaanvaardbare toestand want deze groep mensen komt terecht bij de categorie die moet overleven met slechts 2 dollars per dag.

Er is ook een ongelijke verdeling van de voordelen van globalisering en van de meerwaarde op het gebied van middelen en rijkdom gecreëerd door de globalisering.

Allerlei vormen van ongelijkheid zijn door dat feit ook toegenomen, vb.:

- ongelijkheid qua inkomen tussen landen en ook binnenin landen waar bepaalde regio's beter bedeed zijn dan andere;
- ongelijkheid inzake toegang tot werk en opleiding;
- ongelijkheid inzake werktoestanden in de formele en de informele economie.

De heer Laurijssen somt nog de voornaamste structurele problemen op van mondialisering die een negatieve impact hebben op de werkvoorwaarden:

- de ietwat Angelsaksische benadering waarbij gedacht en gezegd wordt dat economische groei automatisch zal leiden tot het creëren van jobs en

tewerkstelling. In veel gevallen blijkt echter dat de realiteit anders is. Ook vandaag nog zien we dat er in heel veel landen bedrijven zijn waar er wel degelijk over economische groei kan worden gesproken maar waar het creëren van jobs achterwege blijft of erg zwak uitvalt. Chrysler bij voorbeeld heeft in november 2007 nogmaals gemeld dat nog een deel van haar werknemers zouden worden ontslaan. Tussen 2006 en vandaag is de tewerkstelling bij Chrysler wereldwijd teruggefallen van 85000 tot 24000 jobs, hetzij met 30 %. Het gaat hier dus wel degelijk om jobs die verdwenen zijn en niet om jobs die van het ene land naar het andere zijn verhuisd en waarvan men dan zou kunnen zeggen dat dit deel uitmaakt van de globalisering en bijdraagt tot de ontwikkeling van ontwikkelingslanden.

- Een ander voorbeeld van tewerkstelling en economische groei zonder jobs is China. In China stellen we sedert 10 jaar een jaarlijkse economische groei vast van 10 % en een groei van de tewerkstelling van slechts 1 %. Dit is een eigenaardig fenomeen want China is op het ogenblik de economische motor van de wereld en als zelfs deze meest groeiende economie in de wereld slechts tot 1 % meer tewerkstelling kan leiden, moeten we ons afvragen wat er gebeurt in de landen waar de economie minder vooruitgaat.
- De economische groei wereldwijd is er wel degelijk gekomen. Deze heeft echter meer geleid tot een verhoging van de productiviteit dan een verhoging van de tewerkstelling. De laatste 10 jaar is de wereldproductiviteit gestegen met 26 % terwijl de wereltewerkstelling slechts met 16,5 % is gestegen.
- Een ander groot structureel probleem, is het groot groeiende aantal werkende armen in de wereld, mensen die wel degelijk een job hebben, maar waarvan ze niet op een menswaardige manier kunnen leven met hun familie. Het meest frappante bewijs hiervan is, zoals reeds aangehaald, dat de helft van de wereldbevolking moet leven met minder dan 2 dollar per dag en 1 miljard met minder dan 1 dollar per dag.
- Dichter bij huis zijn er ook nieuwe vormen van preciaire tewerkstelling gecreëerd. De informele economie is immers ook gegroeid. Werktoestanden en lonen in de informele economie zijn natuurlijk onder de slechtste die men aantreft. In onze landen zijn ook een aantal meer preciaire toestanden gecreëerd door individuele arbeidscontracten die niet altijd even duidelijk zijn en door het gedwongen statuut tot onafhankelijk arbeider (i.p.v. werknemer). Men merkt meer en meer dat in bepaalde lagen van de bevolking, de families het moeilijker hebben om rond te komen met hun inkomen.
- In de EU is sinds 1995 het loonpakket als deel van het BNP, ook naar beneden gegaan.

Eén van de andere grote oorzaken van de huidige malaise is de trend in de bedrijfswereld en op de financiële markten om meer en meer met speculatieve investeringen bezig te zijn in tegenstelling tot productieve investeringen. In bastaaardtermen zou men dat de "financialisering" kunnen noemen van de economie en die "financialisering" heeft natuurlijk ook een invloed op tewerkstelling, op arbeid.

Nog een probleem in verband met de mondialisering is de politiek van de WHO die volkomen gericht is op een liberalisering van de wereldhandel waar op zichzelf niets op aan te merken is. De liberalisering van de wereldhandel is een voornaam en positief element. Door de regels van de WHO echter komt men tot toestanden waarin alleen de sterksten kunnen overleven. Een voorbeeld hiervan is het afschaffen van het quotasyteem voor textielhandel in Afrika in 2005. In bijna alle Afrikaanse landen waar de textielnijverheid een belangrijke rol speelde is die nijverheid er onder doorgegaan, meestal ten gunste van de goedkope invoer van producten uit de Aziatische landen. Zelfs voor België of een ander Europees land is het een erg feit indien een bepaalde bedrijfssector minder goed gaat. Maar in een Afrikaans land,

waar in de meeste gevallen de ganse economie berust op 2 of 3 pijlers, betekent het een catastrofe als één van de pijlers verdwijnt. Alleen de sterksten overwinnen en in Afrika is men dan niet goed geplaatst.

Spreker haalt ook de houding van India in de WHO aan. Enkele jaren geleden drong de ILO erop aan dat er ook bij de WHO een aantal instrumenten of althans programma's zouden gecreëerd worden, om ook rekening te houden met de sociale gevolgen van de ontwikkeling van de wereldhandel. Een aantal landen zoals India, Mexico, enz. waren daar niet voor te vinden omdat zij dachten dat het om een protectionistisch manoeuvre van de industrielanden ging die hun normen wilden opdringen.

Vandaag echter zijn India en andere landen die daar tegen gekant waren van stelling veranderd omdat zij hebben gemerkt dat hun landen nu slachtoffer zijn geworden van deloyale politieken van landen zoals o.a. China die onscrupuleus te werk gaan om een groot deel van de wereldmarkt te veroveren. Op dat gebied is er nu wat meer uitzicht op een meer open dialoog en kans op gesprekken over sociale thema's binnen de WHO. Maar op dit ogenblik is het nog niet zo ver. Het is een trend die zich aftekent aan de horizon.

Ingevolge de huidige toestand van deloyale concurrentie tussen landen en ondernemingen komt er vanuit bepaalde hoeken weer een neiging tot protectionisme. Protectionisme is echter geen oplossing wat de ILO betreft. De enige aanvaardbare tegenmaatregel tegen protectionisme is op wereldniveau tot een aantal minimumnormen voor de ontwikkeling van de wereldeconomie en van de markten te komen, ook op sociaal vlak. De methode van zelfregulering van de markten kan gevolgd worden tot op een zeker niveau maar, als die methode in zijn geheel en ongebreideld wordt toegepast, is dit niet duurzaam. Vandaag komen er een aantal barsten in het systeem. De voedsel- en energieprijzen worden bij voorbeeld niet meer gecontroleerd en zijn het voorwerp geworden van speculatie. De crisis op de financiële markten in Amerika verspreidt zich nu in andere landen.

Positief is dat de noodzaak van een nieuw debat over een zekere regularisering van een aantal politieken nu meer en meer wordt erkend, ook door de landen die er eerst geen voorstander van waren. Ook stelt de ILO vast dat een groter bewustzijn is tot stand gekomen omtrent de noodzaak aan de erkenning van fundamentele waarden. Er wordt bij voorbeeld meer en meer gefocust op kinderarbeid. Er zijn meer en meer programma's gekomen om kinderarbeid terug te dringen. Er is ook meer politieke interesse voor het belang van arbeidsmarktbeleid in het geheel van ontwikkelingsbeleid. In de ILO is men echter nog niet tevreden over de manier waarop de erkenning van die waarden in effectieve politieken wordt vertaald. Bovendien is er op internationaal gebied een nood aan meer coherente economische en sociale politieken. Zowel op nationaal als op internationaal vlak zijn veel internationale instellingen enkel met hun eigen deeltje van ontwikkelingspolitiek bezig.

2. Het tweede deel van de uiteenzetting handelt over de universele normen die de ILO voorstelt en die men poogt meer en meer in de mondialisering van de wereldeconomie in te voeren. Het gaat hier immers om een sociale dimensie van de mondialisering die nu noch te zwak is.

Als men op internationaal vlak over universele regels en normen spreekt in verband met de sociale en de arbeidsproblematiek, denkt men natuurlijk op de eerste plaats aan conventies van de ILO. Sedert de oprichting van de ILO in 1919 tot vandaag zijn er 188 conventies goedgekeurd over een grote waaier van arbeidsthema's en – problemen. Zelfs indien de conventies unaniem worden goedgekeurd op de ILO, moeten zij nog geratificeerd worden door de Lidstaten. Dat gebeurt natuurlijk niet

automatisch. België werkt hier goed mee. Maar toch zijn er in alle landen die lid zijn van de ILO nog een groot aantal conventies die moeten geratificeerd worden.

In 1989 werd in één van de grote debatten in de ILO over de wereldeconomie gesteld dat het te omslachtig was die 188 verdragen van de ILO te integreren in een basispakket van sociale normen als de sociale dimensie van de globalisering. Er werd dus nagegaan wat de fundamentele normen zijn van die bestaande conventies. In 1998 is er dan unaniem een verklaring aanvaard van de ILO over de fundamentele principes en rechten op het werk. Er werd overeengekomen uit die 188 conventies er 8 te weerhouden die betrekking hebben op 5 fundamentele rechten of principes van de ILO:

- de strijd tegen kinderarbeid;
- de strijd tegen dwangarbeid;
- het verbod of het opheffen van discriminatie in tewerkstelling;
- discriminatie t.o.v. minderheidsgroepen, of het nu religieuze, gender, of andere minderheden zijn;
- vakbondsvrijheid, of eerder vrijheid tot vereniging, want voor de ILO moet die vrijheid niet alleen voor vakbonden bestaan. De conventies van de ILO hebben ook betrekking op de vrijheid van vereniging van werkgevers;
- het vijfde basisprincipe leunt heel sterk aan bij het vierde, nl. het recht tot collectief onderhandelen.

Die 5 basisprincipes werden door de ILO ook voorgesteld aan andere voorname actoren in de globalisering van de wereldeconomie (vb. de Verenigde Naties, de OESO, de Wereldbank, enz...) met de vraag dit minimumpakket, wat de sociale dimensie van de globalisering betreft, in hun politiek, programma's en de dagelijkse werking van hun instellingen te integreren. Dit initiatief werd met vrij veel succes onthaald. Zowel de Wereldbank als de VN, de Europese Commissie, de OESO, allen hebben die verklaring aanvaard als een deel van hun beleid. De steun die de ILO kreeg van die instellingen is een stimulans geweest voor het omvormen van die verklaring inzake die basisprincipes tot een echt politiek instrument op wereldvlak bij de actoren in het proces van mondialisering.

Die Verklaring is niet alleen een politiek maar ook een operationeel instrument geworden. De Europese Commissie bij voorbeeld heeft een speciaal programma om voordeeltarieven toe te kennen aan partnerlanden die producten willen invoeren in Europa aan lagere tarieven, het GSP: "Generalised System of Preferences", dat voorrecht verleent om producten in te voeren in Europa aan lagere tarieven is natuurlijk onderworpen aan een aantal voorwaarden. Eén van de voorwaarden die de Europese Commissie daar enkele jaren geleden aan heeft toegevoegd is dat de Verklaring van de ILO inzake de 5 basisnormen door die landen moeten gerespecteerd zijn bij het produceren van de producten die ze zullen invoeren.

Een ander voorbeeld, vooral op Europees en Belgisch maar ook op internationaal vlak, is het groeiend succes van programma's van sociaal verantwoord ondernemen. De 5 Core Labour Standards, de 5 basisprincipes van de ILO maken ook een voornaam deel uit van veel van die programma's.

Dat is wat de ILO kan bijdragen tot het respecteren van normen of universele regels. De ILO wil natuurlijk meer dan dat er geen kinderarbeid is en dat de vrijheid van vereniging wordt gerespecteerd. Vooral in de context van de VN gaat het in de wereld vandaag toch ook veelal over de strijd tegen de armoede. Daartoe heeft de ILO enkele jaren geleden een nieuw programma gelanceerd, de "decent work agenda": een agenda voor het promoten van waardig werk in de wereld. Dit is gebeurd in het kader van de millennium development goals van de VN. In een speciale zitting van staatshoofden in de General Assembly van de VN werd enkele jaren geleden beslist dat het programma van de ILO voor waardig werk moet deel uitmaken van de millenniumontwikkelingsdoelstellingen.

Het programma voor waardig werk van de ILO betreft niet alleen betere lonen en betere werkvoorwaarden. De "decent work agenda" bestaat uit 4 pijlers:

- het creëren van productief en betaald werk. Om beter of waardig werk te creëren moeten natuurlijk eerst de jobs worden gecreëerd;
- de sociale protectie van mensen en hun families die tijdelijk zonder werk zijn of in een zwakke positie verkeren in de samenleving;
- de rechten op het werk, vnl. de 5 eerder vermelde basisprincipes;
- het promoten van sociale dialoog als instrument om tot betere overeenkomsten en verbeteringen van werktoestanden te komen.

Dit aanvankelijk ILO-concept is ook door een aantal voornamelijk internationale actoren aanvaard en een meer universeel doel geworden in de internationale gemeenschap. Het mag niet bij een slogan blijven. Iedereen is ermee akkoord dat die vier pijlers nog moeten gerealiseerd worden in concrete voorstellen op nationaal vlak. Daartoe heeft de ILO de idee gelanceerd van de "decent work country programs" (programma's per land om een waardig werkprogramma te ontwikkelen of te lanceren). Dat programma bestaat uit 4 onderdelen:

- De ILO stelt voor aan tripartiete partners in de betrokken landen, zijnde de regering, maar ook werkgevers en werknemers, gezamenlijk een actieplan op te stellen.
- Het actieplan moet worden goedgekeurd door de gehele regering. Het is belangrijk dat de gehele regering achter dat actieplan staat.
- Tenslotte komt dat actieplan terug bij de ILO. Vooral ontwikkelingslanden, waar verschillende VN-agentschappen actief zijn, krijgen de verzekering dat heel dat programma gesteund wordt door de gehele VN-familie in dat land. Bovendien zoekt de ILO fondsen om die "decent work country programs" te steunen.

Op die basis heeft de ILO al geholpen om "decent work programs" te lanceren in meer dan 30 landen in de wereld en staan er momenteel ook nog een 40-tal op stapel. Dat is heel goed verlopen. Die "decent work country programs" zijn niet alleen maar voor ontwikkelingslanden gangbaar. Ook in industrielanden kunnen er een aantal deficits zijn op het vlak van waardig werk, die moeten aangepakt worden, zij het voor jongeren of migrantenarbeiders of inzake gelijke kansen. Zodoende kan de ILO ook industrielanden aanmoedigen om op dezelfde basis een waardig werkprogramma op te stellen en te verwezenlijken, eventueel met de hulp van de ILO.

Ook de sociale bescherming is eigenlijk één van de pijlers van waardig werk. In onze landen is sociale zekerheid een realiteit, een verworven recht. Maar voor de ontwikkelingslanden is de realisatie hiervan te kostelijk.

De ILO kan stellen dat in de Afrikaanse en Aziatische landen waar men de inspanning heeft geleverd een basispakket te lanceren voor sociale bescherming, het pakket, naargelang de landen waar het is toegepast, tussen de 3 en 7 % van het BNP heeft gekost. De positieve impact is echter veel belangrijker dan de investeringen die daarvoor nodig waren, in de eerste plaats in de bestrijding van de armoede, maar ook op het gebied van een grotere koopkracht en stimuleren voor economische groei.

De heer Laurijssen bespreekt nog een laatste programma van de ILO, nl. het vorig jaar gelanceerde plan voor groene jobs. Dit plan van de ILO is gebaseerd op de vaststelling dat bijna alle menselijke activiteit belastend is voor het milieu, ook een aantal vormen van werk, tewerkstelling en productie en dat daar op termijn moet en zal aan verholpen worden. Dit is vooral actueel in het licht van de huidige debatten over klimaatverandering en het opwarmen van de planeet, ook vanwege het feit dat wegens die klimaatveranderingen een aantal factoren aan het veranderen zijn (bij voorbeeld transportkosten verhogen; grondstoffen worden zeldzamer en er zijn meer

en meer veiligheidsproblemen; ook de aard van tewerkstelling; in jobs en productiemethoden moet verandering komen). De ILO heeft voorgesteld dat men zou moeten anticiperen op dat proces. Men zou vooruit moeten plannen wat die veranderingen zullen inhouden, ook op het vlak van de arbeid. Er zullen een aantal jobs, soorten werk, moeten verdwijnen. Maar er zullen ook nieuwe jobs moeten komen, niet noodzakelijk allemaal op dezelfde plaats en voor dezelfde mensen. Om te anticiperen schuift de ILO naar voor dat sociale dialoog zal moeten aangemoedigd worden inzake het creëren van groene jobs in een groene economie. De centrale as in de overgang naar een groene economie is natuurlijk de onderneming.

Dit waren een aantal aanbevelingen en programma's voor het realiseren van die doeleinden van de ILO. België werkt heel goed samen met de ILO. Het betaalt natuurlijk zijn verplichte bijdrage aan de ILO, zoals aan de andere VN-agentschappen. Daarenboven is België als hoofdsponsor van twee heel belangrijke programma's een belangrijke donor van de ILO. Het eerste is STEP (Strategies and Tools for the Elimination of Poverty and Social Exclusion): een programma voor het bevorderen van betere toestanden in de informele economie in ontwikkelingslanden. Het tweede is PRODIAP, voor het bevorderen van de sociale dialoog in Franssprekend Afrika.

Die twee programma's kennen veel succes op het terrein en België wordt geapprecieerd voor haar samenwerking met de ILO op dat vlak. Maar meer is natuurlijk altijd welkom. Zo is de ILO verheugd dat 11.11.11 heeft beslist van "decent work" het hoofdthema's van haar huidige campagne te maken.

Gedachtewisseling

M. Fouad Lahssaini (député – Ecolo – Groen !) remercie les orateurs pour leur exposé de très haute qualité. Ceux-ci ont mis l'accent sur la complexité de la réflexion en la matière et ont permis de ne pas se limiter à l'une ou l'autre vision bien que l'intervenant ait parfois ressenti une tension entre les deux approches.

M. Lahssaini est d'avis que la tension que l'on peut ressentir entre les deux exposés est le lien entre la croissance et la création d'emplois.

Le représentant du Bureau International du Travail demande de cesser le vendre le slogan selon lequel « Davantage de richesses créeraient davantage d'emploi » parce qu'il estime ne pas avoir vu cette corrélation réellement se réaliser.

M. Lahssaini pose aux deux orateurs la question de savoir ce qui crée de l'emploi. Bien qu'ils aient insisté sur le fait que globalement le nombre d'emplois dans le monde ou la disponibilité d'offres d'emplois diminuent, ils constatent par contre une augmentation du nombre d'emplois. Dès lors, se demande M. Lahssaini, qu'est-ce qui crée ce nombre d'emplois si ce n'est l'investissement économique produit à partir des profits. Quels sont les mécanismes qui, à côté de la logique « investissement équivaut à création d'emplois », aboutissent malgré tout à de la création d'emplois ?

Les concepts « d'emploi décent » et « d'emploi vert » sont importants et fondamentaux. Il s'agit là d'un chantier non seulement nouveau mais également actuellement traité dans une phase de crise. Cette dernière n'est pas seulement environnementale mais également sociale et réside aussi dans la rupture qui sépare le Nord et le Sud.

Les deux principes mentionnés ci-dessus, tout à fait défendables, ne seraient-ils pas source d'une nouvelle concurrence entre Nord et Sud ? Le Nord n'est-il pas

davantage disposé à mettre en place ce type de règlements alors que le Sud l'intégrera, dans le meilleur des cas, dans une déclaration d'intentions ? En d'autres termes, n'y aura-t-il pas, au niveau de la pratique, une interprétation locale de ces deux principes de sorte qu'une concurrence déloyale pourrait s'installer à un certain moment ? Sauf, comme l'exprimait l'un des orateurs, si l'on créait une espèce de Cour internationale qui permettrait de sanctionner les investisseurs des pays du Nord occasionnant des dégâts environnementaux, lorsqu'ils s'inscrivent dans des programmes qui ne respectent pas dans les pays du Sud les deux principes que sont « l'emploi décent » et « l'emploi vert ». Cependant, est-ce une hypothèse réaliste ? Pourrait-on échapper à cette nouvelle forme de concurrence ? Dans l'affirmative, ne sera-ce pas la cause de plus nombreuses délocalisations et de dégâts environnementaux plus nombreux dans les pays du Sud telle que la Mauritanie parce qu'il serait alors possible de gérer les affaires en dehors de tout débat public et contraintes internationales... Les pays du Sud ne risquent-ils pas de devenir d'immenses déchetteries permettant de stocker des marchandises périmées et de vastes réservoirs de main-d'œuvre exploitée ?

M. Lahssaini se déclare également interpellé par le fait que les partisans de ce que l'on pourrait appeler « la décroissance » se trompent parce que l'on a besoin de croissance. Cependant, la décroissance ne serait-elle pas la première norme environnementale. Ne faut-il pas sortir de la logique de la production galopante que l'on connaît actuellement si l'on souhaite proposer des normes environnementales réalistes et applicables ? Dans la négative, ne se retrouverait-on pas dans un système où, à titre d'exemple, l'on promouvrait la production croissante de véhicules propres - c'est-à-dire respectant les normes environnementales sans mettre globalement l'accent sur la promotion de la diminution de l'utilisation de véhicules polluants (même légèrement) eux-mêmes ? Ce type de croissance peut être considéré comme un emplâtre sur une jambe de bois. Le problème se situe principalement au niveau du véhicule automobile. Ne faudrait-il pas sortir de la logique selon laquelle tout individu peut posséder une voiture ? Ne faudrait-il pas sortir d'une logique de consommation galopante - que l'on peut appeler « décroissance » sans signifier « précarité » pour tout le monde - et changer de comportement. Celui-ci devra inévitablement transiter par un stade de renoncement à un modèle de production qui mène à la catastrophe.

Quelle est l'opinion des orateurs sur l'idée de « croissance – décroissance » ?

M. Jean Cornil (député – PS) souligne les qualités des exposés des deux orateurs qui ont à la fois l'ampleur mondiale, continentale et nationale ainsi qu'une perspective à court, moyen et long terme avec l'aspect conceptuel et pragmatique.

M. Cornil se trouve également confronté, en matière d'évolution de normes environnementales, à des interrogations et à des doutes. La question environnementale est, depuis 1972, à l'ordre du jour. Cependant, lorsque l'on examine les différents rapports portant sur cette question, l'on constate qu'il existe un décalage entre le temps de l'action politique et le temps de l'action des cycles naturels. La prise de conscience progresse incontestablement (normes environnementales de plus en plus strictes) mais reste en décalage par rapport à l'aggravation et à l'accélération des transformations du milieu naturel. M. Cornil estime qu'il y a lieu de tenir une réflexion sur le temps du politique, sur le temps de l'homme et sur celui de la nature.

Selon une hypothèse d'école, arrêter immédiatement la production de dioxyde de carbone stopperait les évolutions climatiques. Rien n'est plus faux, puisque l'on est en présence d'une accumulation qui se poursuit depuis des siècles ainsi qu'aux résultats de la révolution thermo-industrielle qui a débuté aux alentours de l'année

1750. Cette évolution produit ses effets en ce XXIème siècle et ce sont particulièrement les populations pauvres qui en paient le prix fort.

M. Cornil aborde le problème de la diminution volontaire de la croissance. Comment les pays du Sud accueilleront-ils cette volonté de diminution de la part de pays occidentaux riches ?

De plus, l'on assiste à l'apparition d'une classe moyenne montante dans les pays émergents (Mexique, Inde, Chine,...) à laquelle l'on ne peut pas reprocher, d'un point de vue moral, de souhaiter vivre de façon aussi prospère que les Occidentaux. Cependant, il faut se rendre compte qu'en termes d'empreinte environnementale et de dégradation de la biosphère, l'expansion infinie de la croissance entre en contradiction quasi physico-chimique ou mathématique avec le système clos de la biosphère ainsi qu'avec le caractère limité des ressources naturelles.

M. Cornil se focalise surtout sur la réflexion « croissance – décroissance » mais sur un mode sélectif. En effet, certains doivent continuer à progresser - songeons à la situation dramatique de la moitié de la population mondiale - dans des domaines tels que le logement, la santé, l'éducation, la qualité de vie tout en admettant la nécessité d'une décroissance dans un certain nombre d'autres domaines.

Certains professeurs d'université français ont d'ailleurs établi une typologie par pays des domaines où le processus de « croissance-décroissance » devrait être mis en œuvre.

M. Cornil souligne que le Président Van der Maelen a émis de suggestions très utiles à soumettre au gouvernement, notamment en matière de biodiversité, d'extraterritorialité, de lutte contre la traite des êtres humains.

L'analyse dramatique et tragique de l'emploi dans le monde, réalisée par M. Laurijssen dont le rapport cite une phrase de M. Dominique Strauss-Kahn selon laquelle l'ampleur de la crise financière actuelle est telle qu'elle est peut-être la plus grave parmi celles qui ont été enregistrées depuis 1929, évoque chez M. Cornil la triple impasse dans laquelle est projetée notre planète : impasse sociale, financière et environnementale.

Certes, les normes ainsi que les outils internationaux sont de plus en plus nombreux mais, simultanément les inégalités dans le monde sont, sans doute, beaucoup plus importantes qu'au début du XIXème siècle à la fois entre les pays et à la fois à l'intérieur des pays.

Dès lors, il semble important d'avoir une réflexion de fond sur la notion de progrès.

Comment les orateurs, face à la crise mondiale actuelle, analysent-ils l'évolution des prix de l'énergie et des matières premières - quelles qu'en soient les multiples raisons qui les causent - et l'évolution des normes sociales ?

Existe-t-il des évolutions à court terme intéressantes au niveau de la politique internationale – au niveau social - notamment aux Etats-Unis ainsi que par rapport, à l'évolution du BIT, de l'OIT dans leurs relations avec l'OMC ?

M. Cornil revient sur l'importance du rôle exemplatif des pouvoirs publics, notamment en termes de développement durable et en termes de normes de produits.

Comme notre priorité doit se situer au niveau de l'UE et notamment au niveau de la Belgique, il importe qu'il y ait une certaine cohérence entre les politiques que nous menons et la manière dont nous vivons, et ceci à n'importe quel niveau de pouvoir.

M. Cornil aurait voulu avoir quelques précisions sur le système général de préférences, les prix avantageux par rapport au respect des normes. Est-ce que ce système implique que certains produits peuvent entrer en importation sur le territoire de l'UE, mais à des prix normaux si d'aventure un certain nombre de normes ne sont pas respectées? Ceci serait plus problématique et nécessiterait une politique, non pas d'incitation de préférences, mais une politique éventuellement plus stricte, p.ex. une politique d'interdiction.

Antwoorden van de heer Bruyninckx

Om de vraag betreffende groei te beantwoorden, moeten 3 belangrijke vragen worden beantwoord: om welk soort groei het gaat, waar en met welke kost moet deze plaatsvinden.

Wat betreft het *soort groei*, zijn er in deze commissie reeds voorbeelden aangehaald wat de ontwikkelingslanden betreft, maar ook in onze landen kunnen toepassingen worden gevonden.

Indien bij voorbeeld ons woningpark, dat energetisch zeer slecht is, zou worden verduurzaamd, zou dat een soort economische groei meebrengen die niet het soort negatieve effecten heeft als een zelfde economische groei die gericht is op het toenemen van consumptiegoederen.

Spreker geeft als voorbeeld zijn eigen huis dat hij de laatste 5 jaar technologisch heeft geëcologiseerd. Daar is veel geld geïnvesteerd en betekent groei, maar heeft geen groei van consumptiegoederen tot gevolg.

Waar moet die groei plaats vinden? De heer Bruyninckx specificeert dat hij geen neomalthusiaan is en bijgevolg niet denkt dat de bevolking het enige probleem is voor de economie. Het is echter een ontegenzeggelijk feit, in deze commissie trouwens reeds aangetoond aan de hand van de cijfers over armoede, dat op heel veel plekken in de wereld groei in basisopportunities voor mensen absoluut noodzakelijk is. Groei in dat soort opportuniteiten is de belangrijkste *driving force* om de bevolkingsgroei te verminderen. Bovendien gaat het om een mensenrecht. De fundamentele rechten van de mensen zijn sterk gediend met groei in het zuiden.

De kost van de groei heeft te maken met externaliteiten. Een externaliteit is de milieu- of de sociale kost die niet vervat zit in de marktprijs. Stilaan is men bezig met het internaliseren van die kosten waardoor ons economisch systeem nog zal functioneren maar waardoor de relatieve prijs van producten zal aangepast zijn aan hun echte kost.

Kenmerkend aan die externaliteiten is dat die kosten niet verdwijnen. Zij zullen later elders en door anderen worden betaald.

De heer Bruyninckx besluit met te zeggen dat de toekomst erin bestaat groei te hebben met geïnternaliseerde kosten op de juiste plek, op de juiste manier.

- In antwoord op de vraag over *de goede intenties en de tijdsdimensie*, stelt de heer Bruyninckx dat de mens in verband met *tijdsdimensie* geprogrammeerd is om lineair te denken. Het is echter zo dat wij in ons ecosysteem op een punt zijn gekomen waarbij er geen causale lineaire verbanden meer zijn. Men spreekt van *feedback loops*, van chaostheorie, van complexiteitstheorie. Een van de gevolgen is inderdaad dat wat wij denken te realiseren, al doen we het redelijk snel internationaal of op politiek vlak, soms helemaal niet strookt met de tijdsdimensie die ecologisch bestaat.

Het allerbeste voorbeeld op dit moment is dat sinds 1986 een zeer institutioneel effectief regime bestaat op het ozongat, het Montreal Protocol. 97 % van de uitstoot is verminderd, hetgeen een fenomenaal succes is. Het gat is gestabiliseerd en krimpt nu niet. Volgens de World Meteorological Organisation zou het nog 75 jaar duren voor dat gat zich herstelt. Dit zou te maken hebben met het *time like effect*, de *tipping points* en *unexpected effects*.

Wat betreft de *goede intenties* is, zoals reeds vermeld, implementatie één van de grote problemen. Maar de essentie is dat de goede intenties zullen moeten worden aangepast aan de omvang van het probleem. De heer Bruyninckx herinnert hierbij aan het Kyoto-Protocol, - 5,2 % uitstoot, terwijl op dat moment het IPCC reeds sprak van - 20 tot 30 %. Zelfs al is dat institutioneel functioneel, ecologisch is het dat niet.

Dit alles kan worden bekeken op microschaal, want iedereen heeft *agency*. Iedereen heeft in mindere of meerdere mate vat op wat er rondom ons gebeurt. Mensen hebben dikwijls goede intenties maar het systeem van consumptie en de aanbieder ervan dat ons omringt is niet altijd ondersteunend om die goede intenties in goed gedrag om te zetten. Een frappant voorbeeld hiervan is de duurzame supermarkt, het snelst groeiende segment van de retailmarkt van consumptiegoederen op het vlak van voedsel in de Verenigde Staten. Hier kan men duurzaam shoppen zonder te zoeken naar het groene label, al kan men daar natuurlijk ook bedenkingen bij hebben. Maar alle beschikbare goederen hebben een aantal transparante criteria doorlopen.

Bij ons stelt dit duurzaam shoppen meer problemen. De biobakker, biobeenhouwer en biogroentewinkel zijn op verschillende plaatsen gelokaliseerd, wat tijdrovend is. Ons systeem van aanbieden is dus niet altijd erg ondersteunend voor onze goede intenties.

Een ex-collega van de heer Bruyninckx, de heer Spaargaren van de Universiteit van Wageningen, heeft hierover een zeer gedegen gedragspraktijkenmodel uitgewerkt. "The systems of provision" zouden ondersteunend moeten zijn om de goede intenties om te zetten in effectieve gedragspraktijken. Wij slagen daar niet goed in, op allerlei vlakken, bij voorbeeld het zeer gecompliceerd systeem voor de toekenning van premies voor ecologische verbeteringen aan een woning.

Het beleid kan, zonder veel veranderingen en kosten, nog veel ondernemen om het systeem meer ondersteunend te maken voor de goede intenties.

- Rond de vraag over *l'emploi vert* heeft de heer Bruyninckx twee bedenkingen:

Een gemakkelijk antwoord is te zeggen dat de sector van de milieugoederen en - diensten, waar de spreker trouwens veel onderzoek heeft naar gedaan in het verleden, één van de meest continu groeiende goede sectoren in onze economie zou moeten zijn, die voldoet aan ons economisch groeimodel volgens Belgische en Europese beleidsmakers. Dat is *high knowledge*, toekomstgericht en ecologisch.

- Veel fundamenteeler echter als men een echte verduurzaming van de economie wil, is de basisboodschap dat al die externaliteiten gradueel moeten worden geïnternaliseerd waardoor de echte kost van een product zichtbaar wordt. Als men nog een stap verder gaat, en van oordeel is dat de markt een slecht systeem is, dan komt men in de structuralistische benaderingen. Het voordeel van deze laatste benadering is dat ze intellectueel en academisch nogal aantrekkelijk is omdat men tot de essentie van de structuren kan gaan maar pragmatisch is ze heel moeilijk werkbaar.

Structuralisten hebben op vandaag twee grote opties,

- één ervan is zich terugtrekken en aantonen in de feiten dat er een andere manier van leven mogelijk is. Er zijn effectief mensen die zich hebben teruggetrokken uit het systeem dat ze essentieel slecht vinden: een voorbeeld hiervan is *eco-villages*, een internationaal groeiende beweging die zeker interessant is als bestudeerbaar object voor een academicus.
- een tweede mogelijkheid is de groene revolutie voorbereiden. Als men meer ziet, zelfs in de meer extreme kanten van het institutionele debat, weet men steeds wat doen. Dan vecht men binnen bestaande instituties om zo ver mogelijk de bakens te verzetten.

Spreker wil geen oordeel vellen over wat de beste optie is, maar merkt op dat er in academische kringen in zijn vakgebied nogal wat mensen zijn die redelijk structuralistisch schrijven maar in de feiten toch nogal institutioneel trachten mee aan de kar te trekken. Zelf is hij eerder voorstander van deze laatste optie.

Wat betreft de link tussen economische groei en groei van tewerkstelling, stelt de heer Laurijssen dat economische groei de basisvoorwaarde is voor sociale groei. Het probleem is echter dat het sociale niet altijd is gelinkt aan het economische. Hier komt men op het terrein van het debat tussen de twee grote modellen in de wereld, het Angelsaksisch en het Europees economisch sociaal model.

Op wereldvlak domineert op dit moment nog steeds het Angelsaksisch model. In de internationale instellingen zoals o.a. de Bretton en Woods organisaties, heeft de filosofie van de Angelsaksische politiek nog steeds de bovenhand. Dat is één van de redenen waarom slechts schoorvoetend vooruitgang wordt gemaakt bij het bevorderen van universele minimumnormen, ook op sociaal gebied. Met een meer sociaal gerichte politiek zou, ook op internationaal vlak, wat normen betreft, bij de ILO en andere instellingen meer vooruitgang kunnen worden geboekt.

Welke factor kan meer jobs creëren als er economische groei is? Wat moet men doen op die link te maken?

- Spreker komt terug op het Europees economisch sociaal model. Europa heeft een legislatief kader waarbij in geval van economische groei ook aan het sociale, aan tewerkstelling maar ook aan de kwaliteit van het werk en aan de mensen die geen werk hebben, wordt gedacht. In de economisch zwakke periodes met veel werkloosheid in België, zoals de jaren 30 en de naoorlogse periode, heeft het systeem van sociale zekerheid de mensen toch nog de mogelijkheid gegeven om, al was het op een laag niveau, mee te draaien in het consumptiesysteem. Dat zorgt voor de noodzaak aan productie en dus ook voor tewerkstelling. Economische groei is dus gelinkt aan sociale minimumnormen, ook wat tewerkstelling betreft. In geen enkel land is armoede en werkloosheid een motor voor economische vooruitgang. De twee moeten wel degelijk gelinkt blijven. Hoewel de toestand niet perfect is, heeft Europa toch wel een aantal zekerheden ingebouwd dat, ingeval van economische groei, de resultaten van die groei beter worden verspreid door een legislatief kader op gebied van tewerkstelling, het sociale zekerheidssysteem. In het Angelsaksisch model is dat systeem veel zwakker.

- Buiten het wettelijk kader is er ook de politiek van de ondernemingen. Er komt meer en meer druk op ondernemingen om het sociale in aanmerking te nemen, niet alleen wat kinderarbeid betreft, maar ook voor eigen arbeiders moeten betere voorwaarden gecreëerd of verzekerd worden. Er bestaan nu dus wel degelijk reeds middelen maar ze zijn nog onvoldoende om een betere samenhang en samenhangigheid te garanderen.

Op internationaal vlak, waar vandaag toch heel veel wordt beslist in verband met ontwikkelingsbeleid en industriepolitiek, domineert het Angelsaksisch model en moet

Europa hard moeten ijveren om, onder druk van wat er in andere werelddelen gebeurt, niet te moeten terugschroeven wat reeds sedert vele decennia is bereikt inzake de link tussen het sociale en het economische.

De heer Bruyninckx denkt dat *green jobs* mogelijk wel een concurrentiefactor wordt tussen het Noorden en het Zuiden. De ILO is bezig met het uitwerken van een voorstel om nieuwe jobs te creëren, bij voorbeeld in de sector van duurzame energiebronnen; in het recycleren; in het beheer van natuurlijke grondstoffen, dit laatste dan meer in de ontwikkelingslanden. Daar is natuurlijk veel onderzoek voor nodig en de industrielanden hebben daartoe meer capaciteit dan de ontwikkelingslanden. Maar dit alles gebeurt in het belang van het zuiden. Alles start in het noorden, maar door het innoveren en door het lanceren en door stimulansen om beter te doen, denkt en hoopt de ILO dat dit een gunstig effect heeft, ook op andere werelddelen.

Maar er is inderdaad een element van concurrentiestrijd. Bij voorbeeld is er in de Europese Commissie een groot debat aan de gang over de auto-industrie. Er is een tendens in Europa om meer milieuvriendelijke auto's te produceren, zowel inzake energieverbruik als recyclage. Als de andere landen beslissen geen aandacht en geld te besteden aan het produceren van *clean cars*, dan kan Europa de prijzenslag verliezen.

Europa heeft einde vorig jaar gesteld dat er inzake Kyoto tegen 2012 een internationaal akkoord moet komen om die normen echt toe te passen, hetgeen ook een weerslag zou hebben op het produceren van *clean cars*. Maar Europa kan niet wachten tot 2012 om te zien of er wel of niet een akkoord zal komen, want dat is nog niet gegarandeerd. In het debat dat nu aan de gang is moet besproken worden welke maatregelen Europa kan treffen, zonder in protectionisme te vervallen. Een concurrentie-element zou kunnen zijn dat Europa een taks heft op de invoer van auto's uit andere landen of andere werelddelen waar niet dezelfde milieunormen worden gerespecteerd bij het produceren van auto's.

Wat betreft de *evolutie van prijzen en weerslag op sociale normen*, werd verwezen naar de relatie tussen de WHO en de ILO. Tot voor 2 jaar was er tussen de WHO en de ILO geen enkele samenwerking. Dat had misschien minder te maken met de leiding van de WHO dan met de leden. Zoals reeds gezegd, waren er een aantal landen zoals India, Mexico, Pakistan,...die dwars lagen van het ogenblik dat er in de WHO nog maar één woord werd gezegd over de sociale gevolgen.

2 jaar geleden is daar langzaam maar zeker verandering in gekomen, misschien ook door de aankomst van Pascal Lamy in de WHO. De ILO en de WHO hebben dan voor de eerste keer een gezamenlijk rapport uitgebracht over de impact van de internationale handelspolitiek van de WHO op de sociale toestand en evolutie in de wereld, en met name op de arbeidspolitiek en werkvoorwaarden. Na dit eerste gezamenlijk initiatief staan andere zaken op stapel inzake samenwerking tussen de 2 organisaties. De ILO zou het nl. interessant vinden, en verzoekt ook om de steun van België hiervoor bij de 2 organisaties, dat er een studie zou komen over de sociale impact, de impact op arbeidsvoorwaarden, van de nieuwe multilaterale en bilaterale handelsakkoorden die vorig jaar zijn ontstaan tussen landen of groepen van landen ingevolge het mislukken van de DOHA-round. Sommige landen die met mekaar een akkoord hebben afgesloten hebben dat in aanmerking genomen. Vele andere landen hebben dat niet gedaan. De Europese Commissie heeft bij voorbeeld een aantal akkoorden afgesloten met als uitgangsbasis dat het sociale niet wordt benadeeld. Toen de andere partners beslisten dat het hen niet om het sociale, maar enkel om het economische of de handelsaspecten ging, heeft de Commissie echter ook niet

verder aangedrongen. Het zou nuttig zijn om daar een studie van te maken. Stap na stap komt de ILO tot een betere samenwerking met de WHO en hoopt de WHO meer te betrekken in een mondiale dialoog om een meer coherente ontwikkelingspolitiek te ontwikkelen; dus samen rond de tafel zitten met de andere actoren om te luisteren wat de sociale impact is van hun politiek, hetgeen zij tot nu toe niet hadden willen doen.

Het *generalized system of preferences* zit nu in zijn tweede generatie. De aanvraag voor invoertarieven komt altijd via de regering van dat andere land, nooit via een bedrijf. In een eerste versie van het systeem, tot enkele jaren geleden, was één van de criteria dat het land moest aantonen dat bij het produceren van die goederen de basisarbeidsnormen van de ILO 100 % waren gerespecteerd. In de 2e versie die 2 jaar geleden is tot stand gekomen, krijgen die landen wat meer krediet. De ILO was daar niet bepaald gelukkig om. Nu wordt gevraagd of die ingevoerde goederen vervaardigd zijn zonder kinderarbeid, zonder dwangarbeid, enz... en als het niet zo is krijgt het land 2 jaar tijd om de zaak aan te passen. Intussen krijgen zij wel dat voordeeltarief voor import. Na 2 jaar moet in principe een analyse worden gemaakt van het respect van de normen, en als dat nog steeds ontoereikend blijkt, kan het voordeeltarief in principe worden afgeschaft. Dit gebeurt echter niet. De ILO heeft tot nu toe slechts twee voorbeelden gezien. Het eerste is Birma, dat trouwens ook geen speciaal invoertarief gevraagd had en sowieso al niet in aanmerking kwam omwille van het schandelijk overtreden van een aantal normen, niet alleen sociale. Het tweede is Wit-Rusland, dat wel het tarief had aangevraagd maar niet heeft gekregen omdat na verloop van jaren blijkt dat zij zeker niet aan de normen zullen voldoen.

Anderzijds zijn er landen zoals Colombia waar een schandelijke toestand heerst, bij voorbeeld wat vakbondsnormen betreft. In Colombia worden ieder jaar tientallen vakbondsleiders vermoord. Een ergere vorm van verdrukking tegen vrije vakbondsmening bestaat niet. En toch heeft Colombia nog het voordeel van het GSP-systeem in Europa. De ILO en ook het Europees Parlement ijveren opdat de Europese Commissie nauwer zou toezien op de toepassing van die reglementen en opdat er indien nodig sancties zouden worden genomen.

Een positieve kant van de zaak is dan weer bij voorbeeld Equador, dat ook een voordeeltarief had aangevraagd en waarvan de toekenning in beraad werd gehouden omdat Equador één van de basisnormen van de ILO nog niet had bekrachtigd. Onder druk van de Europese Commissie met dreiging van een weigering, heeft Equador de verdragen van de ILO ondertekend.

Er zijn dus zeker voordelen in dit systeem, maar de Europese Commissie moet strenger zijn wat de sancties betreft.

Mevrouw Hilâl Yalçın heeft een vraag aan de heer Laurijssen betreffende zijn uiteenzetting over de *decent work agenda* en de omzetting van de 4 principes ervan in de country-programs. De heer Laurijssen vermeldde het instappen van voornamelijk een 40-tal ontwikkelingslanden in het project en over het aanmoedigingseffect hiervan op geïndustrialiseerde landen.

Mevr. Yalçın wil graag weten of er effectief geïndustrialiseerde landen zijn die, afgezien van een warm onthaal, ook meegaan in dat project en effectief ook werk maken van een aantal principes ervan, zoals het promoten van sociale dialoog, productief en betaald werk, sociale protectie, rechten op het werk, evengoed principes die ook in de Westerse wereld nog altijd goed moeten worden in de gaten gehouden.

De heer Bruyninckx had het over de 4 grote blokken: institutionaliseren, verspreiden, versterken en implementeren en ging reeds in op een vraag van een collega betreffende de bewegingsvrijheid van de consument.

Mevr. Yalçin vraagt zich af of er genoeg aan bewustwording van de consument wordt gedaan inzake milieunormen. Zij citeert het voorbeeld van de schone klerencampagne waar men heeft vastgesteld dat er, als men een goede poging doet, inderdaad een aantal minimumnormen kunnen worden gerespecteerd.

Mevr. Yalçin vraagt zich af of er nog meer mogelijkheden zijn en zo ja, hoorde zij graag van de heer Bruyninckx een aantal concrete voorstellen in de lijn van zijn uiteenzetting.

De heer Wouter De Vriendt vindt dat de heer Laurijssen terecht stelde dat de globalisering van de wereldmarkt moeilijk kan gebeuren zonder de globalisering van een welbepaald sociaal model.

Vroeger werd er nogal eens geopteerd voor de oprichting van een sterk mondiaal orgaan naast de WHO, een wereldsociale organisatie of iets dergelijks. De heer De Vriendt meent echter in het verhaal van beide sprekers toch meer een trend te horen naar internalisering van sociale- en milieunormen in organisaties die bij voorbeeld de vrijhandel organiseren, de WHO, ook de OESO... Hij had graag dat de sprekers hier nog wat dieper op ingingen.

Een tweede aspect van die globalisering is een stuk minder aan bod gekomen: de verplichting voor bepaalde landen om de grenzen open te stellen. Het verwonderde de heer De Vriendt dat de heer Laurijssen hier enkel op inging door te zeggen dat hij geen voorstander van protectionisme is. Volgens de heer De Vriendt zou een wereldwijd sociaal model dat opgelegd wordt op vrijhandel niet verhinderen dat ontwikkelingslanden kunnen weggeconcentreerd worden. In de laatste decennia werd reeds vastgesteld dat een mate van protectionisme kan aangewezen zijn om ontwikkelingslanden de kans te geven op ontwikkeling bij voorbeeld in Zuid-Oost-Azië.

De heer De Vriendt heeft ook twee interessante elementen, misschien zelfs risico's ten aanzien van een ontwikkelingsdiscours onthouden, nl.

- het feit dat ontwikkelingslanden misschien geen globaal sociaal model willen omdat ze dan het concurrentievoordeel dat zij misschien nu nog kunnen hebben, zouden verliezen; tov. Europa bij voorbeeld, waar er wel wordt gewerkt met een sterke normering;

- de vraag of wij ontwikkelingslanden het recht geven om zich te ontwikkelen. Als wij hen dat recht zouden ontfangen door bij voorbeeld te stellen dat er geen sprake meer kan zijn van groei, dan komen wij zwaar in de problemen en moeten wij opnieuw kijken naar het sociale vlak. De onrechtvaardigheden die momenteel bestaan zijn hier trouwens al voldoende opgesomd. De conclusie is relatief eenvoudig: als wij de ontwikkelingslanden het recht willen geven op ontwikkeling, moeten wij onze ecologische voetafdruk hier verlagen. Dat is theoretisch een evidente keuze maar moeilijk uit te leggen in de landen waar die verkleining van die ecologische voetafdruk moet gebeuren. Niettemin zijn er opportuniteiten waarvan een aantal reeds werden aangegeven.

De vraag aan de heer Laurijssen is hoe hij de impact inschat van een aantal ontwikkelingen die zich voordoen in een aantal Latijns-Amerikaanse landen, een aantal landen die een andere kijk hebben op globalisering en zich toch organiseren op internationaal niveau en proberen een bepaald front op te werpen tav een aantal neoliberale tendensen op internationaal niveau. Kunnen zij er eventueel toe bijdragen dat er toch een impuls kan gegeven worden naar versterking van sociale normen op internationaal niveau? Wat is het draagvlak om echt werk te maken van

een sterk juridisch kader inzake afdwingbaarheid en sanctioneerbaarheid van sociale normen.

Volgens de spreker gaat de heer Bruyninckx heel erg mee in de redenering dat milieunormering eigenlijk de kern moet uitmaken van productie en dat milieunormering of normering *tout court* een sterke impuls kan zijn voor innovatie. De heer De Vriendt denkt dat het een misvatting is dat normen slecht zouden zijn voor bedrijven. Normen kunnen ondernemers aanzetten tot innovatie en tot concurrentievoordeel.

Ook de heer Bruyninckx schijnt te opteren voor interne normering in plaats van het opleggen van normen door andere organisaties (de WHO en de Wereld sociale organisatie). Spreker is ook voorstander om die normen in te brengen in de WHO of zelfs rechtstreeks in de productie.

Hij vraagt aan de heer Bruyninckx hoe hij het Kyotoproces inschat; de logica die erachter schuilt en hoe hij het inpast in zijn visie. Onlangs is er veel te doen geweest rond die verhandeling van emissierechten die mogelijk wordt gemaakt in die Kyoto-logica, naar controleerbaarheid toe. Blijkbaar verloopt niet alles zoals men zou willen en het effect van het Kyoto-proces op het verlagen van die ecologische voetafdruk wereldwijd kan toch zwaar genuanceerd worden.

De heer De Vriendt heeft de indruk dat er heel wat kruisbestuivingen mogelijk zijn tussen de versterking van sociale normen en versterking van milieunormen en dat dit hier nog niet voldoende aan bod is gekomen. Hij heeft het gevoel dat er op dit terrein misschien een aantal nieuwe inzichten mogelijk zijn die de parlementsleden ook kunnen meenemen en sluit zich zo aan bij collega's die ook vonden dat deze vergaderingen de bedoeling moeten hebben om er een aantal beleidsaanbevelingen uit te halen en op het einde van de reeks te beslissen hoe deze om te zetten in wetgevend werk. De informatie is zeer interessant, maar zij moet ook een aanzet zijn tot beleidsverandering.

Antwoord van de heer Laurijssen

Wat betreft de 4 pijlers van de *decent work agenda*, zou men kunnen aannemen dat Europese landen al een heel stuk sterker staan op dat gebied dan andere landen en zonder meer accepteren dat de toestand voldoende goed is.

De aanpak van de ILO is anders. Alle landen moeten nagaan wat hun *decent work deficit* is en men stelt vast dat er in alle landen wel iets te kort schiet. Ook in België zijn er zwakheden: bij voorbeeld de toestand inzake gelijke kansen van migranten; tewerkstelling van jongeren en de genderproblematiek. In ontwikkelingslanden heeft de ILO het drukkingmiddel van het verstrekken van fondsen. Voor arme landen vindt men nl. donors wat niet het geval is voor industrielanden. Desalniettemin zijn er toch een aantal industrielanden die, zonder financiële steun, maar in samenwerking en met de hulp van experts van de ILO of door het uitwisselen van *good practices* hebben aanvaard om een *decent work program* op stapel te zetten. Japan was één van de eersten om dit te doen en, in de Europese context, hebben in West-Europa, Spanje, en in Oost-Europa, Roemenië en Bulgarije, een stevig *decent work country program* uitgewerkt.

De capaciteit en het mandaat van de bestaande sociale en economische Raad in de VN is vnl. in de vorige decennia sterk afgezwakt. In het begin, en eigenlijk nu nog, was de ILO voorstander van het versterken ervan en om toch ergens een forum te creëren voor een meer coherente discussie over een economische en sociaal wereldbeleid. De idee van die heropgebouwde economische en sociale raad blijkt

niet realistisch te zijn. Een aantal landen zijn daar niet voor te vinden en blokkeren dit.

De ILO heeft nu voorgesteld is om een lossere vorm, een *policy coherence* forum op te richten. Dat is een forum waarin de grootste internationale instellingen die met mondialisering te maken hebben samenkomen rond een bepaalde problematiek om daar gedurende 2 of 3 dagen een debat over te houden en aanbevelingen te maken. Er zijn zo reeds 3 vergaderingen geweest. De ILO was er net niet in geslaagd de WHO bij de laatste vergadering te betrekken, maar heeft wel de belofte van de WHO er volgende keer bij te zijn. Voorlopig zijn echter altijd dezelfde actoren aanwezig geweest: de Bretton Woods instellingen, de G8, de VN (de hoofdstelling van de VN te New-York, maar ook de gespecialiseerde agentschappen van de VN die naargelang hun mandaat participeren).

De heer Dirk Van der Maelen is geïnteresseerd in de thema's die op deze vergaderingen aan bod komen.

De heer Laurijssen herinnert zich het thema van de laatste vergadering: het functioneren van de huidige internationale financiële structuren en de rol daarvan in de instellingen. Ook werd nagegaan of er binnenin die instellingen nieuwe ideeën zouden kunnen naar voor geschoven worden. Van die vergaderingen worden verslagen gepubliceerd.

Deze vergaderingen zijn natuurlijk ook geen wondermiddel, maar zorgen toch voor een meer coherente dialoog tussen de instellingen.

Wat *Protectionisme* betreft, zijn een aantal ontwikkelingslanden natuurlijk nog meer protectionistisch ingesteld dan industrielanden. In het akkoord van de WHO waren ook een aantal situaties voorzien waarin ontwikkelingslanden inderdaad protectionisme kunnen toepassen, maar waarbij tevens een termijn werd vastgelegd om zich aan te passen aan de nieuwe reglementen. Spreker weet niet precies hoe ver ze staan. Er zijn wel een aantal landen die nog een aantal vrijstellingen hebben op bepaalde punten van de WHO-reglementering. Maar een *fading out* van die voordelen is ontegensprekelijk volop aan de gang. Er zijn inderdaad nog ontwikkelingslanden die op dat gebied meer privileges hebben dan industrielanden. De heer Laurijssen bevestigt zoals gezegd in zijn eerste betoog, dat het niet altijd zo is dat de ontwikkelingslanden naar willekeur protectionisme kunnen toepassen. Een dramatisch voorbeeld daarvan is zoals reeds aangehaald de textielindustrie die er helemaal is onderdoor gegaan omdat nu éénmaal in 2005 die quota zijn afgeschaft voor alle landen, zonder uitzonderingen. Voor de arme landen waren die quota een vorm van bescherming voor hun exportmarkt en hun producenten en die bescherming is weggefallen, wat voor hen zeer hard is.

Het valt af te wachten of enkele nieuwe regimes, en de heer Laurijssen neemt aan dat de heer De Vriendt doelt op de linkse regimes die aan de macht zijn gekomen in een aantal landen in Latijns-Amerika, kunnen bijdragen tot het beter respecteren van sociale normen op internationaal niveau. Er zijn inderdaad enkele landen bij die ook economisch medezeggenschap hebben: Venezuela heeft een rijke olieproductie; Bolivia is eigenlijk een heel arm land, maar er is een potentieel aan gas en petroleum. Maar in de ILO merkt men niet dat die landen een verschil aan het maken zijn of hun stempel drukken op het internationale gebeuren. Zij hebben wel wat veranderingen en zeker ook voorzichtigheid teweeggebracht binnenin het Amerikaanse continent, niet alleen in Latijns-Amerika, maar ook ten opzichte van de VS. Zij zijn niet in staat om meer druk uit te oefenen op wereldvlak om de sociale normen meer te laten respecteren of te integreren in andere politieken al maken zij

natuurlijk deel uit van de huidige gunstige tendens, dat de algemene wereldopinie er meer en meer van overtuigd is dat meer sociale normen en sociale problematiek moet in aanmerking worden genomen.

Latijns-Amerika is ook economisch niet te vergelijken met Afrika en Azië. Het staat heel wat verder wat economische groei en economische ontwikkeling betreft. Het grote probleem door iedereen erkend in Latijns-Amerika is de sociale coherentie of de sociale integratie. Er zijn enorme rijkdommen in Latijns-Amerika die zorgen ook voor een goede infrastructuur in de meeste landen, in tegenstelling met Afrika en een aantal Aziatische landen. Maar in Latijns-Amerika zijn er nog meer dan in andere werelddelen enorme verschillen tussen rijk en arm. De enorm ongelijke verdeling van de rijkdommen en van de opbrengst van de goede ontwikkeling van die landen op economisch vlak heeft grote gevolgen, zie de arme wijken rond Braziliaanse of Colombiaanse steden of Venezuela, de favellas.

3 of 4 Latijns-Amerikaanse landen hebben ook op heel korte termijn en heel doelbewust hun leningen afbetaald bij de Wereldbank, omdat zij zich wilden onttrekken aan het financieel en economisch gezag van de Bretton Woods instellingen en zelf beslissen wat zij het beste achten voor hun land. Zo lang er een schuld bij hen loopt, bepalen de Bretton Woods instellingen mee de economische en sociale politiek.

De heer Laurijssen kan niet beoordelen of dit een goede tendens is. Een aantal mensen is van oordeel dat de Bretton Woods instellingen zouden moeten afgeschaft worden. Men moet afwachten wat er dan in de plaats komt.

Wat de *afdwingbaarheid van ILO-normen* betreft: de ILO heeft geen internationale politiemacht die kan nagaan of die normen worden gerespecteerd. Het mandaat van de ILO bepaalt ook geen economische sancties. Er zijn wel onrechtstreekse methodes:

- het reeds eerder genoemde *Generalised System of Preferences* (de Europese Unie). Men kan vaststellen dat op basis van ILO-normen economische voordelen of sancties uitgevaardigd worden.
- Ook de Wereldbank is één van de instellingen die aanvaard heeft om in hun criteria, in hun politiek en in hun programma's de 5 basisvoorwaarden van de ILO op te leggen. Het is nl. zo dat, bij leningaanvragen bij de Wereldbank voor een groot project, één van de voorwaarden opgelegd door de Wereldbank is het respect van de 5 basisnormen van de ILO in de uitvoering van dat project.

Onrechtstreeks heeft de ILO dus economische macht maar rechtstreeks niet. Ieder jaar wordt een verslag opgemaakt over het respect van de ILO normen door de landen die deze normen ondertekend hebben. Dat verslag wordt opgemaakt op basis van rapporten die de ILO krijgt van die landen, niet alleen van hun regeringen, die alles wellicht wat te rooskleurig zouden voorstellen. Ook de sociale partners, de werkgevers en de vakbonden hebben het recht hun rapport in te dienen over het toepassen van de normen door hun land en dan krijgt men soms een ander verhaal. Die rapporten worden geanalyseerd door een commissie van internationale juristen, onafhankelijk van de ILO, en hun verslag waarin ze wel duidelijk aangeven in welk land wat misloopt, wordt elk jaar publiek besproken in de ILO-conferentie. Dat is wel een vorm van politieke, morele druk want de meeste landen komen liever niet terecht op de zwarte lijst. Men merkt ook dat, op basis van de voorstellen die in deze verslagen gedaan worden door de juristen, die landen hun best doen om beter voor de dag te komen bij een volgende gelegenheid. De ILO beschikt ook over een budget en experts voor technische samenwerking, waarop beroep kan worden gedaan voor die landen die een probleem hebben met kinderarbeid, arbeidsinspectie, enz....

De moeilijke gevallen zijn natuurlijk die enkele landen die blijven beweren dat er geen probleem is en de samenwerking met de ILO weigeren. De meeste landen echter doen hun best, met of zonder hulp, om, soms wel langzaam maar toch zeker, aan de normen te voldoen.

Antwoorden van de heer Bruyninckx

Volgens de heer Bruyninckx is het evident dat er nog veel mogelijkheden zijn wat de *consument* betreft. Om deze te schetsen haalt de heer Bruyninckx de politiek aan van de stok, de wortel en de preek,...

- De stok: via de kostprijs wordt het gedrag aangepast. Dat is een economisch mechanisme dat bijna altijd werkt. Hij denkt aan de debatten die momenteel worden gevoerd rond rekeningrijden en rond bedrijfswagens. Vorig jaar waren de helft van de ingeschreven wagens, bedrijfswagens. Een bedrijfswagen en een tankkaart, dat spreekt de consument aan en spoort hem eigenlijk aan om veel te rijden.

- De wortel: Er worden subsidies gegeven aan allerlei verenigingen. Men zou een voorwaarde kunnen inlassen tot verbetering van milieu of duurzame ontwikkeling voor het bekomen van subsidies.

De heer Bruyninckx geeft als voorbeeld dat zijn gemeente geld heeft gegeven aan de jeugdbeweging om lokalen op te frissen. Er was echter geen enkele milieunorm voorzien in het project. Men zou slechts subsidies mogen toekennen als het om een duurzame bouwwijze gaat. Dat soort zaken kan men verankeren. Men kan verenigingen dwingen dit soort zaken te doen via een soort wortelbeleid.

- De preek: een voorbeeld is het onderwijs. Op de lagere en middelbare scholen, zowel in Nederlands- als Franstalig onderwijs, is er nogal wat aandacht voor milieu en duurzame ontwikkeling, maar op hoger onderwijsniveau gebeurt niets. Men kan 4 jaar economie studeren zonder dat het woord milieu of arbeidsrecht valt. We zouden doelstellingen moeten hebben op dat niveau.

De intenties van de mensen vergemakkelijken, kan bij voorbeeld door de *the systems of prevision*. Daarbij denkt de spreker aan mobiliteit. Bij voorbeeld, waar is het voorstadnet van Brussel? Er wordt al jaren over gepraat maar er is nog niets gerealiseerd, terwijl dit de intenties van mensen zou faciliteren. Hetzelfde geldt voor Antwerpen en andere steden.

Men kan ook beter informeren door bij voorbeeld heel bewust of verplicht op het prijsticket van bepaalde goederen de terugverdientijd te afficheren. Nu ziet men naar de meerprijs van producten, het is een investering. Sommige van die investeringen verdient men terug op 1 jaar, 2 jaar, 5 jaar.

De heer Bruyninckx heeft daar ooit een onderzoeksproject rond gedaan en het bleek dat het geven van 20 euro subsidie om iets te kopen eigenlijk weggegooid geld was. Dit was zo marginaal dat het de mensen niet echt stimuleerde. Volgens dat onderzoek bleek de beste manier al dat geld te poolen en de verkopers op te leiden om op een andere manier producten te verkopen, gekoppeld aan etikettering. Men zou evengoed een klimaatetiket op goederen kunnen zetten dat aangeeft wat het klimaatteffect is van wat men koopt.

Spreker is er geen voorstander van om het globaal milieubeleid helemaal bij de WTO te leggen. Hij heeft alleen de WTO gebruikt om 2 dingen te stellen:

- De WTO gaat over harde economische thema's. Alle actoren willen eraan meedoen. Het voordeel is ook dat alle normen die er opgenomen worden sanctioneerbaar zijn. Wat nog bestaat op dit gebied moet niet worden afgeschaft maar integendeel worden versterkt. Insiders noemen het systeem veel te complex. Om de zaken minder complex te maken en te rationaliseren is men meer en meer voorstander voor het bundelen van een aantal van die internationale overeenkomsten in een soort *atmospheric regime*, wat dan gaat over luchtkwaliteit, een regime over ontbossing, (waarover men praat sinds de jaren 80, maar waar nog niets is gebeurd). Er is trouwens ook een beetje *conference fatigue*: een aantal van de mensen die moeten onderhandelen zijn het beu steeds over hetzelfde te praten

- Het Kyotoproces. De logica die er voor een stuk inzit is een economische logica. De vorige ronde van het *emission trading system* van de EU is mislukt omdat er landen zijn die te veel rechten hebben gegeven, zoals Italië en ook België. Zo komt men op de duur tot het systeem dat *the payer pollutes* in plaats van dat *the polluter pays*. *The polluter pays* werkt maar echt als er een gedragsverandering is. Zo niet redeneert men in de zin van zolang men zijn bijdrage betaalt kan men voort vervuilen.

Een ander essentieel goed element in het Kyotosysteem is de wetenschappelijke onderbouwing, het feit dat het gebaseerd is op het IPCC rapport. Dat is wel eens anders in sommige andere verdragen waar de politiek-economische logica meer dominant is. Wat post-Kyoto betreft zijn de hete hangijzers bekend. Op één of andere manier zullen China, India en Brazilië e.a. zich moeten laten normeren. Anders gaan de Verenigde Staten niet meedoen en ook de EU zal hiermee niet blij zijn. Een absolute norm kan niet, want als men de uitstoot beperkt, snijdt men de ontwikkeling af. Het zal dus een efficiëntienorm moeten zijn: er mag meer uitstoot als er meer energie-efficiënt wordt gewerkt. Ook de EU denkt in de richting dat Europa dan zal moeten beloven dat het drastisch meer energie-efficiënt wordt.

Kruisbestuiving tussen de WTO en de ILO is niet het hoofdthema van de ILO en ook niet het hoofdthema van het onderzoek van de spreker. Hij heeft zelf wel wat onderzoek gedaan naar de rol van vakbonden in duurzame ontwikkeling en milieusystemen en vastgesteld dat er uiteraard kruisbestuiving is.

Wat betreft *globalisering en protectionisme*: óf protectionistisch óf volledig vrij kan niet. De middenweg is erg belangrijk. Er is een graduele overgang van protectionisme naar vrij. De vraag is over welke periode, wat zijn de ondersteunende maatregelen, de *capacity building* die binnen bij voorbeeld de WHO wordt gehanteerd. Protectionisme is ook niet hetzelfde als preferentiële toegang. Spreker zou er voorstander van zijn om protectionisme af te bouwen maar wel om bepaalde landen preferentiële toegang te geven. Dat is een ander systeem. Het één werkt positief, het andere negatief. Bovendien is het niet zo dat het normeren van milieu-, sociale- en ontwikkelingsnormen wordt gezien als protectionisme; maar wel als het normeren van handel. Bovendien blijkt uit onderzoek dat de landen die meer openstaan voor globalisering, meer groeien dan de andere, sneller hun armoede zien dalen maar wel intern meer ongelijk zijn geworden. Landen die zich afsluiten en protectionistisch te werk gaan hebben een lagere of zelfs negatieve groei gekend. Protectionisme op zich is geen oplossing. De essentie is de context waarbinnen men handel drijft en waar men normerend moet optreden. Deze vaststelling blijkt uit onderzoek van economen die niet komen uit de "ultra vrije marktschool" maar die trachten een eerlijke analyse te maken van hoe gaat het met landen rond armoedebestrijding, groei, de connectie daartussen. Wel stellen zij een toegenomen ongelijkheid vast. Dat is een niet te ontkennen probleem.

De heer Bruyninckx herinnert aan een wetsvoorstel Van der Maelen (2004) waarbij o.a. dit soort normen wordt gekoppeld aan de Belgische steun voor export. Dat is ook een concrete maatregel die de Belgische Staat kan nemen. België kan een wetsvoorstel aannemen en goedkeuren waarbij het belastinggeld van de Belg niet meer gaat naar projecten die niet voldoen aan de sociale en ecologische normen.

De heer Van der Maelen heeft een praktische vraag betreffende dat wetsvoorstel. De ILO heeft acht conventies, de 5 basissociale rechten, hetgeen zeer praktisch is. De heer Van der Maelen vraagt zich af of een soortgelijk kader bestaat wat betreft milieu. Als men wetgeving, zoals steun aan Delcredere, wil afhankelijk maken van naleving, dan kan men refereren naar één of ander conventie. Wat milieu betreft, is het normenkader zeer versnipperd. De aanpak van de ILO om langs die weg in het handelssysteem proberen binnen te dringen, is wel een vruchtbare piste gebleken.

De heer Bruyninckx bevestigt dat dergelijk systeem niet bestaat voor milieu.

Virginie De Romanin (Comité pour l'annulation de la dette du tiers monde) est tout à fait opposée à l'assertion qu'énonça M. Laurijssen au début de son exposé, à savoir qu'un des côtés positifs de la mondialisation était que « davantage de profits équivalent à davantage d'emplois ». Pourtant, dans la suite de son exposé, l'orateur a semblé dire le contraire.

Mme De Romanin estime que ce ne sont que les patrons du CAC 40 qui profitent de davantage de profits. Elle cite des chiffres récents: les revenus des patrons du CAC 40 ont augmenté de 58 % ; chaque année, il y a environ 200 milliardaires de plus dans le monde; ils étaient 962 l'année dernière et 1125 aujourd'hui.

En ce qui concerne le protectionnisme, Mme De Romanin n'a pas été vraiment convaincue par les réponses. Elle pense qu'il y a tout à fait moyen, comme ce qui existe en Amérique latine dans le cas de l'ALBA, de constituer des ensembles économiques régionaux ou sous-régionaux et de mettre en place des barrières douanières à l'extérieur, ainsi que de prendre d'autres mesures pour se protéger vis-à-vis de l'extérieur et en même temps pour avoir des échanges à l'intérieur de cette zone économique. Cette zone économique peut aussi, comme c'est dans le cas de l'ALBA, être basée sur la coopération, la solidarité et la complémentarité, ce qui selon l'intervenante n'est pas assez souvent souligné. On met en avant le modèle de l'Union européenne qui n'est pas un modèle solidaire ni viable.

Elle constate que M. Laurijssen estime que le principal problème de l'inégalité se situe en Amérique latine et que l'Asie est beaucoup plus avancée. Ceci n'est pas le cas pour l'ensemble de l'Asie, mais peut-être pour un très petit nombre de pays, comme la Corée du Sud qui a reçu d'énormes dons de la part des Etats Unis après la deuxième guerre mondiale, Singapour, Hongkong. Il est un fait qu'il y a énormément de bidonvilles en Asie également.

De heer Laurijssen bevestigt dat hij niet heeft gezegd dat winsten automatisch leiden naar meer jobs.

Wat de positieve punten betreft, heeft hij gezegd dat er, niet voor iedereen, maar zeker voor de betrokkenen, meer business en daaruit afgeleid waarschijnlijk ook meer winsten zijn voor het bedrijf

Langs de andere kant heeft hij ook gezegd dat meer groei niet automatisch leidt naar meer tewerkstelling, want bij de negatieve aspecten heeft hij ook gesproken over het

groter aantal faillissementen en het verdwijnen van een groot aantal jobs. Het is zeker niet zo dat winsten automatisch bijdragen tot het creëren van jobs.

Hij heeft ook verwezen naar het speculatief investeren. De winst van een bedrijf wordt gewoonlijk verdeeld onder de aandeelhouders of de investeerder die mee beslist wat er met de winsten of het kapitaal van het bedrijf gebeurt. En als de winst of het kapitaal speculatief aangewend wordt is het zeker geen bijdrage tot het creëren van meer jobs.

De ILO wenst ook dat men terugkeert naar productief investeren terwijl de huidige tendens gericht is op speculatief investeren, wat een verkeerd gebruik van de winst of kapitaal van het bedrijf is. Het kan meehelpen om een positieve tewerkstellingspolitiek te verwezenlijken.

Wat betreft de vraag over *protectionisme* moet gesteld worden dat in vele gevallen protectionisme nog niet van de kaart is in de Westerse wereld. ALBA is een alleenstaand voorbeeld. Het bewijs daarvan is het soort akkoorden die de VS heeft afgesloten in de recente jaren. De VS hebben bij voorbeeld bij het vernieuwen van hun handelsakkoord met Cambodja erop aangedrongen dat met onmiddellijke ingang de 5 ILO-basisnormen absoluut moeten gerespecteerd worden bij het produceren van textiel. Dit was niet evident wegens veel kinderarbeid en andere problemen. Cambodja heeft slechts een vrij korte overgangperiode gekregen maar is er toch in gelukt. Men kan stellen dat dit een vorm van protectionisme is van de VS, want eigenlijk was het zo dat de goedkope goederen ook de textielproducenten in Amerika hebben ondergraven. De ILO heeft daar gemengde gevoelens bij. Het is misschien voor een stuk protectionisme van de Amerikanen maar het heeft er wel toe bijgedragen dat een land de basisnormen van de ILO nu respecteert in die sector, en dat die sector het trouwens goed blijft doen. Het is een goed voorbeeld van wat men kan realiseren: niettegenstaande de hogere kosten teweeggebracht door het respecteren van minimumnormen blijft de industrie het toch goed doen omdat Cambodja op de wereldmarkt een beter imago heeft gekregen bij een aantal verbruikerslanden die de goederen uit Cambodja blijven kopen ondanks de kleine verhoging in de kost.

De heer Bruyninckx wijst op een zekere aantrekkelijkheid van bepaalde ideeën van protectionisme. Hier en daar zit daar ook voor een stuk autarchie achter. Op dit moment is één van de acties die een land als België kan voeren, het steunen van het beleid van de EU om versneld afbreuk te doen aan verdoken vormen van protectionisme in de EU zelf. Hij denkt met name aan het landbouwbeleid dat erg verstorend is op internationale markten. Dat is erkend door onze politici maar het is politiek niet gemakkelijk af te bouwen, gegeven het belang binnen het EU-budget en de geringe controle die erop is in de EU-instellingen. Maar het zouden belangrijke politieke signalen zijn vanuit de EU dat wij die graag vrije handel hebben bereid zijn om een intellectueel eerlijke oefening te maken en ook onze eigen verdoken vormen van marktverstoring (vooral voor ontwikkelingslanden).

p.m. toe te voegen

voorbeelden van een land of landen die op hun realisatiedomeinen een positieve rol spelen, hetzij door uitvaardigen van nationale wetgeving, hetzij door mee helpen aansturen van internationale ontwikkelingen die in de goede richting gaan.

CRIV 52 XXX 001

06/06/2008

1

COLLOQUIUM

van

VRIJDAG 6 JUNI 2008

Namiddag

COLLOQUIUM

du

VENDREDI 6 JUIN 2008

Après-midi

De vergadering wordt geopend om 13.45 uur en voorgezeten door de heer Dirk Van der Maelen.
La séance est ouverte à 13.45 heures et présidée par M. Dirk Van der Maelen.

De versterking van sociale en milieunormen: hoorzitting met de heer Carlos Polenus (International Trade Union Confederation) en gedachtewisseling.

Le renforcement des normes sociales et environnementales: audition de M. Carlos Polenus (International Trade Union Confederation) et échange de vues.

De **voorzitter**: Collega's, ik wil het eerst in drie punten over de werkzaamheden hebben.

Ten eerste, ik vergat voor de vergadering aan de commissie te vragen om rapporteurs aan te stellen. Ik stel voor dat de christendemocratische familie als eigenaar van het thema sociale rechten en de groene familie als eigenaar van het thema milieurechten elk één persoon als rapporteur aanduiden.

Alleen in de groene fractie kan er een probleem zijn, omdat voornoemde fractie uit twee partijen bestaat.

Mijnheer Vercamer, mag ik aannemen dat u de rapporteur bent? Ook de heer Lahssaini is rapporteur. Wij hebben dus de twee rapporteurs aangeduid.

Ten tweede, voor de vergadering van 20 juni 2008 missen wij nog een spreker. Ik zou de groene fractie willen vragen of zij nog een inspanning kan doen om een spreker voor te stellen. Op 20 juni 2008 zou onze laatste vergadering doorgaan. Daarna zullen wij immers alles hebben afgewerkt.

Ten derde, het volgende hoeft vandaag niet te worden beslist. Andere suggesties zijn welkom. Ik zou echter willen voorstellen dat de fracties die van de twee thema's eigenaar zijn, na het einde

van de werkzaamheden en nadat zij rustig het verslag hebben kunnen nalezen, een poging zouden doen om ons een ontwerpvoorstel van resolutie voor te leggen met een reeks aanbevelingen. Bedoeld ontwerpvoorstel van resolutie van juli 2008 zouden wij dan naar alle leden rondsturen en proberen om in één vergadering met de resolutie komaf te maken.

De resolutie zal vervolgens worden ingediend met als hoofdindieners de twee fracties die eigenaar van het thema zijn. De rest van de commissie die het voorstel wil steunen, zal dan medeondertekenaar zijn.

Laat ons over het derde punt volgende week beslissen. Denk er rustig over na. Indien iemand een andere suggestie heeft om de finaliteit van de werkzaamheden over voornoemd hoofdstuk vast te leggen, kan hij of zij dat bij het begin van de vergadering van volgende week laten weten.

Ik stel voor dat wij beginnen met onze enige, beschikbare spreker voor vandaag. Dat is Carlos Polenus. Zoals op de uitnodiging vermeld, is Carlos Polenus de verantwoordelijke binnen de ITUC voor relaties met onder meer China. De leden die gisteren hun mail hebben bekeken, zullen hebben gemerkt dat er op voorhand door de heer Polenus een nota werd bezorgd. De nota geeft een overzicht van de wetgeving en de toepassing ervan in de praktijk in China, getoetst aan de vijf basisrechten van de ILO, die in acht of negen conventies zijn opgenomen.

Ik ga de heer Polenus de gelegenheid geven om die nota nog wat toe te lichten. Daarna kunnen we hem vragen stellen. De teksten zijn beschikbaar voor wie ze nog niet zou hebben.

Carlos Polenus: Mijnheer de voorzitter, dank u voor die uitnodiging. U hebt de Europese Confederatie van Vakbonden, die een 180 vakbonden van Europa groepeerd, en de Internationale Confederatie van Vakbonden, de enige vrije in de wereld op dit moment. Daarbij

zijn een 980 individuele vakbonden uit meer dan 140 verschillende landen aangesloten.

In China hebben we drie vakbonden als ik de Chinese cultuur of civilisatie als een ruim begrip neem, en niet China mainland of het continentale China. In Taiwan zijn er Chinese vakbonden lid van ons en in Hong Kong twee, waarvan een pro-Chinese mainland en een contra-Chinese mainland. Wij hebben dus een aantal vakbonden die dus wel Chinees zijn, maar niet van de staat China.

Nog twee opmerkingen. Ik heb er met de organisatie ongeveer twee jaar over gedaan om een dialoog los te weken met de Chinese vakbond. Dat heeft twee jaar geduurd, omdat er al jaren een blokkering was. Dat was niet eenvoudig. We zijn er juist een week geleden in geslaagd om een Chinese vertegenwoordiger op basis van een gemeenschappelijk programma opnieuw bij de internationale arbeidsorganisatie te betrekken.

Ik houd de uiteenzetting in het Nederlands, omdat de teksten in het Engels en het Frans zijn. De Nederlandstaligen zijn misschien een beetje benadeeld. Om alle balances in evenwicht te houden, houd ik het integraal in het Nederlands.

Wij zijn een vakbond. U zult dus ook nooit het woord "communistische partij van China" van mij horen. Dat is uw business. Als vakorganisatie groeperen wij, als enige in de wereld, zeer diverse vakbonden, van diverse politieke en ideologische origine. Wij zijn, met wereldwijd 180 miljoen leden, ook enorm veel groter dan de tweede organisatie, met name de Communistische Internationale, waarbij de Chinese eenheidsvakbond met 170 miljoen leden, niet is aangesloten. Wij hebben geopteerd om daarmee een kritische dialoog aan te gaan, om de Communistische Internationale een beetje te isoleren, die met 8 miljoen leden niets betekent. Zij zal zich wel ooit bij de grootste aansluiten, zoals ook het eurocommunisme in Europa met tijd is veranderd. In ieder geval belet dat niet dat er ook communistisch georiënteerde vakbonden bij ons zijn aangesloten. Ik denk aan de CGT in Frankrijk, aan de CSCO in Portugal of aan anderen.

China krijgt veel aandacht in de media, natuurlijk ook door de Olympische Spelen, maar ook samen met groeilanden als Brazilië, India en Zuid-Afrika. Toch zou ik voor alle duidelijkheid willen zeggen dat China voor een gedeelte een less developed country is – als men naar sommige provincies

kijkt, hoort het bij de armste landen – en tegelijk bij de developing countries behoort, als men sommige kuststeden en –provincies aan de oostkust in ogenschouw neemt: Shanghai, Beijing, Hong Kong, Guangdong, Shenyang. Dat is eigenlijk het beeld.

Sommige provincies van China zijn groter, qua bevolking en qua oppervlakte, dan Engeland of Duitsland. Het beeld dat u best voor ogen houdt tijdens mijn uiteenzetting, is dat het hele grondgebied van de Europese Unie na de uitbreiding, met de 27 lidstaten, plus eventueel Turkije, nog een kleiner gebied is dan het land China. Dan komt men nog maar aan 375 miljoen inwoners, terwijl China 1,3 miljard inwoners telt. De meeste provincies in China zijn qua oppervlakte en bevolking groter dan de grootste landen van Europa.

Twee derde van het land is een onderontwikkeld land, een less developed country.

Een vierde van het land is een developing country. Het is zeker geen developed country, geen ontwikkeld land. Met ontwikkeling bedoel ik economische ontwikkeling. Dat is zowat de stand van zaken.

Ik ben blij dat u hebt gemeld dat ik het zal hebben over de acht basisconventies van de internationale arbeidsorganisatie. Dat is de belangrijkste onderhandeling die ik de laatste twee jaar heb gevoerd met de Chinese vakbonden.

Die acht sociale standaarden worden onderverdeeld in vijf groepen. Het zijn eigenlijk acht conventies. Dat is misschien verwarrend, maar dat maakt niets uit, want in de tekst volgt alles logisch op mekaar. Wie de tekst leest, zal geen enkel probleem hebben om alles uit elkaar te houden.

Op dit ogenblik heeft China een aantal van die acht conventies niet geratificeerd. Een van de bedoelingen van onze kritische dialoog is dat de komende tien jaar te bevorderen.

Wij houden ons niet bezig met de Olympische Spelen, tenzij indirect. Als er niets verandert, valt men daarna immers in een zwart gat. Dat is hoofdzakelijk een politiek probleem. Wij bekijken de zaken op lange termijn.

Na de fusie van de christelijke en de vrije internationale arbeidsorganisaties zijn wij de grootste geworden. We hebben ook een andere

CRIV 52 XXX 001

06/06/2008

3

taak in de globalisering.

De twee voor mij en mijn organisatie belangrijkste conventies die niet werden geratificeerd zijn die over de vrijheid van vereniging en over een systeem van collectieve onderhandelingen. De conventie van gelijke verloning en de conventie tegen discriminatie werden wel geratificeerd. Ook de conventie over de minimumleeftijd om tewerkgesteld te worden en de conventie over de ergste vormen van kinderarbeid werden geratificeerd. De conventie over gedwongen arbeid, forced labour, werd niet geratificeerd.

Ik zal ze allemaal overlopen maar wat minder aandacht besteden aan de conventies inzake gelijke behandeling en discriminatie. Ik moet immers ergens schrappen in die uitvoerige tekst.

Wat de organisatievrijheid en het recht op collectieve onderhandelingen betreft, België werd ook veroordeeld door de internationale arbeidsorganisatie omdat wij geen vrijheid van associatie toelaten. Ik zal heel cru zijn, dan is het heel duidelijk. De Belgische vakbonden laten niet toe dat het Vlaams Belang een vakbond zou oprichten. Dat is duidelijk genoeg.

Zij trekken zich geen barst aan van het feit dat zij werden veroordeeld door de internationale arbeidsorganisatie in Genève. Zij redeneren dat de vrijheid van vereniging niet moet leiden tot een vermarkting van private vakbondsbedrijven. Als er hier 1.000 zouden zijn, zou er geen echte sociale vooruitgang zijn in België.

Ten derde, twee grote en een kleintje zorgen al voor genoeg concurrentie. Geen enkele werkgever is voor zeven vakbonden per bedrijf. Stel dat de huidige vakbonden alle drie splitsen, dan zijn er zes in België. Dan hoop ik dat ze niet splitsen op basis van Brussel, Vlaanderen, Wallonië, want dan zijn er nog meer. Dan zitten wij allemaal in de miserie. Ik denk dat werkgevers zoals de NMBS of Carrefour, die over heel België actief zijn, dan heel gezellige onderhandelingen zullen hebben met zeven vakbonden. Dat is een garantie om nooit akkoorden te kunnen afsluiten, want dan is er altijd wel iemand ontevreden.

Ik wil daarmee slechts zeggen dat wij de vrijheid van vereniging niet verabsoluteren. Na de politieke omwenteling in Indonesië zijn er op een paar jaar tijd tussen de zestig en zeventig vakbonden ontstaan. De minister van Werk van daar heeft mij dat eens uitgelegd. Hij was daarvoor professor in arbeidsrecht. Hij heeft een prachtig ontwerp van een goede arbeidswet

gemaakt, waar iedereen van de vakbond en van de progressieve regeringskant achter stond. Hij vroeg zich af met wie hij daarover moest overleggen. Met alle zestig vakbonden? Dat is een extreem voorbeeld van een vrije markt voor het oprichten van vrije vakbonden. Dat zorgt voor grote problemen. Enige logica is dus vereist.

In China is er dus een vakbondsmonopolie. In de Grondwet staat dat er een massaorganisatie is voor de werknemer. Dat is de All-China Federation of Trade Unions, ACFTU. Als er ergens een organisatie is van arbeiders op het werk, worden zij geacht aan te sluiten. Ik herhaal: zij worden "geacht" aan te sluiten. Het is heel belangrijk om te weten dat men vanaf 20 werknemers – en dat is beter dan in België – een verkiezing van een vakbondsdelegatie kan opzetten zonder dat de ACFTU dat vraagt of dat proces initieert. Dat betekent dat zowel ambtenaren van een gemeentelijk waterbedrijf als bedienden als arbeiders zelf dat proces kunnen opstarten. Zij beschikken dan over een aantal rechten en worden beschermd. Zij beschikken dan over een syndicale organisatie die kan onderhandelen over overuren, lonen, enzovoort.

Zij hebben echter geen werkingsmiddelen. Waar zit het venijn? In de staart. Als de syndicale organisatie werkingsmiddelen wil hebben, moet zij zich bij de officiële vakbond aansluiten. Dan is de werkgever verplicht om 2% van de brute loonmassa aan de vakbond over te maken. Ingevolge de repartitiesleutel beschikt de plaatselijke delegatie over middelen om vergaderingen te houden, zaken buiten werktijd te regelen, publicaties te doen, een computer te kopen en dies meer.

Er is dus een vrijheid van werknemers om zich te organiseren en vertegenwoordigers te kiezen, maar zij beschikken dan slechts over potlood, of Chinese inkt, en papier.

Dat is ongeveer de situatie.

Het gebeurt in heel veel zaken dat men zichzelf organiseert. Die vrijheid van associatie is eigenlijk niet honderd procent. Er is wel een vrijheid in het aantal vakbonden dat beperkt is. Als ACFTU ziet dat er een beweging ontstaat in een bedrijf probeert men dat te recupereren en de verkozenen binnen zijn structuur te krijgen. Dat gebeurt ook in de concurrentie tussen Belgische vakbonden maar daar is het maar een vakbond die dit probeert, geen verschillende.

Dit betekent ook dat zo'n verkozen "chair", of een

syndicaal voorzitterschap met zijn medeverkozenen, een soort collectieve consultatie kan doen van de werkgevers over lonen, arbeidsduur, arbeidsvoorwaarden, gezondheidsproblemen, etcetera. De Chinese wet voorziet collectieve consultatie. Het zijn dus niet echt collectieve onderhandelingen. Er is nu wel een campagne bezig van de ACFTU om de collectieve onderhandelingen te realiseren want die bestaat in China. In alle staatsbedrijven had men al dat recht op collectieve onderhandelingen met het afsluiten van een akkoord dat bindend is voor de rechtbanken.

Heel wat bedrijven zijn in de jaren '70, '80 en '90 geprivatiseerd. Zij hebben die structuren behouden. Laat ons zeggen dat de grootste bedrijven uit de voormalige staatssector komen en zij volgen allemaal dat artikel van de onderhandelingsstructuur. Voor de meest performante bedrijven is dat al zo maar voor de kleinere, typisch lokale bedrijven geldt dat niet en zeker niet voor een heel aantal multinationale bedrijven van Aziatische oorsprong. Bedrijven uit Taiwan, Singapore en Hong Kong, die in China produceren, weigeren dat 'd'office'. Zij hebben een antisyndicale aanpak in China.

Op dit moment zou ongeveer 58% van alle werknemers in alle bedrijven onder een collectief contract vallen. Daar zitten natuurlijk alleen de grote kleppers tussen. Sommige provincies zoals Shanghai hebben recentelijk collectieve contract rules, regels voor collectieve contracten, opgesteld. Eigenlijk is dit een provinciale wetgeving die men in Europa een Duitse wetgeving zou noemen want Shanghai met zijn 13 miljoen inwoners is groter dan sommige Duitse Länder. Duitsland werkt qua negotiaties via zijn Länder, zijn provincies. Shanghai is groter dan Rijnland-Westfalen of Beieren. Dat is niet onbelangrijk.

Ik kom straks terug op de nieuwe arbeidswet. Bij de eerste verkiezing van president Hu Jintao en Wen Jiabao als premier hebben zij de macht overgenomen van de meer businessgezinde vleugel.

Zij hebben gezegd dat zij zouden proberen sociale correcties in te voeren in de enorm chaotische en ongelijke groei in China. Zij hebben dus vier sociale wetten in voorbereiding.

Het heeft vier jaar geduurd voor de eerste was gerealiseerd. Ik weet niet of dat lang is voor belangrijke wetgeving in België maar ik vermoed het. In China is dat samen met de wet op

privatisering en privé-eigendom de eerste wet die van bij het begin publiek is gemaakt. Er waren vier fasen in het ontstaan van die wetgeving. In elke fase is de nieuwe versie publiek gemaakt via het internet en via een aantal mediaorganisaties. Het is besproken in verschillende organisaties. Het ging zeker niet in de oude traditioneel-stalinistische, communistische of maoïstische stijl. Er zijn bijvoorbeeld 190.000 amendementen gekomen op het eerste ontwerp van arbeidswet.

De vereniging van Amerikaanse multinationals in China heeft een flagrante aanval gedaan op het eerste ontwerp. Zij ging eigenlijk met niets akkoord. Elk artikel zou immers de arbeidskost verhogen. Zij hebben ook gelijk gehad achteraf. Men ziet dus buitenlandse ondernemersgroepen die heel veel belangen hebben in China – er zijn ongeveer 500.000 buitenlandse multinationals in China actief, niet alleen Europese en Amerikaanse, maar ook Aziatische – die dit hebben aangevallen. De Europese federatie van werkgevers heeft dat ook gedaan. Die is achterna gehuppeld maar heeft haar staart ingetrokken toen ze wist dat ze was gedribbeld door Amerikanen. Zij hebben toen gezegd dat zij gematigder zijn. Er is vanuit syndicaal Europa zware druk uitgeoefend op de Europese werkgevers.

Ik wil maar zeggen dat er een relatieve vrijheid is voor bedrijfsleiders om zich te organiseren in organisaties. Die vrijheid hebben wij als ITUC niet: om naar Peking te gaan, een kantoor te openen en te zeggen dat we in de toekomst ook onze mening gaan geven over die arbeidswet. Het is immers een open consultatie. We zouden dan propaganda kunnen maken met drukwerk, campagnes en vergaderingen. Er is echter geen vrijheid van vakvereniging. Een alternatieve vakbond die een kritische dialoog wil, wordt er niet toegelaten, ook wij niet.

Die nieuwe arbeidswet is in ieder geval een enorme vooruitgang. Ik heb er een speciaal artikel over geschreven. Het artikel zal worden voorgesteld op een studiedag die we volgende woensdag organiseren samen met het Europees vakverbond waarvoor we leden van de ondernemingsraden van Europese multinationale bedrijven met productie in China hebben uitgenodigd. Met een groot aantal China-experten houden we een dialoog van drie dagen om ervaringen uit te wisselen. Op de website vindt u tien artikels in het Engels. Er is ook een Franstalige versie die een paar dagen later klaar zal zijn.

CRIV 52 XXX 001

06/06/2008

5

Daar vindt men ongeveer tien artikels over alle sociaaleconomische en syndicale aspecten van China. Dat kan misschien straks worden uitgedeeld. De foto is slechts de proeffoto. Ik kan die niet meegeven. U bent trouwens uitgenodigd via de open registratie. Dat kan online. U kunt daaraan deelnemen zonder kosten, maar u moet zich wel inschrijven.

Daar staat een volledig artikel over de nieuwe arbeidswet. Die zegt in twee woorden het volgende. Er is een enorme discriminatie in China en dat is de discriminatie tussen de interne migranten en de gewone werknemers.

Een essentieel verschil met Europa of met de Europese landen of met andere ontwikkelingslanden in Afrika of in Latijns-Amerika, is dat in China ongeveer 150 miljoen interne migranten zijn. Het zijn boeren die naar de multinationals trekken aan de oostkust om er voor twee jaar te gaan werken. Gedurende die twee jaren willen zij zo snel mogelijk zo veel mogelijk geld sparen om terug te kunnen gaan naar hun dorp. Slechts 10% van de interne migranten blijft hangen in de productieplaats en keert om allerhande redenen niet terug naar de woonplaats.

Iedere Chinees zit in het hukousysteem, waarbij men een soort van residentiepermissie heeft, een inschrijving op een bepaalde plaats. Interne migranten trekken zich daar niets van aan. Die blijven in het dorp ingeschreven, want ze komen toch terug, en gaan twee jaar werken. Dat gebeurt meestal via personen uit hetzelfde dorp die daar reeds werken en die contacten hebben met bedrijven die mensen zoeken. Zij werkten daar keihard. Zij hadden meestal geen enkel geschreven contract. Ze hadden vage beloften dat ze zoveel per uur kregen. Ze werden soms gedurende maanden niet uitbetaald. Er werd ook gevraagd om permanent overuren te presteren.

Als u als ouder speelgoed nodig heeft voor sinterklaas 'made in China', welnu, maanden voor sinterklaas worden er veel overuren gemaakt in al die fabrieken om al die poppenkasten, al dat speelgoed klaar te maken voor sinterklaas. Hetzelfde geldt voor Nikeschoenen, t-shirts en iPod's. iPod's zijn ook made in China. Het staat er heel klein op. Men moet een vergrootglas hebben om op een iPod te kunnen zien dat het made in China is, want ze zijn daar niet fier op. Het zijn de migranten die dat ineensteken.

De migranten worden gevraagd om twaalf uur per dag te werken. Ze werken ook graag zeven dagen

op zeven. Waarom? Omdat ze daar niet willen blijven! Ze willen zo snel mogelijk zo veel mogelijk verdienen en dan teruggaan. Dat is de mentaliteit. Het zijn in essentie boeren. Men moet dat vergelijken met de industriële revolutie in Engeland, België en de rest van Europa, toen de boeren bijna van het land werden gehaald om in de industrie te werken, na mislukte aardappeloogsten en na uithongering.

Hetzelfde geldt voor vrouwen, alhoewel het wel verschillend is. Ik ga even in op de discriminatie.

Vrouwen die dat leven willen leiden voor een paar jaar, doen dat niet voor zichzelf. Zij doen dat meestal om de studies van hun enig kind – in de eenkindpolitiek – te betalen. Immers, door het wegvallen van het maoïstische systeem moet men enorm veel schoolgeld betalen. Dat is meestal de grootste motivatie voor plattelandsvrouwen om naar de oostelijke steden te trekken en er twee jaar af te zien. Soms keren zij al terug wanneer zij 2.000 euro hebben gespaard. Voor ons is dat misschien niet zoveel als spaargeld, maar voor hen is dat enorm.

Wat is het verschil? Dat moet echt doordringen, anders weet men echt niet waarover men praat inzake China. Het verschil is dat hun vader en hun moeder heel hun leven hebben gewerkt op dat stukje land en op het eind van hun leven hadden zij 2.000 euro. Zij zijn bereid twee jaar af te zien om 2.000 euro over te hebben voor hun leven verdergaat. Dat is een groot verschil. In de wiskunde heet dat de goktheorie, de kanstheorie.

Na die twee jaar zal men uitgeput en ontellende keren vernederd zijn. Men zal samen hebben geslapen in barakken – of wat wij barakken zouden noemen, wat niet altijd slechter is wat zij gewoon zijn op het platteland, maar voor ons is dat erg – en men zal veel kans hebben op arbeidsongevallen. Men zal misschien met gevaarlijke producten hebben gewerkt, waardoor men twintig jaar later kanker krijgt, enzovoort, enzovoort. Maar in hun ogen komen ze met 2.000 euro terug en kunnen zij een stenen huis kopen, zij kunnen een vrachtwagen kopen om groenten naar de markt te brengen, zij kunnen een winkel openen en zo worden zij eigenlijk "notabelen" van hun geboortedorp. Dat is het beeld van de 150 miljoen interne migranten.

De interne migranten kunnen allemaal Chinees lezen, maar kunnen niet altijd het Chinese dialect van elkaar begrijpen door de uitspraak. Zij groeperen zich volgens etnie en herkomst en zien af, nemen risico's, werken voor 5 euro per dag en

sparen daarvan 3 euro per dag.

Dat is een keihard leven. Dat is zeer bitter. Die beelden zien wij. Dat is ook het beeld van deze man, die 1.000 mijl van zijn geboorteplaats werkt. Hij zal fysiek zeer moe zijn na twee jaar hard werken, maar hij heeft zijn voorlopig tussendoel bereikt.

Ik heb het al gezegd: de volgende generatie wordt veeleisender. De huidige generatie is er een die een gsm heeft gekocht in het oosten. De generatie van migranten die nu komt, heeft al een gsm voor zij daar aankomt. Dat betekent dat zij zich veel meer organiseren. Er is op dit moment wel geen letterlijk recht op staken, maar in de Grondwet heeft men het over: "in case of a work stoppage or a go slow in an enterprise the trade union..." Kortom, men erkent dat er werkonderbrekingen kunnen zijn en dat er langzaamacties mogelijk zijn.

Daarbuiten zijn er statistieken van al de massa-acties, zoals demonstraties, van buiten bedrijven. Vanaf het moment dat het om meer dan honderd mensen gaat, wordt dat genoteerd. Dat gebeurt dus heel officieel.

Dat verdubbelt elk jaar. Wie het overzicht leest, ziet een geweldige groei van de beweging van de arbeiders. Zij hebben echter niet de vrijheid om hun eigen organisaties op te richten. Dat is het probleem.

Van de andere kant, de celtelefoon is er heel goedkoop in vergelijking met België, verschrikkelijk goedkoop. Ook kunnen er heel goedkoop telefoontoestellen worden gekocht, vanaf 25 euro, die werken en ook blijven werken. Bovendien zal niemand zo'n toestel stelen. Dat is dus een nieuwe soort van technologie die zich inplant, zelfs bij die groepen van migrante interne arbeiders.

Het enige waarvoor een stakingsrecht wettelijk mogelijk is, is een "health and safety"-werkonderbreking. Men mag als individu, en ook als collectiviteit, het werk weigeren wanneer het onveilig is. Dat gebeurt ook. Van de gsm's worden de koperen contacten tussen de batterij en het toestel gereinigd met soms levensgevaarlijke producten. De mensen weten dat niet omdat ze geen scheikunde kennen. De werkgever weet het evenmin, en als hij het weet, dan wil hij het niet weten. Om die redenen hebben er wel al veel acties plaatsgevonden waarbij de activisten duidelijk kunnen maken dat de producten heel gevaarlijk zijn en niet mogen worden gebruikt.

Nokia heeft er heel veel schrik voor dat zijn onderaannemers die producten zouden gebruiken. Maar Samsung in Korea of LG-telefoons, die trekken zich daar allemaal geen bal van aan en laten de mensen dat maar reinigen met die zeer gevaarlijke producten.

Het komt dus allemaal tot op uw boterham: speelgoed, gsm's, enzovoort. China is niet ver weg; China zit in uw zakken.

De arbeidswet zegt essentieel dat vanaf nu elke werknemer in China een geschreven contract moet hebben. Vroeger stelde een werkgever, in plaats van meteen te betalen, een betaling al wel eens uit tot de volgende maand. In de bouwsector in China is het heel courant dat arbeiders tien maanden niet zijn betaald. Dan ontstaat de situatie dat de arbeiders met Chinees Nieuwjaar, begin februari, graag naar huis willen om te laten zien wat zij hebben gespaard en om de verhalen te vertellen, de straffe en de treurige. Ook willen ze cadeautjes meebrengen, wat een hype is met het Chinees Nieuwjaar, en feest vieren natuurlijk. Dan hebben ze nog niet eens hun loon uitbetaald gekregen van de laatste acht maanden.

Enkele enorm extreme gevallen staan niet in het verslag. Het gaat om bouwvakarbeiders die zich opsluiten in hun kraan, die ze saboteren, en dreigen om eraf te springen; om bouwvakarbeiders die zelfmoord hebben gepleegd. In de Chinese cultuur is gezichtsverlies het ergste wat iemand kan overkomen. Die arbeiders kunnen hun maatschappelijke rol niet vervullen, namelijk: sparen, en dat geld terugbrengen naar de familie op het verre platteland, waarmee de nieuwe heup of de nieuwe tanden van oma moeten worden betaald, het schoolgeld voor de kinderen, en ook bijvoorbeeld – ik noem maar wat – een nieuwe fiets.

Alles hangt daarvan af. Een heel sociaal gezicht wordt vernietigd, waardoor er enorm schrijnende situaties ontstaan.

Daarom is er ook de nieuwe arbeidswet, die aan tientallen miljoenen migrantenarbeiders de macht zal geven.

Ik ben blij dat ik vijf jaar geleden ooit eens heb uitgelegd hoe de Belgische wetgeving in elkaar zit. Als de arbeider binnen de drie dagen geen geschreven contract heeft, heeft hij een feitelijk contract. Ook dat is enorm belangrijk. De bewijsplicht werd bij de werkgever gelegd. Is hij nonchalant of verwaarloost hij zijn zaken, dan is

CRIV 52 XXX 001

06/06/2008

7

hij in fout.

Wij hebben het ook in China kunnen verkopen. Het zit er in de arbeidswet en dat verandert veel. Vroeger verklaarde de werkgever over een werknemer die naar de arbeidsrechtbank stapte dat de betrokkene nooit bij hem had gewerkt en dat nergens op papier stond hoeveel hij per uur zou verdienen.

Er heerst nog de feodale manier van handelen tussen aardappelleveranciers en aardappelkopers. Nu werd tenminste op sociaalrechtelijk vlak een begin gemaakt met de "rule of law", met de rechtsstaat.

Ik ga dus helemaal niet akkoord met de Chinacriticasters die beweren dat de arbeidswet zomaar een nieuwe wet is. Ik heb dat al twee jaar geleden gezegd en het wordt nu elke dag opnieuw bewezen. Elke dag zijn er bedrijfsleiders in China die zeggen dat zij sluiten omdat de arbeidskosten te hoog worden. Natuurlijk is dat zo. Zij moeten nu immers meedelen welk loon zij zullen aanbieden en moeten dat loon bovendien betalen. Zij mogen het loon niet langer achterhouden. Er bestaat nu immers een korte mediatieprocedure. Een werknemer die iets niet krijgt uitbetaalt, kan nu via een lokaal arbeidsbureau een mediatieprocedure opstarten.

In onze dialogen met de vakbonden hebben wij altijd op twee problemen gewezen.

Iemand die een bepaald aantal maanden niet werd betaald en wiens woonplaats 1.000 km verder is, kan niet op zijn werkplaats blijven rondhangen tot de rechtbank ooit beslist om te beslissen. In België duurt een dergelijke procedure gemiddeld anderhalf jaar. Een migrantenarbeider keert dan terug naar zijn woonplaats. Moet hij dan zijn loon laten vallen? Dat kan niet.

Nu is er een akkoord tussen de 38 grootste steden in China – werksteden en homesteden van de provincie waar een werknemer oorspronkelijk woont – dat een werknemer een klacht kan neerleggen in zijn woonplaats-hoofdstad. Hij moet dus niet in de bouwwerfplaats of in de stad van de fabriek waarin hij heeft gewerkt en die hem niet heeft uitbetaald, blijven.

Hetzelfde geldt voor arbeidsongevallen. Een werknemer moet als migrant niet in de werkplaats blijven.

Dat is een grote verandering, die langzaam zijn

weg vindt. Daarover zult u echter nooit iets lezen, omdat de zaak te ingewikkeld is om in mediatermen te vertalen.

Ik vertelde al iets over discrimination and equal remuneration, dus over beloning, verloning en discriminatie, toen ik het had over de motivatie van vrouwen en mannen die aan migrantenarbeid doen. Ze is duidelijk verschillend. Er kan gerust worden gesteld dat de vrouwen die aan migrantenarbeid doen, dubbel zo veel worden uitgebuit dan de mannen.

Het loonverschil in België wordt volgens een aantal vakbonden op 30% berekend. China zit daar heel sterk boven. Dat is trouwens een van de punten waarover wij ook een samenwerkingsakkoord zullen afsluiten met een aantal van onze leden die een campagne van equal pay samen zullen proberen te vertalen naar de Chinese situatie. We zijn syndicale knowhow aan het uitwisselen met de vrouwenafdelingen van de ACFTU.

U moet ook bedenken dat er in dat systeem van migrantenarbeid elk jaar tussen de 7 en 10 miljoen nieuwkomers zijn. U moet u indenken dat wij in Europa tussen de 7 en 10 miljoen mensen zouden hebben die meer dan 1000 kilometer van hun woonplaats gaan werken voor twee of drie jaar. Ik denk dat de Europese vakbonden dan ook lichtjes gedesorganiseerd zouden geraken, om het vriendelijk te zeggen. De Amerikaanse vakbonden hebben trouwens hetzelfde voor met de Mexicaanse migranten. Het vergt enorm veel capaciteiten, knowhow en aanpak.

Dan graag een woordje over Tibet. In Tibet zijn er niet veel fabrieken. Er zijn dus niet veel werkenden en ook niet veel syndicale problemen. Want wat is Tibet uiteindelijk? Tibet maakt een vierde uit van China, maar bestaat voornamelijk uit het Himalaya-hooggebergte met alle gletsjers en bergen waar de 'levensrivieren' van India en Zuid-Oost-Azië, inbegrepen China, ontspringen. Dat zal met 'the climate change' gevolgen hebben op India en gans Azië als continent. Men treft er het hindoeïsme aan en ook het boeddhisme dat via India is gekomen en waarschijnlijk een van de enige niet-Chinese ideële systemen is dat China heeft beïnvloed. Tien procent van de Chinezen stellen dat ze boeddhistisch zijn en dat heeft heel wat impact. Het boeddhisme bestaat er al 1800 jaar en heeft samen met het marxisme – maar dat is er nog maar 70 jaar en moet nog bewijzen dat het een eeuw kan overleven – een heel belangrijke invloed gehad op China.

Tot 1959 bestond het systeem van de 10.000-jarige schuld. Wat is de 10.000-jarige schuld? De nomadische boeren en veehouders in de Himalaya's erfden van bij hun geboorte de 10.000-jarige schuld van hun vader. Hun vader had heel zijn leven moeten werken om de interest op de schuld terug te betalen, maar hij kon geen frank terugbetalen van de schuld zelf. Het kapitaal is niet aflosbaar, alleen de rente. Dat is geen slavernij maar het komt op hetzelfde neer. Voor je aan iets begint, heb je al de last van de schuld van de familie op u. Dat systeem is afgeschaft in 1959, wat heel recent is. Wanneer je de BBC-uitzending hebt gezien met beeldmateriaal van Britten uit 1930 dan zie je daar de Middeleeuwen in onze contreien van de jaren 1340, bij wijze van spreken.

Daar is er wel een discriminatieprobleem. Ik denk dat de essentie van de sociale onrust in Tibet – ik ben niet de enige die dat stelt – het feit is dat er een enorme groei is in Lhasa, de hoofdstad van Tibet, en dat de Tibetanen die geen Chinees, Engels of andere talen spreken, daar niet kunnen op inpikken.

Ze kunnen niet naar Kanton of Hongkong om de bijzondere mooie boeddha-beelden te kopen die in Tibet worden verkocht aan toeristen door de Wi-chinezen, de moslimchinezen uit de provincies ten noorden en ten oosten van het Tibet-plateau. De ganse kleinhandel – niet de fysieke arbeid, Chinezen zijn niet bekwaam om fysieke arbeid te leveren in het hooggebergte, dan kunnen genetisch gezien alleen Tibetanen – en de kleine jobs van horeca, toerisme, transport zijn in handen van die Chinezen. Daar bestaat een enorme discriminatie. Een heel aantal Tibetanen willen werken en het nomadisme de rug toekeren. Zij willen niet langer werken met de yaks in de bergen waar het acht maanden sneeuwt en de zon twee maanden schijnt. Zij krijgen evenwel die kans niet. En dat is de grondoorzaak voor de oproer. Dat is een vorm van sociale discriminatie. Onderwijs kan niet de oorzaak zijn van de oproer want inzake onderwijs is er een enorm inspanning gebeurd, ook niet de infrastructuur want die is er, de transsiberische spoorlijn. Er zijn ook de enorme inspanningen in een aantal heel kleine bedrijfjes. Kleine bedrijfjes want als productieplaats is dat niet interessant, geen enkele kapitalist zal daar investeren. Een product gemaakt in het Himalaya-gebergte is, vooraleer dat in een Indische of Chinese haven is aangekomen, vijf keer zo duur dan wanneer het aan de oostkust van Indië of de oostkust van China wordt gemaakt.

Hetzelfde kan worden gesteld voor de Oegoeren, die wonen in een gebied dat een vierde van China uitmaakt en woestijnachtig en ruig is. De Oegoeren zijn geen Han-chinezen maar moslimchinezen. Ze zijn wat meer mongoloïde en afkomstig van Kazachstan. Zij zijn ook heel ontevreden en willen ook afscheiden. Waarom? Er zit heel wat olie onder de grond. Op dat moment is het heel rustig in Voeren in ons land. Maar stel nu dat morgen in Voeren een massale gasbel of een olieveld wordt ontdekt, dan heb je het probeem van de Oegoeren in China in België.

Dat om u maar duidelijk te maken dat er een serieuze etnische discriminatie is. Bij de Mongolen is het iets anders omdat de volgelingen van Djengiz Kahn gedurende lange tijd de plak hebben gezwaaid in mainland China. Die zijn dan 'gechinaiseerd' en die zijn de Chinese civilisatie gaan internationaliseren.

Zij hebben een pak van hun cultuur ook doorgegeven aan de Chinese samenleving. Die voelen zich dan ook historisch iets meer verbonden dan de Oegoeren. Dan heb je nog heel veel kleine groepjes waar ik het niet zal over hebben. Negentig procent van de Chinezen is evenwel Han-chinees, dus etnisch uit eenzelfde genenpool, als ik het zo mag uitdrukken.

Een woordje over de child-labour, toch wel heel belangrijk. Hierbij moeten twee factoren in het oog worden gehouden.

Ten eerste, in de oostelijke productieplaatsen worden tal van producten voor de wereld gemaakt, waardoor een enorm tekort aan arbeidskrachten ontstaat. De boeren-migranten blijven meestal slechts voor twee tot drie jaar en daarna vertrekken ze opnieuw. Ze zijn ofwel fysiek uitgeput, ofwel hebben ze genoeg gespaard. Ofwel moeten ze van hun familie terugkeren, ofwel hebben ze teveel heimwee. Er bestaan diverse mogelijkheden. Daardoor moet er voortdurend een soort 'aflissing' zijn. Voor de meest slechte jobs, waar de migranten voor bedanken, blijven er evenwel nog altijd bedrijven die arbeidskrachten zoeken en dat gaan ze zoeken bij kinderarbeid.

Er is een heel netwerk van handelaars in jonge arbeidskrachten ontstaan. Wij hebben in een campagne – the fairplay-campaign, terug te vinden op de website – kunnen vaststellen dat een aantal goederen geproduceerd voor de Olympische Spelen: t-shirts, caps,...werden gemaakt via kinderarbeid. We hebben vakbondsmensen undercover kunnen laten

functioneren die de ganse analyse van het bedrijf hebben gemaakt. Het zijn producten waaraan de licentie van het in Lausanne gebaseerde Internationale Olympische Comité aan zijn gegeven. Producten waar de grote wereldbedrijven massaal geld aan verdienen en die via kinderarbeid tot stand komen.

Op dat vlak hebben wij een van de eerste samenwerkingen met de ACFTU tot stand kunnen brengen. Ze stelden dat ze dat binnen de paar maanden zouden uitroeien. De fabrieken zijn niet gesloten maar hun licentie voor 'olympische producten' is beëindigd. Voor de eerste keer zijn we er in geslaagd een gemeenschappelijk actiepunt los te weken samen met de ACFTU. We hebben hen ook meegedeeld dat we een tweede actie voorbereiden die nu reeds loopt en betrekking heeft op de sportschoenenfabrikanten in China. Samen proberen wij daar ook de kinderarbeid uit te roeien.

Uiteraard kunnen wij niet zelf in China een actie ondernemen. Wij moeten samenwerken en het is een goede vorm van samenwerking in het belang van ons allen. China heeft de kinderarbeidconventie ondertekend. U ziet dat wij samen een macht kunnen vormen vanuit Brussel naar China toe.

Een tweede manier van kinderarbeid – dat is veel erger – komt voor uit het feit dat het onderwijs op het platteland op zijn rug ligt en duur is voor ouders die weinig geld hebben. Vooral de meisjes van 16 à 17 jaar worden het eerst teruggetrokken door de ouders wegens te duur vergeleken met de jongens die voorgaan. Zij moeten dan ergens in een fabriek gaan werken. Het ministerie van Onderwijs laat toe dat scholen een soort schoolvakantiewerk dat een paar maanden kan duren gaan organiseren voor de kinderen. De leraars organiseren dat want als zij hun job het volgende jaar willen houden moeten ze zorgen dat de ouders van de kinderen geld hebben. De ouders zeggen dan tegen de meisjes dat ze in de vakantie moeten gaan werken als ze willen blijven studeren. Dat is dan niet om gsm's te kopen maar om het schoolgeld te betalen.

Ik probeer de sociologische mechanismen achter deze conventies een beetje te schetsen om duidelijk te maken dat de conventies worden erkend en geratificeerd maar ook wat dit in de praktijk betekent. Er zijn 'des usages et coùtumes', gewoonten en gebruiken. Daar zit het probleem dus. Het ministerie van Onderwijs zou daarvoor eigenlijk de normen van de ILO moeten respecteren en dit zou onder het ministerie van

Arbeid en Sociale Zekerheid moeten vallen. We weten in België wat institutionele problemen zijn. Wel, China heeft er ook. We weten dat dit allemaal een tijdje duurt, ook daar.

Een derde zaak is eigenlijk het ergste. Dat heeft massale verontwaardiging via de media als gevolg gehad. De media schrijven immers openlijk over al die sociale wantoestanden. Zij hebben allerlei middelen gevonden om dat op te pompen, eerst via een blog op internet die dan werd geciteerd door een provinciaal krantje. Daarna werd het overgenomen door alle provinciale kranten en de dag erop zat het in Bejing. Men kreeg toen woedende reacties van boven naar beneden en er kwam een grote kuis gedurende een paar maanden. Dat is ongeveer het mechanisme van de pers voor al die sociale problemen. Ze kan er open over schrijven en er vervolgh verhalen over publiceren.

Honderd ouders waarvan de kinderen waren misleid of gekidnapt door arbeidsbemiddelaars of middlemen, tussenpersonen, waren met een blog gestart. Ze waren naar de provincie gegaan waar hun kinderen zouden worden tewerkgesteld in marginale steenbakkerijen. Ze hebben sommige van hun kinderen gezien maar de politie zei dat ze een mandaat nodig hadden van de politie van hun provincie. Dat zien we ook in Europa. Het gebeurt maar af en toe dat iemand binnen de week in Polen wordt gevat voor messteken in Brussel Centraal. Dat zijn uitzonderingen. Onze politiediensten vormen allemaal aparte politiestaten in Europa. Zelfs in elk land zijn er nog verschillende politiestaten als ik het zo mag uitdrukken.

In China is het precies hetzelfde. Verwijt dat in China niet. Dat is hier ook. Punt, gedaan. Ik heb gemerkt dat Prodi niet heeft gereageerd toen er 22 kindslaven, of 22 gevallen van kinderarbeid, ontdekt werden in Zuid-Italië. Hij heeft geen grootscheepse campagne gelanceerd. Wel, ik kan u zeggen dat onder druk van de Chinese vakbond gedurende maanden een massale campagne werd opgezet in elke steenbakkerij in twee grote provincies. Dat zijn heel bergachtige provincies in afgelegen regio's, waar niet altijd veel transparantie is. Het zijn echt erg afgelegen provincies.

Men heeft daar meer dan 800 kinderen bevrijd die in semi-slavernij werkten. Zij zijn voor de rest van hun leven psychisch gehandicapt, zij weten amper nog dat zij mens zijn of vanwaar zij komen. Velen kunnen niet meer zeggen vanwaar zij kwamen, wie hun verwanten waren, hoe zij daar

10

06/06/2008

CRIV 52 XXX 001

waren geraakt. Dat waren gewoon overlevingsmachines. Ik kan u daar foto's van tonen. Dat bestaat nog in China. Net zoals het in India bestaat.

Ik moet u zeggen: dat heeft een massale verontwaardiging in de hele gemeenschap daar teweeggebracht. Er is een soort openheid aan het komen inzake een aantal thema's die nu echt bespreekbaar zijn. Er is een enorme sociale druk. Om maar een voorbeeld te geven: een migrantenarbeider heeft zijn werkgever vermoord toen hij de tiende keer ging vragen om het loon van de jongste acht maanden uitbetaald te krijgen, omdat er familieleden waren gestorven. Begraffenissen zijn nogal kostelijk in China door de vooroudercultus en dergelijke. Dat is zeker zo in die afgelegen gebieden. Die man verloor daardoor totaal zijn maatschappelijke identiteit. Hij had niets om mee terug te gaan en om de begrafenis mee te betalen. Hij heeft zijn werkgever vermoord, in een opwelling. Hij werd onmiddellijk veroordeeld tot de strop. Toen hebben de media gezegd: sorry, maar er moeten toch verzachtende omstandigheden zijn? Wat is dat hier?

Voor het eerst heeft de arbeidsrelatiegevoeligheid het in China gehaald op de strafrechtelijke wetgeving. Men heeft in hoger beroep dat vonnis teruggebracht, ik weet wel niet tot wat. Dat om u maar te zeggen dat er een begin is van een ernstige publieke opinie. Waarom? Omdat rond 200 voor Christus keizer Chin de eenheidstaal heeft ingevoerd en het Chinese schrift. Dat is wel geëvolueerd en vereenvoudigd, maar de Chinees die een beetje gecultiveerd is en die veel lettertekens kent, kan geschriften van de filosofen van 200 jaar voor Christus nog lezen. Hij kan teksten van Confucius lezen. Er zijn er hier niet zoveel die teksten van Cicero of van Aristoteles in de originele versie kunnen lezen. Het Westen heeft die gekregen via de islam, via de Arabische vertalingen uit de 12^e of de 13^e eeuw. De originelen hebben wij niet.

Ik geef maar een voorbeeld. De publieke opinie drukt iets in de media, en uiteindelijk kunnen 1,3 miljoen mensen, min 10% ongeletterden, het lezen, als ze willen natuurlijk. Dat is een totaal andere publieke opinie met een totaal ander effect dan in Europa. In sommige landen kan de ene provincie niet lezen wat er in de andere provincie wordt gepubliceerd.

Ik kom dan op forced labour. Dienaangaande zijn er twee zaken die ook erg zijn.

Het gaat nog altijd over het oud-maoïstische systeem van de opvoedingskampen. Ik heb het niet over bootcamps; dat is een Belgische discussie. Trouwens, misschien kan er wel eens een studiegroep naar dat Chinees systeem gaan kijken. Het schijnt alleszins te werken voor voormalige prostituees. Plegers van een heel aantal kleinere misgrepen, een aantal politiek incorrecte schrijvers, politieke dissidenten, mensen met psychiatrische aandoeningen, kleine criminelen, voormalige prostituees, echte asociale, alsook mensen die men wil opsluiten of huisarrest geven, komen in de Chinese re-educatie terecht.

Dat systeem van reeducation dateert uit de ergste periode van het maoïsme. Het is nog altijd niet afgeschaft. Dankzij de acties van ILO en ook van een veertigtal intellectuelen die een brief hebben geschreven in de Chinese pers, wordt nu gesteld dat dat geen administratieve procedure meer kan zijn. Het is niet het hoofd van de politie die iemand naar zo'n re-educatiekamp kan sturen. Dat moet in de criminele wetgeving ingeschreven zijn als een vorm van straf. Dat betekent dat er woord en wederwoord moet kunnen zijn. Dat proces loopt nu.

Eerst meende ik dat daar veel vakbondsactivisten bij betrokken waren, arbeidsactivisten. Dat is niet het geval. Vandaar dat ik er oorspronkelijk aan dacht om daarvan een speerpunt te maken naar aanleiding van de Olympische Spelen, maar we hebben uiteindelijk de problematiek van de industriële licenties bij de bedrijven als speerpunt genomen.

Trafficking heb ik ook al aangehaald, dus de mensenhandel via een middleman. Het gaat om gedwongen prostitutie en gedwongen werk. Ik heb die dingen allemaal al aangehaald.

Achteraan, op bladzijde 18, hebben wij zowat twaalf aanbevelingen voor u. Als u iets leest in de tekst, leest u dan zeker die twaalf aanbevelingen. Dat is de kern van de zaak. Ik heb er geen moeite mee als u zo vriendelijk zou willen zijn om elementen daaruit over te nemen in uw eindconclusies, of als u er toch ten minste de aandacht op zou willen vestigen.

Voor de rest kan ik u en uw collega's er alleen maar toe uitnodigen om u online te registreren en de teksten te raadplegen. Ik ben ook altijd bereid om verder op het thema in te gaan. Ik kan over allerlei zaken veel vertellen, maar ik denk dat ik al veel heb verteld, met als doel de juridische tekst toch wat verteerbaar te maken op een

CRIV 52 XXX 001

06/06/2008

11

vrijdagnamiddag.

De **voorzitter**: Bedankt, op een uurtje tijd hebt u ons verlicht met een aantal erge anekdotes. Ik wend mij tot de collega's. Zijn er collega's die vragen hebben?

Stefaan Vercamer is een collega van u, syndicalist. Hij heeft gewerkt voor het ACV en is sinds 10 juni verkozen.

Stefaan Vercamer (CD&V - N-VA): Ik vond het een verrijkende getuigenis die ons een aparte inkijk geeft in de arbeidsomstandigheden en – voorwaarden waarmee men in China wordt geconfronteerd.

Mijn vraag is nu evenwel, hoe wij daarmee moeten omgaan? Men zou kunnen stellen, we zullen via de IAO proberen dat ze nog een aantal fundamentele zaken onderschrijven. Maar uit uw verhaal blijkt dat zelfs indien zij een aantal zaken onderschrijven, men daar in concreto vaak nog geen stap vooruit is.

Dan kom ik tot twee denkpistes waarover ik graag uw mening zou kennen. Men heeft enerzijds een soort ontwikkelingswerk naar China toe, dat is niet pejoratief bedoeld. Het betreft eerder de methodiek, het is niet omdat men een vrijheid heeft om zich te organiseren dat men in staat is om daar iets mee te doen. Vandaar de methodiek van ontwikkelingssamenwerking, van mensen te organiseren en te begeleiden in het organiseren en van daaruit stappen te zetten in zelforganisatie. In welke mate kan dat? Zijn er daar openingen op termijn naar zoiets toe te werken in de Chinese samenleving of is die zo afgesloten?

Een tweede mogelijke denkpiste om daaraan te werken. U hebt vermeld wat er allemaal 'made in China' is waarvan wij gebruiker consument zijn. Ik verwijs naar de Schone Kleren-campagne die hier en daar toch wat effecten heeft gehad. Waarbij wij dan spelen op de tussenpersoon die de producten naar hier brengen en ze hier aan de consument verkopen. Een aantal sociologen meent dat dat het actiemiddel van de toekomst zal zijn, de consumentenacties. Er is immers een hele evolutie in de Westerse samenleving in wat betreft het sociaal weefsel, de sociale organisatie. Er wordt dan ook beweerd dat in consumentenacties op grote schaal heel wat toekomst zit.

Is dat een middel? Ik had graag daarover uw mening vernomen.

Misschien zijn er nog andere denkpistes die je zelf kan aanreiken. Ik zie het immers niet onmiddellijk zo hoopvol in als ik het verhaal hoor dat je hebt gebracht.

Wouter De Vriendt (Ecolo-Groen!): Ik dank u tevens voor de uiteenzetting.

Het viel mij op dat u een aantal positieve elementen heeft aangehaald. Een aantal positieve ontwikkelingen die zich blijkbaar voordoen. De vakbond die in een aantal belangrijke dossiers, zoals kinderarbeid, een kritische rol op zich neemt.

Hoe ziet u die situatie globaal? Merkt u inderdaad een aantal verbeteringen? Evolueert men daar in de positieve richting? Versterkt die vakbond zich? Is die vakbond in staat om echt een onafhankelijke rol op te nemen in een aantal arbeidsdossiers? Graag wat meer informatie daarover?

Fouad Lahssaini (Ecolo-Groen!): Monsieur le président, je voudrais d'abord remercier M. Polenus pour son exposé qui nous ouvre des pistes de réflexion qui permettraient d'agir.

Vous nous avez présenté une situation qui ressemble à un roman de Zola. La Chine se trouve en effet dans une dynamique de pleine révolution industrielle, avec tout ce que cela comporte comme migrations, exploitation des femmes et des enfants, discriminations interethniques.

Nous devrions donc réfléchir au type d'action que nous pourrions développer. Je pense en particulier aux intermédiaires. Quand nous comparons le coût d'un appareil Nokia ou d'un produit Nike en Chine et le prix qui est affiché ici, nous nous rendons très bien compte que les intermédiaires empochent un maximum de bénéfices.

Vous avez évoqué l'implantation des multinationales en Chine et leur résistance à toute réglementation. J'aimerais vous entendre à ce propos. Existe-t-il des pressions syndicales pour inciter, sinon à une réglementation, du moins à une déontologie relative aux conditions d'exportation? De la sorte, les intermédiaires seraient soumis à quelques règles d'éthique respectueuses des conventions internationales de travail. Des alliances internes et externes se forment-elles pour exercer une pression en ce sens?

Certaines de ces multinationales sont européennes, même s'il devient de plus en plus difficile de savoir où réside leur capital. Vous semblez penser que les pays occidentaux ne pourraient exercer sur elles qu'une faible pression. Ou alors vous ai-je mal compris? Et sinon, comment les syndicats européens intègrent-ils cette donnée? Estiment-ils qu'en raison de l'éventuelle délocalisation du siège social, ce problème n'est pas de leur ressort? Ou bien vont-ils exiger que les multinationales respectent globalement au moins quelques règles?

Carlos Polenus: De vraag ging niet over de strategie van de ITUC op dit moment, de vraag ging over de sociale normen en de milieunormen. De strategie van de ITUC is pas heel recent officieel bekrachtigd, eerst door een debat in het wereldbestuur en daarna met een opdracht om te gaan onderhandelen. Dat heeft ook een tijd geduurd. Uiteindelijk is de eerste conclusie er ongeveer een week geleden gekomen door de Chinese vakbond internationaal op te nemen. Ze zaten er al in, net zoals andere landen en vakbonden. Dat is een tripartite, u weet dat wel. Nu is dat op basis van een samenwerkingsprogramma gebeurd. We hebben gezegd dat we gedurende drie jaar met hen gaan samenwerken inzake de conventies. We gaan de conventies samen maximaal laten toepassen en we gaan samenwerken om diegene die nog niet geratificeerd zijn te laten ratificeren. China weet immers heel goed dat men het zich niet kan blijven permitteren om er in het grootste deel van het territorium een sociale chaos op na te houden.

Op deze bijeenkomst zal een professor die de Chinese economie al 35 jaar bestudeert komen zeggen dat er ook de volgende 25 jaar groei zal zijn in China. In de menselijke geschiedenis is er nooit op zo'n grote schaal gedurende 25 jaar een gemiddelde groei van 9,3% over heel het land gerealiseerd. Dat betekent dat men in sommige streken 20% groei heeft per jaar en in andere 0%. Gemiddeld gaat het om 9,3%. Dat is nooit gebeurd, ook niet toen Japan zijn achterstand is gaan inhalen in de jaren '60. Ik geef een beeld van wat een Chinese professor ooit heeft gezegd over de economie in Beijing. Hij zei dat de producten "made in China" heel mooi zijn maar dat men in China een probleem heeft. Hij zei te kunnen zeggen dat China alle industriële productie van heel de wereld zou kunnen overnemen. Wij hebben geantwoord dat zij dat niet konden zeggen omwille van het milieu. Hij zei dat zelfs als het milieu geen probleem was, China

nog een groot probleem had, omdat China dan nog altijd 80 miljoen werklozen zou hebben op het platteland. Dit om u een idee te geven van de proportie.

Strategisch kunnen wij twee zaken doen. Ten eerste, wij kunnen zeggen dat China niet beantwoordt aan ons ideaalbeeld. De Chinezen zeggen misschien ook dat wij niet aan hun ideaalbeeld beantwoorden. Zij hebben wel 1 op 5 werknemers ter wereld. Ten tweede, zij produceren voor onze consumptiemarkten. Strategisch kunnen wij nu als grootste en enige internationale van de wereld syndicaal zeggen dat ze niet voldoen aan ons ideaalbeeld en dat het vuile, smerige communisten zijn. Noem het zoals u wil. Er is een eenheidsvakbond, het land is autoritair, en er zijn politieke gevangenen. Er zitten daar echter 500.000 ondernemers uit het Westen. Zij mogen daar wel hun zin doen en zij mogen zelfs het Chinees parlement bestoken met amendementen die compleet asociaal zijn.

Dat mag wel. Maar wij moeten als vakbond blijven zitten in Brussel, Jakarta, Johannesburg, Washington, Genève,...

Vandaar, strategisch, de bocht heeft meer dan twee jaar geduurd, om te stellen mensen we moeten een beslissing nemen voor de volgende 25 jaar. Wat er politiek ook gebeurt in China. Er zal altijd een vakbond nodig zijn. Wij hebben daar een begin gemaakt, maar voor sommigen is het nog schoorvoetend.

Om praktisch te zijn, er zijn 11 instrumenten maar die zijn niet allemaal even sterk. Er daar zijn we dus mee bezig om die een per een uit te voeren.

Bijvoorbeeld, er komen 20 Europese ondernemingsraden van Danone, van Carrefour, van Alcatel, van Janssens Pharmaceutica, ...allemaal Europese bedrijven die hier verschillende filialen hebben maar ook in China belangrijk zijn in hun sector. Janssens Pharmaceutica maakt een pak van de medische producten in China. De bierbrouwer Inbev is de tweede grootste brouwer van China.

Die multinationals, vertegenwoordigers van hun Europese ondernemingsraden, gaan samenzitten met ons en een aantal experts om te kijken wat de ervaringen zijn met de Chinese filialen van hun bedrijf. Krijgen ze daar informatie over? Weten ze hoe ze betaald worden?

Ik zeg u al op voorhand: de betaling is niet het probleem in de filialen van die Westerse

CRIV 52 XXX 001

06/06/2008

13

multinationals, ook niet in de Amerikaanse multinationals, tenzij het over kleintjes gaat. De grote namen, met namen als een klok, daar vormt zich geen probleem. Die hebben de Chinezen die het best opgeleid zijn, die heel wat talen kennen, die goed geschoold zijn en ze betalen die drie keer meer dan het modale Chinese loon in de streek. Het zijn multinationals, die willen niet werken met ongeschoold personeel, die nemen het beste van de arbeidsmarkt en betalen naar ons normen heel weinig, naar hun normen drie keer zoveel dan het gemiddelde. Dus naar de lonen moeten we niet teveel gaan kijken.

Waar we wel moeten op letten zijn de overuren, de toepassing van de normen inzake arbeidsvoorwaarden en gezondheid. Als ik spreek met een human resource-manager van zo'n filiaal in China, neem nu het West-Vlaamse bedrijf Barco, dan stelt hij mij: wat kan ik doen, zeg mij hoe u reageert op een aantal zaken hier. Ik heb hem meegedeeld eens een screening te laten doen in de gevaarlijke producten die hij gebruikt. Maak eens een ecologische lijst van wat in- en uitgaat, maak eens een ecologische boekhouding, de in en out van fysieke producten. Ga naar de website van REACH-Europa en ga eens na wat er hier aan gevaarlijke producten aanwezig is, waarvan men misschien niet het besef heeft. De manager wist niet meer wat hij kon verbeteren. Hij had schrik dat hij ooit een fout zou maken en dat de centrale directie van België zou komen en zeggen dat kan niet.

Ze produceren voor de Westerse markt en de topbedrijven weten dat.

De jonge researchmanagers worden aangemaand om geen smet op het wereldproduct aan te brengen.

Anderzijds is het anders voor minder gesofisticeerde producten, zoals Nokia's, die gewoon wat assemblagearbeid vereisen. Ik heb u al verteld met welke gevaarlijke producten ze worden geproduceerd. Ik kan het u tonen. Ik weet nu hoe de zaak in elkaar zit. Blijf met uw vingers van de koperen contactpuntjes en was uw handen, indien u ze toch hebt aangeraakt. Niemand weet dat ze, voor ze worden gemonteerd, met heel gevaarlijke, kankerverwekkende producten worden gecleaned.

Er zijn ettelijke, dergelijke producten. Ze zijn allen goedkoop. De Chinezen nemen de goedkoopste producten om hun personeel mee te laten werken.

Kijken naar de multinationals is de strategie waaraan iedereen denkt. Elke vakbond wil nagaan of de multinationals van hun land zich ginds wel goed gedragen. Ik durf voor negen op de tien multinationals de handen in het vuur steken: zij gedragen zich heel behoorlijk. De slaapplaatsen zijn goed; het water op het werk is drinkbaar en er zijn nog een aantal andere voorzieningen. Dat komt omdat de multinationals de reflectie van een aantal westerse normen meenemen. Het topmanagement van de multinationals is meestal Belgisch of niet-Chinees, teneinde greep op de zaak te krijgen.

Waar ligt echter het probleem? Het probleem ligt, ten eerste, bij de resterende 10% buitenlandse bedrijven. Het gaat om 50.000 bedrijven, die klein en multinational zijn en snel naar ginds gaan om goedkope producten te maken.

Ik geef één voorbeeld, met name een Belgische producent van wegwijzers. Het is weliswaar een slecht voorbeeld, want het hele management zat een tijdje geleden in de gevangenis. Herinner u de indianenverhalen van een tijdje geleden. Toevallig hadden net zij een pool gemaakt om gezamenlijk in China verkeersborden aan te kopen en daarna hun stickers op de borden te plakken. Nobody cares immers of de borden van China komen. Alle gemeentebesturen willen hun borden immers zo goedkoop mogelijk. Zij lieten containers vol borden overkomen. Af en toe zat er een bord met de vermelding "Watch out: kangoeroes" tussen. Dat was dan door een Chinees niet in de container voor Australië maar in een verkeerde container gelegd. Ik heb een dergelijk bord ooit gekregen en het op het kot van mijn dochter gehangen. Dat is heel leuk.

Dat is echter net de kwestie. Zij waren op centen aan het rekenen. Bij dergelijke bedrijven is de uitbuiting ook maximaal. Zij trekken er zich geen bal van aan. De containers komen toch. Zo zit de zaak in elkaar.

Ook Barco handelt op die manier. Wij willen hier een actie promoten. Wij weten niet of ze zal lukken. De Europese ondernemingsraden hebben immers geen bevoegdheid in Beijing. Zij hebben enkel bevoegdheid in Europa. Wij willen promoten dat zij zich mede sterk maken om samen met de Belgische werkgever in het hoofdkwartier de core labour standards, de sociale normen dus, in de filialen te checken.

Ik weet wat het resultaat zal zijn, namelijk dat 10% van de bedrijven problemen geeft en 90% van de

bedrijven in orde is.

De tweede strategie die erachter steekt, is echter voor volgende week. Wij willen dan vragen dat zij, de multinationals in Europa én in China, bepalen welke grote toeleveranciers zij in China zullen aanpakken. Kies uit de grootste toeleveranciers voor Barco, dat misschien wel 1.000 toeleveranciers telt, vijf bedrijven uit. Begin daarmee en neem daarna de volgende vijf grootste toeleveranciers. Op die manier kunnen wij in de Chinese supply chain, in de toeleveringsketting in China zelf, binnendringen. Op die manier komen wij bij de Chinese, Taiwanese, Japanse en Koreaanse ondernemers en bij de ondernemers uit Singapore, Hongkong en Maleisië. Op die manier komen wij bij het Aziatische kapitaal, dat zich in grote mate geen bal van de social standards aantrekt.

Dat is de manier waarop wij een aantal zaken kunnen rechttrekken. Indien de bedoelde twintig Europese ondernemingsraden samen met ons daardoor een visie kunnen ontwikkelen, zullen wij dat via een brochure aan de 800 ondernemingsraden die er in Europa zijn, kond proberen maken.

Die 800 hebben niet allemaal activiteiten in China, maar er zijn in Europa 500 van die 800 die een kleine of een grote activiteit in China hebben. Ik kan geen statistieken bekomen hoe groot die activiteit is. Het kan ook een verkoopskantoor zijn of weet ik wat, of een reparatieafdeling. Wij weten dat van de 800 Europese ondernemingsraden 500 activiteiten daar hebben. Dat is een zeer concreet antwoord.

Ik kan het ook hebben over bilaterale handelsakkoorden met China. Nieuw-Zeeland heeft het eerste afgesloten, waarin een luik sociale arbeidsrechten staat, waar China zich ook wenst aan te houden. Dat is bilateraal in het kader van de mogelijkheden tussen twee handelsstaties. Dat is bij ons goed overgekomen, ook in China bij de ECFTU. Daar proberen we verder op te bouwen als een model om elders te doen.

Dan hebben we de play faircampagne. Die wordt ook geciteerd hierin, dat kan je downloaden. Daar concentreren we ons alleen op de gecertificeerde productencentra in China. Daar zeggen we dat men een licentie heeft van Lausanne, het IOC, het Internationaal Olympisch Comité. Ofwel moet dat worden teruggetrokken met werkloosheid tot gevolg, ofwel past men de normen toe. Het is het een of het andere. Geef de licenties aan bedrijven die wel de correcte normen toepassen. Daar

kuisen we de stal indirect ook een beetje op.

We hebben dan een heel aantal projecten van samenwerking die we gaan doen met ACFTU. Dat zal een groot project worden om collectieve onderhandelings technieken te leren. Daar hebben ze geen traditie in en weten ze niet hoe te beginnen. Daar gaan wij samen met de ILO-sponsoring een heel grote campagne doen om in de volgende jaren de middenkaders te trainen daarin. Ik heb twintig jaar onderhandeld in de sectoren in België. Dat ga ik wel zelf proberen te patroneren, dat dat body en inhoud krijgt.

Dan zijn er heel veel ngo's die legale hulpservicecentra vormen, waar een aantal professoren, een aantal labouractivisten, een aantal studenten arbeidsrecht en een aantal advocaten zich samenzetten en dus legaal advies geven aan migranten-werknemers of anderen, of aan mensen die een arbeidsongeval hebben gehad en waar de werkgever niks compensatie voor wil betalen. Ik ben bezig met die te promoten samen met bepaalde vakbonden die een samenwerkingsproject willen om zulke kleine, legale adviescentra met procedures te helpen. Daar helpt die nieuwe arbeidswet veel en ook die mogelijkheden van mediatie en arbitrage die daaraan zijn gekoppeld.

Wij proberen de hele tijd in te pikken om dingen te versterken. Het is gigantisch. Men kan zeggen: wat kan je doen met 150 migranten? Als we er een half miljoen kunnen bereiken in een eerste fase, hebben we er een half miljoen bereikt. Misschien kunnen die later ooit vakbonden oprichten en verkiezingen voor vakbondsafvaardigingen organiseren.

Dan is er de corporate social responsibility. Dat komt ook overeen met uw vraag naar de multinationals.

Heel veel multinationals produceren in China zaken die erg consumentgericht zijn, zoals sportschoenen en truien. Het gaat dan om merkproducten, waarvan de producent in het Westen herkenbaar is, bijvoorbeeld het speelgoed van Mattel in Frankrijk, waarbij de kleurstoffen vergiftigingsverschijnselen konden teweegbrengen als men er aan knaagde. Kinderen knagen wel eens aan alles. Die bedrijven proberen zich in te dekken door te zeggen dat zij met hun toeleveranciers vrijwillig een code hebben onderschreven over corporate social responsibility of responsabilité sociale des entreprises, RSE. Zij beweren dat het om een hele checklist van 200 punten gaat, waarmee zij

CRIV 52 XXX 001

06/06/2008

15

allemaal in orde zijn.

Er is niets in orde. Zij betalen een paar experts en zij hebben een geweldige code, die op het kantoor van de directeur uithangt. Ik heb mijn foto's nu niet bij mij, maar ik heb pakken foto's liggen waarop te zien is hoe op posters in de fabriek wordt gewaarschuwd dat er de volgende week een inspecteur komt voor een audit in verband met de code. Daarop staat dan: gelieve te zeggen dat overuren niet bestaan, gelieve te zeggen dat u altijd wordt uitbetaald, gelieve te zeggen dat u uw handen mag wassen, gelieve te zeggen dat het water drinkbaar is enzovoort. Op de dag dat de inspecteur komt, verdwijnen die richtlijnen. Ik heb daar foto's van en als u Chinees zou kunnen lezen, zou u weten dat ik niet lieg. Betrouwbare bronnen – ons kantoor in Hongkong – hebben dat vertaald. Die code wordt dus volop ontdoken, maar het is wel een big business geworden. Men kan daar geld voor vragen, men kan daar rapporten over schrijven, men kan er professoren voor inschakelen enzovoort. Ik heb het gedaan gekregen dat ik in Hongkong binnen de drie dagen een rapport over gelijk welk Chinees bedrijf kon krijgen, voor 250 euro. Ik heb nog geprobeerd om ze voor 250 dollar te krijgen, maar dat ging niet. Het verschil tussen euro en dollar kende men te goed. Dat is een faking industry.

We hebben dat ook in dat rapport gezet. De mensen die daarvan leven, zitten daarom verveeld met mij in Hongkong. Ik heb hun gezegd dat ze goed werk doen, maar dat het systeem in feite niet werkt. De internationale metaalvakbond – ik zal hun rapport hier laten, zodat het kan worden gekopieerd – heeft in China de metaalbedrijven die werken met corporate social responsibility-codes of andere codes, zoals Global Compact – er zijn er een tiental – vergeleken met andere bedrijven die de codes niet volgen. Zij hebben gekeken of er een verschil is op het vlak van veiligheid, arbeidsongevallen, loonniveau, arbeidsvoorwaarden, correcte uitbetaling en dergelijke. Zij stellen vast dat er geen verschil is tussen die bedrijven. Dat is dus een bewijs uit het ongerijmde dat het allemaal onzin is. U vindt op het document ook de website terug waarop u het volledige rapport kunt downloaden, als het nuttig mocht zijn.

Ook de OECD, de OESO, heeft een aantal business guidelines voor multinationale ondernemingen.

Ik ben een van de personen die probeert de Chinese ambtenaren van het ministerie van

Economie ervan te overtuigen om aan te sluiten bij de OESO, omdat zij dan ten minste de investeringen van Chinese grote bedrijven buiten China, met name in Afrika, waar meer dan 800 projecten zijn van Chinese multinationals, ...

Dirk Van der Maelen (sp.a+VI.Pro): Congo.

Carlos Polenus: We zullen het daarover niet hebben. Daarvoor nodigt u John Vandaele maar uit.

Dan zouden we een hefboom hebben om hun te zeggen dat hun bedrijfsleiders worden geacht de OESO-guidelines te volgen. Ik heb het akkoord van de ACFTU om dat samen te kunnen doen. Wij zouden onze Afrikaanse vakbonden samen met de Chinese vakbonden van die multinationals kunnen mobiliseren om te waarschuwen dat, wanneer de Chinese telecomoperator neerstrijkt in Senegal, het minimumloon zal worden toegepast, ook voor de Chinezen die hij eventueel meebrengt.

Er zijn ideeën genoeg, maar die heb ik nog niet durven uit te stippelen. We hebben een eerste stap gezet met het oog op een kritische dialoog; hoe dan ook, er zijn veel instrumenten mogelijk. Er is nog het instrument van de international framework agreements, de internationale kaderakkoorden die op het wereldniveau van een multinational worden gesloten met het wereldniveau van die sectorvakbond.

De metaalvakbond heeft bijvoorbeeld een akkoord gesloten met Volkswagen dat er in elke Volkswagenfabriek een vakbond moet worden opgericht, ook in landen waar vrije vakbonden zijn verboden. Het betekent dat de Volkswagendirectie zich tegenover de Internationale Metaalbond FIOM-CGIL engageert om in elk land waar Volkswagen een fabriek heeft, mee vakbonden op te richten. In China hebben ze dat gedaan.

Dirk Van der Maelen (sp.a+VI.Pro): Laten de Chinese autoriteiten dan toe dat er in de Volkswagenfabriek een onafhankelijke vakbond is?

Carlos Polenus: Neen. Er zijn twee modellen. Ofwel doen ze dat via de ACFTU, ofwel organiseren ze onafhankelijke verkiezingen en stellen ze direct ter beschikking. De ACFTU blijft dan daarbuiten.

Dat is het geval met Volkswagen Shanghai. Ze hebben een eigen structuur. Volkswagen

Shanghai nodigt de syndicalisten uit die daar verkozen zijn om zes maanden stage te volgen in Volkswagen Duitsland om daar het Duits syndicalisme te leren kennen, waarna ze teruggaan. Omgekeerd gaan sommige syndicalisten van Volkswagen Duitsland zes maanden werken in Shanghai om ter plaatse de zaken te bekijken.

Dat zijn allemaal modellen die nu al bestaan. Bij Alcatel-Lucent bijvoorbeeld is de hele Europese ondernemingsraad naar de grootste filialen van Alcatel in China gegaan en ze hebben nu regelmatig contacten met de Trade Union Chair, de syndicale delegatie van Alcatel in Shanghai en van andere filialen. Ze bouwen daar dus stilaan contacten op. Er is immers heel wat werk van Alcatel Europa naar daar gegaan.

ISDN, een protocol om internet door een telefoonlijn te sturen, is ontwikkeld door een kind van Alcatel Antwerpen. De volgende versie is ontwikkeld in Sjanghai. Heel de software is gewoon via het internet verstuurd. Delocalisatie zonder dat een vrachtwagen of een container nodig is. Multinationals beginnen dat nu allemaal te doen. Technische ingenieurs en researchdepartementen zijn veel keren goedkoper in India en China. Waarom zou men hier ingenieurs te werk stellen? Ze zijn hier veel te duur. En ze hebben geen zin om in hun garage te beginnen om een eigen nieuw technisch product te ontwerpen, zoals Bill Gates. Ze willen meer in loondienst werken.

Al die evoluties komen op ons af en het is heel belangrijk dat wij die links ook buiten Europa kunnen leggen. In de VS hebben wij geen ondernemingsraden zoals in Europa. Wij hebben dat niet in Latijns-Amerika en ook niet in Afrika en de rest van Azië. De Amerikanen zitten daar al op mijn vingers te kijken om te zien wat ik daar uitspook. Zij kunnen dat niet. Ik kan dat niet organiseren in de VS. Ik geef het voorbeeld van General Electric. Er is geen orgaan dat alle filialen van General Electric in alle 50 staten van de VS coördineert. Dat zijn allemaal verschillende vakbonden.

Dirk Van der Maelen (sp.a+VI.Pro): Er is dus geen Amerikaanse ondernemingsraad?

Polenus Carlos: Er zijn er wel een paar, maar in dit geval niet, laat staan dat er een wettelijke basis is. Hier is er een Europese richtlijn. In de VS is dat niet het geval. Er zijn alleen vrijwillige akkoorden. Als vakbondsverantwoordelijke weet men wat dat soms betekent. Het is zo duurzaam als het papier

waarop het staat. Dat kan zonder gevolg onmiddellijk worden verscheurd. De weg is dus lang, maar wij moeten er ergens aan beginnen.

Wat ben ik vergeten? De wijzigingen van de ACFTU? De ACFTU heeft 170 miljoen leden en 360.000 betaalde werknemers in dienst en 17 miljoen aangeduiden en of verkozenen. De ouderen zijn meestal aangeduid. Soms zijn dat familieleden van de baas. Daar zit van alles in. De nieuwe generatie is meer en meer verkozen. Zij mogen geen familiale links met het management hebben. Dat is heel belangrijk. Dat is de nieuwe statutaire regel. Men is niet verplicht om om de vier jaar nieuwe verkiezingen te houden, zoals hier. Dat komt misschien nog.

Bij de ACFTU zijn dus op heel veel niveaus zaken bezig. Ik heb ook gezegd dat men in Sjanghai collectieve onderhandelingen regelt.

Men wil er in de grote bedrijven meer in de richting van collectieve onderhandelingen gaan. Ze voeren nu een campagne rond collectieve onderhandelingen over het organiseren van migrantenwerknemers en over het sluiten van de arbeidswet en de uitvoering ervan, wat een heel grote strijd is. Ook is een nieuwe wetgeving over collectieve onderhandelingen in voorbereiding.

Wij hopen vanuit West-Europa op dat vlak een pak ervaring in te brengen en de kwestie met de Chinese experts te kunnen bespreken – wij zullen daar ook in slagen –, vooraleer zij het ontwerp afwerken.

Zij willen nog geen ontwerp. Zij willen eerst de ervaringen van Zweden, Duitsland, België, Frankrijk, Polen bij collectieve onderhandelingen en inzake de verschillende modellen kennen. Uit de aldus opgedane kennis zullen zij een ontwerp proberen te distilleren. De wetgevende procedure kan evenwel drie tot vier jaar duren.

ACFTU is ook erg bezig. Ik ben onder de indruk van de vrouwenactiviteiten van voornoemde organisatie. Bijna niemand weet dat zij schriftelijk heeft gevraagd om de ICOPE en dus ook de mensen die de ICOPE mede hebben ontwikkeld, over te nemen.

In China is de situatie dezelfde. Om precies dezelfde redenen verdienen ook de vrouwen in China minder.

Zij zijn ook bezig met hun internationaal departement te versterken om meer met ons te kunnen dialogeren. Zij breken open, nu de

CRIV 52 XXX 001

06/06/2008

17

topkaders in de Chinese vakbond een niet-Chinese taalwet kennen. Dat is overigens ook niet-Japans. Het doel is hun organisatie meer werelds te maken.

Ik merk beter de verschuivingen op dan de pers dat doet. De pers bekijkt een en ander immers nogal oppervlakkig en trapt in alle vooroordelen.

De ACFTU is heel erg in beweging. Er is echter ook de traditie, die door de communistische erfenis werd ingeprent, dat eerst naar boven wordt gekeken om te weten hoe de wind waait en dat er daarna pas wordt bewogen. Dergelijke situatie is overigens niet onbekend in politieke milieus. Eerst wordt bekeken wie de lakens uitdeelt, vooraleer er waaghalzerijen worden uitgehaald.

In China is het voorgaande nog erger, omdat de Chinezen een recente voorgeschiedenis hebben, met name de Grote Sprong Voorwaarts, de honderd bloemen die mochten bloeien en een culturele revolutie bovenop. Op twee dagen tijd kon iemand op die manier in de verkeerde windrichting belanden en jarenlang van het toneel verdwijnen.

De Chinese arbeider wordt wel mobieler, maar hij weet heel goed dat hij erop moet letten dat hij niet in een verkeerde windstoot belandt. Er is dus een groot wantrouwen om te ver boven het maaiveld te komen, wat ook verklaarbaar is. In elke, Chinese familie zijn er immers gekwetsten door de drie voornoemde aberraties en politieke wervelstormen.

Zij vragen zich af hoe lang een en ander nog zal duren. Het kan zijn dat over vijf jaar de meer autoritaire rechtervleugel het opnieuw haalt.

Wordt de organisatie écht onafhankelijk? Ik lees heel veel vertalingen uit het Chinees van sinologen. Aan de universiteiten hebben ze meestal blogs waarop sinologen belangrijke Chinese brieven, openbare verklaringen, evoluties vertalen naar het Engels om zich te oefenen. Daar kan je soms terugvinden wat de intellectuele discussies zijn. Je mag het Chinese systeem niet vergelijken met wat we van de Sovjetunie kennen.

Er is een enorm grote academische vrijheid. Ik kan met Chinese academici over zeer veel zaken praten (niet altijd op het spreekgestoelte vooraan). Die academici zijn een heel goede barometer om te weten hoe het zal evolueren. Hun mening wordt heel veel gevraagd. Het politiek comité, de groep van de 22 machtigste

mensen op politiek vlak in China, houden om de twee zittingen een academische uitdieping van een thema. Zij houden zich daar een hele dag mee bezig. Ik zie dat niet overal gebeuren.

Ik ben verbaasd dat ik die documenten vaak kan inkijken. Er is een debat bezig over het vormen van verschillende embryo's van partijen binnen de communistische partij. Je hebt bij de arbeidswet een rechtervleugel gehad die pro business was, die in het communistisch parlement zat en je had een vakbondsvleugel die pro arbeid was. Die stonden diametraal tegenover elkaar. Ik heb een paar artikels bij waarbij die arbeidswet nu in een algemene regulatie wordt geregeld, waarna de provincies die kunnen invoeren.

Waarom een algemene regulatie? Die eerste globale wet voor het hele continent is, zoals een Europese directive, nogal globaal. De landen moeten het echter uitwerken. In China heeft de vakbond schrik gehad om dat onmiddellijk aan de provincies te geven. De vakbond betrouwde de rijke provincies met grote macht van ondernemers niet. Deze ondernemers hebben immers een eigen organisatie met directe contacten met de gouverneur en de partijsecretaris en de lokale ministers met alle corruptie er rond. De vakbond betrouwde deze ondernemers niet omdat werd gevreesd at ze heel de nationale wetgeving zouden uithollen. Dat is in het verleden al gebeurd. Daarom willen de vakbonden de basiswet en de uitvoeringswet onmiddellijk op nationaal niveau uitvoeren, waarbij men zegt: "arbeider" betekent iedereen (werknemer, ambtenaar, arbeider, bediende). De grootste telecomoperator wou 7.000 mensen met hun akkoord afdanken, om hen een dag later opnieuw aan te werven zonder anciënniteit. In de arbeidswet stond namelijk dat iedereen die tien jaar anciënniteit had in een bedrijf een contract van onbepaalde duur moest krijgen.

En contracten van bepaalde duur, zoals in België, kunnen maar twee keer na elkaar. Dat heb ik hen ook vijf jaar geleden verkocht. Belgacom hier in Brussel werkt samen met Guan voor zijn 3G mobile telefonie zonder satelliet, kabel en wifi en hotspot. Guan komt uit de militaire industrie, is geprivatiseerd en is de tweede grootste producent van elektronica. Zij wilden 7.000 mensen buitengooien en de dag nadien opnieuw aannemen met dezelfde wedde, dezelfde voorwaarden maar zonder anciënniteit. Zij waren het daar allemaal mee eens want ze kregen daarvoor een premie. De door velen verfoeide communistische vakbond heeft gezegd dat zoiets niet kon. Zij hebben hun politieke relaties

aangesproken en zij beschikken nu over een regulatie. Ik heb het gelezen. Ik heb het nog niet zwart op wit maar in een eerste artikel daarover staat dat dit is gebetonneerd en met terugwerkende kracht geldt. Die ontduiking lukt dus niet. Als Guan, een van de topbedrijven van China, dat deed, had dit een golf van volgelingen veroorzaakt. Men heeft daar heel hard ingegrepen.

Er ontstaat niet echt een klassenstrijd maar wel een pro-labour, een pro-business sfeer en die zijn inhoudelijk serieus aan het clashen. Men wil de sociale cohesie behouden. Confusius: alle maatschappijen moeten harmonisch samenwerken, niemand mag de andere domineren. Het moet in balance zijn. Men geeft nu toe dat de invoering van de vrije markt, exporteconomie en buitenlands kapitaal de schaal enorm naar ondernemersmacht laat overhellen en dat dit langzaam moet worden gecorrigeerd. Houd er rekening mee dat China geen België is van 150 jaar oud. China is als land, groter en kleiner, al bijna 3.000 jaar bezig. En als cultuur ook 3.000 jaar. Tijd is daar een ander begrip. Zij zullen sneller klaar zijn dan de Belgische staatshervorming hervormd zal zijn, denk ik.

Dirk Van der Maelen (sp.a+VI.Pro): Mag ik u eens iets vragen? Als men probeert samen te vatten. U zegt dat daar ongetwijfeld nog wantoestanden zijn.

Carlos Polenus: Heel veel.

Dirk Van der Maelen (sp.a+VI.Pro): U ziet duidelijk toch een beweging die gaat naar een toenemend kader van sociale regelgeving die daar wordt toegepast. Op het laatste zegt u dat dit een gevolg is van de restanten van Confusius en het communistisch systeem. Zoals in andere domeinen stellen wij vast dat China zelf zijn weg en zijn richting bepaalt. Het is ten gevolge van interne redenen dat China sociaal en economisch aan het evolueren is en probeert sociale regels in te voeren. Mij lijkt dit laatste hoog nodig. Ik ben er nog maar drie keer geweest maar dat is inderdaad het wildwestkapitalisme dat zich in het Oosten aan het ontwikkelen is.

Ze doen dit eigenlijk om interne redenen. Het heeft niets te maken met de rol en de plaats die ze voor zichzelf in de wereldeconomie zien.

U hebt ook gezegd dat sommige bedrijven er al mee hebben gedreigd weg te trekken. Ik heb inderdaad in artikelen gelezen dat sommige in China gevestigde bedrijven China verlaten om

naar andere buurlanden te gaan. Hebt u een zicht op de ontwikkelingen in die andere buurlanden? Ziet u daar iets soortgelijks ontstaan als in China? Hecht men ook daar hoe langer hoe meer belang aan sociale regelgeving of wil men daar nog het pure wilde kapitalisme behouden?

Carlos Poleus: Wat het wegtrekken als gevolg van de arbeidswet betreft, zeggen de werkgevers in Hongkong en Zuid-China dat 10.000 kleine bedrijven al zijn gesloten. Dat waren natuurlijk de bedrijven die niets toepasten. Zij krijgen nu inspectie en dus moeilijkheden. Nu staat het zwart op wit. De werknemers zijn ook veel beter geïnformeerd dan vroeger, ze kunnen lezen en telefoneren. Die bedrijven gaan nu dus naar Vietnam, naar Bangladesh, de Filipijnen. Het gaat om 10.000 bedrijven. Dat is bevestigd door de man van de Europese werkgevers in Bejing, de heer Varenberger. Ik hecht daar dus geloof aan. Het is niet alleen patronale demagogie, het komt ons ook ter ore.

Er is vooral een tekort aan arbeidskrachten die zich nog zo willen laten uitbuiten. Onze druk op kinderarbeid doet hen nog meer pijn. We verliezen daardoor natuurlijk jobs maar het zijn jobs die we niet willen. Als dat werk niet door anderen wordt gedaan, moeten we hard zijn. Als men de normen wil opvoeren, moet men ze beginnen door te duwen. Dat is dan het wilde kapitalisme. Die gaan naar Bangladesh. Bangladesh heeft veel lagere lonen dan China maar niemand gaat daarheen. Als men zich in China vestigt, heeft men 1,3 miljard mogelijke consumenten voor de toekomst. In Bangladesh heeft men geen consumenten. Het is een van de armste landen ter wereld, men kan daar alleen produceren. Men kan daar geen business doen, niet verkopen op de interne markt op termijn. Er zijn misschien 1% rijken.

Een tweede zaak. Nu gaat men heel ver. Ik denk dat de Chinese topdiplomatie zich er heel snel bewust van wordt, doordat zij nu bijvoorbeeld impact hebben op Afrika, dat zij economisch heel snel meespelen op het wereldtoneel, niet politiek, militair of cultureel.

Zij zijn heel snel bezig om daarin hun verantwoordelijkheden te zoeken. De huidige regering – de huidige trend die de meeste politieke macht heeft in dat politieke stelsel – wil zich inschakelen in de bestaande internationale instellingen, maar hen tegelijk ook een beetje veranderen. U hebt dat gezien met het Internationaal Muntfonds. China heeft gezegd dat het zuiden moet vooruitgaan, wat stemmen

CRIV 52 XXX 001

06/06/2008

19

betreft. België is daar de koploper. Het is het kleinste land met heel veel macht. China heeft gezegd dat het een herordering wil ten voordele van het zuiden. Dat is wat gelukt, maar niet genoeg, volgens mij.

Dat willen wij nu ook samen doen in de Internationale Arbeidsorganisatie. Wij willen samen met hen het traject afleggen van integratie in de bestaande mondiale instellingen. Wij hebben er op termijn geen belang bij om twee werelden te laten ontstaan: een vijfde van de wereldbevolking, namelijk China, apart, en vier vijfde die wordt gedomineerd door twee centrumstaten in Europa en Amerika. Dat is heel gevaarlijk.

Een tweede reden waarom zij een meer verantwoordelijke rol in de wereld zoeken, is de klimaatverandering. Door het debat over klimaatverandering heeft China zeer duidelijk gezien dat het een gigantisch intern milieuprobleem heeft. Via de Yangtze vloeit steeds minder water naar zee, omdat de rivier wordt gebruikt voor allerlei irrigatiesystemen, via afdammingen. Het water dat in de zee komt, is compleet vervuild. Het is onbruikbaar voor menselijke consumptie. De Yangtze is nochtans de historische civilisatie- en levensader van China. Er is daar wel van alles aan de gang, maar zij beseffen nu ook dat het snel gedaan zou zijn met de wereld, als in India en China de hele middenklasse – in China zijn dat 160 miljoen mensen, dat zijn er meer dan de Europese middenklasse, niet in reële kopkracht, maar in sociologische verhoudingen – een auto koopt, al zijn het maar kleine wagentjes.

Als India er eenzelfde welvaartsniveau en eenzelfde mate van verspilling als de Westerse, Europese en Amerikaanse wereld op na gaat houden, dan is het gedaan. Dat niveau van verontreiniging kan men niet aanhouden.

De redenering bij hen is dat als zij groei willen hebben, de groei duurzamer moet worden, er sociaal verdeeld moet worden en er moet worden gedialogeerd met de rest van de wereld, want als wij het alleen zo verder doen, dan gaat die wereld in moeilijkheden komen.

Zij moeten zich dus inpassen in Kyotoprocessen en in dergelijke dingen. Dat ziet men gebeuren. China past zich meer in, en India ook, dan de Verenigde Staten dat nog steeds de grootste energiever-spiller is van de wereld. Dat debat staat hier niet op de agenda, maar ik vind dat heel boeiende vragen.

Ten derde is er Vietnam. Het is dus zo dat Vietnam inderdaad veel werk overneemt, maar syndicaal is er daar een zeer interessante evolutie. In Vietnam heeft men twee jaar geleden de wet op het stakingsrecht geopend. In Vietnam kan een groep arbeiders staken, met of zonder vakbond. Dat is een heel belangrijke stap.

Ik wil daar ook geraken met China binnen twee tot drie jaar. Ik denk dat wij daarin gaan slagen. Het is daar de facto. Er zijn echter geen alternatieve vakbonden. Men moet een eigen actiecomité oprichten en dergelijke.

In Vietnam bestaat het echter reeds. Vietnam is ook een soort van semicomunistisch regime. Als dat daar kan, moet het toch ook in China kunnen. Dat is mijn redenering. Vietnamezen zijn toch niet slimmer dan Chinezen. Dat is ook de manier waarop ik het probeer aan te kaarten. Ik zeg dat het gebeurt, dat ze beter zijn om de mensen op te leiden, om dat te organiseren zodat er daar organisatie uit voortvloeit. Dan heeft men een tegenkracht tegenover de almacht van de werkgevers.

Is dat daarom, zoals Solidarność, onmiddellijk een alternatief voor politieke partijen? Neen, ik ben geen politicus, ik ben een vakbondsman. Ik probeer dus collectieve macht te maken binnen een bepaald stelsel, net als de Polen indertijd een tegenmacht maakten binnen een bepaald stelsel. Dat dit dan later een partij werd, ondertussen was het politiek stelsel ineengestruikt. Ik ben er niet van overtuigd dat het Chinees politiek stelsel ineengestruikt met het toekennen van stakingsrecht. Het gebeurt reeds massaal.

Het wordt zelfs geregistreerd. Het was zelfs de motivatie om de arbeidswet sneller in te voeren. Zij weten ook dat als de groei zo ongelijk verdeeld blijft, het toch zal ontploffen. Zij moeten niet alleen een gigantische groei maken, zij moeten die ook beter verdelen. En dat kan niet via bureaucratische richtlijnen uit Peking. Dat moet gebeuren via het geven van rechten aan de arbeiders, vrijheid van organisatie, het zich collectief leren organiseren, en de vakbondsstructuren te leren kennen, de collectieve onderhandelingen professioneel vorm te geven.

De voorzitter: Als er geen vragen of reacties meer zijn, dan geef ik thans het woord aan een vertegenwoordiger van een ngo.

Gelieve u kort voor te stellen.

20

06/06/2008

CRIV 52 XXX 001

Is er iemand van de ngo's vandaag? Stel u even kort voor, als u wilt.

Myriam Ghyselinck, (Oxfam Solidariteit): Mijn naam is Myriam Ghyselinck, van Oxfam Solidariteit. Wij houden de volgende drie jaar een campagne rond arbeid, in het raam van "2015 – De tijd loopt".

Mijnheer Polenus, bedankt voor uw zeer interessante voorstelling. Ik zal proberen naar het congres te komen, volgende week.

Ik heb een vraag die eigenlijk al deels is beantwoord, over de rol als regionale speler die China meer en meer aanneemt. China heeft regionale akkoorden met ASEAN en het speelt ook een internationale rol in Afrika. Wat is jullie strategie om sociale normen in het internationale beleid van China te kunnen integreren. Die vraag is al deels beantwoord. U verwees naar de OECD Guidelines for Multinationals. Is dat het enige instrument dat u daarvoor nu ziet?

Carlos Polenus: Het handelsakkoord China-Nieuw-Zeeland bevat een zeer sociaal standaardenluik. Het is gesloten tussen de twee vakbonden, de Nieuw-Zeelandse en de Chinese ECFTU. Zij zijn er fier op. Ons economisch departement heeft dat ernstig bekeken, samen met de Nieuw-Zeelandse vakbonden, en zij vinden dat een stap vooruit. Zij hoeven dat niet te zeggen; het is een ander departement. Nu spreekt dat departement totaal anders met mij. Bij ons verandert de geest ook. Bij ons ziet men ook meer mogelijkheden.

Vanaf volgend jaar gaan wij met ASEAN vergaderen. De vergadering zal nu in Peking doorgaan. Wij gaan die samen voorbereiden met de Chinese vakbond, voor de eerste keer. Ik wil niet vooruitlopen op wat dat allemaal geeft. Om een tango te dansen moet men, zoals u weet, met twee zijn.

Myriam Ghyselinck, (Oxfam Solidariteit): In de bilaterale besprekingen met de Europese Unie was de Chinese regering toch tegen een soort sociale clausule omdat zij het zag als een verdoken vorm van protectionisme. Ik ben verbaasd te horen dat het sociale in het akkoord met Nieuw-Zeeland wel is opgenomen.

Carlos Polenus: Ik kan het u opsturen, als u wilt.

Myriam Ghyselinck, (Oxfam Solidariteit): Ik zal het opzoeken. Dank u.

Carlos Polenus: Er is nog een probleem. Er is ook de Shanghai Development Group tussen China, Rusland en Zuid-Oost-Azie, maar zonder Japan, en alle republieken die grenzen aan China: Kazachstan, Kirgizië, Mongolië, en noem maar op. Die maken de Shanghai Development Group uit.

Zij hebben coördinatie over antiterrorisme, dus moslims die in die streken zitten, sorry. Militaire coördinatie is er door gemeenschappelijke militaire oefeningen.

Zij zijn echter ook bezig met de energiebevoorrading vanuit Kazachstan naar China. Dat is ook weer onze portemonnee, want China zal met meer olie gaan lopen uit Kazachstan dan Europa. Zij hebben een hoger niveau van buitenlandse anticipatie dan de Europese Commissie. De Europese Commissie is, zoals u wel weet, zeer verdeeld op het vlak van energie. Poetin speelt dat graag uit. Kazachstan zal sneller een pipeline hebben door de grote woestijn naar China dan dat Kazachse olie in uw auto zal terechtkomen, gesteld dat u een auto hebt.

Op het vlak van buitenlandse politiek en economie wordt er op veel, veel langere termijn gedacht dan Europa, vrij efficiënt ook.

Ze begaan wel een rits blunders die elke beginnening maakt. De Chinese managers weten bijvoorbeeld niet wat het buitenland is. Zij kennen geen andere talen. Zij zijn ook nooit gehinderd door een land met verschillende vakbonden. Dat begrijpen zij gewoonweg niet. Zij doen gewoonlijk hun zin. Dat botst en ontploft, en dan worden er Chinezen gegijzeld en gedood in Afrika. Zo loopt dat allemaal. Internationale organisaties hebben er handenvol werk aan om dat allemaal een beetje...

De **voorzitter**: Wenst iemand nog een vraag te stellen? (Nee)

Dan rest mij alleen nog om de heer Carlos Polenus te bedanken.

Collega's, wij zien elkaar volgende week vrijdag terug. De sprekers zijn dan de heer John Vandaele, en de heer André Kiekens van Wereldsolidariteit.

De openbare commissievergadering wordt gesloten om 15.42 uur.

CRIV 52 **XXX 001**

06/06/2008

21

*La réunion publique de commission est levée à
15.42 heures.*

CRIV 52 G002

13/06/2008

1

BIJZONDERE COMMISSIE "GLOBALISERING"

van

VRIJDAG 13 JUNI 2008

Namiddag

COMMISSION SPÉCIALE "MONDIALISATION"

du

VENDREDI 13 JUIN 2008

Après-midi

De vergadering wordt geopend om 13.46 uur en voorgezeten door de heer Dirk Van der Maelen.
La séance est ouverte à 13.46 heures et présidée par M. Dirk Van der Maelen.

De versterking van sociale en milieunormen: hoorzitting met

- de heer John Vandaele, journalist magazine MO

- de heer André Kiekens, algemeen secretaris Wereldsolidariteit

Le renforcement des normes sociales et environnementales: audition de

- M. John Vandaele, journaliste magazine MO

- M. André Kiekens, secrétaire général Solidarité mondiale

De **voorzitter**: Collega's, we ontvangen eerst een delegatie van Wereldsolidariteit, de heer Kiekens, mevrouw De Jonghe en Fabien Habimana. Als ik goed ben geïnformeerd, zal de heer Kiekens beginnen, om vervolgens mevrouw De Jonghe aan het woord te laten.

André Kiekens: Mijnheer de voorzitter, ik dank u en alle commissieleden voor de uitnodiging die we hebben gekregen om hier onze bijdrage te leveren aan het debat over het belang van sociale normen. De insteek van de commissie is breder, met aandacht voor sociale normen en milieunormen, maar de invalshoek van Wereldsolidariteit is voornamelijk de sociale normen.

Dat is ook logisch als u ons kunt situeren. Wereldsolidariteit is eigenlijk de Noord-Zuidorganisatie van de christelijke arbeidersbeweging. Vandaar dat wij voornamelijk focussen op de leef- en arbeidsomstandigheden van mensen in het Zuiden. Dat betekent voor ons voornamelijk dat we werkomstandigheden, lonen, toegang tot sociale zekerheid en toegang tot gezondheidszorg op een structurele, duurzame manier proberen te verbeteren. Ik zal daar niet te veel over zeggen.

Bij de inkom vindt u twee brochures die u daarover wat meer documentatie bezorgen. Een daarvan gaat precies over de situering van Wereldsolidariteit, waarin ook onze visie wat uitvoeriger uit de doeken wordt gedaan, met de strategieën en acties die we in dat kader voeren. Ze zijn u bekend. We zijn zoals vele ngo's bezig met de Noordwerking, waarin het politiek werk zit – dat vertegenwoordigt Ann De Jonghe hier – en een Zuidwerking, waarin Fabien Habimana die thema's voornamelijk in de Afrikaanse context voor ons opvolgt.

Eigen aan onze aanpak is voornamelijk het organiseren van mensen. Het geloof in het middenveld, ook in het Zuiden, maakt dat mensen voor hun rechten kunnen opkomen. Werknemers die zich kunnen organiseren, zijn zich eerst en vooral veel beter bewust van hun situatie en hun rechten en zijn ook veel sterker om die basisrechten dan af te dwingen. Vandaar dat voor ons de vrijheid van organisatie, de vrijheid van overleg, de nood aan sociale bescherming echt wel centraal staan en dat wij in dat kader als arbeidersbeweging voornamelijk ook refereren aan de Internationale Arbeidsorganisatie, de IAO. Ik ga dus even in op dat geheel van internationale arbeidsnormen in het kader van de IAO, die ervoor moeten zorgen dat meer mensen waardig werk hebben, omdat wij ervan overtuigd zijn dat economische groei ook gepaard gaat met sociale vooruitgang.

Die conventies richt de IAO natuurlijk naar de regeringen van de lidstaten. Zoals jullie weten, legt de IAO haar conventies ter ratificering voor aan de bevoegde organen van de lidstaten, zodat ze in nationale wetgeving kunnen worden omgezet en de toepassing ervan toch meer afdwingbaar wordt. De mate waarin landen ze ook volgen, varieert zeer sterk. Ik ga daar hier nu niet te diep op in, want ik heb begrepen dat in een eerste sessie meer specifiek werd ingegaan op de Internationale Arbeidsorganisatie. Toch breng ik

even in herinnering wat de vier centrale thema's zijn, de fundamentele arbeidsnormen, die wij als ngo binnen heel de Noord-Zuidwerking ook bijzonder belangrijk vinden. Destijds zijn die in een verklaring voor de fundamentele principes van de rechten op werk vastgelegd en we vinden die terug in acht conventies, die achteraf ook worden ondersteund door het verdrag voor de mensenrechten zelf en in die zin dan toch wel meer afdwingbaar zouden moeten zijn. Dat slaat op het verbod op dwangarbeid, het verbod op discriminatie, het verbod op kinderarbeid en de vrijheid van vereniging of organisatie, met daarbij ook het recht op collectieve onderhandelingen.

Door het licht kunt u de PowerPointpresentatie moeilijk volgen, maar wij zullen u de tekst bezorgen waarin het geheel wordt voorgesteld.

Zoals ik al zei, zijn de fundamentele arbeidsnormen ook opgenomen in de universele mensenrechten. Nochtans ziet de werkelijkheid er heel anders uit en slaagt de IAO er niet in die conventies echt afdwingbaar te maken. We stellen wereldwijd vast dat de helft van de werknemers het tot op vandaag nog altijd moet stellen zonder die sociale rechten.

Wanneer we wat meer in detail gaan op het vlak van dwangarbeid, wijst onderzoek uit dat dat nog altijd een veel groter probleem is dan we denken. Mondiaal werken meer dan 12 miljoen mensen onder gedwongen omstandigheden, zelfs in geïndustrialiseerde landen. We denken dan vooral aan seksuele uitbuiting.

Ook in de strijd tegen de verschillende vormen van discriminatie zien we dat de regelgeving in veel landen erop vooruit gaat, maar daarom nog niet in de praktijk.

Wanneer we het hebben over kinderen aan het werk, gaat het nog altijd over meer dan 200 miljoen kinderen, waarvan 70% voornamelijk in de landbouwsector werkt.

Er is dus nog enorm veel werk aan de winkel. Om daaraan te werken, zou men precies die vrijheid van vereniging moeten hebben. Ook dat is in de realiteit nog altijd een relatief begrip.

Heel veel mensen die zich in belangenverenigingen en in vakbonden organiseren, worden vaak nog zwaar gehinderd wanneer zij zich op de hardere sectoren zoals sociale rechten toeleggen. Heel veel militanten ondervinden intimidaties. Het recentste IVV-rapport stelt dat er vorig jaar wereldwijd 144

vakbondslui werden vermoord.

Met die sociale bescherming loopt dus nog altijd heel wat fout. Het is goed dat de commissie daarop inzoomt. Vandaar dat we daaromtrent straks een aantal beleidsvoorstellen zullen formuleren.

Naast het aspect van de IAO, dat ik daarnet heb geschetst, vinden wij als tweede luik in de werking de sociale bescherming in het algemeen ook een heel belangrijke invalshoek. Mensen die niet aan het werk zijn, zouden toch ook van enige vorm van sociale bescherming, sociale zekerheid moeten kunnen genieten. Ook dat is opgenomen als een fundamenteel mensenrecht, maar wordt vandaag niet bewaarheid.

Als wij weten dat slechts een of vijf mensen vandaag voldoende sociaal is verzekerd – in ontwikkelingslanden is dat soms slechts 5 tot 10% van de bevolking – zitten wij toch met een serieus probleem. Die mensen hebben geen enkele vorm van inkomen meer in het geval van ziekte, werkloosheid of zwangerschapsrust. Wij zien dat op dat vlak in het Zuiden soms veel kleinere en soms grotere initiatieven worden genomen, niet zozeer door de overheden, maar door coöperaties, vakbonden, ngo's, mutualiteiten, die als het ware zelf als een dienstverlening aan hun leden vormen van sociale bescherming proberen op te zetten met wisselend succes, maar die toch aantonen dat het echt nodig is en echt kan.

Waarom zijn die sociale normen nog zo belangrijk? Onder meer door het gebrek daaraan, is het gevolg dat de helft van de werknemers de hele dag werken, maar minder dan 2 dollar per dag verdienen en daarmee onder de armoedenorm terechtkomen, die ook algemeen wordt erkend in het kader van de Millenniumdoelstellingen.

Daarom is de ngo samen met de hele Noord-Zuidbeweging verwonderd dat in de formulering van de Millenniumdoelstellingen het aspect arbeid, sociale bescherming en arbeidsrechten geen centralere plaats heeft, omdat precies dat voor ons een hefboom kan zijn om op een structurele, duurzame manier ook de andere Millenniumdoelstellingen waar te maken, zoals de toegang tot het onderwijs en de gezondheidszorg. Het is slechts wanneer mensen zelf actor van hun ontwikkeling kunnen worden en waardige lonen krijgen in waardige werkomstandigheden, dat men ook op een duurzame manier tot ontwikkeling kan komen.

Die stelling wordt onderbouwd door heel wat onderzoek. Er wordt in onze tekst verwezen naar een Franse econoom, Jean-Marie Gardibas, die aantoonde dat respect voor sociale normen leidt tot een efficiëntere globale economie. Loon en inkomen zonder gelijkheid of mensonwaardige arbeidsomstandigheden komen minder voor waar de vrijheid van vereniging en sociale dialoog wordt gerespecteerd. Dat brengt in die landen een lagere werkloosheidsgraad, een beter in de hand gehouden inflatie, een hogere productiviteit met zich mee. Daar worden dus andere belangrijke economische resultaten behaald.

De onderzoeken van de Wereldbank tonen zelfs aan dat werknemers die lid zijn van een vakbond, betere arbeidsvoorwaarden genieten. Op die manier erkent de Wereldbank ook de positieve rol van bedoelde organisaties bij het verminderen van de armoede of van de inkomensongelijkheid.

Ook op het vlak van de sociale bescherming toont onderzoek aan dat zulks geen utopie is, mits een kleine inspanning, zelfs in erg achtergestelde regio's, zoals de sub-Sahara en Afrika, en een minimale investering, bijvoorbeeld 3% van de 25 miljard dollar die de G8-Top drie jaar geleden in Afrika beloofde.

Mocht het voorgaande voor de systemen van sociale bescherming worden ingezet, zou dat aan heel veel mensen een betere toegang tot bijvoorbeeld gezondheidszorg geven. In die zin behoort het voorgaande ook tot het hele debat over welke soort hulpverlening wij beogen. Willen wij bij humanitaire hulp blijven steken of willen structurele systemen bereiken waarin de samenleving en de mensen zelf hun toekomst kunnen opbouwen?

Wij hoeven maar naar onze eigen geschiedenis te kijken om te weten dat ook bij ons het hele systeem van sociale bescherming en sociale zekerheid de inkomensverdeling heeft rechtgetrokken en ervoor heeft gezorgd dat er vandaag 40 tot 50% minder armoede is dan er zonder bedoelde systemen zou zijn.

Daarmee rond ik mijn situering van onze eisenbundel af. Ik verwijs naar mensen die hier volgende week zullen komen spreken. Voornoemde eisenbundel hebben wij ook in overeenstemming gebracht met de hele coalitie die na de zomer 2008 een campagne rond "waardig werk wereldwijd" op gang zal trekken. De brochures zijn beschikbaar, voor wie ze wil.

De campagne is een samenwerkingsverband tussen vakbonden, zowel ABVV als ACV, en de ngo's, in de eerste lijn FOS, Wereldsolidariteit en Oxfam en draait precies rond voormelde problematiek. De bedoeling is dat wij gedurende twee jaar, ook in het kader van de millenniumdoelstellingen, de boodschap sterk brengen.

Daarover zal volgende week meer worden verteld. Ik stip niettemin even aan dat wij ook uit politieke voorstellen, die wij in het kader van de sociale normen doen, en uit een globaler pakket aan uitgebrachte, politieke eisen een aantal ervan zullen toelichten. Het gaat om eisen die naar ons aanvoelen specifiek voor de Globaliseringscommissie belangrijk zijn.

Ann De Jonghe: De heer Kiekens heeft even kort toegelicht dat onder sociale normen wij toespitsen op de sociale normen van de Internationale Arbeidsorganisatie. Ook daar zijn die fundamentele normen, die acht belangrijke basisnormen die elke IAO-lidstaat moet respecteren, ook als hij de conventie niet heeft geratificeerd. Dat is het minimum aan mensenrechten dat door elke lidstaat van de Internationale Arbeidsorganisatie zou moeten worden gerespecteerd.

Hij heeft ook gezegd waarom het belangrijk is waarom die normen worden gerespecteerd, onder andere omdat het zorgt voor groei. Niet alleen omdat het mensenrechten betreft, maar ook omdat het allerlei positieve effecten heeft op de economische groei. In de realiteit zien wij dat er nog veel werk te doen is.

De titel is eigenlijk hoe wij die sociale normen kunnen versterken nu wij het belang ervan hebben ingezien. Vooraleer ik tot de concrete aanbevelingen kom, is het misschien goed te bekijken welke mechanismen vandaag voorhanden zijn om die sociale normen te stimuleren, te bevorderen en in de praktijk te brengen.

Daarbij kijken wij dan ook weer naar de Internationale Arbeidsorganisatie. Er bestaan eigenlijk twee systemen. Eén systeem is een controlemechanisme, het andere systeem is een klachtenmechanisme. Het controlemechanisme is eigenlijk een soort rapportering door de IAO-lidstaten over de conventies die zij hebben geratificeerd. Met andere woorden, om het andere jaar moet een land verslag uitbrengen van wat het heeft gedaan om die basisconventies te realiseren. Om de vijf jaar gaat het over de

andere conventies, niet de basisconventies.

Daarnaast is er bij het controlemechanisme ook een evaluatie door onafhankelijke experts. Een land zal de interne situatie uiteraard zo positief mogelijk voorstellen. In die zin is het belangrijk dat er ook een onafhankelijke controle is van experts, betaald door de IAO.

Dat zijn er in totaal twintig en ze noemen die het comité van experts. Dit comité van experts schrijft dan een rapport dat gaat naar het tripartite conferentie-comité. Dat is vrij technisch maar uiteindelijk is het rapport dat de experts schrijven vrij gerenommeerd en wordt er heel veel onderzoekwerk voor gedaan. Het verschijnt in verschillende comités en uiteindelijk in de plenaire conferentie van de Internationale Arbeidsorganisatie. Op zich is dat heel goed omdat het gaat over naming and shaming. Landen of bedrijven zijn daar gevoelig voor, niemand wil in een slecht daglicht komen te staan. Problemen daarbij zijn er ook. Daar kom ik straks toe want daar hangt ook een aantal concrete aanbevelingen aan vast.

Ik wil echter eerst nog even stilstaan bij het klachtenmechanisme. Er zijn twee soorten. Artikel 24 en 25 zeggen dat werkgevers of werknemers een klacht kunnen indienen bij de IAO over schendingen van geratificeerde conventies. De klacht kan ook worden ingediend door een lidstaat zelf of door een afgevaardigde op de IAO-arbeidsconferentie. Op zich zijn er dus wel mechanismen voorhanden. De problemen met die mechanismen zijn echter dat ze niet ver genoeg gaan en dat ze ook niet afdwingbaar zijn. Ik denk dat daar het grootste probleem schuilt. We zien dat in de praktijk op veel vlakken. Kijk maar naar te snel rijden. Gedragsverandering komt er eigenlijk pas als er de mensen iets boven het hoofd hangt als ze hun gedrag niet veranderen. Dat is eigenlijk pas een goede stimulans om zaken effectief structureel te veranderen.

Een tweede grote tekortkoming is dat die conventies zijn gemaakt voor lidstaten. Die conventies zijn niet van toepassing op bedrijven. Uiteraard vinden er veel misdrijven plaats door lidstaten in publieke sectoren. Lidstaten hebben daarop een impact, maar een heel groot deel van de misdrijven gebeurt door de bedrijven zelf. Bedrijven hebben wel vrijwillige gedragscodes. Die worden door de bedrijven zelf opgesteld ofwel gebruiken zij standaardgedragscodes die circuleren, maar ook die codes zijn weer vrijblijvend. Het vrijblijvende karakter van

richtlijnen, gedragscodes en dergelijke meer is een groot probleem.

In onze ogen behoren de OESO-richtlijnen tot de beste richtlijnen die er bestaan. Waarom vinden wij die zo positief?

Ten eerste, de richtlijnen zijn niet louter opgesteld door het bedrijf in kwestie, maar ze zijn opgesteld binnen de OESO, de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling, zelf. Er is wel een debat over geweest met bedrijven en organisaties uit het middenveld. Er is een waaier aan meningen aan te pas gekomen vooraleer de richtlijnen werden gemaakt.

Ten tweede, de OESO-richtlijnen bestrijken een heel gamma aan thema's waaronder de sociale normen, denk maar aan werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen, maar ook milieunormen, wetenschap, technologie en de transparantie van een bedrijf. Die transparantie is heel belangrijk. Welke middelen heeft een internationaal bedrijf in een ontwikkelingsland en wat geeft het bedrijf aan de regering of aan bescherming, als er conflicten zijn met de lokale bevolking? Hoe gaat dat concreet in zijn werk?

Ten derde, de OESO-richtlijnen zijn niet alleen van toepassing op multinationale bedrijven maar op alle ondernemingen met activiteiten in het buitenland. Zoals al gezegd, dienen ze niet alleen voor bedrijven. De OESO-landen hebben die richtlijnen onderschreven en zelfs niet-OESO-landen beginnen zich daarbij ook aan te sluiten.

Opnieuw is het probleem dat zij niet afdwingbaar zijn en in de praktijk veel te weinig worden gerespecteerd. Het is vaak een kwestie van windowdressing. Eigenlijk zijn er ngo's of vakbonden nodig om op het terrein te gaan uitpluizen wat de gedragscode van het bedrijf is en wat de praktijk van dat bedrijf is. Als men dan naar buiten komt, gebeurt dat eerst misschien in dialoog met het bedrijf en als dat niet lukt kan men via de media trachten aan te tonen: dit is wat zij zeggen maar dat is wat zij doen. Vaak kan men dan wel iets veranderen maar men kan onmogelijk al die bedrijven opvolgen.

Sommige bedrijven waarmee ik heb gesproken, geven duidelijk aan dat er een soort concurrentievervalsing is tussen zij die eerlijk hun bedrijf trachten te runnen, met ethische principes en sociale normen en zij die hun voeten daaraan vegen. Uiteraard is dat laatste goedkoper. Kortom, een aantal bedrijven is voorstander van richtlijnen die voor alle bedrijven van toepassing

zijn opdat op dat vlak geen oneerlijke concurrentie zou bestaan.

Hoe kan men, naast die mechanismen, de sociale normen toch in de praktijk versterken? Zoals gezegd hebben wij met alle Noord-Zuid-ngo's en de drie vakbonden samen een jaar gewerkt aan politieke standpunten over hoe wij de situatie op het terrein willen verbeteren en welke politieke aanbevelingen wij willen maken.

Ik ga die aanbevelingen zeker niet allemaal weergeven, want er zijn er heel veel. Ik meen dat ze volgende week wel beschikbaar zullen zijn voor de geïnteresseerden. Ik heb er gewoon een paar uitgenomen die relevant zijn voor Wereldsolidariteit, omdat wij er rond werken, en die relevant zijn binnen dit raam van de sociale normen.

Ik som vier types aanbevelingen op: inzake fundamentele arbeidsrechten, inzake sociale bescherming, inzake de regulering van privéactoren, en inzake de informele werknemers. Ik pik er slechts enkele uit. Er zijn er meer, maar ik wil maar een idee geven van wat er mogelijk is op beleidsniveau.

Het grootste probleem inzake de fundamentele arbeidsrechten is eigenlijk dat de fundamentele arbeidsnormen, de echte basis van de mensenrechten, of, meer in het algemeen, de sociale agenda, altijd minder belangrijk is als de economische agenda en de economische belangen. Daar komt het toch telkens op neer. Wij vragen dat de sociale agenda of die minimale arbeids- en sociale normen ook een dwingend onderdeel zouden uitmaken van de economische agenda, van het economisch beleid, dat wil zeggen op de diverse beleidsniveaus, maar ook in diverse internationale fora zoals de Wereldhandelsorganisatie, of de internationale financiële instellingen (IFI's) zoals de Wereldbank en het IMF en ook in verschillende mechanismen.

Een van de voorbeelden om dat in het economisch beleid op te nemen en daar ook dwingend te maken, is, zoals ik al zei, het IAO-mechanisme dat ik even kort heb toegelicht, om, ofwel een nieuw mechanisme of nieuwe mechanismen in het leven te roepen die dwingend zijn, ofwel de bestaande te veranderen en ze dwingend te maken. Dat er een dwingend onderdeel bij moet komen, staat als een paal boven water. De "naming and shaming" en de opstelling van een zwarte lijst is op zich zeker een goed initiatief, maar moet verder worden gedragen tot iets bindend.

Een tweede voorbeeld is het respect voor die sociale normen, dat moet worden verankerd in de Wereldhandelsorganisatie en in de IFI's, met name de Wereldbank en het IMF. Met een voorbeeld wil ik aangeven hoe het er momenteel aan toe gaat. Aan de leningen die de Wereldbank toestaat aan ontwikkelingslanden, hangen zware voorwaarden vast. Uiteraard kunnen er wel voorwaarden aan vasthangen, maar de vraag luidt welke voorwaarden en of die voorwaarden altijd wel even efficiënt zijn. Een van de voorwaarden is vaak deregulering en privatisering, wat ervoor zorgt dat er wordt bespaard op sociale maatregelen en sociale bescherming, dus op de hulp aan de zwakste mensen in hun land. Daar moet toch dringend iets aan worden gedaan. De ngo's zeggen dat echter al jaren, en uiteindelijk is dat ook geweten bij de instanties zelf. Ik herhaal het nu dus eigenlijk alleen maar.

Het grootste probleem, het meest concrete dat ik hier wil aanhalen, is het doing Business-rapport van de Wereldbank. In dat rapport worden landen gerangschikt volgens een positief investeringsklimaat.

Daar waar bepaalde zaken z gezegd goed geregeld zijn waardoor het investeringsklimaat beter is. De indicator die zij gebruiken noemen zij de employing workers indicator. Dat gaat over flexibele werkuren, meer werken, langer werken, tot na het pensioen, meer tijdelijke contracten zodat flexibel kan worden ingespeeld op de behoeften van de markt.

Als je dan kijkt in de praktijk, zie je dat op het terrein de zwakste, meest kwetsbare groepen in de samenleving worden getroffen: jongeren, vrouwen, migranten. Zij zijn het die meer flexibele uurregelingen en contracten krijgen.

Als je dan kijkt naar de lijst – en dat vond ik heel fascinerend – bij investeringsvriendelijke landen – de goede leerlingen van de klas – blijken dan te zijn: Servië, Georgië, Saoedi-Arabië, Colombia en Zuid-Afrika. België hoort daar niet bij want België heeft te weinig flexibele contracten of komt althans als minder investeringsvriendelijk uit de bus omdat wij een betere sociale bescherming voorzien.

Een ander voorbeeld is dat de Wereldbank ook China aanraden om geen rekening te houden met de IAO-normen om een goed investeringsklimaat te creëren. Daar is heel veel kritiek op gekomen vanuit de vakbonden, vanuit ngo's en zelfs vanuit

officiële regeringsinstanties zoals de Senaat van de Verenigde Staten.

Uiteindelijk heeft Wolfowitz ook toegegeven dat dat een straat te ver was.

Hij heeft dan ook aangekondigd dat hij wil dat de IAO-normen van toepassing zijn op grote infrastructuurwerken die door de Wereldbank zullen worden gedaan. Op zich is dat allemaal mooi. Wij hopen echter dat dat in de praktijk ook zal worden gerealiseerd.

Uiteindelijk gaat dat echter niet ver genoeg. De Wereldbank is een instelling die is gecreëerd om armoede te bestrijden. Die armoede kun je voor een groot stuk bestrijden door de IAO-normen wereldwijd te respecteren. Het is niet zo moeilijk om niet alleen in infrastructuurwerken maar in alle projecten die de Wereldbank opstart en in alle concrete politieke beleidsaanbevelingen rekening te houden met de fundamentele mensenrechten, de fundamentele basis die een mens een mens maakt. Dat is een oproep om ook daar werk van te maken.

Het tweede element is sociale bescherming. Rond sociale bescherming werd hier inderdaad gezegd dat in ontwikkelingslanden slechts 5 tot 10 procent van de bevolking een minimale bescherming geniet. Ik benadruk minimale bescherming. Omdat heel veel landen te kort schieten in het voorzien van die bescherming ontstaan er allerlei projecten van organisaties uit het middenveld zelf. Dat was ook zo in Europa waar werknemers zich gingen organiseren en onderling een solidariteit opzetten voor als er iets met hun collega gebeurde zodat ze bijvoorbeeld de begrafenis konden regelen. Er ontstaan kriskras projectjes vanuit de civiele maatschappij zelf. In het Zuiden gebeurt hetzelfde.

Er zijn drie manieren om het Zuiden een minimale bescherming te verlenen.

Op het multilaterale niveau bestaan er allerlei programma's. Ik denk bijvoorbeeld aan het Step-programma van de IAO. Step staat voor het bevorderen van de sociale bescherming in ontwikkelingslanden via heel specifieke programma's.

Meer algemene programma's zijn de decent work-programma's. Die zijn meer gekend en omvatten de verschillende facetten rond waardig werk. Step is specifiek rond sociale bescherming.

België kan ook haar rol opnemen door haar

vertegenwoordigers in de multilaterale instellingen telkens te laten pleiten voor het belang van sociale bescherming zodat men goed aanvoelt hoeveel belang ons land hecht aan sociale bescherming.

Dat was het multilaterale niveau, het tweede niveau is het bilaterale. België kan via haar dialoog met een partnerland aandringen op sociale bescherming, zoals ons land doet met het genderthema, maar ook met andere thema's. Momenteel doet ons land dat veel te weinig rond sociale bescherming. Je ziet dat in Europa de welvaart drastisch is toegenomen sinds we na de Tweede Wereldoorlog een sociale bescherming hebben opgezet ook al zaten wij na die oorlog in zak in as en was er weinig geld. Het belang werd daar toch van ingezien, er werd in geïnvesteerd en in een heel korte tijd is Europa fel uitgegroeid.

De steun aan de organisaties in het middenveld is ook belangrijk. In het Zuiden zijn er immers heel wat initiatieven die worden genomen door vakbonden, mutualiteiten, en dergelijke meer. Het voordeel van die initiatieven is dat zij heel dicht bij de bevolking staan. Zij kunnen heel concreet aanvoelen wat de noden zijn van die bepaalde streek, van die specifieke mensen die in hun omgeving wonen. Zij zijn ook veel meer vertegenwoordigd in de rurale gebieden terwijl een overheid zich meestal tot steden beperkt, bijvoorbeeld inzake gezondheidszorg, en moeilijk tot op het platteland geraakt.

Ik heb nog iets rond de regulering van de privéactoren en nog een aantal andere zaken, maar misschien moet ik daar iets sneller overgaan.

Ik denk dat het ook belangrijk is om bijvoorbeeld de OESO-richtlijnen bindend te maken. Dat zou een enorme stap vooruit zijn. Het is ook belangrijk dat het niet alleen voor die bedrijven geldt, maar ook voor hun filialen, hun distributie, hun toeleveringsbedrijven en hun onderaannemers. Nog te vaak kruipen bedrijven weg bij hun toeleveranciers als er serieuze schendingen gebeuren.

België kan een zeer concrete stap op korte termijn doen door de VN-conventie over de rechten van arbeidsmigranten te ondertekenen zodat ook migranten en illegalen hier in België een minimum aan bescherming kunnen genieten en een minimum aan mensenrechten kunnen afdwingen. Op zich worden die rechten deels gegarandeerd door andere verdragen, maar het zou goed zijn om die allemaal in een verdrag te

groeperen. Die conventie bestaat al. Het zou een mooie symbolische geste zijn naar andere landen om tot ondertekening over te gaan.

Ik heb nog een aantal voorbeelden, maar ik kan meer concrete voorbeelden geven in de discussie. Ik wil zeker niet teveel tijd in beslag nemen.

De **voorzitter**: Dank u wel, mevrouw De Jonghe. Ik stel voor dat de heer Vandaele naast u plaatsneemt. Wij hebben de tekst in het Nederlands, van de betogen van de heer Kiekens en van mevrouw De Jonghe. Voorlopig hebben wij alleen de Nederlandse versie die wij pas gisteren hebben gekregen. Wij zullen deze ook in het Frans laten vertalen voor de collega's.

John Vandaele: Mijnheer de voorzitter, er is mij gevraagd om iets te vertellen over de versterking van milieunormen.

Als u het mij vergeeft zou ik nochtans een kleine omweg willen maken om eens na te gaan hoe andere normen, bijvoorbeeld handelsafspraken, worden afdwongen. Dat kan interessant zijn om eventueel te leren hoe men milieunormen kan afdwingen. Ik heb deze week nog indicaties gekregen hoe dat precies zou moeten gebeuren.

Ik heb het meer bepaald over de Wereldhandelsorganisatie, een organisatie waarvan ongeveer 150 landen lid zijn. Zij produceert zeer veel regels. Ze heeft wel als einddoel de totale vrijhandel, maar momenteel zijn er nog zeer veel regels. Het laatste handelsakkoord dat in deze Kamer is goedgekeurd, in 1994, telde 26.000 pagina's. Als ik mij niet vergis, heeft men dat akkoord op enkele uren tijd door het Parlement moeten loodsen. Ik heb van parlementsleden die echt wel aandacht hebben voor de internationale politiek, achteraf vernomen dat ze ongeveer 10 procent kenden van wat daar allemaal in stond.

Het gaat om zeer veel regels, want sinds 1994 gaat het niet meer alleen over handelsnormen of afspraken in verband met industriegoederen, maar ook over landbouw, diensten en intellectuele eigendomsrechten. Dat zijn zeer concrete regels, die vooral bepalen hoe wijd de deurtjes tussen landen moeten opengaan, hoe gemakkelijk producten van het ene land naar het andere land moeten kunnen gaan.

De leden moeten al die regels en bloc aanvaarden. Straks zult u echter zien dat met betrekking tot de sociale en milieunormen, de

landen à la carte die normen eruit kunnen pikken die hen aanstaan. Het is daarmee al aangehaald. De Internationale Arbeidsorganisatie heeft 185 conventies, maar een land onderschrijft alleen die conventies die hij wil onderschrijven. Bij de Wereldhandelsorganisatie moet men het hele pakket van 26.000 pagina's onderschrijven of men doet eigenlijk niet mee. Ontwikkelingslanden krijgen soms wel een beetje meer flexibiliteit bij het toepassen van die regels.

Wat vooral opvalt, is dat die organisatie niet alleen veel papier en regels produceert, maar dat ze ook in staat is om die regels te doen respecteren. Dat is zeer uitzonderlijk in het internationaal verkeer.

Hoe doet zij dat? Zij is in staat die overtreders te sanctioneren. Waarom is zij daartoe in staat? Ten eerste, omdat de controle op de naleving eigenlijk gebeurt door alle 150 leden. Als België of Ecuador voelen dat er een land is dat zijn grenzen minder openstelt dan het zou moeten voor bepaalde producten, wordt er onmiddellijk klacht ingediend. Als er sprake is van een belang wordt de detectie van de overtredingen bijna automatisch gedaan door de landen zelf omdat zij zich benadeeld voelen.

Wat gebeurt er dan? Als er sprake is van een overtreding dienen zij klacht in bij een soort rechtbank. De WTO heeft een rechtbank met een eerste aanleg en een beroep. In maximum twee jaar is er een uitspraak over de vraag of het al dan niet een overtreding betreft. Bovendien is er niet alleen een uitspraak want degene die wint, heeft het recht om een sanctie door te voeren. Die sanctie bestaat uit een commerciële sanctie.

Neem nu dat de VS klacht heeft ingediend in verband met het hormonenvlees dat hier niet binnen mocht. Via een complexe procedure heeft de WTO gezegd dat Europa dit onterecht heeft gedaan omdat Europa niet kan bewijzen dat die producten ongezond zijn. De Verenigde Staten hebben dan ook het recht om producten die uit Europa komen dusdanig te belasten dat ze evenveel schade aanrichten als het verbod op de invoer van hormonenvlees. Zo werkt dat dus.

In de praktijk blijken er heel weinig overtredingen te zijn. Bijna alle regels worden nageleefd. Dit is onder andere te wijten aan het feit dat de sanctionering van buitenaf wordt opgelegd. Er moet dus geen boete worden opgelegd en nadien smeken opdat ze ook zou worden betaald. Neen, degene die in het nadeel is, kan eigenlijk zelf een sanctie opleggen.

Internationale organisaties als het Internationaal Muntfonds en de Wereldbank stellen regels op, vooral tegenover landen die deze organisaties nodig hebben: landen die geld moeten lenen bij hen. Wat zijn die regels? Ik geef een voorbeeld. Regels over wat goed bestuur is, bijvoorbeeld: de grenzen openzetten voor producten die van elders komen want dat zal de efficiëntie van de ondernemingen bevorderen. Wanneer die landen dat niet doen, krijgen zij het geld niet. De sanctie is dus vrij hard.

In het geval van de Wereldbank en het IMF zijn de regels enkel van toepassing op landen die deze organisaties nodig hebben. Als de rijke landen geld willen lenen, lenen zij gewoon op de markt, sinds de jaren '70. Het gaat daar dus om een zeer selectieve machtsuitoefening, maar zij is redelijk sterk.

De Europese Unie produceert natuurlijk ook regels in verband met liberalisering en handel. Daar bestaat wel een boetesysteem: als men zich er niet aan houdt, betaalt men. De Europese Unie – dat is een verschil met de mondialisering – produceert niet alleen regels op het vlak van de handel maar ook op sociaal vlak, zij het volgens sommigen nog veel te weinig, en ook op milieuvlak. Wanneer men die niet naleeft, wordt men ook beboet. Daar is er een balans.

Ik kom tot de sociale regels en ecologische regels op mondiaal vlak. Ik zal heel kort zijn over het IAO. Er is hier al veel over gesproken. Er zijn vele regels, men ondertekent wat men wilt van die 185 conventies. Maar er zijn niet echt sancties.

Inzake Birma is er elk jaar in juni een commissie van de normen, die kijkt wie de arbeidsnormen heeft ondertekend maar ze niet heeft gerespecteerd. Er wordt dan een selectie gemaakt, natuurlijk. Het is gemakkelijker Birma elk jaar in het beklagenstoeltje te zetten dan de Verenigde Staten of China.

Birma wordt al tien jaar aangeklaagd wegens dwangarbeid. Maar de dwangarbeid gaat rustig verder. De kracht van de IAO is bij gebrek aan sancties immers redelijk beperkt. Ik herinner mij dat Michel Hansenne, de vroegere minister van Arbeid, maar ook gedurende tien jaar directeur-generaal van de IAO, dat erkende. Hij beaamde de uitspraak dat de IAO een hond is die blaft maar niet bijt. Maar hij voegde eraan toe – en daar zit een waarheid in – dat een hond die blijft blaffen in deze mediatijden toch ook vervelend is.

Wanneer men elk jaar opnieuw op het beklagenbankje zit, kan dat hinderlijk zijn. Het

is natuurlijk niet heel hard.

Wat milieuregels betreft, zal ik wat uitbreiden. Wat zijn de globale milieuregels? In tegenstelling tot bijvoorbeeld arbeid, is er geen wereldmilieuorganisatie. Dat is geen toeval. Er zijn immers nogal wat krachten in de wereld daartegen.

Heel wat ontwikkelingslanden hebben daarbij vragen omdat zij economisch sterk willen groeien en de welvaart willen doen toenemen. Ze willen echter niet dat dit wordt belemmerd door een sterke milieuorganisatie die hun eventueel het recht zou ontfangen om hun bossen te ontginnen en hun biodiversiteit te gebruiken. Zij willen dus geen sterke milieuorganisatie.

Ook een aantal rijke landen, aangevoerd door de Verenigde Staten, hebben daarbij vragen. Bij de Verenigde Staten is het meer een algemene houding, een afkeer van sterke internationale organisaties. Als men bekijkt wie de internationale milieuakkoorden ondertekent, zal men zien dat de Verenigde Staten helemaal aan het staartje bengelen.

Er is dus geen wereldmilieuorganisatie. Er is een soort nevel van globale milieuakkoorden. Ik zal de belangrijkste heel kort overlopen. Het Zeerechtverdrag van 1982 legt regels op aan staten over hoe zij zich moeten gedragen in hun eigen zee, het stukje vlak buiten de kust, maar ook hoe zij zich moeten gedragen in de internationale wateren, de schepen, wie waarvoor verantwoordelijk is, de vlagstaat, enzovoort. Honderd achtenveertig landen hebben dit bekrachtigd.

Er is de Conventie over Biodiversiteit, een van de drie grote verdragen die voortvloeien uit de conferentie van Rio in 1992. Die werd door bijna alle landen – 188 – ondertekend. Andorra, Irak, Vaticaanstad, Brunei, Oost-Timor en de Verenigde Staten hebben ze niet ondertekend.

Waarover gaat die Conventie over Biodiversiteit? Alle planten en dieren die op de planeet aanwezig zijn, zijn een rijkdom, ook voor de menselijke soort. Heel veel medicijnen worden ontwikkeld vooral op basis van die plantenrijkdom.

Als wij dus elk jaar een oppervlakte regenwoud ter grootte van België in brand steken of rooien, weten we niet wat we verliezen. De Conventie over Biodiversiteit wil landen overtuigen om daaraan iets te doen. De landen moeten een inventaris opstellen van wat ze hebben aan

biodiversiteit en daarna bepaalde zones aflijnen waar zij hun biodiversiteit zullen beschermen.

Een ander verdrag is het Cartagenaprotocol over bioveiligheid. Dat gaat onder meer over het transport van soorten, onder meer genetisch gemodificeerde gewassen. U weet dat daarover veel te doen is. Sommige landen zijn bang dat die gewassen zich zomaar, willekeurig zouden verspreiden over de planeet. Het gaat ook over de soevereiniteit over biorijkdom. Als, bijvoorbeeld, een farmaceutisch bedrijf ergens in Ecuador een plantje weghaalt en daarvan een medicijn maakt, wie krijgt dan de rijkdom die daarmee wordt gegenereerd? Daarover gaat dat protocol. Er zijn heel wat minder landen die dat protocol hebben bekrachtigd: 125

CITES is het verdrag over de internationale handel in bedreigde planten- en diersoorten. 167 landen hebben het bekrachtigd. Het is een van de oudste milieuverdragen, uit 1975.

Er zijn ook nog een verdrag en een protocol over de bescherming van de ozonlaag. Dat wordt doorgaans het meest succesvolle multilaterale milieuverdrag genoemd, omdat men er vrij goed in geslaagd is om tussen bijna alle landen af te spreken om bepaalde stoffen die de ozonlaag afbreken, niet meer te gebruiken. Dat is vrij efficiënt gelukt.

Het Klimaatverdrag is waarschijnlijk het bekendste en datgene met de meeste impact. Het is ontstaan in 1992. Zoals veel verdragen moest het ook worden vertaald. In het verdrag staan natuurlijk een aantal algemene principes, bijvoorbeeld het voorzichtigheidsprincipe. In het basisakkoord van 1992 ging men ervan uit dat alle landen samen verantwoordelijk waren voor de klimaatverandering, maar dat het ene meer verantwoordelijk is dan het andere. In het jargon heet dat de gemeenschappelijke, maar gedifferentieerde verantwoordelijkheid. Dat werd vertaald, na lange onderhandelingen in Kyoto, in het Kyotoprotocol. Volgens dat protocol moeten de rijke landen iets doen, de andere moeten voorlopig nog geen beperking stellen aan hun uitstoot van broeikasgassen. 189 landen hebben het ondertekend.

De Conventie ter bestrijding van de verwoestijning was het derde kind van Rio uit 1992. Het verdrag werd door 199 landen ondertekend. Het is een verdrag dat aan landen die last hebben van verwoestijning, oplegt een actieplan op te stellen en aan landen die er geen last van hebben, oplegt die actieplannen te financieren.

Dan is er een drietal verdragen in verband met gevaarlijke stoffen. Er is, ten eerste, de Bazelconventie, die regels oplegt of je al of niet gevaarlijk afval mag transporteren. Dat hebben eigenlijk bijna alle grote landen ondertekend, behalve de VS. Ten tweede, de Conventie van Rotterdam slaat eigenlijk op het stimuleren van landen om, voordat ze gevaarlijke stoffen toelaten in hun land, zich eerst te informeren. Dat klinkt misschien grappig, maar daar is een verdrag over gemaakt. Ten derde is er de Stockholmconventie, die inzake persistente organische vervuilers – dat zijn ambetante stoffen die je best opvolgt en ziet wat ermee gebeurt – regels en internationale afspraken van toepassing wil maken. Dat zijn, heel kort, een aantal van de belangrijkste internationale milieuverdragen.

Wat moeten we nu denken van die milieuregels? Zijn die krachtig, of niet?

Een eerste belangrijke zaak is natuurlijk en dit kon u al afleiden uit wat ik vooraf heb gezegd, dat het à la carte is: men ondertekent het verdrag dat men wil. Heel anders dan bij de Wereldhandelsorganisatie hangen die verdragen niet aan elkaar; landen onderschrijven wat ze willen onderschrijven.

Ten tweede, zeer belangrijk, er zijn niet echt sancties. Bijvoorbeeld het verdrag over de bescherming van de biodiversiteit houdt een verplichting in voor alle landen die dat verdrag hebben ondertekend om driejaarlijks, denk ik, een verslag uit te brengen over de naleving van dat verslag. De jongste keer dat dat moest gebeuren, heeft ongeveer twee derde van de landen dat niet gedaan. Dat geeft u al een idee: er is een verdrag, men moet de naleving van het verdrag controleren door verslagen die daarover worden gemaakt, maar twee derden van de landen maken niet eens een verslag. Toen ik dan belde naar het secretariaat dat het verdrag opvolgt en vroeg of men die landen niet kon verplichten, dan was het antwoord neen, zij konden de landen niet verplichten, omdat een en ander vrijwillig was. Dus zelfs de papieren verplichting kan niet worden opgelegd.

Denk aan een land als Congo. Ik ben daar eind vorig jaar een beetje op de ministeries gaan rondlopen. Congo heeft het verdrag ondertekend. Dat land wordt geacht zijn biodiversiteit te inventariseren en dan zones af te bakenen waarin de biodiversiteit wordt beschermd. Ik geloof daar dus geen snars van.

10

13/06/2008

CRIV 52 G002

Ik weet van mensen die geregeld door de bossen van Congo lopen, dat gebieden die drie à vier keer groter dan België zijn, door één ambtenaar, die over een fiets beschikt, dienen te worden gecontroleerd.

Het is dus niet gemakkelijk om de naleving van de bescherming van de biodiversiteit te verzekeren.

Er is één uitzondering op het feit dat er geen sancties zijn om milieuverdragen te doen respecteren. Dat is het Klimaatverdrag. Meer bepaald moeten alle landen die het Kyoto-protocol hebben ondertekend, over de emissie van de broeikasgassen die het land het jaar ervoor heeft uitgestoten, verslag uitbrengen. Indien blijkt dat het land over de emissie liegt, kan het geen gebruik meer maken van wat men in jargontermen de flexibele mechanismen noemt. Dat betekent kortweg dat het land de hele inspanning om de Kyoto-doelstelling na te leven, op eigen terrein moet realiseren. Het kan de doelstelling dus niet bereiken door te investeren in een koolcentrale in China. Het krijgt ook geen toegang tot de handel in emissierechten. Dat is het prille begin van een vorm van sanctionering in internationale milieuakkoorden.

Ik heb de indruk dat, naarmate het klimaatprobleem ernstiger wordt en het duidelijker wordt dat een en ander geen lachertje zal zijn, de bereidheid toeneemt om het Klimaatverdrag meer tanden en kracht te geven.

Ik hoorde de heer Barroso, de voorzitter van de Europese Commissie, een tijdje geleden bijvoorbeeld de staalbedrijven en de chemische industrie in Europa geruststellen. Hij verklaarde dat de Europese bedrijven niet hoefden te vrezen. Zij zouden niet lijden onder de concurrentie van staal- of chemiebedrijven uit landen waar de uitstoot niet wordt beperkt. Indien dat het geval is, zou bijvoorbeeld Chinees staal dat hier toekomt en goedkoper is, omdat er in China geen beperking van de uitstoot van broeikasgassen is, door Europa worden belast. Dat klinkt misschien behoorlijk technisch, maar voor wie de taal van de Europese Commissie al een aantal jaar volgt, is voornoemde verklaring behoorlijk baanbrekend. De Europese Commissie neemt op die manier afstand van de onaantastbaarheid van de vrijhandel.

Er werd al gezegd dat de vrijhandel zal worden belemmerd als deze een klimaatbeleid tegenhoudt. Ik heb dezelfde uitspraak gelezen van mensen van het Amerikaans Congres. Ook daar – ook al is de regering ginder er niet zo heel

erg mee bezig – vinden heel veel congresleden dat ook de Verenigde Staten een beperking van hun uitstoot moeten nastreven. Ze zeggen er wel bij dat ze zich geen oneerlijke concurrentie willen laten aandoen door landen die zo'n beperking niet nastreven. Dat gaat een beetje dezelfde richting uit als wat de heer Barroso zei.

Deze week hoorde ik Eric White, de belangrijkste legal advisor van de Europese Unie inzake wereldhandel, de WTO. Ik citeer: "We moeten de Wereldhandelsorganisatie gebruiken om iedereen een klimaatbeleid te doen aanvaarden." Voor mij geeft dat aan dat er toch een lange weg is afgelegd in de geesten. Waar is de tijd dat er in de Wereldhandelsorganisatie werd gezegd dat niet zou worden toegelaten dat de Wereldhandelsorganisatie wordt bevuild door andere dan handelsmateries? Over de sociale clausule in de jaren '90, kon niet worden gesproken. Welnu, blijkbaar kan er nu wel worden gesproken over de bevuiling van de WTO met milieu-issues. Ik zeg niet dat dit al echt een officieel beleid is, maar het feit dat ik dat op verschillende plaatsen voortdurend hoor herhalen, wijst voor mij toch op een wijziging van de geesten.

Natuurlijk zullen er mensen zijn die stellen – misschien terecht – dat we het milieubeleid niet moeten gaan sanctioneren via een monster als de WTO.

De WTO heeft veel gebreken, maar een voordeel is wel dat het "een land, een stem" is. Dat is in andere organisaties niet het geval. U ziet ook dat de redelijk democratische machtsverdeling in de WTO echt een rol begint te spelen. Het is bijna onmogelijk om een akkoord te sluiten op het vlak van wereldhandel omdat nu ook de ontwikkelingslanden echt meespelen. Ik zou dus niet meteen zeggen dat ik de WTO zou gebruiken om milieunormen af te dwingen. Dat is niet bediscussieerbaar.

Ik denk ook dat er een element van pragmatisme meespeelt. Als men op korte termijn een wereldmilieuorganisatie wil ontwikkelen die dan boetes zal moeten uitvaardigen als bepaalde normen niet worden nageleefd, weet ik niet of dat veel vlotter zal gaan. Het voordeel van het gebruikmaken van het WTO-mechanisme van externe sancties is dat men ze kan opleggen, los van het feit of het land akkoord is of niet. Wat kan men doen als een land dat een boete oploopt wegens het niet naleven van een bepaalde milieunorm, die boete niet betaalt? Gaat men er dan met een leger naartoe trekken? Er zijn

CRIV 52 G002

13/06/2008

11

voordelen aan het gebruikmaken van dat mechanisme om bijvoorbeeld afspraken in het verband met het klimaat iets meer kracht bij te zetten.

Men kan ook denken dat dit mechanisme op korte termijn eventueel voor bepaalde andere milieuverdragen kan worden gebruikt. Ik denk niet dat dit de oplossing is voor alle globale milieuproblemen. Ik heb daarnet al verwezen naar de biodiversiteit in Congo. Congo heeft alle tien belangrijke milieuverdragen bekrachtigd. Dat is dus op het eerste gezicht een zeer goede leerling op het vlak van globaal milieubeleid. Het probleem is echter dat een land zonder staat geen milieubeleid kan voeren. Dat is spijtig voor mensen die in een neoliberaal denkkader zitten, maar men kan de biodiversiteit niet beschermen als men geen overheid heeft die dat inventariseert en die gebieden beschermt. Hoe gaat men dat doen? Ik neem Congo als voorbeeld omdat jullie dat waarschijnlijk ook het best kennen. Dat is zeker niet het enige land met dezelfde problemen.

Een land als Congo moet een krachtdadige overheid hebben. Een overheid die krachtdadig is, moet middelen hebben. En dus moet men een functionerende economie hebben. Om zo'n economie te hebben, moeten vele voorwaarden worden vervuld.

Als men zegt dat men een sterk milieubeleid wil, dan houdt dat bijna in dat men voor de zwakste landen een globaal economisch beleid volgt dat hun kansen biedt om een beetje economische ontwikkeling te hebben. Vervolgens, op basis daarvan, kan men dan belastingen heffen en een staat opbouwen.

Als men dat niet heeft, zal het zeer moeilijk zijn om bijvoorbeeld global public goods, zoals de Congolese regenwouden, te beschermen. Er is daar geen overheid die dat kan beschermen. Een globaal milieubeleid ontwikkelen betekent ook dat men rekening houdt met de ontwikkeling van de minst ontwikkelde landen. Dat heeft met zeer veel zaken te maken, ook met het economisch beleid.

Dat is het belangrijkste dat ik wilde zeggen.

Stefaan Vercamer (CD&V - N-VA): Mijnheer de voorzitter, ik wil even terugkomen op de fundamentele arbeidsrechten. Wij hebben bij de start van onze werkzaamheden ook afgesproken dat wij steeds de rol van het Parlement en België in heel het gebeuren zouden bekijken.

Mevrouw De Jonghe, u hebt het gehad over de

verankering in de bilaterale dialoog met de partnerlanden en ook over de sociale bescherming als ontwikkelingsstrategie. Mijn vraag is in welke mate u daar zicht op hebt en kunt u de rol van België daarin evalueren. Welke rol zou ons land beter of sterker kunnen opnemen in de toekomst, als wij daarmee te maken hebben?

Mijnheer Vandaele, wat moet de conclusie van het verhaal zijn? Ik probeer het zelf een beetje. Is het dat hoe slechter het met het milieu gaat, hoe groter de kans is dat er misschien wel wat regelgeving zal worden gevolgd? Ik kijk dan ook een beetje naar het voorbeeld van Congo. Mensen die daar met ontwikkelings samenwerking bezig zijn en dat zal dus ook wel met milieu te maken hebben, hebben mij gezegd dat men er niet meer van wakker ligt of donorland België zijn rol zal opnemen of niet, omdat er zoveel anderen in de rij staan die de rol van België eventueel zouden willen overnemen.

Men gaat naar een soort van vermarkting van de grondstoffen. Er is wel het bilateraal ontwikkelingssamenwerkingmodel, waar milieunormen ook aan bod komen. Maar het is duidelijk dat wij daar niet alleen op kunnen wegen. Blijkbaar kunnen zij dan nog eens à la carte invullen wat ze respecteren. Wat kunnen wij dan doen om daarin een kentering te krijgen, los van de vaststelling dat, als het veel slechter zou gaan met het milieu, men toch wel wat druk krijgt om er iets aan te doen?

Wij kunnen niet alleen wegen. Blijkbaar kunnen wij een en ander evenmin afdwingen. Welke rol kunnen wij daar spelen om stappen vooruit te zetten?

Wouter De Vriendt (Ecolo-Groen!): Mijnheer de voorzitter, ik heb twee korte vragen.

Een eerste is gericht aan de mensen van Wereldsolidariteit. Mij is hetzelfde als collega Vercamer opgevallen. U spreekt erover om de fundamentele arbeidsrechten te verankeren in de bilaterale dialoog met de partnerlanden. U spreekt er ook over om sociale bescherming als een element in te brengen in de ontwikkelingsstrategie.

Mijn vraag is hoever u daarin wilt gaan. Beschouwt u het een en ander als een voorwaarde? Is het voor u denkbaar om tarieven op te leggen in handelrelaties met ontwikkelingslanden, derde landen of partnerlanden wanneer blijkt dat zij die

12

13/06/2008

CRIV 52 G002

fundamentele arbeidsrechten of die sociale bescherming niet honoreren? Wat zou er dan kunnen gebeuren met de opbrengsten van die taken? Kunnen die dan terugvloeien naar die ontwikkelingslanden of derde landen om daar veranderingen te bewerkstelligen?

Mijnheer John Vandaele, ten tweede, de evoluties die u opmerkt, zijn zeer interessant. Er is toch een mentaliteitswijziging bij iemand als Barroso en bij een aantal anderen. Bestaat echter niet het risico dat klimaat, emissies van CO₂, uitstootrechten en dergelijke, worden gebruikt als excuus om concurrentie van lageloonlanden tegen te gaan, af te blokken en er zich zo tegen te bewapenen? Wat is de grens? Ik kan mij niet voorstellen dat hetzelfde argument zou worden gebruikt bij export vanuit de Verenigde Staten naar Europa, omdat de Verenigde Staten geen partij zijn als land bij een aantal internationale klimaatverdragen.

Bestaat het risico niet dat dit wordt gebruikt als alibi? Wel te verstaan dat het vanuit een pragmatisch oogpunt mooi is meegenomen, onder welk alibi of welk excuus het ook gebeurt. Als er een mogelijkheid is om handel vanuit landen die geen rekening houden met het klimaat te belasten, is dat mooi meegenomen. Maar mijn vraag richt zich op de grens en op vergelijkbaarheid met een land als de Verenigde Staten.

De **voorzitter**: Ik dank u. Is er nog een collega die in deze eerste ronde tussenbeide wil komen?

Misschien kan ik er zelf iets aan toevoegen. Wij zijn politici en wij hebben als wij over dit thema spreken heel vlug, bijna altijd, de neiging top down te werken. Wij zoeken naar de IAO die van bovenaf normen kan opleggen, of wij willen in onze eigen staten van bovenaf sociale normen opleggen.

Als wij eens kijken naar onze eigen sociale geschiedenis, zien wij dat onze sociale regelgeving is afgedwongen van onderaf, door de vakbonden, de ziekenfondsen en zo meer. Wereldsolidariteit is mij toch bekend als een organisatie die in ontwikkelingslanden aan de basis de krachten – of de tegenkrachten, zou ik zelfs zeggen – probeert te versterken.

Wanneer wij kijken naar de effecten van globalisering, weten wij allemaal dat globalisering de kloof tussen Noord en Zuid vergroot en dat zowel in het Noorden als het Zuiden de kloof tussen arm en rijk vergroot. U hebt verwezen naar bepaalde professoren, maar er zijn nog andere

studies die zeggen dat het herverdelingsvraagstuk in ontwikkelingslanden nog met grotere scherpste bestaat en dat het beste tegengif tegen het groeien van de kloof in een land is: sociale tegenmachten tot stand te laten komen.

Ik heb een aantal vragen die op dat fundament zijn geënt.

Ten eerste, hebben wij er zicht op – misschien moet ik die vraag ook aan 11.11.11 stellen – hoeveel middelen wij bilateraal besteden in onze ontwikkelingssamenwerking om dat soort krachten in de ontwikkelingslanden te helpen?

Ten tweede, hebben wij er zicht op welk percentage van de middelen via indirecte hulp – ngo's en zo meer – gaat naar zulke normen en hoeveel aandacht daar naartoe gaat? Wij zullen de discussie nog voeren over landbouw. Daar zien wij dat ons percentage gezakt is naar 5 tot 6%. Nu willen wij dat weer verhogen. Zijn er zo'n cijfers beschikbaar die ons een idee geven hoeveel aandacht in onze ontwikkelingssamenwerking – directe en indirecte – gaat naar dat thema, het versterken van sociale normen in de partnerlanden waarmee wij samenwerken?

André Kiekens: Ik zal eerst even antwoorden op de vragen die aan Wereldsolidariteit zijn gericht. Ik wil mij ook graag laten aanvullen door Fabien Habimana, die dat vanuit het Zuiden kan aanvullen. Ik antwoord ook inzake de houding van België.

De eerste vraag van de heer Vercamer was: hoe het zit met de houding van België in de directe samenwerking, in de bilaterale dialoog? Is sociale bescherming daarbij een item? Wel, naar ons aanvoelen veel te weinig. Het is niet zo dat België op dat vlak niets doet. Er loopt een aantal programma's. Zo is er gesproken over het Step-programma. Ook België investeert daarin.

De thema's die komen bovendrijven en die vandaag in de beleidsnota van het kabinet van Ontwikkelingssamenwerking sterk naar voren komen, gaan meer over gezondheidszorg, onderwijs, voedselzekerheid, landbouw. Wij zeggen niet dat die zaken niet belangrijk zijn, maar de perceptie is dat dit ook best wordt onderbouwd door een stevig sociaal netwerk. Sociale organisaties, zoals u ook aangeeft, ervaren dat veel te weinig. Ik meen dat in de bilaterale dialoog ook de thematiek sociale bescherming op zich als thema veel te marginaal

aan bod komt. Men zou kunnen zeggen dat ieder vanuit zijn specialiteit of geschiedenis competenties en meerwaarde inbrengt. Ik meen dat België in zijn geschiedenis, ook in Europa, toonaangevend is geweest voor het belang van het ontwikkelen van sociale bescherming, sociale zekerheid, enzovoort. Wij nemen die trekkersrol echter niet op in het Zuiden. Dat is tenminste toch mijn perceptie.

Hoe ver moet men daarin gaan? In de handelsakkoorden zou men die voorwaarden, zoals het respecteren van arbeidsnormen, moeten kunnen stellen. Vandaag is er echter helemaal geen regelgeving die dit taxeert. Op dat vlak staan wij misschien wij nog verder dan in het milieuverhaal, hoe merkwaardig dat ook is. Ik ben het volledig eens met hetgeen de heer Van der Maelen zei over de top-down benadering. Moeten wij niet tegelijkertijd ook van beneden uit veel meer ruimte geven aan die strategieën? Dat denken wij ook. Heel wat ngo's proberen in de lokale zelforganisatie van syndicale en sociale organisaties, mutualiteiten, enzovoort de initiatieven van de civiele maatschappij te ondersteunen en centraal te stellen in de programma's, precies omdat er ook een dynamiek van beneden uit komt.

Het gaat niet op om onze sociale systemen zomaar te implementeren of over te planten. Vanuit hun eigenheid moet men komen tot netwerken en tot systemen van sociale bescherming die wel haalbaar zijn. Ook daar hebben wij weer aangevoeld – ik wil niet te veel focussen op Wereldsolidariteit zelf – dat het vandaag in het algemeen steeds moeilijker wordt om bij een administratie en overheid in de programma's die benadering verdedigd te krijgen.

Men is gefocust op het directe impactresultaat. Soms kijkt men zeer kritisch naar het investeren in mensen. Om het met een platitudes te zeggen, men geeft liever middelen aan zaaigoed dan aan mensen die investeren in een sociaal netwerk. Daardoor krijgen precies ngo's – er zijn er nog anderen, zoals FOS – die meer daarop focussen het moeilijk om die benadering verdedigd te krijgen bij een overheid. Men focust heel sterk op de andere millenniumdoelstellingen en men zit heel sterk in de logica van het opzetten van programma's die tot directe resultaten leiden. Precies in de ontwikkeling van onderuit van sociale organisaties die zelf het heft in handen nemen, heeft men niet alle instrumenten in eigen handen. De partner moet, met vallen en opstaan, en soms in een zeer moeilijke context, proberen naar sociale beschermingssystemen te evolueren.

Ik stel voor dat ik even het woord geef aan de heer Habimana, die dat vanuit de praktijk kan aantonen. Het is inderdaad in heel veel regio's, ik denk bijvoorbeeld aan het BOF-programma dat wij steunen in West-Afrika, sterk aan de gang. Er zijn een aantal thema's zoals sociale economie, waarvoor men wel een ingangspoort vindt. Het gedachtegoed rond zelfredzaamheid en het opzetten van sociale netwerken vinden wel ingang in bepaalde programma's, bijvoorbeeld ook in het BOF-programma, dat hier ook in de Kamer wordt bekeken.

Er komt een derde fase aan. Laat ons er maar voor behoeden dat wij daar ook weer niet in dezelfde stroming terechtkomen, waarin er heel sterk wordt gefocust op bepaalde regio's, met gelimiteerde doelstellingen waarvan de impact direct aantoonbaar is, waardoor het opbouwen van sociale netwerken precies weer in het gedrang dreigt te komen.

Ik geef het woord aan de heer Habimana.

Fabien Habimana: Je vais essayer de répondre à l'une des questions portant sur les normes du travail et de la protection sociale dans le cadre de la coopération entre la Belgique et certains pays du Sud, celle concernant le rôle et les possibilités d'action du Parlement. Il s'agit de réalités faciles à constater dans les pays en coopération avec la Belgique ou avec d'autres pays: ce sont des réalités relevant de la responsabilité des pays du Sud mais il faut aussi examiner le rôle de chaque partenaire de cette coopération pour faire avancer les droits fondamentaux au travail, par exemple la protection sociale.

Un exemple très simple: si la Belgique applique un programme de coopération dans le domaine de la santé, de l'éducation, du commerce, la grande question n'est pas le type d'accord ou les moyens de le matérialiser mais la manière dont il est mis en application dans les pays du Sud. Par exemple, les travailleurs qui sont là-bas ont-ils le droit de s'organiser. S'il y a des investissements à consentir dans le domaine de la santé ou de l'éducation, comment cela va-t-il se dérouler, comment les marchés publics sont-ils attribués, quel est le rôle des travailleurs, comment peuvent-ils s'organiser pour faire entendre leurs droits et en discuter avec les personnes en charge d'un projet ou d'un contrat de partenariat?

Ces questions sont très faciles à vérifier. Ces travailleurs n'ont pas le droit de s'organiser. Ces travailleurs n'ont pas suffisamment de revenus

dans le cadre des marchés qui sont accordés "de manière privée", étant donné qu'un pays peut octroyer un marché à une entreprise privée pour réaliser un ensemble de travaux, mais dans le cadre d'une coopération. Dans ce cas, il faut voir comment ces entreprises exécutent ces différents contrats en matière de droit des travailleurs, de revenus, de sécurité sociale, etc. Cet exemple très simple illustre comment la Belgique peut évaluer avec le pays partenaire de la coopération la manière dont les contrats ont été exécutés sur le terrain au niveau du respect des droits des travailleurs, du code du travail, etc.

Que constate-t-on? Dans le cadre de cette coopération, il se peut que les entreprises, dans l'exécution du contrat, aient un dialogue avec les travailleurs. Mais si ceux-ci ne peuvent s'organiser et en l'absence d'un organe de contrôle veillant au respect de leurs droits ainsi que du code du travail du pays, les entreprises mettent tout en œuvre pour gagner le plus possible sur le marché. Dans ce cas-là, le pays est en quelque sorte perdant de même que les travailleurs. Malgré tout, la coopération a permis de nombreux progrès en matière d'éducation, de santé, de transport, mais l'envers de la médaille dévoile un non-respect d'un ensemble de droits tant pour les travailleurs que pour les personnes impliquées dans ce genre de travail.

En ce qui concerne les emplois créés dans le cadre de cette coopération, il importe d'examiner la qualité des emplois. Sont-ce des emplois durables? Bien rémunérés? De quel type d'emploi s'agit-il?

Quand on essaie de voir comment les entreprises s'y prennent et ce qu'il en est au niveau des droits des travailleurs, on constate ce qui suit. Je prends l'exemple de la Côte d'Ivoire qui est un pays où il y a beaucoup de travailleurs immigrés. Parfois, les entreprises préfèrent employer ces travailleurs qui ne sont pas en mesure de réclamer leurs droits, puisqu'ils n'ont pas les mêmes droits que les autochtones. Ils ne peuvent pas s'organiser et ne sont pas en mesure d'avoir des revendications. Voilà un exemple parmi tant d'autres.

C'est ce genre de questions qui se posent dans de nombreux pays. Et quand il est question de coopération, il faut veiller à ce que les droits en matière de revenus et de sécurité sociale soient organisés et respectés.

Dans le cadre des accords commerciaux, il existe tout un nombre de règles et de conditions. Si le travailleur coûte très cher au niveau des taxes, on

peut préférer engager un travailleur pour une durée déterminée plutôt qu'indéterminée. Dans ce cas on a tendance à rendre le coût du travail très flexible, ce qui n'aide pas les travailleurs locaux et qui crée des précédents pour pousser le gouvernement à revoir le coût du travail pour faciliter un ensemble de conditions en vue de favoriser les investissements. À long terme, on constate pourtant que, si le coût du travail a diminué, le travailleur se retrouve toujours avec des contrats très précaires.

Ce sont des situations qu'il faut pouvoir évaluer. Quand il s'agit de coopération bilatérale ou multilatérale, il faut voir si les règles minimales sont bien respectées au niveau national.

Je ne vais pas être très long sur ce point. Il y a suffisamment d'exemples illustrant mon propos.

Tout à l'heure, quelqu'un demandait si cela pouvait constituer une condition à la coopération. On ne peut pas dire que si le pays ne respecte pas certaines conditions, on ne lui donne pas de moyens. Dans le cadre d'un accord de coopération ratifié, on doit tenir compte d'un certain nombre de facteurs, de l'ensemble des paramètres qui permettent un développement. Ce n'est pas une condition mais une nécessité. Cela va de soi.

On ne peut pas invoquer le fait que quand bien même la condition ne serait pas remplie, on pourrait voir comment arranger la situation. Non. Il faut tenir compte de la situation dans sa globalité. Je le répète. Il ne faut pas conditionner la coopération à la mise en œuvre de certaines conditions mais envisager l'ensemble des éléments qui doivent être remplis pour que la coopération puisse avoir lieu.

André Kiekens: Ik wil er ook nog even op wijzen dat in die brochure die volgende week nader wordt toegelicht heel wat concrete voorbeelden staan van wat u bedoelde met hoe men van onderuit dat systeem probeert te installeren.

Ik ga er een uithalen. In de Dominicaanse Republiek, waar men vanuit de overheid wel een minimaal systeem heeft van sociale bescherming voor diegenen die in de formele economie zitten – wat in veel landen het geval is – is de vakbond al jaren bezig om mensen die in de informele sector zitten toegang te geven tot die sociale bescherming. Dat is al in een aantal domeinen gelukt. Bijvoorbeeld in het transport zijn er heel wat kleine informele netwerken. Dat is een vorm van het verbreden van het systeem van sociale

bescherming naar alle werknemers, ook werknemers van de informele economie. Dat zijn dus krachten vanonder uit die in die landen werkzaam zijn om op die pistes voortgang te boeken. Van de syndicale organisaties als such, die ook een eigen budget hebben, wordt de budgetlijn al jaren bevraagd vanuit de overheid, dit vanuit de vraag of syndicale organisaties op zich wel ontwikkelingsrelevant zijn, of dit een effect heeft op armoedebestrijding. Ik hoef dan niet uit te leggen dat dit debat moeilijk is. Men stelt dat gewoon in vraag, of diezelfde organisatie van syndicaten iets te maken heeft met ontwikkelingshulp. Men moet dat permanent opnieuw gaan bewijzen en aantonen.

Wat uw laatste vraag betreft, of wij er procentueel zicht op hebben hoeveel er wordt geïnvesteerd in die dimensie van internationale samenwerking, moet ik u een eerlijk antwoord geven. Ik vrees dat we dit niet hebben. Dat zou wel eens een studie vereisen. Ik vrees dat dit niet zo enorm veel is in vergelijking met andere sectoren zoals onder andere gezondheidszorg. Misschien moeten we in het kader van de campagne arbeid die studie eens aanvatten.

Ann De Jonghe: Het is ook de vraag hoe ver men daarin wil gaan. Ik ben voorstander van een structurele oplossing. Dat neemt niet weg dat kortetermijnprojecten ook zeker hun relevantie hebben maar als men vraagt hoe ver ik daar persoonlijk in zou willen gaan, dan zou ik de sociale clausules die door de Wereldhandelsorganisatie af en toe ad hoc, zoals de heer Vandaele zegt, worden gebruikt structureel als opschortende sociale clausules te willen gebruiken. Ik ben ervan overtuigd dat dit een enorme impact zou hebben. Dat is een eerste punt.

Een tweede punt is om die sociale normen met opschortende voorwaarden op te nemen in de Delcrederedienst en in openbare aanbestedingen, niet alleen door de federale regering maar ook op Vlaams niveau en door de gemeenten. Ik denk dat ook dit een enorme impact kan hebben. Het gaat dan niet alleen over het respecteren van sociale normen door ons bedrijf maar ook door de onderaannemers, de toeleveranciers en de dochterondernemingen van dat bedrijf. Ik denk dat dit een enorme impact zou hebben. Dat zijn zaken die op korte termijn binnen handbereik liggen.

Voor de Wereldhandelsorganisatie ligt het misschien iets moeilijker omdat wij altijd via de EU moeten werken maar ik heb gelezen dat de vorige

regering in 2006 een verklaring heeft geschreven waarbij ze binnen de Wereldhandelsorganisatie meer wil trachten om de sociale normen te doen respecteren. Ik heb daar naast die verklaring eigenlijk weinig van gezien in de realiteit. Ik denk dus dat er op dat punt nog veel werk kan worden gedaan. Dat is echter een iets moeilijker debat dan dat over de openbare aanbestedingen en de Delcrederedienst. Volgens mij kan dit louter binnen de federale regering gebeuren, zonder dat wij andere landen moeten consulteren of een consensus moeten vinden.

John Vandaele: Ik ga me toch heel kort even bemoeien met het sociale. Ik heb daar twee opmerkingen over. We mogen natuurlijk de belangrijke rol die België nog altijd speelt bij het IMF en de Wereldbank hieromtrent niet vergeten. Wij hebben daar een van de 24 directeurs die beslissen over het dagelijks beleid. Dat is al zestig jaar een Belg. Er worden daar constant standpunten ingenomen die natuurlijk ook te maken hebben met sociale kwesties. Het is alleen moeilijk om te weten te komen wat daar namens ons wordt gezegd omdat de verslagen van die vergaderingen geheim zijn.

Wat uw vraag betreft, er is niet altijd een tegenstelling tussen van boven af en van onderen uit. De mensen die voor de Internationale Arbeidsorganisatie het enorm dikke expertenboek schrijven over de vraag of de ondertekende conventies worden nageleefd, zeggen dat zij dit boek niet zouden kunnen schrijven zonder vakbonden op het terrein. Zij zijn daar hun ogen en vertellen wat dat papier nu op het terrein betekent. Het is niet per se een kwestie van of, of, het zijn de twee. Excuseert u mij voor deze excursie.

Is er bij een slechter milieu meer kans dat er hardere milieuverdragen komen? Zo zitten mensen in elkaar. Op individueel zowel als op maatschappelijk vlak moeten de gevolgen soms iets meer voelbaar zijn voordat er bereidheid is om daarover hardere afspraken te maken.

U vroeg ook wat een land als België alleen kan doen om de naleving van milieuverdragen in bijvoorbeeld Congo – u zag het iets breder, het ging niet alleen over milieuverdragen maar ook over de exploitatie van natuurlijke rijkdommen – te bevorderen. Ik denk dat België alleen steeds lichter weegt om dat te realiseren. We hebben dat al gezien. Onze minister is daar een heel kwade speech gaan geven maar dat betekent niet per se veel op het terrein. Het is belangrijk dat men als internationale gemeenschap in de mate van het

mogelijke samenwerkt en kort op de bal speelt. De overheid kan bijvoorbeeld de Congolese politici onder druk zetten om dit beter te doen werken. Er is een probleem van twee ritmes. Het technisch mogelijk maken van de exploitatie van de mijnrijdommen vergt twee à drie jaar.

Een democratische samenleving opbouwen met de nodige controlemechanismen om ervoor te zorgen dat de rijkdom de Congolezen ten goede komt, vergt misschien decennia. Dat weten wij uit onze eigen geschiedenis. De buitenwereld moet zich met dat land, door de exploitatie mogelijk te maken. Zonder extern kapitaal en expertise kan dat immers niet gebeuren. Misschien moet de buitenwereld er dan ook voor zorgen dat de twee ritmes, het sociologisch en het technisch ritme, een beetje beter overstemmen. Anders vrees ik dat het onmogelijk is ervoor te zorgen dat de Congolezen beter worden van de mijnexploitatie.

Het klinkt goed: we gaan ervoor zorgen dat de mijnexploitatie ten goede komt van de Congolezen. Ik denk dat iedereen dat vindt, maar de harde realiteit is wel dat de twee ritmes totaal uit elkaar lopen. Als wij er niet voor zorgen dat de democratisering, de controlemechanismen sneller en beter werken via externe bemoeienis, vrees ik ervoor.

Ik denk dat men dan ook moet spreken over China. Ik weet niet zeker of dat land per se niet wil samenwerken. Ik vind dat de voorbije maanden te snel is gezegd dat de Chinezen de nieuwe kolonisatoren zijn. Ik sluit dat niet uit, maar ik denk dat wij voorzichtig moeten zijn met vooroordelen, en vooral moeten wij met hen spreken. Ik heb met iemand uit regeringskringen gesproken. Hij zei dat wij snel overgaan tot de klaagmodus, eerder dan met hen te spreken. Wij gaan dat proberen bij te sturen. Ik denk dat als er een land in de wereld is dat weet hoe belangrijk een overheid is om een ontwikkeling te bereiken, dat China is. Als zij weigeren mee te werken aan de uitbouw van een Congolese overheid, is er echt wel een punt om kritiek te leveren.

Willen zij meewerken aan de zeer bescheiden en geleidelijke toepassing van de milieuverdragen die Congo allemaal heeft ondertekend? Ik denk bijvoorbeeld aan de Congolese regenwouden. China heeft alle tien milieuverdragen die ik heb opgesomd ondertekend, net als Brazilië, Japan, Zuid-Afrika. Er zijn een aantal grote ontwikkelingslanden, en uiteraard ook de Europese Unie, die vrij dicht bij de Europese lijn zitten en waarmee men misschien wel kan samenwerken. Ik herhaal nogmaals dat de VS er

drie heeft ondertekend. Onze oude traditionele bondgenoot is kennelijk niet zo voor multilaterale regels rond milieu.

Wordt het klimaat niet gebruikt als een excuus om aan protectionisme te doen? Die vraag werd destijds ook gesteld als er sprake was van sociale clausules. De vijf fundamentele IAO-normen zouden eigenlijk een voorwaarde moeten zijn om deel te kunnen uitmaken van de WHO. Veel ontwikkelingslanden hebben daarop toen gezegd dat, nu men eindelijk begon mee te spelen op economisch vlak, men met sociale regels afkwam. Ik denk dat men die kritiek ook op ecologisch vlak kan krijgen omdat men serieus druk kan zetten op de WHO, die nu al moeilijkheden heeft om tot akkoorden te komen.

In ieder geval vind ik wel dat er een eenduidige toepassing moet zijn. Als de VS geen systeem hebben voor het beperken van klimaatemissies is het uiteraard ook op hen van toepassing. Anders verliest men elke geloofwaardigheid. Ik denk dat China en Bali en nog een paar grote ontwikkelingslanden stilaan akkoord gaan met het principe dat zij ook vrij snel maatregelen zullen moeten nemen om de uitstoot van broeikasgassen te beperken. Ik denk dat zij veel sneller dan wij worden geconfronteerd met de gevolgen van milieuproblemen in hun eigen land. Die milieuproblemen zijn niet ver af. Men moet daar niet lang rondlopen om te voelen hoe vuil de lucht is. Ik ben niet zeker dat dit, zoals in de jaren '90, door alle ontwikkelingslanden als protectionisme zal worden gezien. Men moet natuurlijk altijd afwachten.

De **voorzitter**: Beginnen wij aan een tweede ronde van vragen, mijnheer Lahssaini?

Fouad Lahssaini (Ecolo-Groen!): Monsieur le président, depuis le début des travaux de cette après-midi, j'avais en tête un sentiment qui s'est clarifié progressivement. Peut-être de mon expérience dans le milieu de la coopération au développement ou du fait de mes origines, je ne pouvais pas ne pas me mettre à la place de ces pays du tiers-monde qui se trouvent de plus en plus souvent face à des contraintes imposées comme voies à emprunter pour accéder à un développement que nous soutenons. De plus, on impose à ces pays des règles qui ne font pas partie d'un processus historique qu'ils auraient vécu, au contraire de nos sociétés occidentales qui ont connu un développement à travers une histoire sociale, syndicale, politique qui leur a permis d'arracher des droits.

CRIV 52 G002

13/06/2008

17

Avez-vous l'impression que, dans ces pays du Sud, des forces de la société civile, des forces syndicales ou même une bourgeoisie locale se sentent plus proches de la vision que nous défendons ici, qui pourraient leur sembler une alternative à ce que leur présentent la Chine ou l'Inde?

Nous parlons aujourd'hui de la Chine, mais ce pays a investi le monde de la coopération au développement bien avant d'investir le marché économique. Cela s'est réalisé à travers d'énormes projets de réformes sociales, menées à l'époque où la société était plus ancrée dans un système communiste désireux d'investir des secteurs entiers – comme les routes, la santé, ou tout ensemble d'infrastructures lourdes –, développé par la Chine dans bien des pays du Sud, surtout proches d'elle.

Aujourd'hui, elle ne ressent plus ces contraintes de devoir s'inscrire dans un modèle idéologique ou respecter des règles de travail ou environnementales. Ainsi, la porte lui est ouverte pour séduire ces pays. Eux ne comprennent pas pourquoi on leur demande de passer par des étapes qu'ils ressentent comme des handicaps.

Nous sommes dans une impasse! Mettre les normes sociales en contradiction avec la concurrence et avec l'accès au marché de la consommation, etc. Tenir ce discours-là revient à tenir un discours libéral. Si l'on dénonce les normes comme étant des difficultés par rapport à la concurrence, on tient quasiment le même discours que l'OMC, qui ne le dit peut-être pas clairement mais qui s'en moque! En effet, le fait qu'elle n'intègre pas cela dans ses normes et valeurs prouve que ce qui est prioritaire pour l'OMC, c'est l'accès au marché, la libre circulation et une libre possibilité d'initiative, qu'elle soit étatique ou individuelle. C'est cela qui prime! Toute la logique des ajustements structurels s'est construite sur cette base-là.

Les pays du Sud y ont d'ailleurs adhéré! Ils y ont adhéré mais ils se sont cassé la figure. Dans un premier temps, ils y ont adhéré sous la contrainte. J'ignore si ma question est restée vague jusqu'à présent mais elle est la suivante. Ce qui est actuellement en cours d'élaboration en termes de normes de travail et de normes environnementales ne risque-t-il pas de produire le même effet?

Barbara Pas (Vlaams Belang): Mijnheer de voorzitter, net als collega Lahssaini had ik van bij de aanvang van de vergadering dezelfde

bekommernis.

Hoe gerechtvaardigd is het dat de rijkere kant van de wereld van de ontwikkelingslanden, die vaak nog echt moeite moeten doen om hun burgers te kunnen voorzien van basisbehoeften, mag verwachten dat zij zich op datzelfde moment bekommeren om milieunormen en sociale normen?

Als we een rangschikking moeten maken, denk ik dat de basisbehoeften zullen primeren voor die landen. De heer Vandaele heeft het daarover daarnet kort gehad. De aanzet moet dan ook vanuit de rijkere landen komen om economisch erin te voorzien dat die landen zich kunnen bekommeren om die aspecten.

Dat sluit een beetje aan op de bemerkingen van mijn collega's. Ik weet niet of daarop sowieso een antwoord kan worden gegeven.

Ik vond het alleszins interessant.

De **voorzitter**: Ik stel voor dat u een poging doet om die twee vragen te beantwoorden.

André Kiekens: Mijnheer de voorzitter, we zouden dat op verschillende manieren kunnen benaderen. We hebben wel het recht om een vrije markt op te leggen in heel het systeem, maar op sociaal vlak en op het vlak van het milieu moeten we de zaken niet organiseren.

Ik denk dat dit een heel gevaarlijk uitgangspunt is. Als we het hier hebben over arbeidsvoorwaarden, moeten we goed beseffen wie de actoren zijn met wie we in debat moeten gaan, naast het feit dat we een goede staat moeten hebben om zaken te kunnen afdwingen.

Het zijn echter, jammer genoeg, vaak niet de staten die arbeid creëren in het Zuiden, maar wel de grote multinationale ondernemingen. Wij spreken over dezelfde multinationale ondernemingen die ook hier het schoon weer maken. Als we het bijvoorbeeld over textiel hebben, gaat het over de kleren die wij hier dragen, maar die ginder worden gemaakt door multinationals die door ons hier worden beheerd, maar ginder arbeidsvoorwaarden opleggen die wij nooit meer zouden accepteren.

Het gaat dan concreet over mensen die 10 tot 12 uur per dag moeten werken, die worden gefilmd wanneer ze gaan plassen, die 's avonds niet naar huis kunnen maar in een barak naast de fabriek moeten slapen, die hun eigen kinderen

18

13/06/2008

CRIV 52 G002

door hun moeder moeten laten opvoeden, enzovoort. Verwachten die mensen ook sociale normen of respect voor hun arbeid? Zeker en vast.

Niemand werkt graag in slavernij. Daarover gaat het in veel gevallen echter wel. Vandaag worden in duizenden vrijhandelszones miljoenen mensen uitgebuit door multinationals die door ons worden beheerd en bestuurd.

Ik vraag mij zelfs af of in deze kwestie het onderscheid tussen Noord en Zuid nog wel zo relevant is. Het is gewoon een heel mechanisme dat internationaal begint te spelen in een geglobaliseerde wereld die maakt dat zelfs dit systeem wordt gebruikt om sociale verworvenheden van hier aan te tasten en af te bouwen omdat de arbeiders met mekaar in concurrentie worden gesteld.

Ik hoop dat op dat deel volgende week iets dieper zal worden ingegaan. We moeten echter heel goed beseffen dat dit vaak bewuste strategieën zijn waar werknemers van eenzelfde werkgever tegen mekaar worden opgezet. In die geglobaliseerde wereld, die een groot schaakbord wordt precies door de vraag waar er nog sociale bescherming is en wat sociale normen zijn, begint men fabrieken te verschuiven en werknemers te verplaatsen en tegen mekaar op te zetten. Het gevolg daarvan is een race to the bottom die wij hier al beginnen te voelen.

Sta mij toe om te zeggen dat ik het een gevaarlijke hypothese vind om te vragen of wij dat uit protectionisme doen of uit een vorm van verkeerd begrepen ontwikkelingshulp waarbij wij onze modellen opdringen aan het Zuiden.

Ik kan u verzekeren, maar dat laat ik liever uitleggen door collega Fabien, dat de krachten die wij daar ondersteunen organisaties van die mensen zelf zijn. Het zijn niet onze, maar wel hun vakbonden die voor die eisen opkomen.

Indien zij ook systemen van sociale bescherming opzetten, is dat voor ons geen probleem. Wij doen aan internationale uitwisseling. Het zijn echter wel zij die bijvoorbeeld vanuit hun microkrediet een kleine bijdrage leveren om toch nog toegang tot de gezondheidszorg te hebben op de dag dat hun kinderen ziek worden. Het zijn zij die dergelijke keuzes maken. Wij willen hen juist helpen bedoelde keuzes te maken. Wij willen hen hun sociale geschiedenis laten opbouwen.

Vandaag wordt hun dat echter belemmerd. Ik zei

daarstraks al dat in 2007 170 syndicalisten werden doodgeschoten, omdat zij hun mensen organiseren. In Guatemala heerst dat fenomeen heel sterk. Er zijn nog heel wat voorbeelden, zoals bijvoorbeeld in Guinee. Waarom? Omdat dergelijke ontwikkelingen het economische systeem, waar in eerste instantie de grote, multinationale ondernemingen en hun aandeelhouders van profiteren, aantasten.

Ik vergaloppeer mij hier even. Ik wil er nog meer over vertellen, maar het item zal ook volgende week aan bod komen.

Voor mij is het heel duidelijk dat het niet langer over een Noord-Zuidverhaal gaat. De zaak ligt misschien anders voor milieunormen, omdat zij een vreemder gegeven zijn, maar inzake hun arbeidsnormen, waarmee zij dag in dag uit worden geconfronteerd, weten de mensen ginds heel goed waar zij worden uitgebuit en waar zij op een waardige manier kunnen werken.

Voor ons komt het erop neer dat de betrokkenen in waardige omstandigheden kunnen werken, zij het – en misschien net – in andere modellen. Wij moeten immers goed beseffen dat de globalisering ervoor zorgt dat onze economische modellen ginds worden opgedrongen. Indien wij ze opdringen zonder onze sociale bescherming, is het hek van de dam. Het opdringen leidt in dat geval tot mistoestanden, die op vele plaatsen opnieuw uitbuiting en achteruitgang met zich zullen brengen.

Dat is mijn visie, maar de heer Fabien Habimana zal ze misschien nog kunnen concretiseren op basis van zijn ervaringen op het terrein.

Fabien Habimana: Monsieur le président, à la question de savoir si des forces sociales peuvent être une alternative, je réponds que ces forces sont présentes. Mais il faut voir dans quelles conditions on peut s'organiser pour leur faire exercer pleinement leur rôle. Par exemple, des syndicats s'organisent dans de nombreux pays mais il faut voir comment les libertés syndicales y sont accordées car, dans certaines entreprises, elles sont interdites. Si les travailleurs ne peuvent s'organiser en tant que force sociale et discuter avec les employeurs et avec l'État, c'est problématique. Mais c'est une réalité. Je prends l'exemple de la Guinée, qui a fait le tour du monde des médias, où, depuis 2005, les organisations syndicales peuvent discuter avec le gouvernement sur la question des entreprises minières dans lesquelles les travailleurs sont vraiment exploités et ne peuvent s'organiser. Les

travailleurs ne peuvent pas discuter des questions de base: quels sont les droits au sein des entreprises, que gagnent les entreprises, quelles sont les taxes qui sont payées, quelles sont les rentrées fiscales et à quoi sont-elles destinées. Les travailleurs ne peuvent discuter de ces questions minimales alors que ce sont eux qui produisent. On retrouve cette situation un peu partout.

On a montré, dans une émission à la VRT, des mineurs congolais qui travaillent comme des bêtes pour extraire les minerais et qui ne voient pas la couleur des retombées économiques générées par la vente de ces minerais. S'ils ne peuvent pas s'organiser au plan syndical pour pouvoir exiger qu'ils soient associés à la prise de décisions qui les concernent et s'ils ne savent rien des retombées économiques pour l'entreprise et pour l'État, à un moment donné, ces travailleurs se retrouvent avec des entreprises délocalisées et constatent que les emplois se déplacent d'une zone à l'autre sans aucune mesure sociale.

Ce sont des questions qui se posent dans beaucoup de pays, au niveau local, mais aussi au niveau national. Il existe des pays, par exemple, où le dialogue social entre employeurs, gouvernement et travailleurs n'est pas possible. Et quand c'est possible, il faut voir quels sont les points mis à l'agenda. La discussion a lieu dans le cadre d'un groupe limité de personnes. Mais pour le bien, il faudrait avoir un agenda bien suivi et bien préparé pour aborder des questions concernant les travailleurs. Ainsi par exemple, le Tchad qui exploite aujourd'hui du pétrole. Il faut voir les conditions de ceux qui travaillent dans ce secteur dans ce pays. Il y a des discussions interminables, des travailleurs sont licenciés. En 2007, le gouvernement s'est très peu impliqué dans les conflits qui ont opposé les travailleurs aux entreprises qui exploitent le pétrole. Il faudrait savoir comment les revenus sont mobilisés. Quelle est la partie qui revient à l'État au travers des recettes fiscales, par exemple, celle qui revient aux travailleurs et celle qui revient aux entreprises? Quels sont les bénéfices engrangés? Ce sont des questions légitimes que les travailleurs se posent et ils attendent désespérément qu'on leur réponde.

Toutes ces conditions ne concernent pas seulement les pays que je viens de citer. On sait comment le dispositif du dialogue social a été mis en place ici. Il n'est pas question de dire que chaque pays doit se construire. Il y a des évidences. Dans certains pays, on ne permet pas aux gens de s'organiser, de s'exprimer pour

défendre leurs droits. Des structures minimales devraient exister au niveau des différents pays.

Si on considère le chemin parcouru par les pays africains depuis les années 60, on peut dire qu'à une époque, il existait une forme de démocratie, mais qu'à un certain moment on a vu émerger des partis uniques. On a vu et lu beaucoup de choses sur les pays d'Afrique. Quand on voit l'évolution des pays, on constate l'apparition des régimes militaires, avec un seul parti politique, un seul canal de dialogue (...).

Aujourd'hui, alors que nous entrons encore dans un multipartisme, toutes ces vérités sont encore présentes. Cela signifie que les travailleurs ne disposent pas de ce cadre de concertation accepté en tant que tel. Peut-être est-il accepté parce qu'imposé de l'extérieur. Même imposé, il faut qu'il soit une nécessité pour l'ensemble (travailleurs, pays lui-même, partenaires bilatéraux ou multilatéraux): qu'ils voient que cette structure minimale d'expression, de dialogue, de discussion existe. Beaucoup de pays ne l'acceptent pas parce qu'émanant de l'extérieur.

Je pense que toutes ces conditions, ces forces sociales locales existent, mais qu'il faut voir à quel degré on dispose encore d'espace de discussion. C'est toute une problématique, une grande question: il faut voir ces syndicalistes qu'on emprisonne tous les jours, qu'ils sont menacés, licenciés, etc.

Un exemple: en 2006, le secrétaire général du syndicat du Tchad a été licencié. Il s'occupait d'une organisation et était directeur de la Caisse nationale de sécurité sociale. Il a été licencié pour avoir exigé que tous les travailleurs du secteur pétrolier soient déclarés à la Caisse nationale de sécurité sociale. En effet, ils étaient payés à la tâche et passaient presque une année à travailler sans être déclarés.

Par le fait d'avoir exigé qu'ils soient déclarés, en tant que directeur de la Caisse de sécurité sociale et en tant que militant d'une organisation et responsable d'une organisation syndicale, qu'a-t-il encouru? Le ministre a décidé de le licencier. Grâce à toute une bataille de la part de beaucoup d'organisations syndicales africaines, il a été réintégré, mais la bataille fut âpre.

C'est un exemple qui montre combien il est difficile d'asseoir un bon dialogue de solidarité sociale qui concerne l'ensemble des travailleurs.

Une autre réalité, celle des zones franches

d'exportation du Togo. Les travailleurs produisent énormément de mèches pour les coiffures. On peut constater tout ce qui est investi dans les zones franches et les exportations réalisées, mais les conditions de travail de ces travailleurs sont déplorables. Il est interdit de s'organiser en syndicat dans ces zones franches. On se demanderait bien pourquoi. La conséquence en est que les produits exportés ont un prix de production très bas. Sur le marché international, le prix donné est acceptable par rapport au marché. L'entreprise réalise donc des bénéfices car ses produits sont vendus dans des pays européens. La consommation de ses produits est donc possible.

Quelles sont les retombées de ce commerce? Les travailleurs produisent pour d'autres marchés et ils n'arrivent pas à couvrir leurs propres besoins car ils sont sous-payés. Or ces entreprises s'installent avec des conditions de facilité au niveau des taxes, des impôts et autres. En fait, elles y gagnent deux fois. Cela reste un problème. C'est un exemple que je donne où l'on remarque que les règles concernant les investissements, les échanges commerciaux défavorisent toujours ces pays du Sud.

Prenez l'agriculture, on dit d'ouvrir les frontières. C'est bien mais est-il nécessaire que l'Afrique importe des poulets, des oignons, des patates – je ne sais pas d'où ils viennent – au lieu d'investir dans l'agriculture? La terre est là. La production est possible. Cela créerait de l'emploi. La demande existe. Les revenus pourraient aussi exister et les gens pourraient se développer eux-mêmes.

Mais on dit: "Non, on préfère vous apporter, ouvrir les frontières. C'est moins cher. On vous apporte les poulets, les oignons, la viande".

Donc, la population n'ayant pas de pouvoir d'achat suffisant, elle consommera ce qui est moins cher. Lorsqu'on consomme sans produire, cela signifie qu'on n'investit pas. Les gens consomment et, à la limite, s'appauvrissent. Autrement dit, tout ce qui crée la plus-value là-bas n'est pas produit sur place mais ailleurs. Cela reste un problème.

Aujourd'hui, nous sommes dans un monde globalisé qui prône l'ouverture des marchés, mais à quel prix, à quelles conditions, faut-il tout ouvrir? Pourquoi faut-il imposer que tout soit produit ailleurs et consommé là-bas au lieu de produire et de consommer sur place? Il en est de même pour les médicaments. Il faut examiner le potentiel de

la biodiversité; je pense aux forêts du Congo. On préfère exporter la matière première, la plus-value est ailleurs. Certes, les gens consommeront des médicaments, car ils n'ont pas pu développer des politiques de prévention.

Les questions sont très délicates. Dans le cadre de la coopération, de la discussion avec les pays au niveau multilatéral et bilatéral, la question est de savoir ce qui est possible et ce qui ne l'est pas et de déterminer la manière d'aider ces pays à se mettre structurellement sur pied par rapport à leur potentiel propre, qui peut être mis en concurrence sur le marché international.

André Kiekens: De sociale normen vormen geen bedreiging voor de ontwikkeling. Onderzoek spreekt dat net tegen.

Ik begrijp wat u bedoelt, maar moeten wij hier allerlei condities creëren, waardoor de betrokkenen zich niet kunnen ontwikkelen? Zij hebben het al moeilijk genoeg.

Indien men dat niet doet, zullen zij op langere termijn voor minder dan twee euro per dag blijven werken, is er geen enkele ontwikkeling en kan de interne markt zich evenmin ontwikkelen. Het is precies op plaatsen waar er sociale normen zijn, dat de ontwikkelingsgraad groter wordt en de ontwikkeling sneller gaat.

Met mijn opmerking wil ik enkel het verhaal afmaken.

John Vandaele: Ik hoorde van een internationale vakbondleider dat hij zich al bewust is van de kritiek dat de Europeanen de betrokken landen opnieuw iets willen opleggen. Hij stelde aan het begin van zijn lezing de vraag hoeveel landen honderd jaar geleden niet door Europese landen waren gekoloniseerd. Dat waren vijf landen. Ik ben vergeten welke landen, maar Thailand was erbij. Het is niet slecht dat Europa voornoemde geschiedenis in het achterhoofd houdt.

Anderzijds heeft Afrika veel meer arbeidsconventies – dus de regels van de internationale arbeidsorganisatie – geratificeerd dan de Aziatische landen. Niettemin stelt Afrika het minder goed dan vele, Aziatische landen. Dat geeft aan dat bekrachtiging alleen niet volstaat. Er moet ook een economische dynamiek zijn. Bovendien moeten de conventies worden toegepast.

Leggen wij hun iets op wat onnuttig is of afremt? Afgaande op de evolutie die nu bezig is – de

zaken kunnen natuurlijk snel veranderen door financiële crisissen en milieuproblemen, die alsmáar sterker worden –, merken wij samengevat dat de klassieke Noord-Zuidkloof stilaan kleiner wordt. Het nationaal inkomen van de meeste ontwikkelingslanden groeit althans veel sneller dan het nationaal inkomen van de rijke landen.

Dat gaat heel traag, maar toch is er die evolutie. Tegelijkertijd zou men kunnen zeggen dat de ongelijkheid tussen de landen iets minder groot wordt, maar in bijna alle landen, met uitzondering van een aantal Latijns-Amerikaanse landen, ziet men dat de interne ongelijkheid toeneemt, ook bij ons. Voor de Chinese regering is een van de grote uitdagingen om de ongelijkheid in het land tussen kust en binnenland, stad en platteland, kapitalisten en arbeiders niet te groot te laten worden, omdat ze weet dat het eigen overleven daar voor een stuk van afhangt.

In India is de grote slogan van de centrumlinkse regering dat ze nood hebben aan een inclusieve groei. Er zijn nogal wat landen die in een gelijkaardige situatie zitten. Ik heb er geen enkel probleem mee om in die omstandigheden een aantal minimale sociale normen proberen te versterken van buitenaf.

Waarover gaat het? Ik denk dat er heel weinig mensen zijn die eisen dat het minimumloon minstens zoveel honderden euro per maand moet bedragen. Niemand heeft het daarover. Het gaat in essentie eigenlijk over een sociale regel, de vrijheid om een vereniging op te richten, zodat de meisjes van 18 jaar die uw schoenen aan het maken zijn, in plaats van een per een met hun baas te moeten onderhandelen, in groep kunnen onderhandelen zodat ze in plaats van 60 euro, 80 euro per maand krijgen. Ik zie niet in wat daaraan afremmend is en daarvoor zal men zeker partners en gehoor vinden in de ontwikkelingslanden.

Zelfs in China ziet men dat er naast de officiële vakbond, die verschillende dingen doet – ik meen dat Carlos Polenus daarover al heeft gesproken –, heel wat ngo's zijn die op sociaal vlak actief zijn. Mensen die een paar vingers kwijt zijn, probeert men te helpen zodat zij hun rechten kunnen afdwingen. Soms zijn zij een beetje voorzichtig, want een ngo, dat kan niet meteen in China. Zij proberen soms met het statuut van een onderneming te werken of zij nemen een ongevaarlijke naam aan. Een ngo die werkt als vakbond zal zichzelf dan Instituut voor Hedendaagse Observaties noemen, maar eigenlijk doet die organisatie vakbondswerk.

Er is in een aantal grote ontwikkelingslanden heel wat dynamiek. Men kan dit ondersteunen van buitenaf door te wijzen op het mensenrecht om een vereniging op te richten. Als men wil meedraaien in de wereldeconomie moet dit toch kunnen. Het feit dat de Chinezen daar problemen mee hebben, heeft eigenlijk vooral met politieke toestanden te maken. Zij zien iedere vereniging, die groter is dan het lokale niveau, als een bedreiging zelfs als het de Falun Gong is, die bezig is met tai chi. Zodra dat een beetje groot is, ervaart de grootste vereniging van het land, de communistische partij, dit als een bedreiging. De doelstelling, een betere verdeling van de rijkdom, zegt men ook na te streven. Men kan dit natuurlijk bereiken door vrijheid van vakvereniging toe te staan.

Ik denk dat het enigszins anders ligt met milieunormen, met dien verstande dat sommige milieuproblemen zich nu al dusdanig laten gevoelen dat men ze geen tien of twintig jaar meer voor zich uit kan schuiven. Als men ergens in een hoek van Burkina Fasso zit en de meest dichtbij dokter bevindt zich op 50 kilometer, dan kan ik mij inbeelden dat het niet de eerste doelstelling van een regering is om de biodiversiteit in kaart te brengen, maar wel om ervoor te zorgen dat de mensen in leven blijven door de gezondheidszorg een beetje te verbeteren.

Daarom is het terecht zo dat voor een stuk globaal milieubeleid in ontwikkelingslanden een educatief beleid is, een ondersteunend beleid om de staat ginder sterker te maken en de nodige knowhow te geven. Ik herhaal nog eens: als men dat wil bevorderen, moet men ook denken aan welk economisch beleid hen kansen biedt. Dan moet men zich misschien afvragen of het verstandig is hen de economische partnershipakkoorden op te leggen. Weten wij het beter dan zij? Dat vraag ik me altijd af. Weten wij wat er als economisch beleid beter is dan zij?

De voorzitter: Ik houd de klok in het oog. Er is nog ruimte voor een of twee vragen. Als onze parlementsleden uitgevraagd zijn, zijn er dan van onze gasten van de ngo's die en vraag hebben?

Jo Vervecken: Ik ben Jo Vervecken van het ABVV. Ik had een vraagje voor John Vandaele. Ik heb ergens iets opgepikt, maar ik volg dat zelf niet van heel nabij – het is gewoon een vraag naar meer informatie daaromtrent – dat er toch wel ergens een begin wordt gemaakt binnen de Verenigde Naties van een internationale

22

13/06/2008

CRIV 52 **G002**

milieuorganisatie. Zegt u dat iets?

John Vandaele: Dat is wat men noemt UNEP, United Nations Environment Program. Als men spreekt over een globale milieuorganisatie die met verschillende dingen bezig is en niet een thema, lijkt dat er het meest op. Er zijn inderdaad een aantal landen, bijvoorbeeld Frankrijk, die verder zouden willen gaan en daarvan een sterkere organisatie maken. Voor zo ver ik weet, is dat project nog niet erg ver gevorderd.

La réunion publique de commission est levée à 15.56 heures.

De openbare commissievergadering wordt gesloten om 15.56 uur.

CRIV 52 G003

20/06/2008

1

BIJZONDERE COMMISSIE "GLOBALISERING"

van

VRIJDAG 20 JUNI 2008

Namiddag

COMMISSION SPÉCIALE "MONDIALISATION"

du

VENDREDI 20 JUIN 2008

Après-midi

De vergadering wordt geopend om 13.46 uur en voorgezeten door de heer Dirk Van der Maelen. La séance est ouverte à 13.46 heures et présidée par M. Dirk Van der Maelen.

De versterking van sociale en milieunormen: hoorzitting met

- de heer Charly Poppe, co-ordinator Trade, Environment and Sustainability programme Friends of the Earth Globe

- mevrouw Samira Wymeersch, beleidsmedewerker 11.11.11

- mevrouw Jo Vervecken, studiemedewerker ABVV

Le renforcement des normes sociales et environnementales: audition de

- M. Charly Poppe, co-ordinator Trade, Environment and Sustainability programme Friends of the Earth Globe

- Mme Samira Wymeersch, collaboratrice 11.11.11

- Mme Jo Vervecken, collaboratrice service d'Études ABVV

Charly Poppe: Je vous remercie pour l'invitation. Monsieur le président, je voudrais parler aujourd'hui des clauses sociales et environnementales dans les accords de libre-échange. C'est un domaine très discuté à l'échelon européen et qui pose certaines questions à la société civile européenne.

Je commencerai par me présenter. Je travaille pour Les Amis de la Terre – Europe. C'est une fédération d'ONG environnementales européennes qui compte 31 groupes membres en Europe et une fédération internationale avec plus de 70 membres dans le monde, en particulier dans les pays du Sud. Le travail que nous réalisons à Bruxelles, au secrétariat bruxellois, c'est la coordination de campagnes sur différents thèmes comme le changement climatique, les OGM et le commerce en l'occurrence.

Nous réalisons également un travail de plaidoyer

politique, vu notre localisation à Bruxelles. Ce qui est très important pour nous, c'est de soutenir nos groupes membres et de les informer des politiques européennes. Nous nous livrons donc à un travail de relais vers nos membres.

Par rapport au sujet qui nous occupe aujourd'hui, je voudrais contextualiser le débat. Je suppose que les membres de cette commission sont quelque peu familiers de négociations commerciales. Il ne leur aura sûrement pas échappé que les négociations à l'OMC sont bloquées pour l'instant; depuis près de deux ans, il n'y a pas eu d'avancée majeure dans les négociations à Genève. Un nombre d'États de plus en plus grand et l'Union européenne ont décidé de s'engager sur la voie du bilatéral et d'entamer des négociations en vue d'accords de libre-échange bilatéraux ou birégionaux.

Aujourd'hui, l'Union européenne est engagée dans pas moins de 20 accords de libre-échange qui vont de l'Amérique latine à l'Asie en passant par les fameux APE avec les pays ACP. On se trouve clairement dans une logique de course au marché: dès qu'un État puissant engage un accord de libre-échange, cela enclenche un effet domino et d'autres États suivent. L'Union européenne observe la réaction des États-Unis pour ses accords de libre-échange, en craignant une diversion commerciale. Il est capital pour les industries européennes d'obtenir le même genre de préférences que les États-Unis ou le Japon avec des États tiers.

Un autre élément de contexte important à mentionner est l'agenda "Europe globale – Global Europe" de l'Union européenne.

Il a été adopté par la Commission et les États membres en novembre 2006. Il s'agit d'une espèce de nouvelle vision pour la politique commerciale et les politiques économiques extérieures de l'Union européenne qui postule que la priorité de l'Union européenne sera,

désormais, la compétitivité, l'accès au marché, l'accès facilité aux ressources naturelles, un renforcement des droits de propriété intellectuelle, etc.. Cet agenda, s'il n'est pas nouveau, est beaucoup plus radical que par le passé et, surtout, évacue un certain nombre de considérations qui, auparavant, tenaient une certaine place dans le discours européen, comme le développement durable ou l'éradication de la pauvreté. Ces considérations sont aujourd'hui quasiment absentes du discours sur le commerce que l'on entend à Bruxelles.

Par ailleurs, les citoyens européens sont aujourd'hui plus critiques envers ce qui peut être considéré comme une certaine marge forcée vers l'ultra libéralisme, le commerce autiste, c'est-à-dire le commerce qui ne tient pas compte des considérations non commerciales. Ensuite, de plus en plus de critiques émergent – on le constate avec la Chine et l'Inde – sur le dumping social et environnemental qui résulte de la mondialisation économique et la dégradation, le nivellement par le bas, des conditions sociales et environnementales. Ce sont des préoccupations qui prennent sans cesse plus d'ampleur au sein de la population européenne.

Parmi les consommateurs européens, un mouvement réclame un commerce plus équitable. Il demande que les produits achetés soient de qualité, et que ce critère soit aussi étendu aux conditions sociales et environnementales de production.

L'exigence d'un grand nombre de représentants de la société civile et de la population va croissant en ce qui concerne la cohérence contre les règles commerciales et les normes sociales et environnementales.

Venons-en au contexte historique de ce débat sur les clauses sociales et environnementales. Comme je le disais en guise d'introduction, les négociations à l'OMC avaient la priorité jusqu'il y a peu. C'est surtout dans ce cadre que les négociations commerciales se déroulaient. À plusieurs reprises, certains États, en particulier les États-Unis et l'Union européenne, ont tenté d'introduire des formes de clauses sociales ou environnementales dans les différentes négociations à l'OMC. Ces clauses ont été combattues principalement par les pays en développement qui ont résisté à ces propositions en utilisant plusieurs arguments à cet effet. Cette question émergeait pour la première fois lors de la Conférence ministérielle de l'OMC à Singapour en 1996. Chacun se souvient encore du fracas du

Sommet de Seattle en 1999.

Les arguments des pays en voie de développement étaient de plusieurs ordres. Des arguments à la fois économiques, politiques et structurels légitimaient cette résistance.

En ce qui concerne les arguments économiques, la plupart des pays en voie de développement – et l'Inde est l'un des pays qui a marqué le plus son opposition – critiquait les propositions européennes et des États-Unis estimant que, par le biais de ces dernières, les pays riches, qui ont un niveau de développement supérieur, s'adonnaient à du protectionnisme déguisé. De plus, leur attitude et la façon dont les thèmes ont été avancés à l'OMC avaient, selon eux, des relents de colonialisme. Voilà pour le premier argument économique qui n'est sans doute pas dénué de sens.

Dans ce cadre, un argument beaucoup plus pragmatique a également été avancé. Ainsi, les États du Sud savent pertinemment que les conditions sociales environnementales de leurs marchés sont bien plus faibles que les nôtres et que cette situation constitue un avantage sur les marchés internationaux. Ils ne voulaient donc pas remettre cet aspect en cause.

Des arguments d'ordre politique ont aussi été mis en évidence. Ils tournaient autour de la question de la souveraineté, question sensible pour beaucoup d'États du Sud et pour l'Inde en particulier. Je me réfère ici d'ailleurs surtout à l'exemple indien. Beaucoup d'États considèrent que s'engager sur ces thèmes porte atteinte à leur souveraineté nationale.

J'en arrive enfin aux arguments structurels qui ont justifié cette opposition. Un premier argument avait trait à la question de savoir si l'OMC était l'instance la plus pertinente pour faire avancer ces sujets, l'OMC étant une organisation visant la régulation des échanges commerciaux plutôt que la régulation des conditions sociales. Ce faisant, beaucoup d'États ont fait savoir qu'ils estimaient que l'OIT était probablement un forum plus adéquat pour discuter de ces thèmes.

Des questions ont également été posées quant à l'approche punitive des sanctions et à l'opportunité de leur mise en œuvre. Les États du Sud pensent qu'une approche incitative est probablement plus raisonnable.

Des arguments relatifs à l'équité ont été avancés. Si des sanctions basées sur des violations

sociales et environnementales sont prises, comment ces sanctions seront-elles pratiquement mises en œuvre? Qui sera réellement sanctionné? Est-ce l'État, la firme ou le secteur? Des clarifications n'ont jamais été apportées en la matière.

Un autre argument avait trait au fait que le secteur informel est d'un point de vue social et environnemental probablement bien pire que celui voué à l'exportation. C'est donc surtout à ce niveau qu'il faut être attentif.

Je voudrais maintenant vous présenter le modèle que la Commission européenne entend adopter pour ses accords bilatéraux en matière commerciale. Il s'agit d'un modèle relativement soft avec des accords incluant un chapitre sur le développement durable avec l'introduction de questions sociales et environnementales et dans lesquels l'Union européenne ne prévoit que des clauses assez faibles avec une invitation à respecter certaines conventions internationales. Toutefois, aucun mécanisme contraignant – j'y reviendrai ultérieurement – n'est prévu.

L'Union européenne propose de faire passer ces thèmes par la coopération, par le dialogue politique ou par une consultation accrue de la société civile. C'est une approche très procédurale.

Quels sont les opportunités et les intérêts de l'Union européenne pour avancer ces thèmes dans les accords bilatéraux? Les opportunités sont avant tout de répondre aux critiques de la globalisation marchande et d'utiliser ce thème comme une façon de rendre une légitimité à des politiques commerciales qui sont de plus en plus contestées. C'est aussi une manière plus aisée de promouvoir les valeurs européennes, car à l'OMC, il faut négocier avec plus de cent-cinquante États membres.

À côté de la promotion des valeurs européennes, il y a aussi un intérêt de protection de certains emplois et de certaines normes européennes. On sait à quel point le discours sur les délocalisations est porteur au niveau électoral en Europe.

Je voudrais également parler des freins à l'inclusion de ces thèmes dans les accords de libre-échange. Le premier frein est le fait que les mandats de négociation du commissaire européen au Commerce ne sont pas du tout flexibles pour avancer sur ces thèmes. Ces mandats ont été accordés par les gouvernements des États membres avant chaque négociation,

qu'elle soit bilatérale ou à l'OMC. Aujourd'hui, ces mandats ne font pas état de critères sévères en matière sociale et environnementale. Un autre frein à un réel avancement sur ce sujet est le manque de confiance patent dans la sincérité de l'Union européenne dans les négociations commerciales. Cette confiance est probablement au plus bas aujourd'hui. Par le passé, l'Union européenne était souvent considérée par certains pays en développement comme une alternative plus progressiste, plus pacifique aux États-Unis. Aujourd'hui, il y a une grande désillusion – et nous le constatons quotidiennement – dans le chef de nombreux négociateurs de pays en développement qui remarquent que les stratégies de l'Union européenne dans les négociations commerciales sont quasiment les mêmes, si pas plus agressives, que celles des États-Unis. On l'a vu dans les négociations ACP et avec les APE où l'Union européenne a adopté une position radicale; elle a même carrément divisé certains groupements ACP afin d'obtenir des accords de libre-échange. C'est le cas avec l'Amérique Latine où l'Union européenne adopte le même agenda que celui des États-Unis.

Il y a donc une résistance accrue de la part des pays en développement qui ne sont pas prêts à négocier sur ces thèmes si l'Union européenne ne montre pas sa bonne volonté sur d'autres sujets.

Par ailleurs, je ne vais pas m'étendre sur la question mais les lobbies conservateurs à Bruxelles sont très puissants et freinent ce type de mouvement.

Je voudrais à présent expliquer quelles sont nos critiques au sujet de cet agenda européen.

Pourquoi pensons-nous que l'insertion de critères sociaux et environnementaux dans les accords de libre-échange ne va pas résoudre les problèmes de violation des droits humains dans les États tiers?

Premièrement, l'agenda ultra-libéral et dérégulatoire de l'Union européenne n'est pas remis en cause par ces accords. Au contraire, il est renforcé. Lorsqu'on regarde les autres chapitres que le développement durable, ils sont très agressifs en matière d'accès au marché, de dérégulation, de promotion des intérêts des exportateurs et des investisseurs.

Deuxièmement, le déséquilibre entre les droits et responsabilités des opérateurs économiques est manifeste dans les accords de libre-échange. Il n'y a pratiquement aucune contrainte dans ces

accords envers les opérateurs économiques. Tout tourne autour de la facilitation du commerce, de la réduction des entraves aux échanges. On amplifie les droits des sociétés exportatrices et importatrices et des investisseurs sans y ajouter de responsabilités. Malheureusement, cette question est toujours à l'ordre du jour.

Troisièmement, dans les propositions européennes, la responsabilité de mise en œuvre de ces clauses sociales et environnementales incombe au pays d'accueil. Quand on connaît les faibles capacités institutionnelles et techniques de bon nombre d'États du sud pour mettre en œuvre ce type d'engagements, on se dit qu'il y a deux poids deux mesures. Pourquoi n'a-t-on pas ajouté de responsabilités pour les opérateurs économiques européens qui vont investir ou faire du commerce avec ces États? J'aborderai la question plus tard mais les propositions européennes restent silencieuses à ce sujet.

Par ailleurs, comme je l'ai dit, il s'agit de clauses non contraignantes. Alors que tout le reste de l'accord est lié à un mécanisme de résolution des différends, ce chapitre ne l'est pas. Cela reste un chapitre incantatoire. Les États s'engagent à dialoguer sans réel agenda d'implémentation.

J'en viens à une autre critique liée à ce que j'ai dit précédemment, à savoir que ces clauses sociales et environnementales sont vraiment déconnectées des autres chapitres des accords du libre-échange. Il semblerait que ces clauses ne soient utilisées que comme simple faire-valoir d'accords du libre-échange qui sont globalement déséquilibrés et injustes. C'est aussi un exercice de relations publiques de l'Union européenne envers sa propre opinion publique.

Un autre élément un peu pragmatique est lié au fait que l'Union européenne n'a probablement que très peu à perdre de l'inclusion ou non de telles clauses dans les accords de commerce, étant donné qu'elle est la région du monde avec les standards les plus élevés. Le seul point négatif serait un nivellement vers le bas de ses propres conditions, des délocalisations facilitées, etc. Les mandataires qui négocient ce type d'accords font peu de cas de telles considérations. Pour parler franchement, ceux-ci font généralement partie d'une caste qui partage l'idéologie ultra-libérale.

Le côté décevant de ces clauses, c'est que l'on remarque qu'elles sont aussi un instrument de marchandage parmi d'autres. Ces clauses entrent dans les négociations et chaque État les utilise comme "bargaining chip", instrument de

marchandage, pour les négociations globales. Il n'y a donc pas d'inconditionnalité de ces normes. Il est assez décevant de voir ces clauses instrumentalisées de la sorte.

Dans ma liste, j'ai également ajouté les deux arguments des pays en développement que j'ai soulevés précédemment, c'est-à-dire le néoprotectionnisme et le moralisme occidental. Ces arguments n'ont pas été adressés par l'Union européenne mais restent valides dans une certaine mesure, si l'on prend la perspective du Sud.

Je voudrais aussi donner un message un peu positif aujourd'hui sur le type de solutions que l'on pourrait envisager. Ces solutions ne sont pas neuves. Depuis plusieurs années, un grand nombre d'ONG et de membres de la société civile les met sur la table. Pour nous, il est important qu'il y ait une réelle hiérarchie des normes au niveau international qui soit couplée avec un renforcement des accords multilatéraux sur l'environnement et des normes OIT qui, aujourd'hui, sont très faibles par rapport aux accords de libre-échange. De fait, ces accords multilatéraux sur l'environnement n'ont pas le même pouvoir juridique aujourd'hui que les accords commerciaux et financiers.

Selon nous, il faudrait aussi transversaliser les questions sociales et environnementales dans tous les traités internationaux signés par l'Union européenne. Il faudrait que cela devienne une conditionnalité dans les traités à la fois politiques, commerciaux et environnementaux, pour éviter que l'on ne cloisonne ou catégorise ces questions dans différents traités.

Une condition importante est la révision des mandats de négociation de l'Union européenne. Ces mandats, comme dit plus tôt, sont très stricts et peu flexibles. Ils nécessitent l'aval de tous les États membres. Il me semble que la Belgique pourrait également réclamer aujourd'hui à la fois le mandat à l'OMC et les mandats dans les bilatéraux.

Un autre point qui rejoint ce que je disais auparavant: les accords doivent être équilibrés dans leur ensemble. Il ne servirait donc à rien de rajouter une petite dose de social ou d'environnemental dans les accords commerciaux si les autres chapitres sont toujours aussi dérégulateurs dans leurs effets.

Un des principes que l'Union européenne pourrait adopter est la cohérence entre les normes

internes et externes. Comme je l'ai dit, l'Union européenne est probablement la zone dans le monde avec les standards les plus élevés en matière sociale, sanitaire, environnementale. Aujourd'hui, on ne voit pas de réciprocité, de parallélisme dans les politiques extérieures de l'Union européenne. Il reste du travail pour assurer une cohérence entre cet agenda interne et l'agenda externe de l'Union européenne afin de contrecarrer le dumping social et environnemental.

Puis, il faut aussi dépasser l'approche volontariste ou incitative que détiennent ce type de clauses. Pour nous, il faudrait re-légitimer la question des restrictions commerciales sur la base du respect de l'environnement et des droits sociaux. Il faut, comme on dit en anglais, "qualifier le commerce".

Ensuite, il faut lier ces conditionnalités à un mécanisme de soutien aux pays tiers. En effet, il ne sert à rien de filtrer les importations sans un réel engagement de l'Union européenne à promouvoir ces valeurs à l'extérieur et à engager les États partenaires à emprunter la voie d'un rehaussement des normes sociales et environnementales dans leur pays. L'Union européenne a aussi cette responsabilité, qui doit être automatique et liée aux restrictions commerciales.

Ensuite, je pense qu'on a beaucoup à apprendre de certains modèles existants, comme le modèle du commerce équitable qui a intégré certaines valeurs et certaines normes dans son modèle même de commerce.

Un autre point important est la régulation des opérations des firmes européennes à l'étranger. Le domaine est assez large, mais il est aujourd'hui vraiment très peu traité par les politiques européennes.

Et surtout, pour terminer, l'Union européenne doit balayer devant sa propre porte. Pour moi, cela reste un principe fondamental dans ce domaine. L'Union européenne doit balayer devant sa porte et rétablir la confiance auprès des pays tiers, notamment les pays en développement et ACP.

Pour les parlementaires belges, quelques pistes plus pratiques de ce que vous pouvez faire en tant que mandataires politiques.

Dans le domaine de la politique commerciale, vous pouvez prendre plusieurs initiatives, en dépit du faible poids des parlements nationaux à cet égard. Vous pouvez toujours interpeller votre

gouvernement, qui participe aux négociations commerciales par le truchement du comité 133 – que vous connaissez certainement. Il vous est loisible d'inviter à cette commission le représentant belge au sein de ce comité.

Il vous est également possible de demander aux ministres d'intervenir au Conseil de l'Union européenne.

Vous pouvez aussi demander au gouvernement d'exiger la révision du mandat de négociation de l'Union européenne. Celui de 1999 concerne les négociations relatives à l'OMC, mais je pense également aux mandats portant sur les accords de libre-échange qui sont en cours.

De plus, il vous est loisible de collaborer avec le Parlement européen. Si le traité de Lisbonne est entériné, ce parlement devrait voir ses compétences améliorées en matière commerciale. En effet, selon le traité, le Parlement européen devrait bénéficier pour les questions commerciales du même degré d'information de la part de la Commission européenne que les États membres. En échange, les parlements nationaux voient leur pouvoir diminuer puisqu'ils perdent leur compétence de ratification des accords commerciaux, que le Parlement européen recevra.

Une autre piste, plus générale, consiste à défendre le rôle de contrôle politique des instances démocratiques sur les échanges commerciaux. C'est une question de principe qui est attaquée par les politiques européennes – mais je suppose que vous en êtes conscients.

Vous pouvez aussi réclamer plus de transparence pour les négociations commerciales, qui sont aujourd'hui tenues secrètes, hormis pour les membres du comité 133.

De même, il vous est possible de demander plus de pouvoirs relativement aux accords multilatéraux de l'environnement et les normes OIT.

Une autre proposition – portant davantage sur les principes – serait de défendre les sphères publiques et indépendantes du marché. Ensuite, il est envisageable de valoriser les expériences positives telles que le commerce équitable en termes de changement à plus vaste échelle.

Je terminerai par suggérer quelques pistes relatives à la régulation des opérateurs économiques. En effet, il importe de changer les

politiques commerciales, mais il convient aussi de s'intéresser aux activités des firmes dans le marché réel. En l'occurrence, nous avons soumis quelques propositions – que vous trouverez dans les brochures que j'ai déposées à l'entrée – avec la Coalition européenne pour la justice entrepreneuriale. Il s'agit notamment d'instituer la responsabilité des sociétés-mères au regard des impacts sociaux et environnementaux de leurs activités, mais aussi de celles de leurs filiales.

Une autre proposition consisterait à engager la responsabilité personnelle des dirigeants d'entreprise en cas de violation des droits de l'homme commise par leur société ou leurs filiales. Il devrait également être permis aux victimes des préjudices résultant des activités des sociétés belges de saisir les tribunaux belges. Il me paraît important de l'inscrire en droit belge, dans la mesure où ce droit n'est pas acquis.

Nous suggérons aussi d'instituer un devoir de diligence obligatoire – "duty of care" – pour les sociétés-mères à l'égard de celles qui sont placées sous leur influence, sans être nécessairement leurs filiales, mais plutôt leurs fournisseurs, leurs sous-traitants.

Enfin, nous proposons que les sociétés transnationales belges soient obligées de se livrer à un rapport social et environnemental annuel en respectant un format et une méthodologie bien précis, de sorte que des comparaisons puissent être établies et que la transparence soit améliorée. Ainsi, les consommateurs et autres parties prenantes pourront être véritablement informés.

Je vous remercie beaucoup.

De **voorzitter**: Dank u, mijnheer Poppe. Ik stel voor dat we nu luisteren naar mevrouw Samira Wymeersch en Jo Vervecken en dat we dan vragen kunnen stellen aan onze drie gasten.

Samira Wymeersch: Mijnheer de voorzitter, ik ben Samira Wymeersch, ik werk voor 11.11.11 en ik kom hier samen met mijn collega Jo Vervecken, de campagne Waardig Werk voorstellen.

Vorige week zijn er al andere collega's van ons aan bod gekomen, André Kiekens en Ann De Jonghe van Wereldsolidariteit. Voor een deel zal onze presentatie die van hen overlappen, maar ik denk dat het toch goed is om nog eens het geheel uiteen te zetten.

Ik zal even de campagne situeren en zeggen hoe

we tot waardig werk willen komen. Ik zal ook een overzicht geven van het traject, waarbij ik vooral zal stilstaan bij de politieke eisen, die voor de commissie meer van belang zijn. Dat gedeelte van onze uiteenzetting zal ik samen met mijn collega houden.

De campagne Waardig Werk is een samenwerkingsverband tussen de vakbonden enerzijds, zowel ACV, ABVV als nu ook ACLVB, aan Nederlandstalige en Franstalige zijde, en de koepels van de ngo's, 11.11.11 aan Nederlandstalige zijde en CNCD aan Franstalige zijde. Aan Nederlandstalige zijde zijn de ngo's verenigd in een samenwerkingsverband rond de millenniumdoelstellingen onder het logo "2015. De tijd loopt", dat in 2005 is opgestart en loopt tot 2015. In die campagne focussen we twee jaar lang op arbeid, juist om te laten zien dat arbeid een heel belangrijk instrument is om te werken aan ontwikkeling en dus ook aan het realiseren van de millenniumdoelstellingen. Aan Franstalige zijde werkt men met het logo "Travail décent, vie décente", dat men heeft overgenomen uit de internationale campagne "Decent work, decent life", die is gelanceerd op het Wereld Sociaal Forum van 2007 in Nairobi, door een internationale koepel van vakbonden, die is samengegaan in het ITUC, de International Trade Union Confederation. In het samenwerkingsverband aan Nederlandstalige zijde vormen de ngo's de eerste lijn. Wereldsolidariteit, Oxfam-Solidariteit en FOS zijn daarin de stuwende krachten.

Met de campagne willen we het grote publiek in België vooral laten zien dat de werknemers in het Zuiden niet de concurrenten zijn van de werknemers in het Noorden. Wij hebben er op lange termijn eigenlijk allemaal bij te winnen dat zij meer rechten, een hoger loon en een betere bescherming krijgen. Op korte termijn kan het soms lijken alsof we in directe concurrentie staan met elkaar, maar op lange termijn zou die opvatting alleen maar nadelig zijn. Dat is de belangrijkste doelstelling van de campagne.

We willen ook laten zien dat grensoverschrijdende samenwerking en solidariteit tussen werknemers de huidige tendens tot een nivellering naar beneden van sociale normen, ecologische normen en normen op all fronten een halt kan toeroepen. De nivellering naar beneden kan enkel worden tegengehouden door samenwerking en solidariteit over de grenzen heen. Daarom willen we onze campagne ook inschakelen in de internationale werking. We willen ons dus niet beperken tot Vlaanderen, België of Europa, maar

CRIV 52 G003

20/06/2008

7

veel verder gaan.

U ziet nu de affiche van de campagne. Er staat een gereedheidskist op afgebeeld met daarin mensen van allerlei pluimage, mannen, vrouwen, Noord, Zuid, formele sector, informele sector. De slogan van de campagne zal zijn "Werknemers zijn geen gereedheid". Die affiche zal zowel door vakbonden als door Nederlandstalige en Franstalige ngo's worden gebruikt en zal in het najaar van 2008 worden gelanceerd.

Iets wat misschien minder van belang is voor u, is het feit dat er een samenwerking is tussen vakbonden en ngo's. Iedereen zal in dat verband werken op geijkte fora of via eigen middelen en actiemomenten. Wat wel interessant is, is de internationale actiedag "Decent work, decent life". Die zal voor de eerste keer plaatsvinden op 7 oktober 2008 en is een initiatief dat uitgaat van het internationaal vakverbond. De Belgische campagne schakelt zich daarin in.

Er is een taakverdeling in het samenwerkingsverband. Er is een chronologische volgorde waarin de verschillende organisaties aan bod komen om de campagne te lanceren. De koepels 11.11.11 en CNCD zijn degenen die van start gaan. Wij lanceren het thema heel breed. Het doel is vooral te sensibiliseren wat waardig werk is, hoe we daartoe willen komen, waarom we in dat verband samenwerken en de link tussen waardig werk en de belangdoelstellingen.

Daarna zullen de vakbonden en de ngo's daaraan werken. Zij zullen vooral in het voorjaar 2009 acties voeren in de bedrijven en de Belgische werknemers daaromtrent sensibiliseren. In de zomer zal Oxfam Solidariteit vooral op de festivals actief zijn. De onofficiële taakverdeling is dat de vakbonden en de ngo's mikken op de syndicale rechten en dan vooral op het recht op vereniging. De ngo Oxfam Solidariteit zal vooral mikken op het reguleren van de privéactoren.

Het is een tweejarige campagne, die loopt van zomer 2008 tot zomer 2010. Voor 2009 hebben we de thema's al geselecteerd. Voor 2010 moeten die nog worden ingevuld.

Wat is waardig werk? Daarvoor baseren we ons op de definitie van de Internationale Arbeidsorganisatie. Dat is eerst en vooral vrij gekozen werk - geen opgelegd of gedwongen werk -, werk dat voorziet in een inkomen dat de gezinsbehoeften dekt en werk dat de fundamentele arbeidsrechten respecteert. In geval van gebrek aan werk, moet de mogelijkheid

bestaan tot sociale bescherming. Er moet een sociale dialoog zijn en er moet ook een gelijkheid tussen mannen en vrouwen zijn.

Wij zien twee wegen om wereldwijd tot waardig werk te komen. Wij denken vooral dat de klemtoon wereldwijd op vakbondsrechten moet worden gelegd. Ik denk dat dat het instrument bij uitstek is om daartoe te komen, zowel in Noord als in Zuid. Bij gebrek aan werk moeten wij er samen voor zorgen dat er sociale bescherming is voor degenen die tijdelijk of permanent of voor welke reden dan ook zonder werk vallen.

Wij hebben de politieke eisen van de coalitie in vier grote assen ingedeeld. De eerste as is een waardig inkomen en waardig werk voor iedereen. Een tweede as is waardig werk, centraal in het internationaal beleid. Een derde as is het garanderen van sociale rechten wereldwijd. De vierde as is het reguleren van de privéactoren.

Ik geef even het woord aan mijn collega. Daarna neem ik het woord opnieuw over de tweede as, aangezien het meer toekomt aan de koepels om daarop in te gaan.

Jo Vervecken: Ik geef nog mee dat de volledige eisenbundel uit 37 eisen bestaat. Het zou een beetje te veel zijn om dat hier allemaal te overlopen. Vanaf volgende week zal dat echter in het Nederlands en het Frans worden doorgestuurd en dus beschikbaar zijn.

Nu willen wij per as een aantal eisen als voorbeeld overlopen. Dat is niet omdat die eisen belangrijker zijn dan de eisen die wij niet zullen vernoemen. Een aantal eisen werd vorige week echter ook al vermeld door onze collega's van Wereldsolidariteit. Zij hebben zich gefocust op sociale bescherming, syndicale rechten en regulering van de privéactoren.

De eerste as is waardig inkomen uit waardig werk. Wij zien daarin drie aspecten. Ten eerste is er het bevorderen van een universeel respect voor een waardig inkomen. Dat wil zeggen een inkomen dat minimaal de basisnoden van de werkende en zijn gezin dekt. Ten tweede is er het behoud en de creatie van waardig werk. Ten derde is er de garantie op de toegang tot sociale bescherming voor iedereen.

Wat is de logica hierachter? De millenniumdoelstellingen vermelden als armoedenorm 2 dollar per dag per persoon. Dat is uiteraard onvoldoende om een menswaardig leven te leiden. Toch heeft de helft van de actieve wereldbevolking minder dan dat bedrag en zijn er

ook nog eens 500 miljoen mensen die het moeten rooien met 1 dollar per dag. Dat betekent niet dat die mensen niet werken, maar wel dat ze uit hun werk niet voldoende inkomen kunnen halen om minimaal hun basisnoden en die van hun gezin te dekken. Dat kan niet en wijst op een ongelijke verdeling van de welvaart, die wordt gecreëerd door de globalisering.

Zonder waardig inkomen is er dus geen sprake van waardig werk. Mensen die zonder werk vallen, moeten kunnen terugvallen op een adequate sociale bescherming, zoals mijn collega al zei. Dat is trouwens niet nieuw, want dat staat verankerd in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. Daarin staat dat eenieder die arbeid verricht, recht heeft op een rechtvaardige en gunstige beloning welke hem en zijn gezin een menswaardig bestaan verzekert en welke beloning zo nodig met andere middelen van sociale bescherming zal worden aangevuld. Dat is dus een universeel recht, dat wij gerespecteerd willen zien.

Ik gaf al aan dat een heel aantal mensen het met bitter weinig moeten stellen. Zo moet het dus niet. Hoe moet het dan wel? Wij hebben uiteraard onze ideeën daarover. Het is altijd mooi om mensen die meestal anders dan ons over de zaak denken, naar voren te zien komen met oplossingen die wij zelf in gedachten hadden.

Daarom haal ik hier de besluiten van een rapport over groei en ontwikkeling aan, dat in mei 2008 werd gepubliceerd door een onafhankelijke commissie die vooral uit ex-ministers van Financiën bestaat. De commissie werd door de Wereldbank georganiseerd. Het zijn dus geen besluiten van de Wereldbank als dusdanig, maar de Wereldbank zat er wel voor iets tussen.

Raar maar waar: het besluit was dat van de Washingtonconventies over privatiseren, liberaliseren en dereguleren moest worden afgestapt. Zij zijn niet meer van deze tijd. Zij leverden immers niet op wat wij dachten dat ze zouden opleveren. Wij moeten terugkeren naar de regeringsinterventies. Zonder groei is er immers geen ontwikkeling. Er is ook geen groei zonder overheidsinterventie.

Er moet dus overheidsinterventie op twee manieren zijn. Ten eerste, om de groei te ondersteunen, is er voldoende investering in infrastructuur, onderwijs en gezondheidszorg nodig. Ten tweede, eens de groei er is, moeten de vruchten van de groei gelijk over de bevolking worden verdeeld. Dus moet een herverdelingsbeleid worden gevoerd.

Onze coalitie wil er nog het volgende aan toevoegen.

Wij vragen de Belgische regering mee te werken aan het opstellen van internationale regels rond de concentratie van kapitaal en aan een fiscaal beleid dat herinvestering van de winsten in de reële economie beoogt. Daardoor kunnen landen een beleid stimuleren dat waardige jobs in plaats van beurswinst op korte termijn genereert. Zij merken dan immers dat door fusies en overnames de macht steeds meer in handen van enkele, grote bedrijven wordt geconcentreerd. Daardoor wordt een onevenwicht tussen arbeid en kapitaal gecreëerd. Werknemers kunnen zich immers niet in die mate concentreren. Wij hebben weliswaar het internationaal vakverbond, maar de arbeid blijft versnipperd. Dat creëert een serieus machtsverschil.

Wij vragen ook om aan een harmonisering op fiscaal en sociaal vlak, die aan waardig werk en een waardig inkomen ten goede komt, mee te werken. Ook moeten, te beginnen in de Europese Unie, gelijkaardige harmonisering in andere regio's in de wereld worden aangemoedigd.

Bovendien vragen wij om de steun aan de internationale arbeid op te voeren, onder andere de steun aan de Decent Work Country Programs, waarover de heer Laureys het tijdens de eerste zitting van de Globaliseringscommissie had. Voornoemde programma's hebben tot doel de realisatie van de waardig werkagenda's op nationaal niveau te steunen, bijvoorbeeld door de sociale dialoog te bevorderen.

Ik geef nu opnieuw het woord aan Samira Wymeersch om as2 toe te lichten.

Samira Wymeersch: De Waardig Werk as 2 is dus waardig werk centraal stellen in het internationaal beleid. Wij hebben ook dat opgesplitst in drie blokjes. Het eerste is waardig werk in de eerste millenniumdoelstellingen opnemen. Het tweede is waardig werk in het beleid van België en in alle internationale organisaties opnemen en van daaruit coherentie nastreven. Mijn collega Poppe heeft daar ook al naar verwezen. Het derde is het internationaal argument om tot de 0,7 te komen. De middelen die daardoor worden gegenereerd, moeten ook worden verbonden aan de doelstelling van waardig werk, dus het creëren, beschermen en garanderen van waardig werk.

Ik zal ze overlopen. Zoals u weet zijn er acht

millenniumdoelstellingen. Waardig werk of werk komt daarin heel minimaal aan bod hoewel wij arbeid als een heel belangrijk instrument zien om mensen niet langer afhankelijk te houden van ontwikkelingshulp maar actoren te maken van hun eigen ontwikkeling. Daardoor kunnen zij onafhankelijk en op een autonome wijze hun leven in handen nemen en vorm geven. Werk is in grote mate afwezig in de millenniumdoelstellingen. Wij vinden dit een gemiste kans. Wij zouden graag hebben dat werk wordt opgenomen in de indicatoren van de millenniumdoelstellingen zodat er op die manier aandacht aan kan worden gegeven.

Wij vragen ook om in de jaarlijkse rapportering, die België opmaakt over de vooruitgang van de millenniumdoelstellingen, aan de hand van de indicatoren aandacht te besteden aan de vooruitgang met betrekking tot waardig werk. Wij kijken dan vooral ook naar de eerste millenniumdoelstelling die handelt over het terugdringen van armoede en honger. Wij vragen aan België om hetzelfde te bepleiten op het niveau van de Europese Unie.

Een tweede subeis van die as is de coherentie op nationaal en internationaal niveau. Mijn collega Ann De Jonghe heeft hiernaar in een vorige zitting al verwezen. Wij vragen bijvoorbeeld aan de Belgische vertegenwoordiging bij de Wereldbank en het IMF om in te gaan tegen recepten voor deregulering. Twee voorbeelden hiervan zijn het Doing Business-rapport van de Wereldbank en de Artikel 4-consultaties bij het IMF. Daarin wordt telkens opnieuw gepleit voor die privatisering, die deregulering. Wij vragen aan België om daartegen in te gaan.

Wij vragen ook dat België, samen met de Internationale Arbeidsorganisatie, werk zou maken van een alternatieve aanpak om ontwikkelingslanden te steunen in het creëren, opmaken en beschermen van waardig werk en sociale bescherming. Dit in tegenstelling tot de politiek die nu wordt gehanteerd of de economische voorwaarden die landen opgelegd krijgen vooraleer zij leningen toegestaan krijgen. Dit gaat opnieuw over privatisering en deregulering, het ontmantelen van de Staat, wat de mogelijkheden om het creëren van waardig werk veel moeilijker maakt.

Collega Poppe heeft ook al verschillende keren verwezen – en dit komt ook later nog aan bod – naar een hiërarchie zodat bilaterale en multilaterale handels- en investeringsakkoorden ondergeschikt blijven aan de mensenrechten in

het algemeen en de arbeidsrechten in het bijzonder. Wij vragen ook dat er rekening wordt gehouden met sociale criteria in de opmaak en de beoordeling van die handels- en investeringsakkoorden, vooraf en ook nadien. Als wordt vastgesteld dat er bijvoorbeeld negatieve gevolgen zijn op de arbeidsmarkt moet hiermee rekening worden gehouden en dan moeten die akkoorden een andere koers varen.

Wij vragen ook dat België mee werk zou maken van de aanwezigheid en de actieve participatie van de sociale partners, in Noord én Zuid, bij het onderhandelen van die handels- en investeringsakkoorden.

Er moet gewaakt worden over de coherentie. Op zich spreekt het voor zich dat het beleid van België nationaal, internationaal, Europees en in de verschillende instellingen, onderling moet zijn afgestemd. De vooruitgang die op een niveau wordt geboekt mag niet tenietgedaan worden door een ander niveau. Dat is juist het grote pijnpunt, zoals collega Poppe al heeft aangehaald. België en de Europese Unie zouden hierin een voortrekkersrol kunnen spelen door die coherentie zelf sterker te maken en toe te passen.

Dan de 0,7%. België heeft zich geëngageerd om die doelstelling te halen. Het tempo moet echter wel bijgestuurd worden om effectief tegen 2010 die 0,7% te halen. Die 0,7% moet er uiteraard komen maar de ontwikkelingssamenwerking moet ook kwalitatief goed zijn. We vragen ook dat er specifieke maatregelen ter bevordering van de bescherming van waardig werk aan gekoppeld worden.

Ik geef nog een aantal punten mee. Er zijn nu debatten gaande over de herziening van de wet op de ontwikkelingssamenwerking. We zouden van deze gelegenheid willen profiteren om te zeggen dat waardig werk een centrale plaats moet krijgen in de herziening van die wet. Er moeten ook indicatoren, concrete objectieven en doelgroepen aan verbonden worden. We vragen ook dat zowel het Parlement als de indirecte actoren in de ontwikkelingssamenwerking, zowel de ngo's als de vakbonden, systematisch worden betrokken bij het uitvoeren en bepalen van het beleid inzake ontwikkelingssamenwerking. Ook in de dialoog met de partnerlanden moet er voldoende aandacht zijn voor waardig werk.

Ik geef nu opnieuw het woord aan mijn collega.

Jo Vervecken: Het derde blok. Daar is al een en ander over gezegd maar centraal in de campagne

staat het garanderen van de sociale rechten wereldwijd. We hebben dit verdeeld in twee subblokken. Ten eerste gaat het om het afdwingen van de syndicale vrijheden en het mondialiseren van de sociale dialoog. Ten tweede moet een einde worden gesteld aan alle soorten discriminatie op het werk en moet respect worden gegarandeerd voor de rechten van alle werkenden. We hebben het dan ook over arbeidsmigranten, mensen die in de informele sector werken, landbouwers en landarbeiders.

Om alle misverstanden uit de wereld te helpen – want die zijn er nog steeds –, wij vragen niet dat bijvoorbeeld werknemers in Bangladesh dezelfde lonen zouden krijgen als die van ons hier. Wat wij wel vragen is simpelweg dat het spel van de globalisering volgens de regels gespeeld wordt en dat alle actoren, hoe klein of groot ook, die regels respecteren. Als de WTO-regels moeten gerespecteerd worden, dan moeten ook de sociale rechten gerespecteerd worden. De heer Vandaele heeft vorige week uitgelegd dat de WTO-regels, hoeveel het er ook mogen zijn, relatief goed gerespecteerd worden maar dat er met de sociale rechten wel degelijk nog een groot probleem is.

Wij vragen dat werknemers overal ter wereld een loon zouden krijgen waarover onderhandeld werd door vrije, onafhankelijke vakbonden, in het kader van een sociale dialoog. Dat betekent dat er absoluut respect moet zijn voor de vrijheid van vereniging en het recht op collectieve onderhandelingen. Zo vertrekt men van de basis en werkt men bottom-up, om waardig werk en een waardig inkomen te garanderen.

Wij vragen ook dat de fundamentele arbeidsrechten geen element zouden zijn waarmee geconcentreerd wordt. Wij willen geen sociale dumping en geen race to the bottom, zoals al aangehaald werd door collega Poppe. Wij vragen dus in feite aan de Belgische regering om te werken aan een versterking van de Internationale Arbeidsorganisatie. Idealiter zou de Internationale Arbeidsorganisatie een klachtenmechanisme krijgen, zoals de Wereldhandelsorganisatie, dat bindende uitspraken kan doen en sancties kan opleggen. Tot nu toe kan dat nog niet.

Wij vragen ook om te ijveren voor het verankeren van het respect voor arbeidsnormen in de Wereldhandelsorganisatie en in de internationale financiële instellingen. Er bestaat nu een link tussen handelsregels en voedselnormen, tussen handelsregels en intellectuele eigendomsrechten,

en zelfs tussen handelsregels en milieuregels, maar toch hebben lidstaten nog niet besloten om de expliciete brug te maken tussen arbeidsregels en sociale regels, hoewel de meeste landen die lid zijn van de WTO ook lid zijn van de Internationale Arbeidsorganisatie.

Ten laatste vragen wij dat de Belgische regering steun zou geven aan de programma's van de Internationale Arbeidsorganisatie voor de versterking van de sociale dialoog in Afrika en de uitbreiding van die steun naar elders in de wereld. Ik heb het meer bepaald over het PRODIAP-programma, waarvan de Belgische regering de hoofdsponsor is. Dat programma wil de sociale dialoog bevorderen in Franssprekend Afrika. Wij zouden dat graag uitgebreid zien naar andere delen van de wereld.

Ik kom tot een vierde en laatste blok, namelijk het reguleren van de privéactoren. Dat blok bestaat opnieuw uit twee delen.

Een eerste deel is het ondergeschikt maken van de commerciële en investeringspolitiek aan het respect voor de internationale arbeidsnormen en het bindend maken van deze normen voor bedrijven en hun filialen.

Een tweede deel is het reguleren van de financiële sector, om een beleid aan te moedigen dat waardig werk creëert. Hiermee raak ik aan de financialisering van de economie. Dat is een thema dat, zoals ik vernomen heb, na de zomer nog in deze commissie aan bod zal komen, net als de rol van de privésector in de strijd tegen armoede en voor ontwikkeling. Dit blok van eisen past misschien iets minder in het thema van sociale normen en milieunormen, maar de financialisering van de economie heeft een enorme impact op waardig werk. Waarom? Wij hebben de overgang gezien van een ondernemingskapitalisme naar een casinokapitalisme, met de opkomst van private investeringsfondsen, zoals private equity-fondsen en hefboomfondsen.

Het gaat hier over een financieel kapitalisme dat gekenmerkt wordt door winstmaximalisatie op korte termijn, met financiële beleggingen en speculatie op financiële markten, en waar geen langetermijnvisie meer achter zit over de manier waarop een onderneming op lange termijn uitgebouwd kan worden tot een gezonde onderneming of over de manier waarop winsten gebruikt kunnen worden om ze opnieuw te investeren in de onderneming. Wat nu nog telt, is zoveel mogelijk winst maken en die uitbetalen aan

de aandeelhouders, zodat die tevreden zijn.

Voor alle duidelijkheid, er is niets mis met het feit dat ondernemingen winst maken, maar wel met wat er met die winst gebeurt of waarvoor ze wordt gebruikt.

Om een idee te geven, in België verschaften durfkapitalisten in 2006 al werk aan 65.000 werknemers, wat neerkomt op één op veertig werknemers in de privésector. Dat is niet niks. Het probleem is echter dat zij zichzelf niet als werkgevers beschouwen, maar wel als aandeelhouders. Zij hebben dus niet de intentie om een maatschappelijk verantwoord investeringsgedrag te ontwikkelen en ze houden evenmin rekening met de belangen van de werknemers.

Bovendien financieren zij een groot deel van de activiteiten met goedkoop krediet, met schulden. We hebben gezien dat de banken dat ook steeds meer doen. Andere ondernemingen, die niet in handen zijn van private acuity fondsen, voelen zich verplicht – om te kunnen concurreren met de bedrijven die wel in handen zijn van die fondsen – om dat soort gedrag over te nemen. Zo ontstaat eigenlijk een sneeuwbal-effect.

De “financialisering” van de economie heeft dus reeds haar sporen nagelaten in de strategieën van de bedrijven, in de arbeidsverhoudingen en ook in de openbare dienstverlening – het gaat niet alleen over privébedrijven die overgenomen worden, maar ook over openbare nutsbedrijven – en in de overheidsinkomsten, want die fondsen hebben meestal een zetel in fiscale paradisiën.

Wij vragen daarom aan de Belgische regering om in dat raam respect af te dwingen voor de internationale arbeidsnormen door bedrijven en hun filialen, door distributiebedrijven ten aanzien van werknemers en door toeleveringsbedrijven en hun onderaannemingen. Die drie vermeld ik expliciet apart omdat het wettelijk raam voor die relaties verschillend is. De werkgever heeft er telkens een andere verantwoordelijkheid, en dezelfde reglementaire instrumenten kunnen niet toegepast worden.

Ten tweede vragen wij dat er bij de Europese Unie op aangedrongen wordt dat er een volledig nieuw investeringsframework wordt uitgewerkt, waarbij de rechten en de plichten van de investeerders en de ontvangende landen meer in evenwicht worden gebracht. Momenteel gaat het namelijk vooral over rechten van investeerders en niet zozeer over plichten van investeerders. Wij

merken dat regeringen in het zuiden onder druk worden gezet om zo veel mogelijk buitenlandse investeringen aan te trekken. Dat doen zij door zo weinig mogelijk belemmeringen van allerlei aard, zoals ecologische belemmeringen, sociale belemmeringen, fiscale verplichtingen, op te werpen en ze zoveel mogelijk te elimineren als het ware. Dat heeft uiteraard geleid tot sociale wantoestanden.

In investerings- en handelsakkoorden vragen wij dat de clausules inzake het respecteren van de arbeidsrechten door multinationals afdwingbaar gemaakt worden, zulks op basis van de OESO-richtlijnen voor multinationals, die vorige week ook al uitgebreid besproken zijn, en van de tripartiete principeverklaring inzake multinationals en sociaal beleid van de internationale arbeidsorganisatie. Het probleem met die twee zaken is dat zij niet afdwingbaar zijn.

Wij vragen ook om de middelen te verhogen – heel belangrijk – voor de controle op de naleving van die nationale arbeidswetgeving en om de rol van de internationale arbeidsorganisatie te versterken op het vlak van vorming en begeleiding van nationale, openbare sociale inspectiediensten. De normen kunnen namelijk wel verplicht worden, maar als er geen controle is op de naleving van het respect, dan staat men uiteraard nog nergens.

Tot slot vragen wij dat het aannemen van een nieuw multilateraal regulerend kader voor het internationaal financieel systeem, en de actieve medewerking aan de opstelling en de toepassing van internationale maatregelen voor de ontmanteling van belastingparadijzen, worden gestimuleerd. Ter zake stellen wij concreet voor dat er hoorzittingen worden georganiseerd en dat België, op basis daarvan, concrete voorstellen zou voorleggen op het niveau van de Europese Unie, de OESO en de Verenigde Naties.

Mijnheer de voorzitter, ik zal het daarbij laten. Ik dank u voor uw aandacht.

De voorzitter: Dank u wel.

Het woord is nu aan de collega's. Zijn er collega's die een vraag wensen te stellen?

Jean Cornil (PS): Monsieur le président, je souhaite tout d'abord remercier les trois intervenants pour la qualité et la profondeur de leurs interventions, pour leurs analyses et pour la complémentarité de leurs différentes interventions. Je voudrais d'ailleurs, monsieur le

président, m'excuser de n'avoir pu assister à notre réunion d'il y a quinze jours. J'étais en effet envoyé par la Chambre au sommet de la FAO à Rome, où il était justement question de la crise agricole mondiale. D'un côté, ce qui me frappe dans les propos est que tout le monde plaide évidemment pour plus de régulation dans les objectifs de politique générale, qu'ils soient nationaux, européens ou internationaux. M. Poppe a bien fait allusion à l'objectif européen par son commissaire au Commerce. Mais, d'un autre côté, nous allons vers un monde de moins en moins régulé; monsieur le président, vous le savez mieux que moi. Vous avez parlé de la financiarisation de l'économie. Certains membres de cette commission souhaitent ardemment que ce sujet soit mis à l'ordre du jour. Les inquiétudes au sujet d'un krach boursier international ou de son absence, telles que l'on peut en lire ce matin dans la presse, poussent à la discussion. Certains parlent même d'une espèce de guerre entre les différentes formes de capitalisme qui s'expriment, comme vous en parlez également: le capitalisme anglo-saxon et ses fonds d'investissement, le capitalisme européen plus traditionnel, le capitalisme familial comme on le voit en Inde, le capitalisme d'État comme on le voit en Chine. Un magnifique livre vient de sortir sur cette analyse particulière. Il convient d'être particulièrement attentifs à tous ces aspects.

J'ai des questions plus précises et complémentaires à vous poser. Monsieur Poppe, ce qui me frappe dans le débat sur les normes sociales et environnementales est qu'au fond, si je comprends bien, celles-ci sont écrites mais ne servent absolument à rien. Je suis quelque peu caricatural, mais la bonne conscience de l'Europe, comme vous l'avez dit indirectement, soigne son opinion publique. Il s'agit d'un emballage, mais, fondamentalement, il n'y a pas de normes sociales ni environnementales dans les accords qui ont été pris, que ce soit au niveau de l'OMC ou des accords bilatéraux. Vous avez bien expliqué que ces derniers constituaient plutôt la voie dans laquelle s'engageait l'Union européenne à l'heure actuelle.

Existe-t-il tout de même certains mécanismes, même si ceux-ci sont de nature incitative, qui favorisent l'application - même légère - de ces normes, ou en est-on à un stade purement incantatoire, où ces dernières ne constitueraient que l'habillage d'un accord? Vous avez fait allusion, sans les développer, à des aspects plus incitatifs, à des droits de douane modulables dans les importations et exportations, par exemple. Ces éléments seraient intéressants.

Ensuite, vous avez totalement raison d'insister sur la responsabilité politique et économique des opérateurs économiques, car les États ne sont pas les seuls concernés. Vous avez parlé de la nécessité de réguler les firmes transnationales. Comment voyez-vous ces aspects-là? Je sais qu'il s'agit de pétitions de principe, de déclarations de bonnes intentions, qui sont encore loin d'être traduites dans les faits.

Plus précisément, vous avez évoqué la possibilité pour les victimes d'introduire des actions auprès des tribunaux belges. Cela me rappelle les débats sur la loi de compétence universelle, mais en termes économiques. Si des entreprises belges ou leurs filiales commettent certaines violations des droits sociaux et environnementaux, et qu'il existe un lien des victimes avec la Belgique, est-il envisageable de réfléchir à une telle loi, si utopique soit-elle?

Vous avez aussi abordé la nécessité de revoir les mandats de nos représentants – au comité 133, à l'OMC, à la Banque mondiale ou au FMI. Je me rappelle avoir invité avec Pierre Galand, à l'époque où je siégeais comme sénateur, l'un des hauts fonctionnaires représentant la Belgique au sein de la Banque mondiale. Il nous avait expliqué qu'il représentait également treize autres États, parmi lesquels le Kazakhstan, dont les objectifs et politiques n'étaient pas nécessairement identiques. Un vrai problème se pose en la matière. Comme nous sommes un petit État dans une grande Union, nos représentants ne peuvent avoir de prise que sur les négociations auxquelles participe notre ministre des Finances pour les questions relatives à la Banque mondiale et au Fonds monétaire international. Il est difficile d'exercer une influence sur la technocratie internationale qui gère ce système. Comment envisagez-vous la démocratisation, si lente et progressive soit-elle, de la renégociation des mandats?

Vous dites qu'il serait intéressant pour l'OMC de renégocier le mandat du commissaire européen qui date de 1999 mais comment et dans quel sens? Sur quelles denrées, sur quels produits manufacturés, sur quelles matières premières, sur quels services pourrait-on faire levier? Sur quels produits pourrions-nous arguer que les violations sociales ou environnementales sont encore tellement graves qu'il n'est plus possible de continuer? Ce sont peut-être des questions naïves mais je voulais vous les poser.

Je voulais également connaître votre avis sur la

possibilité évoquée par certains, notamment chez les altermondialistes, de retrancher de l'espace commercial certains biens vitaux et fondamentaux. Vous parlez de la question de l'eau par exemple, un enjeu déjà majeur aujourd'hui et dont l'acuité va très certainement s'accroître. Je voulais également connaître votre avis sur la question des denrées alimentaires. J'étais à Rome et j'ai assisté à tous les débats en la matière. Pour nourrir neuf milliards d'êtres humains en 2050, il faut doubler la production alimentaire mondiale.

On a entendu la semaine dernière Olivier De Schutter, le nouveau rapporteur spécial des Nations unies sur le droit à l'alimentation. Quelle est votre appréciation du problème? Il y a eu des débats sur la nécessité d'inclure la question des denrées alimentaires dans le cycle des négociations d'après Doha – même si elles sont bloquées. Pensez-vous que la crise mondiale – dont les experts nous assurent qu'elle est bien là et qu'elle va s'amplifier, même si la prise de conscience est lente, avec l'envolée des prix de l'énergie, des matières premières et des denrées alimentaires – puisse faire basculer ou modifier les lignes de position dans un sens positif ou négatif par rapport à vos thèses?

En ce qui concerne la campagne pour un travail décent de 11.11.11, je me réjouis toujours d'entendre le catalogue de bonnes intentions. Heureusement que vous êtes là et qu'il y a ce contre-pouvoir de la société civile, même si on est loin de la plupart des points que vous avez à juste titre analysés ou suggérés. On est loin en effet du 0,7%, même pour la petite Belgique.

Je voudrais vous demander votre avis car vous avez parlé d'une éventuelle révision de la loi sur l'aide au développement.

Que pensez-vous de la politique actuelle du gouvernement belge qui est de mettre un accent plus significatif sur l'aide à l'agriculture et donc de revenir aux fondamentaux de l'aide à certains pays? Je pense en particulier aux pays africains. Un problème important se pose en raison du fait notamment qu'au travers des plans structurels des institutions financières internationales, on ait promu principalement les cultures d'exportation. On a peu fait de cas des cultures vivrières avec toutes les conséquences dramatiques dont on se rend compte aujourd'hui.

Vous avez parlé tous deux du commerce équitable. Monsieur le président, Olivier De Schutter le disait. Deux milliards d'êtres humains

sont des petits agriculteurs dont la parcelle de production est de moins de 2 hectares. Par rapport aux grandes multinationales de l'agroalimentaire, comment remettre dans le jeu ces petits agriculteurs qui sont laminés par les jeux de libre échange de l'offre et de la demande des grands groupes internationaux? Comment comptez-vous, dans le cadre de votre campagne pour un travail décent, les placer à nouveau dans un jeu de commerce équitable et d'autosuffisance pour que ces personnes puissent vivre correctement?

Telles sont dans un premier temps mes premières questions et remarques.

Stefaan Vercamer (CD&V - N-VA): Mijnheer de voorzitter, er zijn twee punten waarover ik graag de mening van de sprekers zou kennen.

Ten eerste, de rol van de overheid in de ontvangende landen is wat minder aan bod gekomen. Ik excuseer mij omdat ik iets later was. Misschien is het aan bod gekomen toen ik er even niet was. In dat geval excuseer ik mij.

Vandaag is het vooral geaccentueerd op internationale organisaties. Van daaruit probeert men om normerend op te treden in die ontwikkelingslanden. Ik zou graag weten wat de mening is van de sprekers. Waar situeren zij in dat geheel de rol van de overheid in de ontvangende landen? De overheid staat immers het meest dichtbij om verantwoordelijkheid te dragen in de toepassing van een aantal minimumnormen en dergelijke meer.

Ten tweede, de laatste jaren blijkt dat microkredieten ook een instrument zijn dat mee kan zorgen voor het verwerven van een waardig inkomen. Het belangrijkste is dat het vaak ook een opstapje is om het organiseren van vrije verenigingen mee op gang te brengen. Wat is de visie van de sprekers over het systeem van de microkredieten in heel het verhaal?

Charly Poppe: Je vous remercie pour cette flopée de questions, auxquelles je vais essayer de répondre tant bien que mal. Certaines se trouvent hors de ma portée car je n'ai pas réponse à tout; je travaille dans un secteur ciblé.

Au sujet de la bonne conscience et des efforts en matière de relations publiques, je pense que toute politique s'accompagne toujours d'une politique de communication. La question des clauses sociales et environnementales en fait certainement partie en ce qui concerne la

politique commerciale européenne. Lorsque nous rencontrons la Commission, nous entendons toujours le même refrain. Pour la Commission, il est intéressant d'appuyer ces thèmes lorsque nous rencontrons ses membres. Un jeu de communication s'exerce, que nous tentons tant bien que mal de contrecarrer à travers notre propre communication. Notre rôle est aussi de rendre ce phénomène public, de décrypter ces propositions européennes pour les rendre un peu plus intelligibles et concrètes pour les gens. Effectivement, nous disons qu'aujourd'hui, ce type de clauses est incantatoire et très peu efficace en pratique.

En termes d'incitations existantes et de modèles possibles, des mécanismes de réduction des droits de douane à l'importation existent pour les pays qui souscrivent à des normes internationales dans les matières sociales et environnementales. C'est le fameux système SPG+ (système de préférences généralisées) de l'Union européenne. Certains Etats en développement font partie de ce mécanisme et peuvent bénéficier d'exportations dans l'Union européenne avec des droits de douane réduits. Ce qui nous dérange, c'est que, à nouveau, cela nous situe dans une optique libre-échangiste d'accès au marché, où les seules incitations sont d'ordre commercial, sous forme de droits de douane. Nous disons aussi que, étant donné la logique de libéralisation généralisée dans laquelle nous nous situons, à un moment donné, ce type d'incitation douanière ne sera plus mobilisable. En effet, nous en arriverons à une situation où les tarifs seront à zéro ou à des taux pratiquement négligeables pour un grand nombre de produits issus des pays en développement.

Il faudra trouver d'autres mécanismes incitatifs ou restrictifs. Notre approche consiste à lier les restrictions à un soutien. Pour nous, c'est ce vers quoi l'Union européenne devrait se diriger. Nous ne sommes pas nécessairement très optimistes quant aux promesses des incitations commerciales. Par contre, il existe d'autres types d'incitations comme le soutien que les autorités européennes et les autorités publiques accordent à des secteurs plus sociaux comme celui du commerce équitable ou d'autres systèmes. C'est une autre forme d'incitation qui permettrait de développer des modèles de commerce alternatifs.

Ensuite, en termes de responsabilité des opérateurs économiques et de possibilité pour les victimes d'accéder à la justice belge, nous avons des propositions légales, concrètes et détaillées que vous pourrez trouver dans le dépliant qui est devant vous. Nous avons développé l'idée et

réalisé une étude juridique à ce sujet. Nous en avons conclu que ce type de proposition est applicable légalement, que ce n'est pas qu'une utopie.

Je dois aussi témoigner du débat en cours au Parlement européen; une résolution du mois de mars a porté sur la responsabilité sociale des entreprises qui est positive selon nous et qui rejoint certaines demandes. Je pourrai faire circuler le texte plus tard. Cela vaut la peine de lire cette résolution et de voir si on peut s'en inspirer en Belgique. Cette résolution a bénéficié d'une majorité en plénière du Parlement européen. Il y a une certaine prise de conscience des parlementaires européens à ce sujet.

La question des mandats est fondamentale à nos yeux. Les hauts fonctionnaires en matières commerciales ont un rôle très important et opèrent dans une opacité quasi-totale. Il y a beaucoup d'absurdités. Par exemple, par les contacts que j'ai pu avoir, j'ai appris qu'un des problèmes est le fait que la réception et la digestion des informations obtenues de la part de la Commission européenne en matière de politique commerciale s'effectuent au ministère des Affaires étrangères où une équipe est en charge de ces questions et que très peu de personnes s'intéressent à ce sujet dans les autres ministères. Il doit y avoir une personne à la DGCD qui s'intéresse à la politique commerciale, personne au SPF Environnement, probablement personne non plus à la Santé publique.

Pour nous, un des problèmes est que les points de vue différents des points de vue commerciaux ne sont jamais mobilisés, même au niveau national.

Une des solutions serait de créer des cellules dans chaque ministère qui puissent suivre ces négociations commerciales et apporter leurs propres points de vue et intérêts. Aujourd'hui, ce n'est malheureusement pas le cas. Or cela pourrait être fait, surtout quand on sait que les politiques commerciales ont une influence, pas seulement sur la politique industrielle, mais sur des domaines très larges comme la santé publique, l'environnement, le développement social. Ce pourrait être une exigence concrète et réalisable.

En ce qui concerne les secteurs dans lesquels on pourrait réviser les mandats de négociation, nous avons fait campagne pendant de nombreuses années sur la question des ressources naturelles. Les ressources de la mer, des forêts ou minérales

sont incluses dans les négociations à l'OMC et dans la négociation NAMA, qui a trait aux produits industriels. Nous revendiquons l'exclusion de ces secteurs des négociations à l'OMC dans la mesure où une libéralisation commerciale fragilise et freine l'approche des États qui souhaiteraient mettre en place des mécanismes de gestion durable de ces ressources. Pour nous, il est impératif que des mécanismes de gestion des ressources naturelles soient mis en œuvre. On pourra parler ensuite d'une libéralisation conditionnelle mais on ne peut pas faire l'un sans l'autre. On pourrait inclure cela dans les mandats de négociation de l'Union européenne.

On peut inclure énormément de choses, le mandat pourrait être large et donner instruction à la Commission de ne pas négocier tel secteur ou d'inclure tel critère au cas où tel secteur serait négocié. Il ne tient qu'aux États membres de donner le mandat qu'ils souhaitent à la Commission.

En termes tactiques et de rapports de force, il m'est difficile de me prononcer car cela demande un examen plus approfondi des majorités en Europe et des questions auxquelles les citoyens sont attentifs aujourd'hui.

La Belgique a souvent tenu une position innovante dans les services publics en matière d'eau notamment et d'éducation. Je pense qu'il est bon que cette position soit maintenue, y compris dans les contacts bilatéraux. On se rend compte qu'on fait passer les thèmes qui ont été jetés à la porte par l'OMC par la fenêtre des accords bilatéraux. Il est donc souhaitable que les parlementaires accordent une vigilance accrue à ces accords.

En ce qui concerne la question de la crise alimentaire, on constate qu'elle est utilisée par un grand nombre de lobbies pour promouvoir leurs propres intérêts ou leur business, que ce soit le lobby agroalimentaire, agrochimique, agropharmaceutique ou encore par les négociateurs commerciaux qui estiment qu'il faudrait compléter le cycle de Doha pour résoudre la crise alimentaire.

Nous ne partageons pas cet avis. Nous pensons qu'au contraire, Doha va accroître la vulnérabilité des États pour assurer leur souveraineté alimentaire et va placer les populations paysannes dans une situation de précarité plus grande car des règles commerciales vont s'imposer et prendre le dessus sur certaines politiques agricoles.

Selon nous, une des questions fondamentales est ce qu'on nomme en anglais le "policy space". Cela consiste pour les États à prendre des mesures restrictives ou de soutien aux populations nationales. La crise alimentaire justifie le fait de soutenir sa propre population. Pourtant, en termes commerciaux, ces mesures sont considérées comme discriminatoires. Un problème fondamental se pose en effet au regard des règles commerciales telles qu'elles sont promues aujourd'hui.

Je vous remercie également pour la question relative au rôle des gouvernements dans les pays d'accueil. Nous sommes loin de dire que les gouvernements des pays d'accueil ne portent pas de responsabilité sur ces thèmes-là. Manifestement, de nombreux États du Sud sont des dictatures, des États autoritaires dans le sens occidental du terme. Effectivement, il y a une complicité des États du Sud dans de nombreuses violations des droits humains qu'il est souhaitable de mettre en lumière. Mais il ne faut jamais perdre de vue l'importance des acteurs économiques étrangers sur leur territoire et le type de relations qu'il y a entre ces gouvernements et les acteurs économiques.

Notre organisation étant basée à Bruxelles, est une organisation européenne. Nous faisons davantage pression sur les autorités européennes par rapport à leurs propres responsabilités. Mais nous sommes également un réseau international. Nous comptons des membres dans différents pays. Ceux-ci font pression de la même manière sur leur propre gouvernement sur les mêmes sujets. Il importe que la pression s'exerce à plusieurs niveaux: en Europe et dans les États du Sud, qu'il y ait une réelle solidarité, une convergence des luttes.

La question du micro-crédit m'est étrangère. Je ne me prononcerai donc pas en la matière. C'est probablement une piste qu'il faut soutenir. Je préfère céder la parole à mes collègues qui pourront vous en dire plus à ce sujet.

Samira Wymeersch: Mijnheer de voorzitter, ik zal mij beperken tot de vragen over de klemtoon die nu meer en meer gelegd wordt op landbouw. Ik meen dat wij daar op zich niets tegen kunnen hebben, als er rekening gehouden wordt met de aspecten die door u en door anderen al zijn aangehaald, onder andere dat voorrang gegeven wordt aan voedselsoevereiniteit. Het gaat niet om het steunen van landbouw die gericht is op export maar van landbouw die voorrang geeft is op

16

20/06/2008

CRIV 52 G003

voedselsoevereiniteit.

Er moet ook steun gaan naar de kleine boeren. Kleinschalige landbouw moet voorrang krijgen. De regelgeving voor multinationale firma's inzake arbeidsrechten zou ook moeten gelden voor de agrobusiness. Die grootgrondbezitters moeten ook voldoen aan de internationale regelgeving. Zo is er geen nivellering naar beneden mogelijk.

Belangrijk is dat wordt aangedrongen op steun aan organisaties of zelforganisaties of opstartende vakbonden van bijvoorbeeld landarbeiders en landbouwers. Het is belangrijk dat die zich ook kunnen organiseren op nationaal niveau en op lokaal niveau om te ijveren voor een rechtvaardige prijs voor hun producten, voor degelijke arbeidsomstandigheden en voor een waardig inkomen. Het is belangrijk dat die gesteund worden en dat dit mee wordt opgenomen.

Ik meen dat dit belangrijke zaken zijn om mee te nemen.

Ik kan mijn collega helemaal volgen als zij zegt dat wij ten aanzien van de overheden in het Zuiden een enorm belangrijke rol hebben in het ondersteunen van die organisaties in het Zuiden die aan hun overheden dezelfde eisen stellen als wij hier. Het is belangrijk dat wij hen daarin steunen en dat die campagne een gemeenschappelijk iets is. Waardig werk is een eis die zowel vanuit het Zuiden als vanuit het Noorden naar boven is gekomen. Het is niet dat wij vanuit Noorden aan het Zuiden zeggen dat aandacht gegeven moet worden aan arbeidsomstandigheden. Het is iets wat internationaal gegroeid is.

Jo Vervecken: Mijnheer de voorzitter, ik wil nog even terugkomen op het algemene systeem van preferenties, want daar is ook nog een probleem. Wij vinden het positief dat het bestaat. Maar er is het probleem dat de sancties niet altijd even coherent toegepast worden. Ik denk bijvoorbeeld aan Colombia dat de voordelen gekregen heeft hoewel het duidelijk een land is waar nog veel problemen zijn wat syndicale rechten betreft.

Dat is maar een voorbeeld. Zo zijn er nog. Dat systeem zou kunnen helpen maar dan moet het wel op een coherente manier toegepast worden.

Ten tweede, wat de voedselcrisis betreft, daar komen verschillende elementen bij kijken.

Ik vind het geen goed idee dat binnen de

Wereldhandelsorganisatie te bespreken. Waarom niet? De oorzaken van de voedselcrisis liggen bij de structurele aanpassingen die de landen hebben moeten doen onder invloed van het IMF en van de Wereldbank. Landen die vroeger meer dan zelfvoorzienend waren inzake een aantal voedselproducten zijn nu zelf importeurs geworden van die voedselproducten. Zij zijn nu volledig afhankelijk van de prijzen op de wereldmarkt.

Verschillende mensen hebben al geopperd dat de oplossing ligt in meer vrijhandel. Vraag en aanbod zullen zich meer op elkaar afstemmen op de duur en overheidsinterventie is daarbij niet gewenst. Ik meen echter dat dit het probleem alleen zal verergeren. Ik meen dat wij moeten teruggaan naar steun geven aan het ontwikkelen van lokale landbouw. Dat is natuurlijk iets wat op lange termijn moet gebeuren, dat is niet iets wat de voedselcrisis onmiddellijk kan oplossen. Maar er moet hulp gegeven worden aan die landen om de lokale landbouw opnieuw op weg te helpen.

Er is ook het aspect van speculatie. Ik meen dat dit een grote rol speelt. De speculatie moet ook aan banden worden gelegd.

Er is ook het element van de biobrandstoffen. Daar zit een mogelijkheid in. Op Europees niveau onderhandelt men over duurzaamheidscriteria, zowel milieucriteria als sociale criteria. Of die er doorkomen of niet, is nog niet duidelijk, maar wij hopen in ieder geval van wel. Zeker de sociale criteria zouden een precedent zijn dat nooit eerder gezien is. Dit betekent immers afdwingbare sociale criteria in relatie tot handel. Daar is de expliciete brug tussen handelsregels en sociale criteria, waar ik het over had, en die nu nog niet bestaat.

Er is de kwestie van de mandaten. Ik meen dat het mandaat van 1999 veel te breed was. Dat moet ingeperkt worden. Dat moet duidelijker gesteld worden. Dat geeft de commissarissen enorm veel vrijheid. Daar zit zo'n grote interpretatiemarge op dat men achteraf niet kan zeggen dat zij hun boekje te buiten zijn gegaan.

Wat de vertegenwoordigers bij de Wereldbank en het IMF betreft, menen wij - dit komt ook terug in de eisenbundel van de campagne - dat de Europese Unie met één stem moet spreken in die organisaties. Dan zouden wij reeds meer gewicht in de schaal kunnen leggen. Het is natuurlijk niet logisch dat de vertegenwoordigers tien verschillende landen van zeer uiteenlopende strekking gaan verdedigen. Dat neemt echter niet

CRIV 52 G003

20/06/2008

17

weg dat zij toch standpunten innemen die ook voor België gelden.

Misschien zeg ik het volgende beter off the record, ik weet het niet. Ik was er echter nogal door geschokt. Ik heb ook contact gehad met de vertegenwoordiger bij de Wereldbank. Ik heb hem gevraagd wat zijn idee was over doing business. Hij zag daar totaal geen graten in.

Hij zei dat de Wereldbank niet het werk moet doen van een internationale arbeidsorganisatie omdat de Wereldbank meer geld heeft. Van dat soort van uitspraken kan ik mij niet inbeelden dat dit het standpunt is van de Belgische regering. Als dat wel zo is, hoop ik dat dit snel gaat veranderen.

Ik kom dan aan de rol van de overheid in de ontvangende landen. Ik sluit mij aan bij mijn collega's. Wij proberen ook binnen het Internationaal Vakverbond en met de vakbonden ter plaatse te lobbyen bij die regeringen. Er zijn een aantal cruciale regeringen, zoals de regering van India, die een cruciale rol kan spelen.

Er zijn natuurlijk nog andere actoren die lobbyen. Ik geef een voorbeeld. De Chinese overheid heeft een wet uitgevaardigd om de arbeidsregelgeving te verbeteren. Daar is toen forse tegenstand op gekomen van Europese en Amerikaanse bedrijven. Dat is iets dat niet kan. Er is zeker een rol voor de overheden, maar ook voor de private actoren, die uiteindelijk de overheden beïnvloeden.

Dan zijn er nog de microkredieten. Dat komt ook terug in onze eisenbundel. Dat is een eis die ik niet vermeld heb. Wij hadden "waardig inkomen uit waardig werk voor iedereen, het behoud en de creatie van waardig werk" echter als eerste geplaatst. Wij vragen daar om in het Zuiden te investeren in het creëren van waardig werk door het stimuleren van lokale economische ontwikkeling, onder meer door middel van microkredieten en het stimuleren van microkredieten.

De **voorzitter**: Als de collega's geen vragen meer hebben, wil ik zelf een vraag stellen aan de vertegenwoordigers van 11.11.11.

Ik neem aan dat jullie met deze eisenbundel ook naar de regering stappen en de eisen overhandigen aan de verschillende bevoegde ministers, namelijk de ministers van Buitenlandse Zaken en Werk en de minister bevoegd voor Milieu. Mijn vraag is of jullie een systeem hebben voor een evaluatie na een of twee jaar van die

acties, om na te gaan wat die ministers gedaan hebben? Bij ons gaat het om resoluties, jullie formuleren politieke eisen. De ervaring leert ons dat die meestal beleefd in ontvangst genomen worden en dat er nadien weinig of niet gekeken wordt of die minister echt werk heeft gemaakt van die eisen. Is in jullie actie voorzien in ene vorm van rapportering? Het zou goed zijn als we daarin eventueel met elkaar zouden samenwerken. Wij zijn een parlement, wat betekent dat wij ons ook tot ministers moeten richten om iets gedaan te krijgen, zeker wat betreft actie op internationale fora. Dat geldt ook voor jullie. Hebben jullie in een systeem van rapportering en evaluatie, tussentijds en finaal, voorzien?

Mijnheer Poppe, u hebt verwezen naar een resolutie en een studie die ik niet gezien heb. Hebt u weet van goede initiatieven genomen door nationale parlementen? U hebt zelf gezegd dat u vooral op Europees vlak werkt. Hebt u zicht op staten die in het domein waarin u bezig bent op een goede manier bezig zijn met goede initiatieven, dus ook de parlementen in die staten? Mijn ervaring leert dat een initiatief van een parlement dikwijls botst op de opmerking – zelfs van collega's maar zeker van ministers – dat het geen zin heeft dat België alleen iets onderneemt omdat dit een druppel op een hete plaat is. Men staat iets sterker als men kan zeggen dat er in andere lidstaten al iets in beweging is. Men staat eigenlijk nog sterker – en misschien bent u beter geplaatst om dat toe te lichten – als men duidelijk kan maken dat er op Europees vlak iets aan het bewegen is. Hebt u met betrekking tot de thema's waarover u gesproken hebt, zicht op staten of parlementen die met iets goeds bezig zijn?

Ik zal u iets heel concreets vragen.

Vier jaar geleden diende ik een wetsvoorstel in dat tot doel had de steun die Belgische bedrijven via Delcredere/le Ducreire kregen, te conditioneren door naleving van milieunormen en de vijf basisnormen van de IAO. Het wetsvoorstel werd echter nooit goedgekeurd, omdat het Parlement oordeelde dat wij het eerste land zouden zijn dat zulks zou doen, wat ons bedrijfsleven en zelfs Delcredere in een concurrentieel nadelige situatie zou plaatsen.

Ik heb het dossier niet meer gevolgd. Toen werd mij echter verteld dat op Europees vlak een denkoefening rond de credit agencies bezig was.

Hebt u er weet van dat voornoemde denkoefening is doorgegaan? Hebt u weet van andere domeinen waarvoor het goed zou zijn dat België,

indien het iets doet, voornoemde domeinen uitkiest, omdat er op Europees vlak of in andere lidstaten ook beweging rond bedoelde domeinen is?

Samira Wymeersch: Dat klopt inderdaad. Het is een zaak waarvan wij zeker werk moeten maken.

Wij hebben een traject afgelegd om tot genoemde, politieke eisen als een gemeenschappelijk voorstel van de coalitie te komen en om vakbonden en ngo's – zowel de Nederlandstalige als de Franstalige – samen rond de tafel te krijgen.

Wij willen, enerzijds, de organisaties die arbeid als core business hebben en er dag in dag uit mee bezig zijn – vakbonden en ngo's dus – een serieuze duw in de rug geven, zodat echt werk van hun eisen kan worden gemaakt. Wij willen ook het publiek bij de zaak betrekken en het meer voor de zaak inzetten. Wij hopen dat bedoelde eisen op die manier meer naar voren kunnen komen.

Wij zijn nu bezig met het opstellen van een soort lobbytraject. Alle voornoemde organisaties hebben hun geijkte wegen van lobbyïsme en hebben hun eigen contacten. Wij moeten dus met elkaar afspreken wie wanneer welke eisen naar voren zal brengen en wie welke contracten legt, zodat wij elkaar versterken. Wij proberen op die manier resultaten te boeken. Tot nu toe hebben wij immers nog geen rapporteringssysteem, waarmee wij op het einde van de termijn van twee jaar kunnen nagaan waar wij op dat moment staan en wat wij al concreet hebben bereikt.

Het is een tweejarige campagne die loopt tot de zomer van 2010. De campagne die 11.11.11 direct op voornoemde campagne zal laten aansluiten, is de campagne rond de millenniumdoelstellingen. Wij willen dat op internationaal vlak opnieuw een stand van zaken inzake de vooruitgang van de millenniumdoelstellingen wordt opgemaakt. Ook België zou dat doen. België zal op dat moment ook voorzitter van de Europese Unie zijn. Wij willen dat in genoemde rapporten zeker ook met waardig werk rekening wordt gehouden en dat in de rapporten wordt opgenomen welke bijdrage België heeft geleverd.

Het voorgaande willen wij dus zeker doen. Het is echter waar dat wij nog aan een systeem moeten werken en dat wij elkaar zeker moeten steunen.

De **voorzitter:** Misschien kan over de afspraken

die jullie binnen de koepel aan het maken zijn, aan de verschillende organisatie worden gesuggereerd dat er ongetwijfeld parlementsleden zijn die heel graag een minister over sommige eisen zullen ondervragen.

Als bijvoorbeeld organisatie Y een eis X heeft, kan aan organisatie Y worden gezegd dat een onderdeel van het lobbyen zou kunnen bestaan uit het contact nemen met een of ander parlements lid van hun keuze om daarover de ministers te ondervragen. Er kan hen bijvoorbeeld, na het bezoek van bijvoorbeeld Nederlandstalige en Franstalige vertegenwoordigers van Decent Work met een eisenplatform, worden gevraagd naar hun reactie daarop, welke engagementen zij zullen aangaan en wat zij van plan zijn te doen.

Op een dergelijke manier zouden wij goed kunnen samenwerken om te proberen enige druk te genereren. Als wij tot slot van deze werkzaamheden een resolutie aannemen, en we zullen de discussie binnenkort voeren, voorziet ons Reglement dat elke minister verplicht is om op zijn eigen domein in de volgende politieke beleidsnota die hij opstelt, verslag uit te brengen over wat hij met elk van die eisen heeft gedaan.

Dat is een manier waarop wij zouden kunnen samenwerken. Als wij een van uw eisen inzake werk bijvoorbeeld, in de resolutie overnemen, dan betekent zulks dat de minister van Werk in de volgende beleidsnota verslag moet uitbrengen over wat er werd gedaan met betrekking tot de eis die door het Parlement werd geformuleerd. Dat is een manier om na te gaan of er rekening wordt gehouden met de eisen gesteld door het middenveld en door het Parlement.

Samira Wymeersch: Een van de mogelijke pistes die wij zagen om te lobbyen, was te vragen om de organisatie van een hoorzitting in het Huis van de Parlementsleden om aldaar aan zoveel mogelijk parlementsleden onze eisen voor te stellen.

De **voorzitter:** Het is een goede techniek om de parlementsleden er warm voor te maken om de ministers te ondervragen over verschillende thema's.

Charly Poppe: Pour répondre à votre excellente question sur les expériences dans les autres États membres, il me semble que la collaboration entre parlements nationaux est toujours bénéfique. Il existe une assemblée parlementaire de l'OMC, coordonnée par l'Assemblée

parlementaire mondiale, qui constitue un forum intéressant pour échanger les expériences, apprendre l'un de l'autre les divers travaux réalisés.

En ce qui me concerne, j'ai très peu de vue sur ce qui se passe dans les autres États membres étant donné que mon travail est surtout orienté vers les institutions européennes bruxelloises. Cependant, je sais qu'en matière de consultation avec la société civile, de systèmes participatifs, l'État danois a un système beaucoup plus participatif que n'importe quel autre État européen sur l'inclusion des ONG et autres partenaires sociaux dans la définition des politiques du gouvernement en matière de commerce.

Il y a peu, nous avons réalisé une étude avec ActionAid et SOLIDAR sur le thème de la participation de la société civile dans les politiques commerciales, en nous appuyant sur le mécanisme de la Commission européenne, en proposant des alternatives. Si vous le souhaitez, je peux vous la faire parvenir.

Je peux également m'informer sur les bonnes expériences qui existent dans d'autres États et les partager avec vous. Voilà qui pourrait vous intéresser.

Sur la question des ECA (Export Credit Agencies), une résolution a été prise en novembre 2007 par le Parlement européen; elle demande aux ECA de respecter divers critères sociaux et environnementaux. Cette résolution a été votée à la majorité du Parlement européen; elle porte sur la question du commerce et du changement climatique. À travers ce thème, des propositions différentes ont été émises. Je peux également la faire circuler tout à l'heure.

Il existe effectivement un mouvement. Un réseau d'ONG (ECA-Watch) travaille sur la question des crédits à l'exportation. Là-dessus aussi, j'ai l'impression, bien que ce ne soit pas mon domaine, que se forme une prise de conscience de ces investissements pour un soutien aux exportateurs, une prise de conscience au niveau européen. Peut-être, comme le suggérait Jean Cornil, est-ce là aussi une faille, une opportunité à exploiter pour faire passer ces thèmes. Et sans doute serait-il bon de remobiliser cette résolution d'il y a dix ans sur le Ducroire et la ressortir pour en faire quelque chose.

De **voorzitter**: Ik richt mij tot de moedige aanwezigen die op deze vrijdagmiddag gebleven zijn. Heeft er nog iemand een vraag?

Dan sluit ik hierbij de vergadering. Wij zien elkaar terug in deze commissie, zodra onze collega's van Ecolo-Groen!, CD&V en cdH klaar zijn met hun ontwerp van resolutie.

Jean Cornil (PS): Monsieur le président, je n'étais pas présent lors des deux dernières réunions. Vous parliez d'une résolution...

Le **président**: Le thème portait sur le renforcement du milieu social et des normes environnementales. Nous avons suggéré que, sur la base des auditions, les groupes Ecolo/Groen!, CD&V et cdH – qui sont les responsables de ce thème – nous soumettent une proposition de résolution. À partir de ce texte martyr, les dix membres de la commission débattront de la version définitive de la résolution.

Jean Cornil (PS): Monsieur le président, pensez-vous encore organiser une réunion avant les vacances parlementaires? Si d'aventure une rentrée parlementaire a lieu, et il y en aura une, j'insiste pour que nous abordions la question de la financiarisation de l'économie.

Le **président**: Je dois prendre contact avec vous, car vous êtes comme moi dépositaires de ce thème, et nous devons donc organiser une réunion à ce propos au plus tard pour le mois d'octobre.

Jean Cornil (PS): Je vous remercie.

De openbare commissievergadering wordt gesloten om 15.40 uur.

La réunion publique de commission est levée à 15.40 heures.